

دیوانی هێمن

دیوانی هێمن موکریانی

سەرجەمی شیعرەکانی مامۆستا هێمن

پەخشانگای ئازادی

بەهاری ٢٧٠٨ی کوردی

مامۆستا هێمن موکریانی

نووسیار: وریا حەبیب

هەڵەگر: نەجمەدین رەسووڵ

پیتچنین و رازاندنەوەی: سۆما محەممەد عەزیز

رووبەرگ: مەسعوود رەشید

جار و ساڵی چاپ: یەکەم/ بەهاری ۲۷۰۸

ئەژمار: ۲۰۰۰ دانە/ روقعی

پەخشانگای ئازادی

سلێمانی - بەردەرکی سەرا - چاپ و پەخشی چوارچرا

۰۰۹٦٤٧۳۰۱۱۲۸۳۸۸

ناوەرۆک

ناڵەی جودایی

بارگەی یاران

چەند بەرهەمێکی بەرایی

وردەواڵە

شاعیری گەل

ئەورۆکە هەر کەس لە ئەدەبی کوردی شارەزا بێ ناوی هێمنی بیستووە. شیعرەکانی خوێندۆتەوە و بێگومان دەزانێ کە هێمن یەکێك لە شاعیرە هەرەبەرزەکانی کوردی سەردەمی ئێمەیە؛ بەڵام شیعری هێمن هەر لە سەرەتاوە لە چوارچێوەی ئەدیب و نووسەران دەرچووە؛ لە ناو کۆمەڵانی خەڵکی کوردستاندا بڵاو بۆتەوە و هەر لە سەرەتاشەوە لە دڵی هەموو کوردێکی دڵسۆز و نیشتمانپەروەر کاریگەر بووە و ئەوانی بەرەو خەبات لە پێناوی رزگاری گەلی کورددا هان داوە. هێمن لە سەرەتاوە شاعیری گەلە و هەر بە شاعیری گەلیش ماوەتەوە. سی ساڵ زیاترە هەزاران خەباتکەری کورد پێکەوە لەگەڵ هێمنی شاعیر هاوار دەکەن:

گەرچی تووشی رەنجەڕۆیی و حەسرەت و دەردم ئەمن

قەت لە دەس ئەم چەرخە سپڵە نابەزم مەردم ئەمن

مـن لـە زنـجیر و تـەناف و دار و بەنـد بـاکم نیـە

لەتلەتم کەن، بمکوژن، هێشتا دەڵێم کوردم ئەمن

هێمن عاشقی کێو و تەلان و بەندەن و بەردی کوردستانە. نیشتمانی، تەبیعەتی ولاتەکەی باش دەناسێ و لەگەڵی پەروەردە بووە. لە «بەهاری لادێ»، «بەهاری کوردستان»، «شەنگەبێری»، «فریشتەی پەڕیوە» و زۆر شیعری تریشدا نیشانی دەدا کە لە ناسین و ناساندنی تەبیعەتی کوردستان و جوانیەکانیدا چەندە شارەزا و مامۆستایە. جێگای سەرسوڕمانیش نیە هێمن لەگەڵ تەبیعەت گەورە بووە لە تەبیعەت ئیلهامی وەرگرتوە. کەسێك تەبیعەتی کوردستانی دیتبێ و نەك هەر دیتبێ بەڵکوو لەگەڵی تێکەڵاو بووبێ، هێمن بە ناهەق نازانێ کە دەڵێ:

بەهەشتە کوردەواری من بەهەشتە

هێمن لە شیعری خۆیدا زۆر جار باسی زۆرلێکراوی نەتەوەی دەکا، لە مافی خوراوی گەل دیفاع دەکا، ئارەزووی ئەوەیە کورد هەرچی زووتر لە ستەمی نەتەوایەتی رزگار بێ، بوونی ئەو ستەمە بە سەرچاوەی زۆر بەدبەختی و کوێرەوەری و بێبەشی دەزانێ. لە «دوارۆژی رووناك»دا دەڵێ:

لەمێژ بوو هەقی کورد دەخورا بە فیڕۆ
لەمێژ بوو کورد بوو دەیکرد شین و ڕۆڕۆ
لە مەیدانی شەقێنی دوژمنیدا
سەری سەرداری کوردی بوو وەکوو گۆ

هێمن بە تایبەتی زۆر پەرۆشی ئەوەیە کە لە کوردستانی ئێران زمانەکەی ئازادی پەرەئەستاندنی نیە، ئەدەبەکەی بڵاو ناکرێتەوە، فەرهەنگەکەی پێشێل دەکرێ. لە «رۆژگاری رەش»دا دەڵێ:

داخرا دەرکی رۆژنامە   شکاون نووکی خامە

کوردی نووسین حەرامە دوژمن دەڵێ بێتامە
دڕان کاغەز و دەفتەر گیران شاعیر و نووسەر

هێمن نەتەوەکەی خۆی خۆش دەوێ؛ لەوەش زیاتر نەتەوەی خۆی دەپەردستێ، بەڵام رقیشی لە هیچ نەتەوەیەکی‌تر نیە. لە هەموو دیوانی هێمن‌دا شیعرێك کە باسی نەتەوەیەکی‌تر بە خراپە بکا یا کورد لە نەتەودیەکی‌تر بە بەرزتر دابنێ بەدی ناکرێ؛ دیاردەیەك کە بە داخەوە لە دیوانی زۆر شاعیری کورددا بەرچاو دەکەوێ. نەك هەر ئەوە، بەڵکوو بەشەردۆستی یەکێك لە سروشتە تایبەتیەکانی شیعری هێمنە.

هێمن زۆر جار باسی پێشەوا قازی دەکا و لە شیعرەکانیڕا دیارە کە چەند ئەو رۆڵە بەنرخ و هەلکەوتووەی گەلی کوردی خۆش ویستووە. پێشەوای خۆش دەوێ چونکە:

زانا بوو، کوردپەروەر بوو پێشەوا بوو، رابەر بوو

بەڵام بۆیەش پێشەوا بە مەزن دەزانێ چونکە:

هەر کورد نەبوو، بەشەر بوو خەمی خەڵکی لەبەر بوو

هێمن گەلانی‌تری ئێرانی بە دۆستی گەلی کورد دەزانێ و لە خەبات و تێکۆشاندا بە برا و هاواڵیان دادەنێ. لە «کورد و ئازەربایجانی»دا دەڵێ:

کورد و ئازەربایجانی هەر دوو داوایان رەوایە
هەر بژین و پایەدار بێ یەکیەتی ئەم دوو برایە

هێمن دیسان لە سەرەتاوە لە ناو نەتەوەی خۆشیدا هەموو چین و توێژێکی بە یەك چاو تەماشا نەکردووە و ناکا. لە شیعری بەناوبانگی خۆیدا «دەیلێم و بێباکم» دەڵێ:

ئەوی ئاغا بێ بێکارە   جەبوون و قەڵس و لاسارە
دزی و ڕێگرتنی کارە   ئەمن دەیلێم و بێباکم
لە شەرم و شووڕەیی مردم   بە خۆم من چۆن بڵێم کوردم
کە ئاغا ئابڕووی بردم   ئەمن دەیلێم و بێباکم

لە «نارەق و تین»دا زۆر بە جوانی و بە زمانی سادەی جووتیاران باسی نرخی کاری جووتیار بۆ کۆمەڵ دەکا و چەوسانەوەی جووتیاری نیشان داوە و دەریدەبڕێ کە ئینسانی زەحمەتکێش لە لای زۆر خۆشەویستە:

من جووتیارم، من جووتیارم   من لەگەڵ هەتاو هاوکارم
من بە نارەق و ئەو بە تین   دامانڕشتووە بناغەی ژین
باسکی من و تیشکی ئەوی   بژیو دەستێنن لە زەوی
گەر جووتیار نارەق نەڕێژێ   گەر هەتاو تیشك ناوێژێ
دانیشتووی ناو کۆشك و قەڵا   دەخۆن نانی گەڵاگەڵا ؟!

لە شیعرەکانیڕا بە هاسانی دەردەکەوێ کە هێمن لە ژیانی زەحمەتکێشانی کوردستان بە تایبەتی جووتیاران لە نزیکەوە شارەزایە. لەوەش زیاتر خۆی تا رادەیەك لەم ژیانەدا بەشدارە. خۆی دەڵێ: «چاك خەریکی کاسبی بووم زۆر زوو

فێری کشتوکاڵ بووم.»

فەلسەفەی ژیانی هێمن ئەوە نیە کە دانیشێ و لە دوورەوە تەماشای ژیان و خەباتی گەل بکا و بۆ خۆی و یان بۆ گەل شیعر بڵێ. هێمن ئەو ئەسڵەی قبووڵ کردووە کە ئەرکی شیعری شاعیری گەلێکی زۆرلێکراو تەنیا لێکدانەوە و خستنە ناو هۆنراوەی تەبیعەت و جوانی نیە. شاعیر لە پێشدا ئینسانە، ئینسانێکە کە هەستی ناسکە و زوو دەجووڵێتەوە. چۆن شاعیر بە مانای راستی ئەم وشەیە، دەتوانێ بەرامبەر بە هەژاری و کوێرەوەری و بێبەشی گەلەکەی بێلایەن بێ؟ لە نێوان راستی و درۆدا، لە نێوان ئاهورامەزدا و ئەهریمەندا، لە نێوان هەق و ناهەقدا راستی هەڵنەبژێرێ، بە گژ ئەهریمەندا نەچێ و دیفاع لە هەق نەکا؟ بۆیە هێمن تەماشاچی نیە و ناتوانێ تەماشاچی بمێنێتەوە. بە هەموو هێزی خۆیەوە بە شیعر و بە نووسین هەنگاوی ناوەتە ناو مەیدانی خەبات و تا سەر بەردو ناسۆی روون، تا ترۆپکی رزگار بوون یاریدەی گەلی خۆی دەدا. هێمنی شاعیر لە هێمنی خەباتکەر جیا ناکرێتەوە.

بزانە تۆ ئەوی ئەهلی هونەر بێ
دەبێ یا دەس‌بەسەر یا دەربەدەر بێ
هونەرمەند و ژیانی خۆش مەحاڵە
هونەرمەند رەنجەڕۆیە، ژینی تاڵە
منیش بابردەڵەی بەر گێژەڵووکەم
دەمێك لەو قوڵکە، تاوێك لەو چڵووکەم
منیش زۆرداری پرزەی لێ بڕیوم
منیش بەدکاری بواری لێ تەنیوم

یا لە «فرمێسکی گەش»دا کە بە قسەی خۆی لەو پەڕی تەنگانە و لێقەوماندا گوتوویە، دەڵێ:

کوشتمی و شەش‌خانی ئومێدی لە من گرتن حەریف
مۆرە هەڵداوێم و بێهوودە بە تەمای دوو شەشم

هێندێ شیعری تریش وەك «گریانی نیوەشەو» و «ئارەزووی فڕین» هەر نیشانەی نائومێدی شاعیر و راکردنی لە راست ژیانی تاڵە. لە ساڵی ١٣٢٥وە هەتا ساڵی ١٣٣٠ سەردەمی پاشەکشەی جووڵانەوەی گەلی کورد و هەموو گەلانی ئێرانە. لە ساڵی ١٣٣٢دا کە ئاسۆی خەبات روونتر بۆوە، هێمن لە «ئاواتی بەرز»دا جارێکی‌تر دێتەوە مەیدانی خەبات. هیوای بە خەباتی گەل زیاتر دەبێ و دەیەوێ بە شیعری خۆی لەم خەباتەدا بەشدار بێ:

فێری زۆر دەرسی بەکەڵك و باشی کردین تێشکان
جا ببینە راپەڕین و شۆڕشی ئەم جاری کورد
وا گزینگیدا بەیانی جوانی ئازادی بەشەر
رۆژی رووناکە، نەماوە، زوڵمەتی شەوگاری کورد
ئەو زمانە شیرنەی ئێمە پەرەی دەگرێتەوە
نادڕێ چیدی کتێب و دەفتەری ئەشعاری کورد

قۆناخێکی نوێ لە ژیانی گەل و شاعیردا دەست پێدەکاتەوە. ماوەی پاشەکشە دوایی دێ و گەلی کورد خۆی بۆ خەباتی دوارۆژ ئامادە دەکا. نفووزی حیزبی دێموکراتی کوردستان کە بە نهێنی تێدەکۆشێ، رۆژبەرۆژ لە ناو کۆمەڵانی

خەڵکی کوردستاندا زیاتر دەبێ. بەرەو هەوراز رۆیشتنی جووڵانەوە هەتا رۆژەکانی گەلاوێژی ١٣٣٢ درێژەی هەیە، لە ٢٥ی گەلاوێژەوە هەتا رۆژی شوومی کودیتای ٢٨ی گەلاوێژ خەڵك لە شاری مەهاباد حوکمداری دەکا. لە رۆژی ٢٥ی گەلاوێژدا خەڵکی مەهاباد بە درشت و وردەوە هەموو لەگەڵ هێمن کە بۆ یەکەم جار پاش چەند ساڵ لە کۆبوونەوەیەکی چەند هەزار کەسیدا شیعر دەخوێنێتەوە، هاوار دەکەن:

برۆ ئەی شاهی خاین! بەغدا نیوەی رێیەت بێ

ئەو سەردەمە، سەردەمی نیوە دیموکراسیش زۆر ناخایەنێ. دەورانی رەشی پاش کودیتا دەست پێدەکا و هێمنی شاعیر جارێکیتر تووشی نائومێدی دەبێ و لە «تووڕەیی»دا دەڵێ:

لەو وڵاتە کەسێك لە خەو ڕابێ ‌‌ ‌ بەشی چارەڕەشی و خەم و شینە
تێگەییشتم عیلاجی دەردی من ‌ ‌ ‌ مەستی و شێتی و نەزانینە

یا لە «چارەنووسی شاعیر»دا دەڵێ:

دەزانی بۆچی من هێندە پەرێشان و خەفەتبارم
لە بازاڕی ژیان غەیری هونەر نیمە چ سەرمایە
لەگەڵ چارەڕەشی و دووره بەشی و نەگبەت دەبێ هەڵکەم
لە مێژە چارەنووسی شاعیرانی کوردی هەر وایە

تاقی کردنەوەی ساڵانی درێژی خەبات بە هێمنی سەلماندووە کە خەبات

دوور و درێژە، هەوراز و نشێوی هەیە، سەرکەوتن و شکستی تێدایە؛ بەڵام هێمن کۆڵنەدەرە:

رۆڵەی کوردم فێری هەوراز و لێژم
تا زۆر بڕۆم، زیاتر ئارەق بڕێژم
کورت تر دەبێ ڕێگای دوور و درێژم
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی روون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی رزگار بوون
من پەروەردەی بن سێبەری نەشکەوتم
گەلێك جاران لە چاڵاوی رەش کەوتم
هاتمە دەرێ، هەدام نەدا، نەسرەوتم
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی روون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی رزگار بوون

هەوراز و نشێوی ژیان و خەباتی گەل لە شیعرەکانی هێمن دا زۆر جوان دیارە. لەو کاتەوە کە دەستی بە شیعر گوتن کردووە هەتا ئەمڕۆ، شیعری هێمن ئاوێنەی قۆناخەکانی خەباتی گەلی کوردە. لە ساڵی ١٣٢٤ (١٩٤٥)ڕا هێمن بە پێشوازی پێکهاتنی حیزبی دێموکراتی کوردستانەوە دەچێ و دەڵێ:

لە سایەی حیزبی دێموکراتی خۆمان لە باڵدار تێپەڕی ئەورۆکە پێ‌ڕۆ
ئەما داخ و پەژارە و ماتەم و خەم زەمانی هەڵپەڕین و بەزمە ئیمڕۆ

لە ڕێبەندانی ساڵی ١٣٢٤دا کە کۆماری مەهاباد دامەزرا هێمن «ئەو ساڵ بەهارە بۆ ئێمە زستان» یا لە «ڕۆژی خۆشی»دا دەڵێ:

گەرچی زستانە بەفر داپۆشی ئەوڕۆ گشت وڵات
خاکی پاکی ئێمە خەمڵیوە وەکوو باخی ئیرەم

بەڵام کۆماری مەهاباد تەمەنی کەمتر لە ساڵێک بوو. جووڵانەوەی گەلی کورد لە ئێران هەر وەك جووڵانەوەی سەرانسەری ئێران تووشی شکست بوو. هێمن لە «ڕۆژگاری ڕەش»دا تووشی نائومێدی دەبێ، وەك کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان کە تووشی نائومێدی ببوون:

بە فیڕۆ چوو خەباتمان داگیراوە وڵاتمان
تێپەڕی ڕۆژی هاتمان رووخا کۆشکی ئاواتمان
لە پیاوی ئازا و سەرکەش لە زەحمەتکێشی بێبەش
ئاخنراوە کونە ڕەش نابینی کەسێ ڕووگەش

بە تایبەتی شەهید بوونی قازی، هێمنی داخدار کردووە. هەم دۆست و مامۆستای لە دەست داوە و هەم پێشەوا و سەرکۆمار.

لە چوارچرای مەهاباد لە کانگای بیری ئازاد
دەستی ڕەشی ئیستیبداد چەقاندی داری بێداد
لە کاتی نیوەشەوا لە جەنگەی شیرین خەوا
کرا کاری ناڕەوا لە دار درا پێشەوا

هەر لەو ساڵەدا هێمن لە بەر خەباتی رابردووی خۆی تووشی دەردی سەر دەبێ و بۆ ماوەیەك وڵات بە جێ دێڵێ. دیارە وەزعی سیاسی تەئسیری کردۆتە سەر شیعری هێمن. لە «بابردەڵە»دا دەڵێ:

منیش ئەی بلبلی بەندی وەکوو تۆم
وەها دوورم لە هێلانە و گوڵی خۆم
منیش وەك تۆ لە کیسم چوو گوڵی سوور
منیش هێلانەکەم لێ کراوە خاپوور
منیش بابردەڵەی بەر گێژەڵووکەم
دەمێك لەو قولکە، تاوێك لەو چڵووکەم

ئەو تووڕەیی و رەشی چارەنووسی شاعیر لە شیعرەکانی تریشیدا هەر بەر چار دەکەوێ و هەتا ساڵی ١٣٤٠(١٩٥٩) هەر بەردەوامە. لە «گلێنەی شاعیر»دا دەڵێ:

ئەگەر خەرمانی عومرم ئێستەکانێ پاکی با بیبا
بە مەرگی تۆ مچورکیشم بە دڵدا نایە با بیبا
هەموو عومری ئەبەد تێیدا نیە خۆشی دەمێك مەستی
خدر ئاوی حەیاتی بۆ چبوو؟ فێری شەرابی با

لە «ناسۆری تەشەنا»دا راکردن لە ژیانی واقیعی، لەو هەقیقەتە تاڵەی کە شاعیر تووشی بووە و نایەوێ قبووڵی بکا، بە تەواوی دیارە. هێزی ئەوەی نیە ژیان بگۆڕێ، رێگای نیە خۆی دوور بخاتەوە، دەیەوێ رابکا و بە یارمەتی مەی روو لە دنیایەکی خەیاڵی دەکا:

چۆن نەبەم بۆ مەی و مەیخانە پەنا، تێگەیوم
لەو ولاتە هەموو شت زۆرە، بەنی‌نادەم کەم
شەرەبایە لە چیاکان و هەوا تووشە دەنا
وەکوو شەیتان دەمەویست روو لە چیای ئەستەم کەم

ساڵەکانی ٤٧-١٣٤٦ کە راپەڕینی چەکداری لە کوردستانی ئێران بەرپا دەبێ هێمن خۆی تێیدا بەشدار نیە، بەڵام لەگەڵ ئەو راپەڕینە دەژی. هیوای بە خەباتی گەل زۆرە، باوەڕی بەهێزترە. بۆ شەهیدانی ئەو راپەڕینە دەگری، بەڵام شیعرەکانی پڕە لە هیوا و ئاوات بۆ سەرکەوتن. نیشتمانپەروەران بۆ تێکۆشان هان دەدا. هێمن بیەوێ و نەیەوێ، دیسان و ئەو جارە بۆ هەمیشە لە ناو مەیدانی خەباتدایە:

بۆ شەهیدێکی کە گەوزیوە لە نێو خوێن دەگریم
بۆ هەڤاڵێکی کە چوو بێ‌سەر و بێ‌شوێن دەگریم
تا بە دەستی پەری ئازادی لە سەر گۆڕی شەهید
گوڵە شلێرە لە گشت لایەکی نەڕوێن دەگریم

شیعرەکانی هێمن ئیتر بۆنی ناهومێدی لێنایە. چەند ساڵە قۆناخێکی دی لە خەباتی گەلی کورد لە کوردستانی ئێران دەستی پێکردووە. قۆناخێک کە جێی هیوای گەلی کوردە. هێمنیش شاعیری وەفاداری گەلی کورد، هەم لە پێکهێنانی هەم لە دەربڕینی ئەو هیوایەدا بەشدارە. لە «مەتەریزی شەرەف»، «شەنگەبێری»، «ئامێزی ژن»، «ترۆپکی رزگاری»، «شەپۆلی تۆڵە»، «شەو و

شەیتان»»، «گاو و گەردوون»»، «کاروانی خەبات» و لـە «دەسـکەوتی خـەبات»دا شیعری کۆمەڵایـەتی و شۆڕشـگێڕی چ لـە بـاری نـاوەڕۆك و چ لـە بـاری شـێوەوە گەیاندۆتە پلەیەکی بەرزی ئەوتۆ کە کەمتر شاعیری کـورد گەیاندوویـەتی. هـێمن ئامادەیە بۆ بەجێگەیاندنی ئەم هیوایە خۆشی بەخت بکا:

خـۆم دەسـووتێنم هـەتا بـەزمی خـەڵك ڕۆشـن بکـەم

کێ لە ڕێی خەڵکا وەکوو شاعیر دەسووتێ، شەم نەبێ؟

لە سەرەتادا شیعرەکانی هێمن لە ژێر تەئسیری دوو ڕەوتی ئەدەبی دایە. وەك هەموو شیعری شاعیرانی کوردی سەردەمی سـی ـ چـل سـاڵ لەمەوبـەر تەئـسیری ئەدەبی فارسی لەم شیعرانەدا دیارە. زۆربەی شیعرەکانی شیعری عەرووزین، وەزن و قافیەیان لەگەڵ دەستووری شیعری فارسی ڕێـك دەکـەوێ. لـە لایـەکیتریـشەوە شیعری شاعیرە کوردەکانی بەناوبانگ وەك «نـالی» کـە خـۆی لـە ژێـر تەئـسیری شیعری کلاسیکی فارسیدا بووە، تەئسیری کردۆتە سەر شـیعرەکانی هـێمن. بۆیـە لە سەرەتادا هێمن شیعرەکانی شێوەی غەزەل و قەسیدە و جارجـاریش مەسـنەوی و دووبەیتی و هیتریان هەیە. هێمن ئێـستاش هەر جـار ـ جـار دەگەڕێتـەوە سـەر ئەو شێوە کلاسـیکیە و هێندێ لە شیعرە تازەکانیشی هەر بـەم چەشـنە گـوتراون. وەك «ئاواتی بەرز»»، «گلێنەی شاعیر»»، «دەسکەوتی خەبات» و هتد. لەم شـێوە شیعر گوتنەدا هێمن دەستێکی باڵای هەیە. شیعرەکانی ڕەوانن، بە زمان جوان و بە مانا دەوڵەمەندن.

پاش ماوەیەکی سەرەتایی شـیعر کـوتن، هـێمن بەرەبـەرە دەگەڕێتـەوە سـەر شێوەی ئەدەبی ڕەسەنی کوردی. خۆی لە قافیە و وەزنی شیعری کلاسیکی ڕزگـار

دەکا و شیعرەکانی لە بەستەی کوردی دەچن، لەو بەستەیەی کە شاعیر هەموو ڕۆژێ لە لادێ دەیبیسی؛ بەستەیەك کە چوارچێوەی بۆ دارشتنی شیعری کوردی لەبارترە و زمانی کوردی لە تەنگ و چەڵەمە ڕزگار دەکا و وەك چۆمێکی خرۆشانی لێدەکا کە بۆ لای دەریای بێ سنوور دەڕوا.

جار ـ جار کە ئینسان شیعری هێمن دەخوێنێتەوە، گۆرانی وەبیر دێتەوە. وا دیارە کە بە هەڵبژاردنی ئەم شێوە شیعر گوتنەدا «گۆران» لە سەر هێمن بێ تەئسیر نەبووبێ. لەم شیعرانەدایە کە هێمن دەگاتە ترۆپکی ئەدەبی کوردی و بە ڕاستی ئەدەبی کوردی پێش دەخا.

هێمن شاعیرێکی ریئالیستە، ریئالیزمی رەخنەگرانە لە ناوەرۆکی شیعرەکانی هێمندا بە تەواوی بەرچاو دەکەوێ. هێمن بارە هەرەگرینگ و ئەساسیەکانی تەبیعەت و ژیان و ئادەمیزاد بە چاوێکی رەخنەگرانەی شاعیرانە باس دەکا و کۆمەڵ بۆ بەرەو پێش چوون هان دەدا. هێمن زۆر جار لە هێندێ شیعری خۆیدا لە ناتورالیزم نزیك دەبێتەوە، ئەوەی کە دەیبینێ باسی دەکا و بە چاوی رەخنە سەیری تەبیعەت یان کۆمەڵ ناکا. هەر وا بزانە دەیەوێ تابلۆیەکی تەبیعەت بکێشێ و بیخاتە بەرچاومان. بەڵام شیعری وای کەمە؛ وا دیارە خۆشی ئاگای لێیە کە لە ریئالیزم دوور کەوتوەتەوە، زوو ناتورالیزم بەردەدا و دەگەڕێتەوە سەر ریئالیزم کە سەبکی بنەڕەتی ناوەرۆکی شیعرەکانیەتی. ئەو ناتورالیزمە بە تایبەتی لە «بەهاری کوردستان» و «لەبیرم مەکە» و چەند شیعری تردا خۆی دەنوێنێ.

ژن لە شیعری هێمندا رۆڵێکی زۆر گرینگی هەیە. جوانی ژن ئیلهامدەری شاعیرە. سەرانسەری دیوانی هێمن ئەو راستییە دەر دەخا کە وێڕای تەبیعەت و ژیان

و خەباتی گەل، ژنە کە هێمن بۆ شیعر گوتن هان دەدا. شیعرەکانی هێمن لە سەر ژن نموونەی شیعری بەرزی کوردین. لە «کیژی لادێ»دا بە کچی کورد هەڵدەڵێ:

لاجانگــت وەکــوو گزنگــی تــاوێ
هەر بۆ خۆی جوانە، تیف‌تیفەی ناوێ
کوڵمەکـەت وەکـوو گوڵاڵـەی گەشـە
بێ‌سورمەش چاوە مەستەکەت رەشـە
وەکـوو فرمێـسکی ئاشـق روونـاکی
وەکـــوو ئـــاونگی بـــەیانی پـــاکی

ئەو تابلۆیەی کە لە «بیرم مەکە»دا لـە ژنـی دەکێشێ، بـە راسـتی جـوان و نایابە، هەروەها لە «پەری شیعر» و لە «شەنگەبێری» و زۆر شیعری تـردا هـێمن مامۆستایی خۆی لە هۆنراوەدانان بۆ ژندا دەسەلمێنێ.

بەڵام ژن، بۆ هێمن تەنیا سەرچاوەی ئیلهام نیە. هێمن بۆ رزگاری ژنی کـورد خەبات دەکا. لە «یادگاری شیرن»دا دەڵێ:

لادە چارشێوی رەشت با دەرکەوێ کـوڵمی گەشـت
چون لە قەرنی بیستەما زۆر عەیبە ئەو رووگرتنـە

هێمن دەیەوێ ژن بەر لە هەموو شتێك خاوەنی مافـی ئینـسانی خـۆی بـێ و زۆر جار دژی زۆرداری و بێحورمـەتی سـەبارەت بـە ژن دەنگـی خـۆی هەڵـدێنێ. هێمن ژنی خۆشدەوێ، دەیپەرەستێ و نرخی هـەموو جوانیـەکانی ئـەو دەسـتکردە نایابەی تەبیعەت دەزانێ؛ بەڵام لە لای هێمن خەبات بۆ رزگاری گەل، بـۆ ئـازادی

کۆمەڵانی خەڵك لە ژن خۆشەویسترە. لە «ئامێزی ژن»دا دەڵێ:

بەڵێ سەختە یەکجار سەختە، دووری لە ژن، نـامرادی
بەڵام لە ژن خۆشەویستتر لە لای مـن ئـەتۆی ئـازادی!

زمانی هێمن زمانی کوردی پەتی و جوانە. نـە پـڕە لـە وشـەی بێگانـە و نـە وشەی دەستکردی تێدایە. زمانەکەی زمانی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانە. بـەڵام هێمن کـە خـۆی خـەڵکی موکریانـە، تەعەسـوبی بـەکار نـەهێناوە و بـە زاراوەی موکریـانی شـیعر نـاڵێ. بـە تایبـەتی لـەم چـەند سـاڵەی دواییـدا زمـانی هـێمن نـموونەی بـەرزی زمـانی ئـەدەبی کوردییـە و بێگومـان لـە پێکهێنـانی زمـانی پەسندکراو (ستاندارد)ی کوردیدا تەئسیری هەبووە.

زمانی هێمن سادە و پـەتی و ڕەوانـە، هـەم ئـەدیب و نووسـەری کـورد پێـی خۆشە و هەم نەخوێندەواری کورد لێی حاڵی دەبێ:

هەزار خۆزگەم بە خـۆت شـوانە — کـە بـەو مانگەشـەوە جوانــە
دانیـشتووی لـە ڕژد و هەڵـدێر — پەنـــجە دەبزێـوی لــە بلــوێر
لەگــەڵ تەبیعـــەت هـــاودەمی — شـادی، بـە کـەیفی، بێخـەمی

«بەهاری کوردستان» فەرهەنگێکی بچووکی زمانی کوردییە، بە تایبەتی بۆ ئەوانەی هەر لە شار ژیاون و لـە زۆر بـاری ژیـانی لادێ ئاگـادار نـین، تابلۆیـەکی ڕاستەقینە بە زمانێکی دەوڵەمەند و بێ‌هاوتا دەخاتە پـێش چـاو. ئـەو شـیعرە و چەند شیعریتر کە باسی تەبیعەت و ژیانی لادێ دەکـەن، بـۆ شارسـتانی ئەوەنـدە وشەی نەبیستراویان تێدایە کە زۆر جـار خوێنـەر سـەری سـووڕ دەمـێنێ و ناچـار

دەڵێ زمانی کوردی چەند دەوڵەمەندە و بە داخەوە خزمەتی نەکراوە. لە دیوانی هێمندا شیعری وەك «بەهاری کوردستان» بە راستی فەرهەنگێکی دەوڵەمەندی زمانی کوردییە. شیعری هێمن لە تەشبیهی جوان ئاخنراوە:

خۆشەویستی گۆشەکەی تەنیایی هەر ئەژنۆکەمە
بۆیە رۆژ و شەو وەها گرتوومەتە نێو باوەشم

لە «شەنگەبێری»دا ئەنجامی شیعرەکەی ئەمەیە:

زۆری نەماوە بێتە بەر، نەمامی هەوڵ و خەباتم
لە داگیرکەر پاك بێتەوە خاکی پیرۆزی وڵاتم
چەك دادەنێم، گۆچانەکەی جارانم هەڵدەگرمەوە
تۆ هەر بێری بە، من هەر شوان، فریشتەی تاسە و ئاواتم

هێندێ شیعری هێمن گەیشتۆتە پلەی هەرەبەرزی ئەدەبی کوردی کە یەکێك لەوانە «کاروانی خەبات»ە. بڕوانە چۆن باسی شەهید بوونی رووناکبیرێکی خەباتکەر دەکا:

هەر چوار تەنشتی گیرابوو — لە سەنگەرێکدا بە تەنێ
ئەو لاوەی بەڵێنی دابوو — هەتا مردن چەك دانەنێ
رووناکبیرێکی تا ئەمڕۆ — دەچوو بەرەو ئاسۆگی روون
هێشتا هیوای بە بوولێڵ بوو — بۆ لە گەمارۆ دەرباز بوون

به راستی ئەوەی هێمن لە سەر گۆران دەیڵێ لە سەر خۆیشی راستە: «تاکی لە جوانی پەرەستیدا کەمە و وشە لە دەستیدا وەك مێوە، دڵتەڕە و خۆش خەیاڵە و ناسك بینە، بە هونەرە و شارەزا و وشە رەنگینە».

هیوام ئەوەیە کە: هێمن ساڵانی درێژ لە ناو گەلی کورددا، لە ریزی خەباتکەرانی رێگای ئازادی گەلی کوردا، تێکۆشانی خۆی لە پێناوی رزگاری گەلەکەمان، لە پێناوی پێش خستنی زمان و ئەدەبی کوردی، هەر درێژە پێ بدا. دڵنیام کە لە دوارۆژدا هێمن زۆر جار پەری شیعر دێنێتە ژوانی خۆی و دیوانێکیترمان پێشکەش دەکا کە شیعری کوردی جوانی تێدا بێ:

شیعرێك وەك خوناوەی باران | شیعرێك وەك سرتەی دڵداران
شیعرێك وەکوو دەریای بێ بن | گەرمتر لە باوەشی ژن
شیعرێك سروودی شادی بێ | شیعرێك دەنگی ئازادی بێ

به هیوای ئەو رۆژە

له بیرت نەچێت ئەم کتێبەت لە
ماڵپەڕی
هەوارگەی کتێب داگرتووە

لە کوێوە بۆ کوێ؟

مـن بـۆ خـۆم وام، ڕەنگـە زۆر کەسـیش وا بـێ کـە شـیعری شـاعیرێك یـا نووسـراوەی نووسـەرێك دەخوێنمـەوە ـ چ زینـدوو چ مـردوو ـ پـێم خۆشـە خۆشـی بناسم. بزانـم کێیە؟ خەڵکی کام وڵاتە؟ کاری چیە؟ چـۆن دەژی و ئەگـەر مـردووە چۆن مردووە؟ لە کوێ نێژراوە؟

بۆیە بڕیارمـدا سەرگورشـتەی خـۆم لـە سـەرەتای ئـەو بەشـەی دیوانەکەمـدا بنووسم. بە کێم گووتبا ئەو سەرگورشتە بنووسێ! کێ من لە خۆم باشتر دەناسێ؟

پێوە بووم زۆر درێژی بنووسم. تەماشام کرد دەبێتە چیرۆکێکی درێژ و شـیرین و پڕ کارەسات. چ چیرۆکێك لە بەسەرهاتی ئینسانێك لە واقیع نـزیکترە؟ ئـەویش بەسەرهاتی ئینسانێکی نزیکەی پەنـجا ساڵی لە ساڵەکانی چەرخی بیـستەم، ئـەو چەرخە سەیر و سەمەرەیە، ئەو چەرخە پڕ کێشە و شەڕ و شوورە، ئەو چـەرخە پـڕ لە کارەسات و پەلامارە، ئـەو چـەرخە پـڕ لـە شـۆڕش و ئـاڵ و گـۆڕە؛ بەتایبـەتی ئەگەر ئەو ئینسانە کورد بێ. کوردێکی بێبەش و چارەڕەش بێ و تا رادەیـەك لـە خەباتی ڕزگاریـخوازی نەتەوە زۆر لێکراوەکەیدا بەشدار بووبێ. بـەڵام بـە داخـەوە

بۆم نەکرا؛ بەشی زۆری لەبەر تەوەزەلی خۆم: با بمێنێ بۆ هەلێکی‌تر ئەگەر مام وازی لی‌ناهێنم.

خوێنەری خۆشەویست! پێت وا نەبێ لێفەم لەسەر هەتیوان هەڵداوەتەوە و لە بنی کولەکەم داوە و هەرچی هەیە نووسیومە. نا، هەروا کورتە سەرگورشتەکەمت بۆ دەگێڕمەوە.

شاعیری هیچ قازانجی بۆ من نەبووبێ ئەو قازانجەی هەبووە کە ئەو ناوە دوور و درێژەی «سەید محەممەدئەمینی شێخەلئیسلامی موکری» لە کۆڵ کردوومەتەوە.

باوکم ناوی سەید حەسەنی شێخەلئیسلامی موکری بوو. لە تۆرەی مەلا جامی چۆڕی بوو کە سێسەد ساڵ لەوە پێش هاتۆتە سابلاغ و بنەماڵێکی گەورەی لەو مەڵبەندە پێك هێناوە. دایکم ناوی زێنەب و کچی شێخی بورهان بوو کە ئێستا بنەماڵەیەکی گەورەی موکریانن.

بەهاری ساڵی ١٣٠٠ی هەتاوی (١٩٢١ی زایینی) بە شەوی جێژنی بەراتێ لە گوندی لاچین نزیکی سابلاغ لەدایك بووم. مێژوکم لە مەمکی دایکم نەکردووە و فرچکم بە شیری دایەن گرتووە.

دایکم زۆر جار بە چاویدا دەدامەوە و دەیگوت: «تۆ پێوقەدەم ڕەش بووی؛ هەر تۆم وەزگ کەوت لەشی ساغم بە خۆمەوە نەدی؛ نەخۆشیم پێوە نووسا، کوێرەوەری و پەژارە رووی تێ کردم. لە سەر مانگ و ڕۆژی خۆم بووم کە ناچار بووین بڕەوین و بچینە لادێ. کە بەر بوویەوە، نە من تلپاتی تەڕم لە مەمکیدا بوو، نە باوکت سیپالێکی لە ماڵێدا مابوو. لەشکری شکاك ئێمەشی وەك هەموو خەڵکی سابلاخ ساف لە ساف تالان کرد و گەسکی لەو ناوماڵەدا کە سێسەد ساڵ

بوو وەسەر یەك نرابوو و بە میرات بۆ باوكت بەجێمابوو.»

منیش جار ـ جار بەپێكەنینەوە دەمگوت: دایەگیان سووچی من چیە؟

دایەنەكەم ناوی یاسەمەن و خەڵكی ئازەربایجان بوو. لەلەكەم كە ناوی عیززەت بوو خەڵكی توركیا بوو. ئەو دووانە لەبەر هەژاری و نەداری خۆیان پەڕیوەی كوردستان ببوون و لە گوندەكەی ئێمە گیرسابوونەوە و لە سەروبەندی لەدایكبوونی مندا منداڵێكیان ببوو. منداڵەكەی ئەوان لە من بەختەوەرتر بوو، نەژیابوو و تووشی كوێرەوەری دنیا نەهاتبوو؛ عەمری درێژی بۆ من بە جێ هێشتبوو و پارووی دایك و بابیشی لە ڕۆنی هاویشتبوو.

ئەو ژن و پیاوە هەژار و ئاوارە بە دڵ و گیان منیان بەخێو دەكرد و زۆریان خۆش دەویستم. منیش ئۆگری ئەوان ببووم وەك دایك و بابی خۆم خۆشم دەویستن.

لە بیرمە زمانی ئەوانم وەك بلبل دەزانی، جا نازانم توركیم دەزانی یا ئازەری؟ ڕەنگ بێ ئازەری بووبێ، چونكە منداڵ زمانی دایكی باشتر فێر دەبێ.

مردنی عیززەت و تۆرانی یاسەمەنم باش وەبیر دێ. ئەم ڕووداوە یەكەم زەبری توند بوو كە وە هەستی ناسكی منداڵانەی من كەوت و یەكێكە لە بیرەوەریە هەرەتاڵەكانی ژیانم. لەڕاستیدا من دوو جار هەتیو بووم و دوو جارم دایك و باب مردوون: جارێك بە ساوایی و جارێك بە پیری.

بابم هەم دەوڵەمەند بوو، هەم بەدڵ و دەسبڵاو؛ چاكی بەخێو دەكردین. پێنج خوشك و دوو برا بووین، كاكم و خوشكێكم لە من گەورەتر بوون. بە منداڵی زۆر تێر و تەسەل و كۆك و پۆشتە بووم. بەڵام كۆیلە و دیل بووم، كۆیلەی ناو قەفەزی زێڕ، كۆیلەی ڕێ و شوێنی كۆن. ڕێ و شوێنی بنەماڵەكەمان ئیجازەی نەدەدا من لەگەڵ هاوتەمەنەكانم گاڵتە و گەپ بكەم. چونكە من كوڕە

دەوڵەمەند بووم و ئەوان کوڕە هەژار. من کوڕی شێخەلئیسلامی بەناوبانگ بووم، ئەوان کوڕی لادێیی‌یەکی بێ‌ناو و نیشان؛ من بەروپشت ئەتڵەس بووم و ئەوان کەڕە کرمانج؛ من کۆك و پۆشتە بووم و ئەوان رووت و رەجاڵ.

ئاخ..! گەورەکانم تێنەدەگەیشتن من چەند پەرێشان و کەلەلام؛ ئەوان نەیاندەزانی بەو کردەوەی خۆیان چۆن هەستی من بریندار دەکەن، برینێك کە دەبێتە گریمانەی رۆحی و تا مردن سارێژ نابێ.

ئێستاش کە وەبیرم دێتەوە کزەم لە جەرگی دێ و خەمێکی گران دامدەگرێ؛ کە من لە هەموو خۆشی سەردەمی منداڵی بێبەش بووم. لە پێش چاوی من منداڵەکانی گوندەکەمان ـ ئەو رەش و رووتانەی هاوشانی من نەبوون! ـ بە ئازادی و بێ‌باکی گاڵتە و گەمەیان دەکرد، لە خاك و خۆڵ دەگەوزین، لە سەربانان هەڵدەبەزین، لە قوڕ و چڵپاودا غارغارێنیان دەکرد، لەسەر تەپۆڵك و کۆپەین ملانەیان دەگرت، لەسەر سەهۆڵ خلیسکیان دەکرد، لەسەر لۆدە کا بازبازێنیان دەکرد، بە گژ یەکدا دەچوون، پێك هەڵدەپرژان، ئاشت دەبوونەوە، ئاورۆچکەیان دەکردەوە و خانووچکەیان دروست دەکرد، هێلانە چۆلەکەیان دەردەهێنا، تەپکەیان دەناوە، هەلووکێن، تۆپێن، هەمزەل، هەنگڵەشەلە، دایە مەمدە بە گورگێ، هەڵوای بەشەپان، قەرەقەرێ و دەیان جۆرە گاڵتەی دیکەیان دەکرد. بەڵام من بەو تاوانەی کە نەجیبزادە بووم دەبوو وەك گەورەگەوران لە دیوەخان لەسەر چۆك دابنیشم و متەقم لەبەر نەیەتە دەر! بۆ بەدبەختی لە ماڵی ئێمەدا نێرینەی لە من بچووکتر نەبوو. دەبوو لەبەر هەموویان یەك پێ هەستم و تا ئیزنم نەدەن لەبەر دەستیان راوەستم و دانەنیشم؛ لە دوای هەمووان نان و چام بۆ دابنێن. چەندم پێ خۆش بوو نە کەوای مەخمەر و تاقە و قوتنی و خەزەلم

لەبەردا با، نە پانتۆڵی ئالـمانی زەردم لە پێدا با، نە کاڵەی شەمامەبەندی ئاوریشمچنم لە پێدا با و نە شەدەی سەوزم لەسەر با و نە پشتێنی پەشمینەی کەسکم لە پشتدا با، بەڵام وەك منداڵە رووتەڵانەکان ئازاد بام.

نەڵێن ماشەڵڵا کورەکە لەو تەمەنەشدا ئازادیخواز بووە و هەستی بە جیاوازی چینایەتی کردووە و رقی لێی بووە؛ نەخێر نەوەڵڵا، نە ئازادیخواز بووم و نە تەرەماش، وازم لە گەمە و یاری بوو و براوە.

تەنیا بیرەوەرییەکی خۆشم لە زەمانی منداڵیم هەیە، ئەویش ئەوەیە شەوانە دەچوومەوە ژووریٚ و سەرم وەسەر رانی دایەمرۆت دەکرد و ئەویش حیکایەتی بۆ دەکردم، تا خەو دەیبردمەوە. دایەمرۆت پیرێژنێکی دنیادیدەی کۆنساڵ بوو. بۆ خۆی نەیدەزانی تەمەنی چەندە، بەڵام بیٚ گومان زۆری لە سەد ساڵ هەڵبواردبوو. شەش پشتی بنەماڵەی ئێمەی دیبوو. سەرسپی و هاودەمی دایکم بوو. رۆح سووك، قسەخۆش و نوکتەباز بوو، هەزاران نەقڵ و نەزیلەی خۆشی دەزانی و بۆی دەگێرامەوە. زۆر شتی بەنرخ لەو فێر بووم کە لە ژیاندا کەڵکم لیٚ وەرگرتن؛ رۆحی شاد بیٚ.

ئەلفوبێم لە خزمەت مامۆستا سەعید ناکام خوێند، کە ئەو دەم مێرمنداڵ بوو. کاکم کە مامۆستای تایبەتی بۆ راگیرابوو، زۆر لە خوێندن دەترسا و خەریك بوو منیش بترسێنیٚ و بە مەرەدی خۆی بەریٚ. بەڵام مامۆستا ناکام نەك هەر سامی لە خوێندن شکاندم، بەڵکە تێی گەیاندم خوێندن خۆش و شیرینە. پێش ئەوەی ئەلفوبێم پیٚ بناسێنیٚ، «بزنۆکە و مەرۆکە»ی حوسێن حوزنی ئەوەندە بۆ خوێندبوومەوە هەمووم لەبەر بوو. کتێبی ئەنجومەنی ئەدیبانی ئەمین فەیزیمان هەبوو. شیعرە گاڵتەکانی شێخ رەزای فێر دەکردم. لە بیرمە قەسیدە درێژەکەی

عاریف سایبم کە ئاوا دەس پێ دەکا:

ئاوارەیی خاکی وەتەن و سەیر و سەفا خۆم

لە سەرڕا بۆ خوارێ لەبەر بوو، وەك تووتی دەمخوێندەوە و لە مانای نەدەگەیشتم. کە سامم شکا بابم ناردمیە سابڵاخ تا لە مەدرەسەی دەوڵەتی بخوێنم. لە پێشدا زۆرم پێخۆش بوو؛ لە مەدرەسەی «سەعادەت» ناونووسیم کرد. بەڵام کە ڕۆژی هەوەڵ چوومە سەر کلاس تۆقیم و وەختابوو شێت بم. من منداڵێکی لادێیی نازدار بووم، لە کوردی بەو لاوە هیچ زمانم نەدەزانی، لە مەدرەسەش کەس نەیدەوێرا بە کوردی قسە بکا.

من لە ژیانمدا ڕۆژی ڕەش و تاڵم زۆر دیون، بەڵام ڕۆژی ڕەشتر و تاڵترم لەو ڕۆژە نەدیوە کە چوومە مەدرەسە. مامۆستاکەم کە خۆی کورد بوو و دوایەش تێگەیشتم فارسی باش نازانێ، بە فارسی تێی ڕاخوڕیم هیچی تێنەگەیشتم. هاودەرسەکانم کە هەموویان لە من باوخۆشتر بوون پێم پێکەنین، زۆر بە خۆمدا شکامەوە. ماوەیەك بە شەو لە بن لێفەدا لە ترسی مەدرەسە دەگریام و بەیانی بە قرخەمەرەسی دەچوومەوە. منداڵ هەموو گاڵتەیان پێدەکردم و پێیان دەگوتم «کرمانج». (لە مەهاباد بە خەڵکی لادێ دەڵێن کرمانج و بە وشەیەکی سووکی دەزانن) دوایە بۆیان گێڕامەوە دەیانگوت بە فارسی جنێومان پێداوی و حاڵی نەبووی. چا بوو سێ چوار کوڕەپوورم لەو مەدرەسە دەیانخوێند و لە سەریان دەکردمەوە. دەنا منداڵەوردکە لەوانە بوو شێتم بکەن. ئێستاش نازانم کوێڕا فارسی فێر بووم و لەگەڵ وەزعەکە ڕاهاتم.

مەدرەسەکەمان خانوێکی گەورە و کۆن و کەلاوە بوو. تاقەچاوەیەکی

ئاودەست هەبوو قەت وەبەر نەدەکەوت. مزگەوتمان لێ نزیك بوو، بەڵام نە فەڕاشی مەدرەسە دەیهێشت وەدەر کەوین و نە مجێوری مزگەوت ڕێگای دەداین بچینە ئاودەستی مزگەوت. بۆشکەیەك ئاوی چۆمی بۆگەن لە بن دیوارێك داندرابوو. دەفرێکی تەنەکەیان لە سەر دانابوو، ئەو هەموو منداڵە بەو دەفرە ئاویان دەخواردەوە. هەمیشە لە سەر چوونە ئاودەست و ئاوخواردنەوە شەڕ لە نێو شاگردەکاندا پەیدا دەبوو و «نازم»ی مەدرەسە ـ کە پیاوێکی زۆر زاڵم بوو ـ بیانووی وەگیر دەکەوت کە دارکارییان بکا.

ژووری دەرس خوێندنمان تەنگ و تاریك بوو. پەنجەرێکی تێدابوو کە لەباتی شووشە کاغەزی لێ درابوو؛ بۆ ئەوەی رووناکتر بێ کاغەزەکەیان بە ڕۆن چەور کردبوو. کورسییەکانی چەپرەك و شکاو بوون. مێز و کورسی مامۆستاش لەهی ئێمە باشتر نەبوو. مامۆستاکەمان پیرەپیاوێکی کوێرەمووشەی زۆر تووڕە و تۆسن بوو؛ هەمیشە سێ چوار شووڵی ئاڵوباڵوی لووس و لێك و ئەستووری لەسەر مێزەکە داندرابوو؛ هەر کەس دەرسی نەزانیبا یا ورتەی لەبەر هاتبا دەر، زۆر بێرەحمانە وەردەگەڕا سەروگوێلاکی. تا فێری فارسی بووم، دوو سێ جاری بێزار کردم بەڵام لە دوابیدا لێی نەدام. کە مامۆستا چووبا دەر شاگردێك کە پێیان دەگوت «موبسیر» لە جێگای ئەو دادەنیشت؛ ئەرکی ئەوە بوو هەر کەس بزۆزی بکا بە مامۆستا بڵێ. هەموومان لە موبسیر پتر دەترساین تا لە مامۆستا. هۆی ئەوە بوو مامۆستا رقی لە کەس نەبوو و لە خۆڕا لە کەسی نەدەدا، بەڵام موبسیر ئەوەی نەدەزانی، رقی لە هەر کەس بایە ـ با هیچیشی نەکردبا ـ شکایەتی لێ دەکرد و مامۆستاش بێلێپرسینەوە و بێڕاگەیشتن دەیکوتا.

بەرنامەی دەرسەکانیشمان تازە فکری لێ دەکەمەوە زۆر گران بوو. ئەو ساڵی

وام رابوارد و له ئاخری ساڵێدا یەکێك بووم له باشترین شاگردەکانی کلاس و له ئیمتیحانی ئاخری ساڵدا زۆر باش دەرچووم.

هاوینێ چوومەوە گوند؛ حەیف مامۆستا ناکام لەوێ نەمابوو. بەڵام میرزایەکمان هەبوو زۆر له مامۆستاکەی مەدرەسەم خوێندەوارتر بوو. له کن ئەو و بابم کتێبی دووەمم تەواو کرد. بەرنامەی ئەودەمی وا بوو دەبوو هەموو کتێبەکە لەبەر بکەی و من هەمووم لەبەر کردبوو.

ساڵی دووەم زۆر ئاسوودە بووم، هەر مەشق و حیساب و دیکتە مابوو لەوانیشدا باش بووم. بۆیە هەر له هەوەڵەوە یەکێك بووم له شاگردە باشەکان و پێم وا نیە لەو ساڵەدا له سەر دەرس له شووڵێك زیاتریان لێ دابم. وەزعی مەدرەسەش له پار باشتر بوو، ژوورەکەمان له هی پار زۆر خۆشتر و رووناکتر بوو، مامۆستاکانیشمان باشتر بوون. بەڵام یەکیان که کورد بوو و دەرسی فارسی پێ دەگوتین، زۆر توند و بەزاکوون بوو؛ هەموو رۆحمان لێی تۆقیبوو. مامۆستای حیسابمان ئازەری بوو، فارسی ئەوەندە خراپ دەگوت که ئێمەی منداڵ گاڵتەمان پێ دەکرد؛ بەڵام حیسابی باش فێر کردین. له بیرمە ئێوارێك جەدوەلی زەربی بۆ نووسینەوە و هەر یەکە دانەیەکی داینێ و حاڵی کردین چۆنی لەبەر کەین. گوتی سبەینێ ئێوارە لێتان دەپرسمەوە و هەر کەس رەوانی نەکردبێ غەڵەت و شووڵی لێ دەدەم. من ئەو شەوەی نەنووستم تا لەبەرم کرد. سبەینێ لێی پرسینەوە، کەس نەبوو بە تەواوی لەبەری بێ و وێی نەکەوێ. تەنانەت من کە زۆر چاکم لەبەر کردبوو شووڵێکم ئافەریمان هەر خوارد. خۆش ئەوە بوو مامۆستای حیسابمان بۆ خۆی لێی نەدەداین و مامۆستاکەی ترمان ئەو زەحمەتەی له باتی ئەو دەکێشا.

چوار کلاسم لە مەدرەسەی سەعادەت و پەهلەوی خوێند. هاوینانیش لە گوند لە کن بابم تۆمار و کتێبی ئینشام دەخوێند و لەبەر خەتی ئەمیر نیزامی گەڕووسی و میرزا حوسێنی ڕەشەم دەنووسیەوە. ئینشای فارسی باش فێر ببووم و خەتم یەکجار خۆش بوو، زۆر لە ئێستام خۆشتر دەنووسی.

دەڵێن دەعبای زیرەك بە دندووکی پێوە دەبێ. بابم کە خەت و ئینشای منی دیت، گوتی: ڕۆڵە بوویە میرزا و خوێندنی مەدرەسە بەسە، بچۆ لە مەدرەسەی دینی بخوێنە و جێی مەلا جامی چۆڕی بگرەوە. زۆرم پێ ناخۆش بوو دەست لە خوێندنی مەدرەسە هەڵبگرم، نازانم بۆ هیچ پێم خۆش نەبوو ببمە مەلا! ڕقم لە بەرگەکەیان بوو. کەوای درێژ و تەشك و پاڵدێمی مەلایانەم پێ جوان نەبوو. بەڵام چار چ بوو؟ حوکمی حاکمە و دەردی موفاجا. «تەسریفی زەنجانی»یان لە بن هەنگڵ نام و هەی دێ بۆ خانەقای «شێخی بورهان» تا دەس بکەم بە ڕایەڵە کردن و ئالیێبابا گوتن. جا پاش ماوەیەك کەوای ئاودامێن لەبەر بکەم و سیواك لە لاسەر بچەقێنم و شاڵی گەڕگەڕی لەسەر ببەستم و جێگای «مەلا جامی چۆڕی» بگرمەوە و وەجاغی بنەماڵەکەمان کوێر نەکەمەوە.

چوار ساڵ لە خانەقا خوێندم یا باش ئەوەیە بڵێم نەمخوێند، بەڵام تۆڵەی کۆیلەتی ساوایەتیم ئەستاندەوە. لەگەڵ گەلی خاڵۆزاکانم کە وەك بەرانی «سوڵتان مەحموود» بەرەڵڵا و تەرخان بوون و لە هیچ جێگایەك دەنگ نەدەدران و کەس بەرپەرچی نەدەدانەوە، گەلێکم بەدفەڕی و بزۆزی و دەسبزێوی کرد.

نەوەشێخ، ئەویش نەوەشێخی چل ساڵ لەوەی پێش، ئەگەر کەس دەستی وەبەر نەیەنێ و بەرپەرچی نەداتەوە لەسەروبەندی بلووغدا چ دەمێنێ نەیکا؟ ئەو چوار ساڵە خۆشترین ساڵەکانی ژیانی منن. زۆر خۆشمان ڕادەبوارد. دەستەیەکی ٩-٨ کەسی هاوتەمەن بووین، هەموو خاڵۆزا و پوورزا بووین. هەر هەژارمان بێگانە

لەگەڵ بوو کە لە خۆمان هەڵنەدەبوارد. ئەویش بۆ خۆی زۆر قسەخۆش و خوێن شیرین بوو و باوکیشی پیاوێکی زۆر ماقووڵ و لە خانەقا زۆر خۆشەویست بوو.

شاعیرێکی فارس دەڵێ:

مـرد خردمنـد هنرپیشـه را　　عمر دو بایست در این روزگار
تا به یکی تـجربه آموختـن　　با دگری تـجربه بسـتن بکـار

(بۆ پیاوی خاوەن هونەر و زانا دوو جار ژیان پێویستە، تا لە یەکیاندا تەجرەبە وەسەر یەك بنێ و لەوی‌تریاندا تەجرەبەکەی لەکار بێنێ.)

دەستی شکاو و رانی وردم، ئەوی ئێستای دەزانم ئەگەر ئەودەم دەمزانی کار لە جێگایەکی دیکە بوو و منیش شتێکی‌تر بووم. بەڕاستی خانەقا زانستگایەکی گەورە بوو و دەمتوانی زۆر شت فێر بم.

خانەقای ئەو سەردەمە زۆر ئاوەدان بوو؛ خەڵك دەهات و دەڕۆیی و کەس هەقی بەسەر کەسەوە نەبوو؛ فەرق و جیاوازی زۆر کەم بوو. جارێکی دیکەشم گوتووە و دووپاتەی دەکەمەوە دەتگوت کەشتی نووحە. لە هەموو تۆو و تۆرە و رەگەزێکی لێ بوو، پەنای بێکەسان و لێقەوماوان و ئاواران بوو. پیاوچاك، خۆپارێز، دیندار، موسڵمان، مەلا، سەید، زانا، خوێندەوار، چەتە، دز، پیاوکوژ، نەزان، شێت، بێکارە، پەك‌کەوتە، کوێر، شەل، تەنانەت بێ‌دینیش لە بن میچێکدا کۆ ببوونەوە و پێکەوە دەژیان و هەموو یەك جیرە نانیان وەردەگرت. ئەفغانی، فارس، تورك، ئازەری و تەنانەت هیندیشی لێ بوون. کوردی هەموو ناوچەکانی کوردستانی لێ هەبوون کە بە شێوەی جۆربەجۆر قسەیان دەکرد و هی وا هەبوون بە زەحمەت تێك دەگەیشتن. پیاوی گەورە و زانا بەناوبانگەکانی ئەو

سەردەمی موکریان وەك مامۆستا فەوزی، سەیفی قازی، پێشەوا قازی محەممەد، حاجی مەلا محەممەدی شەرەفکەندی، عەلیخانی ئەمیری بە تایبەتی ئاغا خوێندەوار و زاناکانی فەیزوڵڵابەگی هاتوچۆی خانەقایان دەکرد و بە مانگ و دوو مانگ لەوێندەرێ دەمانەوە. مەلای گەورە گەورەی لێ بوون و دەرسیان دەگوتەوە. پڕ بوو لە سوختە و موستەعیدی باش. کەسێك ویستبای بخوێنێ و شت فێر بێ، جێگای خوێندن و شت فێربوون بوو. بەڵام من لەکیسم چوو و رەفاقەتی خاڵۆزاکانم و فیزوهەوای ئەوەشێخی نەیهێشت لەو هەلە کەڵکی پێویست وەرگرم. بێجگە لەوە لە ماوەی ئەو چوار ساڵەدا دوو جار خراپ نەخۆش کەوتم و لە خوێندن بووم. جارێك کەوتوویم گرت و لە مردن گەڕامەوە. تەنانەت دەیانگوت ئاومان بۆ گەرم کردووی و کفنمان بۆ بڕیوی. جارێکیتر کوانێکی گەورەم لە لامل هات و شەش مانگ لەبەری کەوتم و پاشان عەمەلیان کرد و ماوەیەکی دوور و درێژ بناوبوێر بووم. ئەو کوانە بەجارێك هێز و بڕستی لێ بڕیم و هەرگیز وەك خۆم لێ نەهاتەوە. من بە منداڵی قەڵەو و پتەو و بەهێز و هەرەکەت بووم. کەم منداڵی هاوتەمەنی خۆم بە زۆرەوانی دەرۆستم دەهاتن. بەڵام کە ئەو کوانەم لێهات ئیتر هێز و توانام لە کەمایەسی دا.

ئەودەمی لە سابڵاخ دەمخوێند هەژارم دەناسی، هاتوچۆی دووکانی بابی هەژارم دەکرد. مەلایەکی پیری زۆر قسەخۆش بوو. کە چوومە خانەقا، یەکترمان گرتەوە و بووینە دۆست. جاروبار خۆمان لە گاڵتە و گەپ دەدزیەوە و شیعرمان دەخوێندنەوە. هەموو شوێنەوارەکانی سەعدی و حافز و مەولەوی و کەلیم و سایب و شاعیرە بەرزەکانی فارسمان پێکەوە دەخوێندنەوە و هەرتێگیراوییەکی هەشمانبا، رەهاکردنی هاسان بوو. خانەقا ئەدیبی زۆر گەورەی لێ بوون، لێمان دەپرسینەوە. مەلا قادرێکی پیری لەرزی دەنگ نووساوی لێ بوو، هەر بەحاڵ

مابوو. ئەگەر بڵێم ئەو مەلایە ئاساری سەعدی لە خودی سەعدی باشتر دەزانیٚ، پێم وایە موبالەغەم نەکردووە. کەیفی بەوە دەهات شیعرێکی سەعدی لیٚ بپرسیەوە، جا بەو دەنگە نووساو و لەرزە سەعاتێك بۆت شی بکاتەوە. خۆ شێخ محەممەدی خاڵم چ ئەدیبێك بوو؟! من ناتوانم تاریفی بکەم. ئەو دەمی شەڕەشەقی ژیان وای لیٚ نەکردبووم ناوی خۆشم لە بیر بچێتەوە. هەر شیعرێکم خوێندباوە دەستبەجیٚ دەهاتە بەرم. هەزاران شیعری فارسیم لەبەر بوو. شیعری کوردیشمان هەرچی وەگیر کەوتبا لەگەڵ هەژار دەماننووسیەوە و لەبەرمان دەکرد.

لە ئاخریدا من و هەژار بە تەواوی لە تاقمی کوڕەشێخەکان جویٚ بووینەوە و شەو و رۆژ خەریکی شیعر خوێندنەوە بووین. چەند چیرۆکی گەورە و چووکی وەك ئەسکەندەرنامە و ئەمیر ئەرسەلان و شیرۆیە و حوسێنی کوردمان پەیدا کردن و خوێندماننەوە. شەوی سیٚشەممۆ و جومعەی وا هەبوو هەموو فەقێکانی خانەقا دەکەوتنە لایەك و من و هەژاریش لە لایەك و شیعرێنمان دەکرد. بڕوا بکەن بۆڕمان دەدان.

ئەو هەموو شیعر خوێندنەوە و رەفاقەتی هەژار و هاتوچۆی مەجلیسی نودەبای خانەقا زەوقی ئەدەبی لە مندا بە وجوود هێنا و تەنانەت شیعری فارسیشم دەگوت. بەلاٚم تەنیا لە رووم هەڵدەهات بۆ هەژاریان بخوێنمەوە.

ئەو خوداگرتوەش لەباتی ئەوەی بۆم چاك بکا و هانم بدا گاڵتەی پێدەکردم. لە بیرمە جارێکی شیعری شاعیرێکی فارسم دزیبوو و لە ناو شیعری خۆم ئاخنیبوو، بۆم خوێندەوە. گوتی وەڵڵا ئەوانی خۆت زۆر خراپن، بەلاٚم هینەکەی ئیبنویەمین زۆر باشە. زۆر بە خۆمدا شکامەوە و دەستم لەو کارە ناڕەوایە هەڵگرت. خەریك بووم شتێك بە شتێك بکەم کە بابم تێگەیشت ئەو ماوە عومرەم بە زایە چووە و لە خانەقا نەمخوێندووە، رایگوێزتم بۆ کولیجە. ئەویش

ملکی خاڵم بوو و مامۆستا «فەوزی» لەوێ مەلایەتی دەکرد.

دەبێ بڵێم من دەسکردی «فەوزی»م. ئەو هەڵیوەشاندمەوە و تێکی‌هەڵشێلام و سەر لە نوێ دروستی کردمەوە. ئەو دەرکی زانین و فێربوونی بۆ کردمەوە. ڕێگای ژیانی پێ نیشان دام. بێ‌گومان ئەگەر نەچووبامە خزمەت فەوزی و لە کن ئەو مامۆستایەم نەخوێندبا ڕێبازی ژیانم ئەو ڕێبازە نەدەبوو کە گرتم و پێیدا ڕۆیشتم و ئێستاش بەرم نەداوە. ئەو تێی گەیاندم من ڕۆڵەی کوردم و کوردیش نەتەوەیەکی بێ‌بەش و چارەڕەش و زۆرلێ‌کراوە و دەبێ ڕۆڵەکانی لە پێناوی ڕزگارکردنیدا فیداکاری بکەن و لە خۆبوردوویی نیشان بدەن. ئەو فێری کردم زەوقی ئەدەبیم چۆن تیفتیفە بدەم و مشت وماڵی بکەم. ئەو فێری کردم چۆن بنووسم و چۆن شیعر بڵێم. ئەو فێری کردم ولاتەکەم خۆش بوێ و پێی هەڵ بڵێم. ئەو حاڵی کردم کوردی زمانێ [illegible] ڵاو و دەوڵەمەندە و دەکرێ ئەدەبێکی گەورە و دنیاپەسەندی [illegible] ی قادری کۆیی»، «نالی»، «کوردی»، «سالم»، «مەولەوی»، «حەریق»، «مەحوی»، «ئەدەب» و «وەفایی» پێ ناساندم و شیعرەکانی ئەوانی بۆ شی کردمەوە. ئەو فێری ڕۆژنامە خوێندنەوە و ڕۆمان خوێندنەوەی کردم. ئەو دیوانی شاعیرە شۆڕشگێڕەکانی فارسی بۆ پەیدا کردم و هانی دام بیانخوێنمەوە و شتیان لێ فێر بم. بەڵام سوێندی دام قەت بە فارسی شیعر نەڵێم و هەتا بۆم دەکرێ بە کوردی بنووسم.

ساڵ و نیوێك لە خزمەت ئەو خوێندم. بەیانان لەگەڵ گزینگ دەکەوت، دەچوومە ماڵی مامۆستا و زۆر ڕۆژی وا هەبوو، تا بانگی نیوەڕۆی دەدا و مامۆستا هەڵدەستا بۆ نوێژ، دەرسم دەخوێند و هیچمان ماندوو نەدەبووین. کەم وا بوو لەسەر کتێب دەرسم پێ بڵێ، دوڕ و گەوهەری نایابی لە دەریای قووڵ و بێ‌بنی زانستی خۆی دەردێنان و لە کۆشی منی هەژاری چاو لە دەستی دەکردن.

بەڕاستی مامۆستا و شاگرد نەبووین؛ پیر و مورید بووین. من تا رادەی پەرستن ئەوم خۆش دەویست و ئەویش منی بە کوری خۆی دەزانی. ئارەزووم دەکرد جومعە و سێشەممۆمان نەبایە. ئەو لە پێگەیاندنمدا بەپەلە بوو، منیش تامی تێگەیشتنم کردبوو و قەت لە خوێندن و خوێندنەوە و گوێڕاگرتن لە مامۆستا وەڕەز نەدەبووم.

پاش نیوەڕۆیانیش لەباتی مامۆستا دەرسم بە کچ و کوڕەگچکەکانی خالّم دەگوت. ئەویش دوو قازانجی هەبوو؛ هەم زانیاری خۆم بەرەو ژوور دەچوو و هەم زەحمەتی مامۆستام کەم دەکردەوە.

فەوزی بەبڕوای من یەکێکە لە گەورەپیاوانی مێژووی کوردستان، کە داخەکەم شوێنەوارەکانی فەوتان و خۆشی لە بیر چۆتەوە. ئەو لاوە کوردانەی لە سەردەمی پاتشایەتی رەزاخانی پەهلەویدا ـ کە بە تەقلیدی ئاتاتورك خەریك بوو گەلی کورد لە کوردستانی ئێراندا بتوێنێتەوە و یەکێك لەو سێ کوچکە ئاورە بوو کە پەیمانی سەعدابادی پێکهێنابوو ـ ئازایانە کوردایەتییان دەکرد، یا راستەوخۆ شاگردی فەوزی بوون، یا شاگردی شاگردەکانی ئەو. بە تایبەتی پێشەوا قازی محەممەدی شەهید، شانازی بەوەود دەکرد کە شاگردی فەوزی بووە.

مەلا ئەحمەدی فەوزی یا مەلای سولێمانی کێ بوو؟ چکارە بوو؟ بۆ پەڕیوەی مەڵبەندی ئێمە ببوو؟ نازانم. من ئەو دەمی ئەوەندەم مەبەست نەبوو ئەوانە بزانم. لە رووشم هەڵنەدەهات لێی بپرسم، بۆ خۆشی هیچ باسی خۆی بۆ نەکردووم. ئەوەندە دەزانم دەیانگوت خەڵکی شاری سولێمانییە و لە کوردستانی عێراقەوە لەگەڵ شێخەلئیسلامی گەورەدا کە لە پێش بابمدا شێخەلئیسلامی موکریان بووە و هەر لە بنەماڵەی مەلا جامی بووە، هاتۆتە موکریان. پاش

مردنی شێخەلئیسلام ژنەکەی ئەوی مارە کردبـۆوە و کـچێکی لـێ‌هـەبوو کـە بـە جوانەمەرگی مرد. ژنێکی دیکەشی هێنا و کچێکی تریشی لەوی بـوو. وا بزانـم ماوە و مێردی کردووە. بۆ خـۆی لـە سـاڵی ١٣٢٢(١٩٤٣)دا لـە گونـدی حـاجی کەند مرد و لە خانەقای شـێخی بورهـان نێـژراوە. کتێـب و نووسـینەکانی وەگـیر زاواکەی کەوتن کە هیوادارم نەفەوتابن. وەك بیستوومە پاش مردنی ١٤٠ تـمەن دراو و دوو ماینی میرات لێ بە جێ ماوە.

فەوزی زانایەکی گەورە، ئەدیبێکی کەم وێنە، کـوردێکی پـاك و بـێ‌بـاك بـوو. بەڵام شاعیرێکی باش نەبوو. بیرێکی تیژ و وردی هەبوو، ئەمـما تەبعەکەی ئەوەندە رەوان نەبوو بتـوانێ بیخاتـە نـاو چوارچـێوەی شـیعری عەرووزییـەوە. ئـەو دەمـیش شیعری سپی نەببووە باو. جاروبار شیعری خۆی بۆ دەخوێندمەوە؛ بەڵام هیچ بە دڵـم نەبوون. جارێکی قەسیدەیەکی درێـژی فارسـی بـۆ خوێندمـەوە و نەشـی گـوت هـی خۆمە. بەڵام من زانیم شیعری خۆیەتی. بێدەنگ بووم تـا تـەواو بـوو، گـوتی: پێـت چۆن بوو؟ گوتـم: باش نەبوو. وا دیار بوو خۆشی زۆری خۆش نەدەویست. پێکـەنی و گوتی: هی خۆمە. بەڵام بۆ کـەس وەك تـۆ بـیر و بـڕوای خـۆی دەرنـابڕێ و بـۆ هـەر کەسم خوێندۆتەوە گوتوویانـە زۆر باشـە؟ گوتـم: قوربـان لـە سـایەی تـۆوە مـن وام لێهاتووە شیعری باش و خراپ لێك بکەمەوە. ئەو جار قاقا پێکەنی و گـوتی دیـارە نەك هەر باش نین، بەڵکە خراپیشن و کاغەزەکەی وردورد کرد.

درۆ نەبێ لە خۆیم نەبیستووە، بەڵام بیسـتوومە زۆر دۆستی «عـاریف سـایب» بووە. ئەوەشم بیستووە چەند جار «مەحـموود جـەودەت» هاتۆتـە موکریـان و لـە ماڵی ئەودا خۆی شاردۆتەوە و لەگەڵ خەڵك تەماسـی سیاسـی گرتـووە؛ تەنانـەت بیستوومە «کۆمەڵەی ژینەوە»شیان دروسـت کـردووە. بـەڵام هـەر گوتەیـە و زۆر جێگای متمانە نیە. مامۆستا غەزەلێکی حافزی تەخـمیس کردبـوو کـە لـە نـاو

شیعرەکانیدا پەسندم کردبوو. ئەوەش بەندێك لەو تەخمیسەیە کە بە بڕوای من وەستایانایە:

گهی شوی ز امیران پادشه محسوب
گهی وزیر و بە درگاه پادشه محبوب
گهی شوی بە سر دار ناگهان مصلوب
بە چشم عقل در این رهگذار پرآشوب
جهان و کار جهان بی‌ثبات و بی‌محل است

بێجگە لە فەوزی من لە کولیجە مامۆستایەکی دیکەشم هەبوو کە زۆری لێ فێر بووم. «سەید عەولاّی سەید مینە» پیاوێکی یەکجار دزێو و ناشیرین و زۆر ناقۆلاّ و نالەبار و زۆر شپرێو و ئالۆز بوو. نەخوێندەوار بوو، بەلاّم زۆر زانا و تێگەیشتوو بوو. ڕەنگە بلێین نەخوێندەوار و زانا وەك کوڵە و شاخدارە و چۆن شتی وا دەبێ؟ بەڵێ ئەو پیاوە نەیخوێندبوو، تەنانەت حەرفێکیشی نەدەناسی. بەلاّم لە ئەدەبی فارسی و کوردیدا دەستێکی بالاّی هەبوو. هەرچی جارێکی گوێ لێ بووبا دەهاتە بەری و قەتی لە بیر نەدەچۆوە. بەشی زۆری شانامەی فیردەوسی، خەمسەی نیزامی، مەسنەوی، غەزەلیاتی سەعدی و بە تایبەتی سەرتاسەری دیوانی حافزی لەبەر بوو. خۆ باسی شیعری شاعیرەکانی کورد هەر ناکەم. کام شیعری هەرەگرانت لێ پرسیباوە وردترین مەعنای لێدەداوە. لە بیرمە جارێك کۆنەمەلایەك ئەو شیعرە فارسیەی لێ پرسیمەوە:

آنچه بر من میرود گر بر شتر رفتی ز غم
میزندی کافران در جنت المأوا قدم

من ئێستاش و ئەو دەمیش ئەو جۆرە شیعرانەم پێ خۆش نەبوون و نین، نەمزانی و مەلا گاڵتەی پێ کردم. لە خاڵە عەولام پرسیەوە گوتی هەی لە منت نەکەوێ، ئەوە ئیشارە بەو ئایەتەیە کافر هەنگین دەچنە بەهەشت کە وشتر لە کونی دەرزییەوە بچێ. یانی ئەوی لە شاعیر قەوماوە ئەگەر لە وشتر قەومابا وا باریك دەبوو لە کونی دەرزیەوە دەچوو و کافریش بە بەهەشت وەر دەبوون.

بۆ خۆشی شیعری دەگوت و بە خوێندەوارێك دەینووسینەوە. شیعرەکانی وەك شیعری شاعیرەکانی پێشوومان پڕ بوون لە وردەکاریی شاعیرانە و وشەی بێگانە. بەڵام لە گۆرانی گوتندا بەندی وای دەگوتن سەربەسەر گەوهەریان دێنا. وشەی ساکاری کوردی و قافیەی جوان و مانای وردیان هەبوو. ئەو دوو شیعرەی ئەوم لە بیر ماون:

جەفا و وەفا، راستی و درۆ
بوونە کردەوەی ئەمن و ئەتۆ
جەفا پیشەی تۆ، وەفا پیشەی من
ئەمن رەپ و راست، ئەتۆ درۆزن

سەڵت و رەبەن بوو، لە دیوەخانی خاڵم دەژیا. بە تەواوی مەعنای کەلیمە هونەرمەند بوو. گوێی نەدەدا سەروبەرگ و دەم و چاوی، زۆر بەرزەفڕ بوو، چاوی لە بەرات و خەڵات و شاباش و دیاری نەبوو. دەنگی خۆش بوو، بۆ خۆی و دڵی خۆی گۆرانی دەگوت. بۆ خۆی وازی لێ نەبا، شاش لە بەری پاڕاباوە متەقی لێ نەدەهات. چاك لەگەڵ من رێك کەوتبوو. شەوانە پێکەوە لە دیوەخان دەماینەوە. من کتێبم بۆ دەخوێندەوە و ئەو بەیتی بۆ دەگوتم. من لەو بەیتانەوە فێری

وشەی ڕەسەنی کوردی بووم. ئەگەر مامۆستا فەوزی شاعیرە بەرزەکانی کوردی پێ ناساندم و ئەدەبی فارسی فێر کردم، سەید عەولاش فولکلۆری ئەدەبی کۆنی نەتەوەکەمی پێ ناساندم و فێری وشەی ڕەسەنی کوردی کردم. هاونشینی سەید عەولا تەئسیرێکی قووڵی لە ژیانی ئەدەبی مندا هەبوو و ئێستاش هەیەتی. ئەو پیاوە نەخوێندەوارە یەکێکە لە مامۆستا هەرەگەورە و بەنرخەکانی من.

با ئەوەش بڵێم من لە کولیجە بۆ یەکەم جار و ئاخر جار ئاشق بووم، عیشقێکی پڕسۆز و کوڵ و ئەفلاتوونی، عیشقێکی پاك و خاوێن و ئاسمانی، عیشقێکی ساکار و منداڵانە و دوور لە هەوەس و هەوا. بەڵام ئەو عیشقە زۆری نەخایاند، زۆری دەوام نەکرد. ئەو گڕ و کفە زوو دامرکا و خۆڵەمێشی فەرامۆشی دایپۆشی. گراویەکەم گاڵتەی بە هەستی پاکی من کرد. ئەو لە من بە ئەزموونتر بوو، ئەو هەوەسباز بوو، نە عاشق؛ بەڵام هەرچی بوو ئەو گڕ و کفەش تەئسیری لەسەر قەریحەی شاعیرانەی من بوو.

ساڵی ١٣١٧ کە لاوێکی ١٧ ساڵە بووم، مامۆستاکەم لە کولیجە ڕۆیشت و منیش دەستم لە خوێندن هەڵگرت و چوومەوە ماڵێ و دەستم کرد بە کار و کاسبی. ئێستا ماڵمان لە گوندی شیلانئاوێ بوو، بابم سامانەکەی جارانی نەمابوو. بەڵام هیمەتەکەی هەر مابوو. برا و ئامۆزاکانی لێ جوێ ببوونەوە و هەر گوندێکی بۆ مابۆوە. چاك خەریکی کاسبی بووم و زوو فێری کاری کشت و کاڵ کرام، بە ڕۆژ کارم دەکرد و بە شەو موتالا. هەرچەند کتێب و ڕۆژنامەم کڕیبا بابم دەستی وەبەر دەستی نەدەهێنام. زۆر شەوی وابوو تا بەری بەیان نەدەنووستم و تەماشام دەکرد. بڕوام پێ بکەن ژوانی لەگەڵ کیژانم لەبەر خوێندنەوەی کتێب لە بیر چۆتەوە و لێم تۆراون و گلەییان لێ کردووم. ئەو ڕۆژەی پیاومان لە شار

دەهاتەوە و کتێب و ڕۆژنامەی بۆ دێنام نیوێکی ڕێگای بەپێرەوە دەچووم.

چاپەمەنی ئەو سەردەمی ئێران پێشکەوتوو نەبوو. چەند گۆواری وێنەدار و جوان دەردەچوون، کە لە لایەن سەفارەتی ئەڵمانی نازییەوە یارمەتی دەدران و بە قازانجی نازیسمیان دەنووسی. کتێبی سیاسی ئەو دەمی هەموو لەبارەی هیتلەر و موسولینیدا بوون. ڕۆژنامەکانیش تەبلیغاتیان بۆ ئەڵمان دەکرد و بە بەژن و باڵای پەهلەوییان هەڵدەکوت. تەنیا ڕۆژنامەیەك کە ئەو دەمی شیرین بوو و تا ژیاش هەر شیرینتر بوو و نەحلەت لەو کەسەی مراندی «تەوفیق» بوو. ئەو ڕۆژنامەیە ڕۆژانی پێنجشەممۆ دەردەچوو و لە هەموو ژمارەیەکدا دەینووسی: «شەوی جومعە دوو شتت لەبیر نەچێ... دووهەم ڕۆژنامەی تەوفیق.» من ردبەن بووم، دەنا ئەویتریشم لە بیر دەچوو. بەڵام شەوی جومعە تەوفیقم لە بیر نەدەچۆوە.

ئەو چیرۆکانەی تەرجەمە دەکران زیاتر پۆلیسی بوون. چیرۆکنووسی زۆر چاك هێشتا لە ئێران پەیدا نەببوو. بەڵام من بۆژۆم نەدەکرد و هەموو شتم دەخوێندەوە. هاتوچۆی مەهابادیشم دەکرد و دۆست و ئاشنای چاکم پەیدا کردبوون. جارێ ئەوە ئەرکێك بوو بابم پێی ئەسپاردبووم هەرچەند جارێ چووبامە شار دەبوو بچمە مەحکەمەی قازی محەممەد و دیوەخانی میرزا ڕەحمەتی شافیعی و سڵاوی بابمیان پێ بگەیەنم. ئەو دوو جێگایە قەوغاترین دیوەخانی مەهاباد بوون و خەڵکیان زۆر لێ دەبوو و وردە وردە ـ چاو و گوێم دەکراوە و گەورەپیاوەکانی وڵاتم دەناسین و ئەوانیش لەبەر خاتری بابم حورمەتیان دەگرتم. بێجگە لەو دوو جێگایە کە ئەگەر لەبەر قسەی بابم نەبا هێندە نەدەچووم، جێگایەکی تریش هەبوو کە ناکرێ ناوی بێنم. ئەو جێگایە مەکۆی ئەو لاوانە بوو کە هەوای نیشتمانپەروەرییان کەوتبووە سەر. «زەبیحی» و

«ڕەسووڵی میکـاییلی قزلـجی» و «نانەوازادە» و «ئیلاهی» و «سەیدی» و زۆر کەسی‌ترم لەوێ ناسین. هەژاریش هەر چەند جارێ هاتبا شـاری بـە مـاڵی ئێمـەدا دەهات. ئەو ڕەفیقانە کۆڕی ئەدەبی بـچووکی کوردیـان پێـك دێنـا و بـە نـەهێنی شیعری کوردییان دەخوێندەوە. دەیانناردە کوردسـتانی عێـراق و هەرچـی کتـێبی لەوێ چاپ کرابان بۆیان دەهات و دەیاندا بە منیش. قـەت نەمپرسـی کـێ بۆتـان دەنێرێ و کێ دەیـانهێنێ؟ مـن کاڵـەکخۆر بـووم نـە بێـستانڕن. چـەند شـاعیریش هەبوون شیعری خۆیان بە نهێنی بڵاو دەکردەوە، بە تایبەتی شیعرەکانی «سـەیفی قازی» و... ئاگریان دەکردەوە.

ساڵی ١٣٢٠(١٩٤١) من لاوێکی پێگەیشتوو بووم. لە کاروباری کشتوکاڵ و ئاژەڵداری کارامە ببووم و لە ئەدەبیاتی فارسی و کوردیـشدا شـارەزایی تـەواوم پەیدا کردبوو. بۆ خۆشم شیعرم دادەنا. دیوانێکی گەورەم دروسـت کردبـوو. بابـم ئەگەرچی بۆ خۆی ئەهلی زەوق بوو و شیعری زۆر پێ خـۆش بـوو بـەڵام زۆری پـێ ناخۆش بوو من ببمـە شـاعیر. لـە کـن ئـەو بـڕای ـ بـڕای باسـی شـاعیری خـۆم نەدەکرد. دەفتەری شیعرەکانـم وەك بێچوەپشیلە لە بابـم دەشاردەوە.

ڕۆژێك خەریکی شیعر نووسینەوە بووم، کـارێکم هاتـە پـێش وەدەرکەوتـم و دەفتەرەکەم لە گۆڕێ بەجێ هێـشت. ترسـی وەم نـەبوو بابـم لـەو وەختـەدا بێتـە دیوەخان. زۆرم پێ نەچوو، کە هاتـمەوە دەفتەرەسوور دیـار نـەبوو. پرسـیارم کـرد گوتیان بابت دەستی دایە و بردی، لە پـشتێن بـەرەوژێرم مـرد. پـێم وا نـەبوو بـە هاسانی نەجاتـم دەبـێ؛ زانـیم خـراپم لـێ قـەوماوە. شیعرەکانـم پوختـە نـەبوون؛ لاسای شاعیرەکۆنەکانـم کردبۆوە. هەمـوو جـۆرە شـیعرێکم دانـابوو؛ تەنانـەت لـە فرهاویشتندا لاسای «شـێخ ڕەزا» و «ئـیرەج مـیرزا»ی فارسیـشم کردبـۆوە. بۆیـە

هەقم بوو بترسم؛ گاڵتە نەبوو، مـن هـەم شـاعیر بـووم و هـەم ئـیعترافم بـە گونـاه کردبوو. با بەخەیاڵیش بێ. منیش وەك شێخ رەزا بوختانـم بە خۆم کردبوو و بابـم شتی وای پێ قبووڵ نەدەکرا، بەڵام وا دیار بوو نەیـخوێندبوونەوە.

چوومەوە ژووری و گوتـم ئەگەر کارەکە گەنـد بـوو دایکـم دەکەمـە تکاکـار. پرسیم گوتـم کـوا بابـم؟ گوتیـان بـەتوورەیی چووە متبـەخ. خـۆم وەپـەنادا، بـە بۆڵەبۆڵ هاتە دەر و لەبەر خۆیەوە دەیگوت: خوێڕی کارم بـۆ فێـر بـووە، شـاعیری شـاعیری! دەیـەوێ لـە برسـان بـمرێ. خـۆم بـە متبەخـدا کـرد، تەماشـام کـرد دەفتەرەسوور لەسەر کڵی تەندوور بۆتە قەقنەس.

ئەو دەمی زۆرم پەرۆش بوو. بەڵام پاشان گوتـم دەسـتی خـۆش بـێ. چـونکە بێگومان ئێستا مابان بۆ خـۆم دەمـسووتاندن. راسـتە هـەموو مـەوزوون بـوون و قافیەیان هەبوو بەڵام لاسا کردنەوەی تەواو بـوون و هەسـتی شـاعیرانەی خۆمیـان کەم تێدا بوو. پاشانیش زۆری وام فڕێ داون. بێجگە لـە کـار و کاسـبی رۆژانـە و موتاڵا و خوێندنەوەی شەوانە لە دێ سەرگەرمی دیکەشم بوون، سواری و تەقڵە و رمبازی و راوەکەو و راوەتاژی و راوەتفەنگ.

بابـم ئەسپی زۆر رەسـەن و باشی هـەبوون کـە زۆری خـۆش دەویـستن و باشـی ئاگا لێ بوون. من و کـاکم هەمیـشە ئەسـپ و مـاینی تایبـەتی خۆمـان هـەبوو. هیچمان هەقمان نەبوو سواری ئەسپی ئەویتر بـین، دیـارە کـاکم سەرپـشك بـوو و ئەسپی باشتری بۆ خۆی هەڵدەبژارد. بەڵام لەدواییدا هەمیشە ئەسـپی مـن باشـتر دەردەچـوون. چـونکە لـەوی هێـدیتـر بـووم و کـەمترم مانـدوو دەکـردن و لـەوی بەمشوورتر بووم و چاکترم ئاگا لێ دەبوون و باشترم بـەخێو دەکـردن. زۆر جـاریش گرتەی تێدەهاڵاندم و ئەسپەکەی لێ دەستاندمەوە و یەکی دیکەی دەدامێ. بەڵام

بابم بۆی تێهەڵدەهێنامەوە و ئەسپ و ماینەکانی‌تری دەدا بە من سواریان بم و تەعلیمیان بدەم. سوارێکی باش بووم و وڵاغم چاك دەعاملاندن؛ بەڵام قەت راوکەری چاك نەبووم. نە تەماڵ و دیاردیم باش دەدیتەوە، نە شوێنم چاك دەگێرا، نە داوم بە پەلە بۆ دەچەقا، نە تفەنگم باش دەنگاوت. دیارە بە تاپڕ کەم وا بوو لە هەردی ببوێرم. بەڵام نەمدەگەیاندە ئەو تفەنگچیانەی لە هەوا نەیاندەبوارد.

رۆژانی جێژن و بووك هێنان و خەنەبەندان و کچ بەمێرددان داوەت و رەشبەڵەکمان دەگرت. هەموو جارێ پیاوێکی ماقووڵ و ردێن سپیمان دەنارده کن بابم و ئیجازەمان لێ وەردەگرت. هەموو جارێ موخالەفەتی دەکرد. بەڵام هێندی لەبەر دەپاڕاینەوە دەهاتە رەدایە و بەو شەرتەی لە نەدیوی دیوەخانی ئێمە داوەت بگێرێ، ئیزنی دەدایـن. بەراستی خۆش بوو، کچ و کوڕ و ژن و پیاوی گوندەکەمان هەڵدەپەڕین. من ئەو رەسمەم لە رەشبەڵەکی لادێدا زۆر پێ جوان بوو کە پیاو مەگەر ژن بۆ خۆی بانگی کردبا، دەنا هەقی نەبوو بچێتە دەستی دۆیان. پیاو دەبوو هەمیشە لە پێشەوەڕا بچێتە نێو گەڕی داوەت، دەنا عەیب بوو. بەڵام دۆ دەبوو لە پاشەوەڕا بێتە ناو داوەت و هەڵبژاردن بەخۆی بوو. ئەو رەسمە دەگەڕێتەوە سەر ئەو زەمانەی کە ژن لە کوردەواریدا ئازادی پتر بووە.

بۆ شەوداوەت ئیجازەمان لە کەس وەرنەدەگرت. شەوی مانگەشەوی هاوین لە حەوشەی مەڕی، کچ و کوڕی ئاوەدانی تێکەڵ دەبوون و داوەتیان دەگرت و هەمیشە لەدووی منیشیان دەنارد. زستانان لە ئاخەڵ و هۆڵاندا شەوداوەتمان دەگرتن. جارجارە سۆفی شەیتان و شۆفار خەبەری ئەو شەوداوەتانەیان بە بابم رادەگەیاند. ئەویش لە پێشدا جنێوی بە من و دوایە بە چەند کوڕە جحێڵەی دێ دەدا و کەمێکی هەڕەشە لێ دەکردین و دەبڕاوە. بەڵام بە قسەی شەیتان و شۆفار

دەستمان لە شەوداوەت هەڵنەدەگرت و جنێوی گەورانیش بە قەولی کورە جحێڵەکان خەڵات بوو.

زستانان بە شەو جۆرابێن و کاڵەمستێن و فەلەی بێدەنگ و کۆسەبازی و تەرکی بن بەرەیان لە مزگەوت دەکرد و بە رۆژ جگێن و ماتێن و مێشێن و هێلکەشکێن و شێروخەتیان دەکرد. من تا کتێبم وەگیر کەوتبایە لە دیوەخانی خۆمان وەدەر نەدەکەوتم و نەدەچوومە سەیری ئەوانە. بەڵام سەرەبەهاران هەموو رۆژێ دەچوومە تۆپێن.

لە مانگی خەرمانانی ١٣٢٠(١٩٤١) رۆژێکی چووبوومە سەر خەرمانان. کرێکارەکانمان خەریکی مالووسك زرینگاندنەوە و باڵەکەو بوون و منیش لە کنیان دانیشتبووم و ئەسپەکەم وەسەر کوێزر کردبوو. ئەو دەمی فڕۆکە و ماشێن زۆر کەم بوون و خەڵك پێی سەیر بوو. لەپڕ دوو فڕۆکەی رەشی زەلام پەیدا بوون. ئێمە تاوێستا فڕۆکەی ئەوەندە زلمان بە ئاسمانەوە نەدیبوو. هەموو دەستیان لەکار هەڵگرت و تەماشای فڕۆکەکانیان دەکرد. دیمان فڕۆکەکان نزیك بوونەوە و نەوی بوون و کاغەزیان بەردانەوە. هەموویان رایان کرد بزانن چیە؟ ژنێك لە پێش هەمووواندا گەڕاوە و کاغەزێکی دامێ و گوتی: ها بە قوربانت دەبم! بیخوێنەوە بزانە چیە و چی تێدا نووسراوە؟ بڕوا بکەن وەختابوو لە خۆشیان باڵ بگرم. ئەو کاغەزە بەیاننامێك بوو کە بە زمانی کوردی نووسرابوو. چۆن ئەوە خەونە، یا راستییە؟ دەوڵەتێکی گەورەی وەك یەکێتی سۆڤێتی بە زمانی کوردی بەیاننامە بڵاو بکاتەوە؟ بۆ من هەر وا کەم نەبوو. بۆ من کە شێت و شەیدای زمانی کوردی بووم ئەو پەڕە کاغەزە بەس بوو کە لە خۆشیان شاگەشکەم بکا. ئەو دەمی وا وردم لێك نەدابۆوە، بەڵام لە واقیعدا لە باری سیاسییەوە ئەو کارەی دەوڵەتی شووڕەوی ئەو پەڕی ئازادیخوازی تێدا بوو و نیشانەی ئەوە بوو کە ئەو

دەوڵەتە ئیعتراف بە بوونی گەلانی جۆربەجۆری ئێران دەکا. ئەو بەیاننامە بۆنی شەڕی لێدەهات. دیار بوو لەشکری سوور هاتبوو دە ئێرانەوە. هەرچەند لە بەیاننامەکەدا دڵخۆشی خەڵکیان دابۆوە و هەڕەشە و شتی وای تێدا نەبوو، بەڵام ئێمە زۆر لە رووسان دەترساین. پیرەکان نەقڵی بەدفەڕی و بێڕەحمی و دەستوەشێنی لەشکری تەزاریان لە شەڕی یەکەمدا بۆ گێڕابووینەوە. لە سەرتاسەری رۆژگاری حکوومەتی پەهلەویدا رۆژنامەکانی ئێران هەر شتی خراپیان لە دژی شووڕەوی نووسیبوو. باڵشویك لەو سەردەمەدا لە ئێران گەورەترین جنێو بوو. خۆ بە تایبەتی پاش ئەوەی شەڕ لە نێوان ئاڵمانی نازی و یەکێتی سۆڤیێتیدا هەڵگیرسا، چاپەمەنی ئێران هەموو نووسینەکانیان بە سوودی ئەڵمان و بە زیانی شووڕەوی بوو. ماوەیەك بوو شارەوانی مەهاباد رادیۆیەکی هێنابوو و بەرنامەکانی «بێرلەنی» بە زمانی فارسی بڵاو دەکردەوە، کە سەرتاپا جنێو بە کۆمونیزم و باڵشویزم بوو. بەڵام ئەوانە هیچی بۆ من لەو وەختەدا گرنگ نەبوون، گرنگ ئەوە بوو کورد میللەتێکە دەوڵەتان دەیناسن و بەیاننامە بە زمانی ئەو بڵاو دەکەنەوە.

نازانم چۆن خۆم گەیاندە ئەسپەکەم و سوار بووم و پێم پێوە نا و لەسەر جڵەوان چوومەوە ماڵ. بەیاننامەکەم بۆ بابم خوێندەوە، بەڵام ئەو بە پێچەوانەی من رەنگی بزرکا، شڵەژا و بە کاوەخۆ گوتی: رۆڵە قەوما، وا دیارە رووس هاتوونە دە ئێرانەوە، شەڕ و کێشە پەیدا دەبێ، وڵات دەشێوێ. کوڕی خۆم تۆ نەتدیون و نایانناسی، زۆر خراپن، زۆر پیاوکوژ و بێبەزەیی و دەستڕەشن، من کوشتاری سابڵاخم بە چاوی خۆم دیوە و لە بیرمە چۆن خەڵکی بێدەرەتان و لێقەوماویان بە شیران شەقشەق دەکرد. دەبێ زوو خۆمان خڕ کەینەوە و خۆ

بگەیەنینە قایمە؛ خودا بمانپارێزێ. ڕۆژی پیاوانە، بۆ ئەو ڕۆژە بوو دەمگوت فێری سواری و تفەنگ هاویشتن بن. بۆی مات بوو و دووسێ جار لەبەر خۆیەوە گوتی: «هەرزن و بزن چیایەمەزن». بابم هەقی بوو نیگەران بێ چونکە ئەو لەشکری تەزاری دیبوو، ئەو کوشتاری بێڕەحمانەی ژەنەراڵە کۆنەپەرستەکانی ڕووسی لە کوردستاندا دیبوو، ئەو وەکوو زۆربەی ئێرانیەکان ئاگای لە ئاڵوگۆڕی پاش شۆڕشی ئوکتۆبر لە یەکێتی سۆڤێتیدا نەبوو؛ نەیدەزانی لەشکری سوور چۆن عاملاوە؟

بۆ ئێوارێ چەند پیاوی ماقووڵی مەهاباد پەیدا بوون. ئەوانیش دۆست و هاوتەمەنی بابم بوون. شەڕی یەکەمیان وەبیر دەهات. زۆر لە بابم پتر نیگەران بوون. یەکیان گێڕایەوە و گوتی نۆ کەس لە بنەماڵەی ئێمە بە ڕۆژێك بە دەستی ساڵداتی ڕووس کوژراون.

ئەو قسانە منیشی بڕێك نیگەران کردبوو. بەڵام لە خۆشی بەیاننامەکە هەر شاییم لە دڵدا دەگەڕا. خەریکی خزمەتی میوانەکان بووم بەڵام هەر دەمە نادەمێك بەیاننامەکەم دەردێنا و دەمخوێندەوە و سەر لە نوێ لە تەنکەی گیرفانم دەناوە.

شەو کاکم و پیاوەکانمان چوون و ژن و منداڵی ئەو میوانانە و خزمەکانی خۆمانیان لە شار هێنا دەر.

بەیانی دوو فڕۆکە هاتن و چەند نارنجۆکی بچووکیان بە شاردا دا، ئەرتەشی شاهەنشاهی، ئەو ئەرتەشەی لە کوشتنی میللەتی ئێراندا لاسای داگیرکەرانی مەغول و نازی دەکردەوە، تاوێکی بەربەرەکانی نەکرد و پێش ئەوەی لەشکری سوور بگاتە مەهاباد چەکی فڕێ دا و وەك تۆوی هەرزن بڵاو بوو. هەژار لەو

بارەوە هەر ئەو دەم چەند جوانی گوت:

بــە بلاوبــوونی دووپــەڕ ئاگــاهی　　　　بوو بـلاو ئەرتەشـی شاهەنـشاهی

تفەنگی بڕنۆیان دەدا بە نانێك. ئەویش ئەوی ئازایان، دەنـا ئـەوی ترسـەنۆك بەرتیلی دەدا تفەنگەکەی لیّ وەرگرن.

بەشـی زۆری خـەڵکی مـەهاباد روویـان لـە گوندەکـەی ئێمـە کـرد. بابـم پێشوازێکی باشی لیّ کردن و هەرچی هەمان بـوو لـە ئیختیـاری نـان. عـەمباری گەنـمی کردەوە و ئاشەکانی گوندەکەمانی دا بە خـەڵك و هـەر کـەس هەرچـەندی ئارد ویستبا دەیاندایە.

هەموو رۆژیّ جاڕیان دەکێشا هەر کەس هەرچی پێویستە، بیّ لـەڕوودامان و شەرم کردن داوا بکا. خەڵکی مەهاباد ئەو پیاوەتیەی بابـمیان لە بیر نەچوو و تـا ما زۆریان ئیحترام گرت.

چوارپێنج رۆژ کەس بەسەر کەسـەوە نـەبوو. لـە پێـشدا لەشـکری ئینگلیـس گەیشتە سابلاخ و دەستێکیان رە سەربازخانە خست و چەکی قورسیان برد. دوایـە لەشکری سـوور هات. بە پێچەوانەی ئەوەی چاوەنۆڕی دەکرا نـە کەسـیان کوشـت، نە کەسـیان تالان کرد، نە ئازاریان بە کەس گەیانـد. ئەوەنـدە بـاش لەگـەڵ خـەڵك جوولانەوە کە کەس بە لەشکری داگیرکەری نەدەزانین.

نەقڵێکی خۆشم وەبیر هاتەوە: لە زەمانی پەهلەویدا کابرایـەکی دز و چـەتە و پیاوکوژ و خراپ پەیدا بوو. بە تای تەنیّ کەڵەگایی لە خەڵك دەکرد. کەتـە پێـنج تیرێکی کۆنی پیّ بوو و لەو ناوەدا دەگەڕا و هەرچی وازی لێبا دەیکـرد. پۆلیـسی ئێران بۆی نەدەگیرا. بەلام زانیبای چۆتە هـەر ماڵێـك خـاوەن ماڵەکـەی دەگـرت.

کابرایەکی پیریان بەو تاوانە گرتبوو کە شەوێك سۆغرە (یانی ئەو چەتە پیاو خرابە) نانی لە ماڵی خواردبوو. دوو ساڵ بوو لە ورمێ گیرابوو. کە هاتەوە پێوەی چووم و گوتم مامە چۆنت نەجات بوو؟ گوتی چووزانم، فریشتێکی سووری چاوشین هات و دەرکی لێ کردمەوە و گوتی برۆ.

لەشکری تاران لە موکریان نەما. لە پێشدا عەشیرەتەکان تا رادەیەك ئاڵۆزیان کرد و یەکتریان کوشت. بەڵام وردە ـ وردە وڵات ئارام بۆوە و وەزعێکی لەبار بۆ جووڵانەوەی سیاسی پێك هات.

ئێمە یانی ئەو پۆلە لاوەی لە زەمانی پەهلەوییەوە یەکترمان گرتبوو و دۆستانە پێکەوە کارمان دەکرد، مەیدانمان بۆ ئاوەڵا بۆوە و چالاکی خۆمان پەرە پێدا. دەمانناردە عێراق رۆژنامە و گۆواری کوردییان بۆ دەهێناین و دەمانخوێندنەوە. من شیعری خۆم و شیعری شاعیرەکانیترم بە خەت بۆ لاوەکان دەنووسییەوە و بڵاوم دەکردنەوە. «دڵشادی رەسووڵی» لە عێراقەوە هاتبۆوە. ئەو ئیملای کوردی لەهی ئێمە باشتر بوو و خەتیشی خۆشتر بوو و زۆریشی شیعری «بێکەس» و «پیرەمێرد» و «ئەحمەد موختار جاف» و «حەمدی» لەبەر بوون و بە خەت بڵاوی دەکردنەوە. گۆواری «گەلاوێژ» رۆڵێکی باشی یاری کرد و لاوەکانمان فێری کوردی خوێندنەوە بوون. هەلومەرج بۆ پێکهاتنی حیزبێکی ناسیۆنالیسی کوردی لە مەهاباد پێکهاتبوو.

پاش دامەزراندنی «حیزبی توودەی ئێران» چاپەمەنیەکانی ئەو حیزبەش ئاڵوگۆڕێکی فیکرییان لە ناو کۆمەڵی کوردەواریدا پێکهێنابوو. تەنانەت چەند کەسی کورد و ئەرمەنی تێکۆشان لکی ئەو حیزبە لە موکریان دابمەزرێنن، بەڵام خەڵك پێشوازی لێ نەکردن. حیزبێکیش بە ناوی «حیزبی ئازادی» بە بەرنامەیەکی چەپییەوە سەری هەڵدا و نەژیا.

تا رۆژی ٢٥ی گەلاوێژی ١٣٢١(١٦ی ئابی ١٩٤٢) کۆمەڵەی «ژ.ك» دامەزرا. ئەوانی ئەو کۆمەڵەیان دامەزراند دۆستانی پێشووی من بوون. من لەو سەروبەندەیدا لە تەورێز بووم و لە رۆژی دامەزرانی کۆمەڵەدا حوزوورم نەبوو. کە هاتمەوە بە هۆی زەبیحی کە لەمێژ ساڵ بوو دۆست بووین بە کۆمەڵە ناسێندرام. لە ماڵی یەکێك لە دۆستەکانی خۆم کە پاشان زانیم ئەندامی ژمارە یەکی کۆمەڵەیە و بەراستی تێکۆشەرێکی بەجەرگ و ئازا و نەبەز و کۆڵنەدەر بوو، بە قورئان و بە ئاڵای کوردستان و بە شەرەفی خۆم و بە شمشێر سوێندیان دام کە بە زمان، بە قەڵەم و بە ئیشارە خەیانەت بە نەتەوەی کورد و ئەندامی کۆمەڵە نەکەم. ناوی نەهێنی حیزبیم «هێمن» بوو و ژمارەی ئەندامەتیم ٥٥. من هەقم نەبوو هیچ لەوان بپرسم. بەڵام ئەوان ئەوەندەیان متمانە بە من بوو، پێم بڵێن هەژاریش ئەندامی کۆمەڵەیە و خۆت لە کن ئەو مەشارەوە، ئەوەش بەو رادەگەیەنین.

بەو جۆرە من لە ژیانی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئەدەبیمدا پێم نایە قۆناخێکی نوێ.

ئەندامی کۆمەڵەی «ژ.ك» گۆڕانێکی سەیری بە سەر مندا هێنا. شەو و رۆژ لە بیری کۆمەڵەدا بووم کە ئەویش ئامانجی رزگار کردنی نەتەوەکەم بوو. هەموو ئاوات و ئارەزووی تایبەتی خۆم وەلانا. ئیتر بە تەنیا دەستم لە شەوداوەت و هەڵپەڕین و رێبازگرتن و لەسەر سوانە وەستان هەڵگرت، بەڵکوو وەك سۆفی تۆبەکار تووشی هەر کیژ و ژنێکی کورد دەهاتم سەرم دادەخست و چاوم لێ نەدەکرد؛ چونکە ئەوەشم بە خەیانەت دەزانی. بۆ خاتری کۆمەڵە من دەستم لە یارێك هەڵگرت کە بە گەورەترین مەحروومییەتی ژیانمی دەزانم و رابردنی

زەمانیش لە بیری نەبردوومەوە و ناسۆری لە دڵمدا هەر ماوە.

لەو ساڵانەی دواییدا دۆستێکم ـ کە باش لە شیعر بە تایبەتی لە سەبکی شاعیری من دەگا ـ گوتی: تۆ بۆ گوتووتە: ئاشقی چاوی کەژاڵ و گەردنی پڕ خاڵ نیم؟!

گوتم کاکە من قەت درۆم لەگەڵ ئیحساسی دەروونی خۆم نەکردووە. ئەگەر تۆ دەتزانی من ئەو شیعرەم لە چ هەلومەرجێکدا گوتووە، بڕوات دەکرد هەستی دەروونی خۆم دەربڕیوە و بەڕاستی لەو کاتەدا من لە خەیاڵی چاوی کەژاڵ و گەردنی پڕ خاڵدا نەبووم.

«کۆمەڵە» بێجگە لەوەی کۆمەڵەیەکی سیاسی بوو، کۆمەڵەیەکی کۆمەڵایەتی و ئەخلاقیش بوو. زۆربەی ئەندامەکانی کۆمەڵە بڕوایان بەو سوێندە هەبوو کە خواردبوویان و دەستیان لە ئاکاری دزێو هەڵگرتبوو. دزی، خراپە و نێوان ناخۆشی لە کزی دابوو و دەتوانم بڵێم هێندێك جێگایان هەر نەما.

هێندەی پێ نەچوو کۆمەڵە سەرانسەری کوردستانی ئێرانی تەنیەوە و پەلی هاویشت بۆ پارچەکانیتری کوردستان، بە تایبەتی لە کوردستانی عێراقدا لکی کۆمەڵە زۆر پەرەی گرت و بەهێز بوو.

ئەندامانی کۆمەڵە لە هەموو چین و توێژەکانی کۆمەڵی کوردەواری پێك هاتبوون و جیاوازی بیر و بڕوای سیاسی و فەلسەفییان هەبوو. ئەگەر چاوێك بە ئۆرگانی کۆمەڵەدا بخشێنن ئەو راستییەتان بۆ دەردەکەوێ کە من لێرەدا مەجالم نیە بۆتان شی بکەمەوە. بەڵام هەموو لەسەر شتێك رێك کەوتبوون: ئەویش رزگاریی کوردستان بوو. ئەندامی کۆمەڵە خاوەنی هەر بیر و بڕوایەك با و لە هەر چین و توێژێك بایە بۆ فەرمانی لای سەروو نەك ئامادە بەڵکە بەڕاستی فیدایی بوو.

داهاتی کۆمەڵە تەنیا و تەنیا مانگانەی ئەندامان و فرۆشی چاپەمەنیەکان و

داهاتی تیئاتر و نمایشەکانی بوو. کەچی زۆر بە باشی بەڕێوە دەچوو. هۆی ئەوە بوو هەموو کەس بەو پەڕی دڵخۆشییەوە مانگانەی دەدا و چاپەمەنی کۆمەڵەی بە چەند هێندەی نرخی دیاریکراو دەکڕی. من خۆم دیومە ژمارەی «نیشتمان»یان بە ۲۰۰ ئەوەندەی نرخەکەی کڕیوە. نیشتمان قەت دانەیەکی نەدەماوە. کۆمەڵە لە پێشدا کتێبێکی بچووکی شیعری بڵاو کردەوە و بە ناوی دیاری کۆمەڵەی «ژ.ك» کە شیعرە نیشتمانییەکانی حاجی قادر و مەلای گەورەی کۆیە و هەژار و شێخ ئەحمەدی حیسامی تێدا چاپ کرابوون و دەسبەجێ تەواو بوو. دوایە گۆواری نیشتمانی وەك ئۆرگانی کۆمەڵە چاپ کرد.

یەکەم شیعری من لە ژمارە دووی نیشتماندا بە ناوی «م.ش هێمن» بڵاو کرایەوە و ئیتر بوومە ئەندامی دەستەی نووسەرانی ئەو گۆوارە و لە هەموو ژمارەکانیدا شیعر و وتارم بڵاو کردەوە. زەبیحی سەرنووسەری نیشتمان بوو و بەڕاستی لە چاپ کردنی ئەو گۆوارەدا زەحمەتی کێشا و وریایی نیشان دا. جگە لە زەبیحی و چەند کەسی باوەڕپێکراویتر، کەس دەستەی نووسەرانی نیشتمانی نەدەناسی و نەیدەزانی ئەو گۆوارە لە کوێ چاپ دەکرێ.

ئەندامی کۆمەڵە وەك ئەندامی حیزبێکی نەهێنی و بە دیسیپلینی توند هەر ئەوەندەی دەزانی کە پێویست بوو بیزانێ.

لە بیرمە نیشتمانم بۆ بابم دەخوێندەوە. بە تایبەتی شیعرەکانی خۆم و دەیگوت: «کوڕە ئەو هێمنە کێیە؟» لە دڵی خۆمدا پێدەکەنیم، بەڵام نەدەکرا بڵێم ئەو کەسەیە کە تۆ دەفتەری شیعرەکانیت لە تەندووری بەکەمران هاویشت. کۆمەڵە گۆواری «ئاوات»یشی چاپ کرد و من لەویشدا نووسیم.

تیئاتری «دایکی نیشتمان» گەورەترین تەبلیغاتی بۆ کۆمەڵە کرد. ئەو تیئاترە کە زۆریش ساکار بوو و دەتوانم بڵێم لە باری هونەری و تەنانەت فیکرەوە

ناتەواویش بوو، سێ چوار مانگ لە مەهاباد و شارەکانیتری موکریان لەسەر شانۆ مایەوە. کەم کەس هەبوو نەچووبێ و هەر کەسیش چووبا دەگریا و هەستی کوردایەتی دەبزووت. لە دێهاتی زۆر دوورەدەستەوە خەڵك بۆ دیتنی ئەو نومایشە دەهاتن. بێجگە لە تەبلیغاتی سیاسی لە باری ماددیشەوە داهاتێکی زۆری هەبوو و کۆمەڵەی دەوڵەمەند کرد.

کۆمەڵە هەر بەو داهاتانە توانی چاپخانەیەکی دەستی بکڕێ و لە مەهاباد دایبمەزرێنێ.

تا زیاتر لە کۆمەڵەدا کارم دەکرد پلەی زانیاریشم پتر دەچووە سەر و لە پیاوی زانا و ئەدیبی وەك پێشەوا قازی محەممەد و کاکەڕەحمانی موهتەدی نزیکتر دەبوومەوە و شتیان لێ فێر دەبووم. هیچ کام لەو پیاوە گەورانەی کورد کە لە پارچەکانیتری کوردستانەوە دەهاتن لە من شاراوە نەبوون. هەمزە عەبدوڵڵا، مستەفا خۆشناوی شەهید و میرحاج و قودسی شەهید و زۆریترم لەو تێکۆشەرانە دیتن و ئاڵوگۆڕی فیکریم لەگەڵ کردن. چاپەمەنیەکانی ئێران پێشکەوتووانەتر بوون و شتی تازەیان تێدا بوو. بە تایبەتی چاپەمەنیەکانی حیزبی توودەی ئێران لە روون کردنەوەی بیروڕای سیاسی مندا کاریان کرد.

رەوابیتی فەرهەنگی ئێران و شووڕەوی لقی لە مەهابادیش دامەزرا. منیش یەکێك لەوانە بووم کە لەوێدا کارم دەکرد. هەرچەند بە داخەوە ئەو بنکە پێشنیارەکانی منی جێبەجێ نەکرد و هیچی بە کوردی بڵاو نەکردەوە، بەڵام زۆر شتی بەنرخی بە فارسی بڵاو دەکردەوە و من کەڵکم لێ وەردەگرتن. شیعر و نووسراوی کوردی بە ئازەری و رووسی تەرجەمە دەکران و ئەوەش دەسکەوتێکی باش بوو بۆ ئێمە. یەکێك لەو شتانەی تەرجەمە کران و منیش لە تەرجەمەکردنیدا بەشدار بووم ئاڵەکۆکی هەژار بوو، کە لە لایان ئینسانێکی

واقیعی و شاعیرێکی باشی ئازەربایـجانی شوورەوی مامۆستا جەعفەر خەندانـەوە بە ئازەری و بە شیعر تەرجەمە کرا.

شەڕی ماڵ وێرانکەری دووەم بە تێکشکانی فاشیزم و نازیسم و شـرت و گـوم بوونی هیتلەر و کوژرانی موسولینی و گیران و لەناو چوونی شـەڕ هەڵایـسێنەکان تەواو بوو. هیوا و هومێدی گەلانی ژێردەسـت و زۆرلێکـراو گەشـەی پەیـدا کـرد. لەشـکری هاوپەیـمانەکان لـە ئێـران چـوونە دەر. لـە حاڵێکـدا کـە جووڵانـەوەی رزگاریـخوازی گەلانی ئێران رۆژبەرۆژ پەرەی دەگرت. گەلی کورد یەکێك بوو لـەو گەلانەی کە هیوای بە دوارۆژی گەشەداری خۆی دەمبەدەم پەرەگرتر دەبوو.

دەستەیەك لە رووناکبیران و ئەنـدامانی کۆمەڵـەی «ژ.ك» هاتنـە سـەر ئـەو بڕوایە کە جێبەجێ کردنی بەرنامەی کۆمەڵە لە هـەلومـەرجی ئێـستای جیهـان و کوردسـتاندا ئیمکـانی کەمـە. بۆیـە بەرنامەیـەکی کـورت و نوێیـان کـە لەگـەڵ هـەلومـەرجی ئـەو سـەردەمیدا دەگونـجا گەڵاڵـە کـرد و لـە رۆژی سـێی(٣) خەزەڵوەری ١٣٢٤(١٩٤٥) یەکـەم کـۆنگرەی حیزبـی دێمـوکراتی کوردسـتان لـە شاری مەهاباد گیرا و ئەو بەرنامە پەسـند کـرا و رێکخـراوی حیزبـی دێمـوکراتی کوردستان هەر لەسەر بناخەی رێکخراوی کۆمەڵەی «ژ.ك» دامـەزرا و تـەنیا لـە کادری رابەریدا ئاڵوگۆڕێك پێك هات و پێشەوا قازی مـحەمـمەد کە ئەندامێکی سادەی کۆمەڵە و ناوی نەهێنی «بینایی» بوو، بە پێشەوای حیـزب هەڵبـژێردرا و سەرۆکی کۆمەڵە کە پیاوێکی زۆر تێکۆشەر و ئازا و پاك بوو لە کـادری رابەریـدا نەما. ئەم ئاڵوگۆڕە هیچ کاری نەکردە سەر ئەو پیـاوە و لـە ریزەکـانی خـوارەوەی حیزبدا درێژەی بە خەبات و کاری خۆی هەر دا و رەنـجێکی زۆری کێشا.

لە کۆبوونەوەکانی کۆنگرەدا مـن بـۆ یەکـەم جـار لـە ژیانـمدا لـە بەرامبـەر خەڵکدا شیعرم خوێندەوە. کاتێك بەڕێوەبەری کۆبوونـەوە گـوتی: ئێـستا «ئاغـای

هێمن» شیعرتان بۆ دەخوێنێتەوە و من بۆ شیعر خوێندنەوە بە شەرمەوە چوومە سەر مینبەری مزگەوتی سووری مەهاباد، هەموو کەس تەنانەت پێشەواش واقعی وڕ ما و لە خۆیان دەپرسی: چۆن هێمن شاعیر و نووسەری نیشتمان، سەید محەممەد ئەمینی شێخەلئیسلامی بوو و ئێمە نەماندەناسی؟ بابیشم کە ئەوەی بیستەوە لە گفتی خۆی پەشیمان بۆوە و گوتی هێمن شاعیرێکی باش نیە.

حیزبی دێموکراتی کوردستان کۆڕێکی بەناوی «هەیئەتی رەئیسەی میللی» هەڵبژارد کە منیش یەکێك بووم لە ئەندامەکانی. لە هەڵبژاردنی ناوخۆدا حاجی بابەشێخ کە پیرترین ئەندام بوو، بە سەرۆك و من کە لاوترین ئەندام بووم بە سکرتێر[1] هەڵبژێردراین. چەند مانگ لەو کۆڕەدا کارم کرد؛ کارێکی گران بوو. هەر من بەتەنێ بە کارەکان رادەگەیشتم و حاجی بابەشێخی رەحمەتی هەر ئەوەندەی لەسەر بوو ئەوی من دەینووسم نیمزای بکا. هەرچەند لەبارەی دەستەڵات و ناوبانگەوە کارێکی گرنگ بوو، بەڵام لەگەڵ زەوقی من رێك نەدەکەوت، بە تایبەتی بەرێچوون لەگەڵ حاجی بابەشێخی خۆبەزۆرگر و کەللەڕەق کارێکی هاسان نەبوو.

لێرەدا کە باسی حاجی بابەشێخ هاتە گۆڕێ دەمەوێ شتێکی مێژوویی روون بکەمەوە. لە نووسراوی چەند پیاوی بێخەبەردا دیومە و لە خەڵکی ساکاریشم بیستووە تاوانی خەیانەت وەپاڵ حاجی بابەشێخ دەدەن. من حاجی بابەشێخم خۆش نەدەویست، چونکە لەگەڵ ئەوەشدا دەیانگوت لە علوومی دینیدا زۆر شارەزایە و ریازیاتی کۆن زۆر باش دەزانێ، پیاوێکی زۆر کۆنەپەرست و کەللەڕەق و خۆپەرست و ناشارەزا بوو، بەڵام زۆر راست و پاك و نازا و بەبیر و بڕوا بوو. بە

١- سکرتێر لێرەدا وا بزانم بە مانای «دەبیر» یان «دەفتەرداری» ئەمڕۆ بێ.

هیچ بارێك تاوانی خەیانەتی پێوە نانووسێ. لە کاتی وتووێژ لەگەڵ نوێنەرانی دەوڵەتی مەرکەزیدا دوور نیە فریوی خواردبێ و بە هەڵە چووبێ، بەڵام لە ڕێگای ڕاست لای نەداوە.

بڵاوە پێدانی گەمارۆی دەوری سەقز و سەردەشت و خوڕخوڕە کە تاوانەکەی دەخەنە سەر حاجی بابەشێخ پێوەندی بە مەسەلەیەکی قووڵ و نەهێنی سیاسییەوە هەیە کە لێرەدا جێگای باس کردن نیە و با جارێ دەرخۆنەی لەسەر دابنێین و زۆر لە دەستەڵاتی حاجی بابەشێخ بەرەوژوورتر بوو. حاجی بابەشێخ ئەوندەی دەستەڵات نەبوو فەرماندەکانی دەوروبەری ئەم شارانە بە قسەی بکەن و بکشێنەوە، خۆ ئەو هیچ مەسئولییەتی لەشکری نەبوو. لەشکری کوردستانیش وەك لەشکرێکی رەسمی بە قسەی فەرماندەکانی خۆی دەکرد نە بە قسەی سەرەك‌وەزیرێکی بێ‌دەستەڵاتی غەیرەنیزامی. هیوادارم بەم کورتە نووسینە خوێنەرەکانم روون کردبێتەوە.

من وازم لە سکرتێری هەیئەتی رەئیسەی میللی هێنا و لە کومیسیۆنی تەبلیغاتی حیزبدا دەستم بەکار کرد. لە هەموو چاپەمەنیەکانی حیزبدا دەستم بە نووسین کرد. لە رۆژنامەی کوردستان و گۆواری کوردستان و هاواری کورد و هاواری نیشتمان و گڕوگاڵی منداڵان و گۆواری هەڵاڵەدا شیعر و وتارم بڵاو دەکردنەوە و لە میتینگەکانی حیزبدا بەشدار دەبووم. لە دەستەیەکدا کە بۆ دانانی کتێبی کوردی بۆ فێرگەکانی کوردستان کاریان دەکرد، ئەندام بووم. ئەندامە ئەسڵیەکانی ئەو لیژنە وەك لەبیرم مابێ، زەبیحی و هەژار و برایمی نادری و دڵشادی رەسوولی و من بووین. پێشەوا بۆ خۆی و چەند مامۆستای شارەزاش یارمەتییان دەداین. هەرچەند هیچمان لەو کارەدا پسپۆڕ نەبووین، بەڵام چونکە زۆر بە دڵسۆزییەوە کارمان دەکرد پێم وایە کتێبەکان ـ کە بە داخەوە

چاپ نەکران ـ خراپ نەبوون.

ڕۆژی بیست و شەشی سەرماوەز ئالای کوردستان لە مەهاباد هەڵکرا و ڕۆژی دووی ڕێبەندای ١٣٢٤ کۆماری کوردستان دامەزرا. من نامەوێ لەو بارەوە بدوێم چونکە زۆری باس کراوە؛ تەنیا دەڵێم من لەو ڕۆژە پیرۆزانەدا بەشدار بووم و شیعرم خوێندەوە.

لەو ماوەدا من و هەژار یەك ماڵ بووین، شەو و ڕۆژ پێکەوە دەگەڕاین. ماوەیەکیش قزڵجی‌مان لەگەڵ بوو. کاتی بێکاری و سانەوەمان زۆر خۆش ڕادەبوارد. من کە پایەی خوێندەواری و زانیاریم زۆر لەوان کەمتر بوو، لە هاونشینی ئەوان کەڵکم وەردەگرت و شت فێر دەبووم. چونکە من و هەژار بۆ هەموو جێگایەك پێکەوە بووین و لێك هەڵنەدەبڕاین، زۆر کەس نەیدەزانی کاممان هەژارە و کاممان هێمن و ئەگەر یەکمان بە تەنێ گەڕابایین دەیانگوت کوا ئەوی‌تر؟

پاش دووی ڕێبەندان و پێکهاتنی کۆماری کوردستان، کوردەکانی پارچەکانی‌تری کوردستان ڕوویان لە مەهاباد کرد و من و هەژار لەگەڵ هەموو پیاوە بەناوبانگەکان پێوەندی دۆستایەتیمان دامەزراند. مامۆستا قانیعیشم ناسی و لە ئەزموونی ئەدەبی ئەویش کەڵکم وەرگرت. زۆرم بیرەوەری خۆش لە هاونشینی مامۆستا قانیع هەیە کە بە داخەوە لێرەدا مەجالی گێڕانەوەیان نیە.

دایکم لەمێژ بوو دەیویست ژنم بۆ بێنێ و تا نەمردووە من بە زاوایی ببینێ. بەڵام من ملم ڕانەدەکێشا و نەدەچوومە ژێر بار. خۆم بە خوێندەوار دەزانی و پێم وابوو هەق نیە دایك و بابم ژنم بۆ بێنن. بۆ خۆشم لە هەڵبژاردنی دەزگیراندا دڕدۆنگ بووم و هەتا گەورەتر دەبووم ئەو دڕدۆنگییەم زیادی دەکرد.

لەو ئاخیرانەدا هاتبوومە سەر ئەو خەیاڵە کە ئەسڵەن ژن نەهێنم و بە ڕەبەنی

بمێنمەوە. هیچ کچێك تەبعی جوانیپەرستی منی رازی نەدەکرد و رەنگ بێ ئەگەر دایکم نەبووبا ئێستاش بوخچەی نەکراوە بووبام. بەڵام دایکم ئەو ساڵی پێی لێ لە کەوشان کردم و گوتی: «ئیللا ـ بیللا، پێت خۆش بێ و پێت ناخۆش بێ ژنت بۆ دێنم.» لەو لاشەوە هەژاری لێ دنە دابووم و شەو و رۆژ لە بن هەنگڵمدا بوو. هەژار بە تەمەن چی وا لە من گەورەتر نەبوو، بەڵام سارد و گەرمی رۆژگاری لە من زۆر پتر چێشتبوو. دوو جاری ژن هێنابوو و ئەزموونی لەو بارەوە زۆر بوو. توندی و سەرەڕۆیی دایکم و نەرمە ـ نەرمە و دنەدانی هەژار دڵیانێ نەرم کردم.

دایکم برازایەکی خۆی کە کچی پیاوێکی بەدەستەڵات و دەوڵەمەند بوو بۆ خواستم کە نە دیبووم و نە دەمناسی. درۆ نەبێ جارێکی دووربەدوور لەبەر مانگادۆشین دیبووم؛ ئەویش روخسارم نەدیبوو، بەڵام دەمزانی کورتەباڵایە. ئەوەش سەیر بوو من ئەو خۆوێژە نەبووم گوتوویەتی «سەد نەحلەت لە حاڵەتم هەر ئی کورتم خۆش دەوێن». من لە ژندا ئەوی لە هەموو شت پتر سەرنجم رادەکێشی بەژن و باڵای رێك و پێك و بەرزە. ئەوەشم بە دایکم گوت، گوتی: رۆڵە ئەو قسانە چن؟ زێڕیش بچووکە. دایکم ژنێکی دنیادیدە و بەئەزموون و کارامە و زۆر بەدەستەڵات بوو. خزم و کەس و کار و دۆست و ناشناشمان زۆر بوون، لەناو ئەو هەموانەدا ئەو برازایەی هەڵبژاردبوو. دیارە ئەو بە دوای کچی شۆخ و شەنگ و جوان و چەلەنگدا نەگەڕابوو ئەو دەیویست بووکێکی ناکاربناش و رەفتارچاك و وریا و بەمشوور و ماڵداریکەری هەبێ.

شایی هێمن دەست پێکرا؛ هەژار هەڵبەزی، سەرچۆپی کێشا، دەستی دۆی ناسك و نازداری گوشی، چاوی لە کیژۆڵان داگرت و شەوانەش بەو قسە قۆڕانەی

خۆی کۆڕی دیوەخانی وەپێکەنین دەخست. بەڵام هێمن نیگەران بوو، نیگەرانی دوارۆژی خۆی و بیری لەوە دەکردەوە چۆن لەگەڵ ژنێك کە هەڵبژاردنی دایکیەتی و بۆ خۆی نەیدیوە و نایناسێ، دەتوانێ ژیان بەرێتە سەر. نەیدەزانی تۆقی لەعنەتی بۆ دێنن یا فریشتەی رەحمەت.

رۆژی ٢٥ی خەزەڵوەری ١٣٢٥ بووکیان بۆ دابەزاندم. دیارە ئەو پەری ناسك و نازدار و شۆخ و شەنگ و جوان و چەلەنگە نەبوو کە خەیاڵی شاعیرانەی من بە شوێنیدا دەگەڕا و هێشتاش تووشی نەبووە. بەڵام زۆر زوو توانی خۆی لە دڵی مندا جێ بکاتەوە و وا لە خۆی بکا کە لە قووڵایی دڵمەوە خۆشم بوێ و ببێ بە یاری هەمیشەیی و خەمڕەوێنی رۆژانی تاڵ و تفتی ژیانم. بیست و سێ ساڵ پێکەوە ژیاین و لە پەنا ئەودا هەستم بە سانەوە دەکرد. قەتی ئەوندە دڵ نەشکاندم رۆژێك تا ئێوارە لێی زیز بم و دەنگی لێ بگۆڕم. زۆر لە ژیانی ژن و مێردایەتیم رازیم. نیقرار دەکەم ژیانی خۆشی ژن و مێردایەتیمان زیاتر ئەو پێکی هێنابوو؛ چونکە من دەزانم حەساس و تووڕە و تەنانەت بیانووگر و جینگنۆکەم، بەڵام ئەو هێدی و نارام و ژیر بوو و بیانووی نەدەدا دەستم. تاقەکوڕێکمان بوو ناوم نا «سەلاح». ئەوە ماوەیەکی زۆرە لە دیداریان بێبەشم و دەردی دووری دەچێژم؛ یادیان بەخێر.

هێشتا مانگێك بەسەر شەوی زاوایەتیمدا رانەبردبوو و بە قسەی ئەورۆ مانگی هەنگوینم تەواو نەکردبوو، کە بە داخەوە ئەوی نەمدەویست روو بدا رووی دا و ئەوی پێم خۆش بوو بمرم و نەیبینم دیتم... ریسەکەمان لێ بۆوە خوری.
هێلانەکەمان لێ شێوا و کۆمارەکەمان رووخا و دوژمن بەسەرماندا زاڵ بۆوە.

ماوەیەك بوو هەست بە مەترسی دەکرا. جەبهەی سەقز و سەردەشت قایمتر

دەکران. چەند دەرەبەگی بەناوبانگ و خاین رایـان کردبـوو بـۆ عێـراق و یـەك دوو مـەلا و شـێخی خوێڕیـەپیاو دەس‌بـەسـەر کرابـوون. حکوومـەتی ئازەربایــجان لەشکرێکی سـاز و تـەیاری بـۆ پـشتیوانی پێـشمەرگە نـاردبووە جەبهـەی سـەقز، چونکە وا بەراورد کرابوو کە تەنیا لەو جەبهەڕا ترسی پەلاماری دوژمن هەیە. لە پێشداش چەند جار لـەو جەبهـەڕا دوژمـن پـەلاماری هێنـابوو، بـەڵام زۆر خـراپ شکابوو و زەبری دەستی پێشمەرگەی کوردستانی چێشتبوو.

ئازەربایـجان حکوومەتێکی گەورەتر و بەهێزتر و زۆر تەیارتر و پڕچەکتر بوو لە کوردستان. خەتی دیفاعی ئازەربایـجانیش زۆر قایـمتر بوو. کەوابوو کەم کەس بە خەیاڵیـدا دەهـات لـە رێگـای ئازەربایــجانەوە پـەلامار بـۆ سـەر جووڵانـەوەی رزگاریـخوازی گەلانی ئێران بهێنرێ.

ماوەیەك بوو بۆ ئەوەی کارەکانی حیزبی باشتر رابپەڕن پـاش ئـەوەی شـەوانە پێشەوا ـ کە زۆر شەو تا درەنـگ لـە دەفتـەری حیزبـدا دەمـاوە ـ دەچـۆوە مـاڵی خۆی، کـادرێکی حیزبی لە دەفتەری حیــزبدا دەماوە بۆ ئەوەی راپۆرتی خـوارەوە ـ ئەگەر پێویست بوو ـ بە پێشەوا رابگەیەنێ و دەستووراتی پێـشەوا بـۆ خـوارەوە بنێرێ. ئەو شەوی نۆرەی منی تازەزاوا بـوو. لـە دەفتـەری حیـزب دانیـشتبووم و خەریکی نووسینی مەقالەیەك بووم بۆ «کوردستان»، ئەفـسەرێکی بـچووك بـەڵام دۆستێکی گەورەی من و ئەنـدامێکی زۆر بـەوەفای حیـزب هاتـە ژوور، زۆرم پـێ ناخۆش بوو کە دەستی بۆ رادیۆکەی سـەرمێزەکە بـرد؛ چـونکە نووسـینەکەی لـێ تێك دەدام، بەڵام چم نەگوت و قەڵەمەکەم دانا. لەپڕ شتێکی وامان گوێ لێ بـوو کە وەختابوو پێمـان بـە عـەرزەوە وشـك بـێ. رادیـۆ تـاران تەلگرافــی پیرۆزبـایی دوکتۆر جاوید وەزیری ناوخۆی ئازەربایـجانی دەخوێندەوە کە بە بۆنەی گەڕانەوەی ئەرتەشی شاهەنشاهی بۆ تارانی ناردبوو.

دوایــه خەبــەری راکردنــی «موتەجاســیرین»ی راگەیانــد. موتەجاســیر و ماجـەراجوو دوو نـاو بـوون کـە لـەو شـەوەڕا بەسـەر بەڕێوەبـەرانی جووڵانـەوەی ئازادیـخوازی کوردسـتان و ئازەربایـجاندا بـڕان و ئێـستاش دەزگـای تـەبلیغاتی رێژیم دووپاتەیان دەکاتەوە و دەیانهێنێتەوە کاوێژ.

دەسبەجێ بە تەلیفوون ئەو خەبەرەم بە پێشەوا راگەیاند. گوتی بۆ خۆت وەرە ئێرە و بە ئەوانی‌تریش رابگەیەنە بێنە ئێرە. بـە دوای ئەوانــمدا نـارد و بـۆ خـۆم چووم بۆ ماڵی پێشەوا. سەدری قازی برای پێشەوا کە نوێنەری مـەجلیس بـوو لـە تاران و بە رواڵەت نەدەبوو لەو واقیعە بترسێ، لە هەموو کەس پتر شڵەژابوو. ئەو دەسبەجێ گەڕاوە بۆ تاران و لەوێ گرتیان و هێنایانەوە مەهاباد.

ئازەربایــجانی وا تـەیار و پڕچـەك بـە لەشـکری سـاز و پـەرداخ و فەرمانـدە لێزانەکانییەوە بۆ وا زوو تەسلیم بوو؟ پێشەوەری کارامە و شۆڕشگێڕ و کۆنـەپیاو و ئازا و رابەرەکانی‌تری ئازەربایـجان بۆ وا بە پەلە رایان کـرد؟ پرسـیارێکە کـەس بە تـەواوی جوابی نەداوەتەوە و مـنیش جوابـم بۆ نادرێتـەوە. بـەڵام دڵنـیـام ئەگـەر فیدایی دەستی کردبـاوە و ئـەگـەر فـیرقە بەربـەرەکانی بکردایـە، لەشـکری شـڕ و شپرێوی تاران نە تەنیا پێی لەتەورێز نەدەنا و ئـەو هـەموو کوشـتارەی نـەدەکرد، بەڵکـە تـارانیش دەشـێوا و لەوانــە بــوو لــە سەرتاســەری ئێرانــدا جووڵانــەوەی ئازادیـخوازی بەسەر کۆنەپەرستیدا سەرکەوێ و تەنانەت نفـووزی ئیمپریـالیزم لـە رۆژهەڵاتی ناوەڕاسـتدا زووتـر بنـەبڕ بـێ. بـەڵام وەك زانایـان گوتوویانـە «مێـژوو ئەوەیە روو دەدا نەك ئەوە کە ئێمە دەمانەوێ.»

بەڵێ کوتوپڕ تەورێز گیراوە و کوردستانیش لە هەموو لاوە گەمارۆ درا. پاش ئەوەی سەدری قازی نازانـم بۆچی بەرەو تاران گەڕاوە رابەرانی حیزبـی دێمـوکراتی کوردستان لە مـاڵی پێـشەوا کـۆ بوونـەوە و ئـەو شـەوی رۆحیـەی هـەموو کـەس

دەتوانم بڵێم باش بوو. شوورای جەنگ بە سەرۆکایەتی حاجی بابەشێخ پێك هات و سوورەتجەلسەی یەکەم ئیمزا کرا و قەراری بەربەرەکانی درا. بەڵام هێشتا مەرەکەبی بڕیارنامەکە وشك نەبۆوە کە خەبەر هات یەکێك لە ئەندامەکانی ئەو شوورایە رای کردووە.

بۆ بەیانی وەزع گۆڕا و بڕیاری بەربەرەکانی هەڵوەشاوە و بە پێشمەرگە دەستوور درا بێ دەست کردنەوە پاشەکشە بکا و رێگا بۆ ئەرتەش بەتاڵ بکا؛ خەڵك دەستێکی کەوتە ئەولای و یەکێکی کەوتە ئەم لای.

پێشمەرگە لە جەبهەی سەقز و سەردەشتەوە بە رێکوپێکی پاشەکشەی کرد. فیداییەکان کە فەرماندەکانیان رایان کردبوو وەك مەڕی بێشوان بڵاو بوون و عەشایر لێیان وەخۆ کەوتن و هەموویان داپڵۆسین و نەیانهێشت تاقە فیشەکێك لەگەڵ خۆیان بەرنەوە، بەڵام نەوێرانە پێشمەرگە. تەنیا لەناو مەنگوڕان پێشی دەستەیەکیان گرت کە بە فەرمانەدەیی زێرۆی دەگەڕاوە، زێرۆش کە بۆ خۆی شڕەخۆرێکی وەك ئەوان بوو، دەستی نەدا و بەگژیاندا هاتەوە و تەنانەت چەند گوندیشی تالان کرد و گەیشتەوە مەهاباد. ئەوانی فیداییەکانی ئازەربایجانیان رووت کرد کەسیان نەکوشت. ئەوی من وەبیرم بێ لەو کارەساتەدا تەنیا پێشمەرگەیەکی کوردی عێراق شەهید کرا و هێندێکیشیان ناپیاوانە رووت کردن. فەرماندەی ئەرتەش بێهیچ زەحمەت گەیشتە گوندی حەمامیان و پێشەوا لەوێ دیتی.

لەو ماوەدا من هەمیشە لەگەڵ پێشەوا بووم. دیارە لەگەڵی نەچوومە حەمامیان، بەڵام لە شاری بەجێم نەهێشت. دەمدیت پەشۆکا بوو، بەڵام نەك لە ترسان، بەڵکە لە داخان و لەبەر ناهومێدی.

من لەمێژ بوو پێشەوام دەناسی و لە رۆژی تەنگانەدا دیبووم. بە دەست و تفەنگی خۆی پیاوێکی زۆر ئازا بوو. پێش دامەزرانی کۆماری کوردستان چەند جار عەشایر هاتنە سەر مەهاباد و پێشەوا بۆ خۆی لە یەکەم سەنگەردا بۆ دیفاع ئامادە بوو. ئەدی چۆن بوو ئەو جار تەسلیم بوو؟ بۆ خۆم لێم بیست گوتی: «لە سەرمانەوە ناچن و دەمانکوژن. بەڵام پێم خۆش نیە گەلەکەم بەجێ بێڵم و دەمەوێ لەناو ئەواندا بمرم.»

راستە کوردستان پاش گیرانەوەی ئازەربایجان و لەدەستدانی ئەو هاوپەیمانە بەهێزە لە هەموو لایەکەوە گەمارۆ درابوو؛ راستە بەشێکی عەشایر گوێیان لە کڵاو پەڕاندبوو و چاوەنۆڕی خراپەیان لێ دەکرا؛ راستە خەزێنەی کۆمار بەتاڵ و حەتاڵ بوو و هەمووی درابوو بە تووتن و هێشتا نەفرۆشرابۆوە و لە عەمباردا مابۆوە؛ راستە لە هەموو یارمەتییەکی دەرەوە هیوابڕاو کرابوو، بەڵام من بەش بە حاڵی خۆم لەو بڕوایەدام ئەگەر دەستەوەکەری کرابا و ئێمە ئەزموونی شۆڕشگێڕیمان هەبا مێژووی کۆماری مەهاباد بەو جۆرە دوایی نەدەهات کە هات.

رۆژی ٢٦ی سەرماوەزی ١٣٢٥(١٩٤٦) ئەرتەشی شڕ و شپڕێوی شاهەنشاهی تەواو ساڵە وەختێک پاش هەڵکردنی ئاڵای کوردستان شاری مەهابادی گرتەوە. هێندێك لە بەڕێوەبەران و کادرەکانی حیزب رایان کرد و خۆیان شاردەوە و هێندێکیش دانیشتن و چاوەنۆڕی گرتن بوون. من ئەو رۆژی لە شار وەدەر کەوتم و چوومە خانەقای شێخی بورهان. لەوێ شێخ محەممەدی خاڵم حەشاری دام و لە بن باڵی خۆی گرتم. لە خانەقا بووم کە خەبەری گیرانی پێشەوا و رابەرانی حیزب و کۆمارم بیست. پیاوم وە دووی هەژار خست بیبینمەوە و پێکەوە تەگبیرێك بکەین. ئەویش بۆی دەرچووبوو و بۆم نەدۆزراوە.

نەخۆشی کەوتوویی لە خانەقا هەبوو، زۆر کەس گرتبووی و چەند کەسیشی کوشتبوو. من جارێکیتر هەر لەو خانەقایە ئەو نەخۆشیەم گرتبوو و زۆری لێ دەترسام. گوتوویانە «هەرچی بترسێ ناخەلسێ،» هێندەی پێنەچوو گرتم و کەوتم. بەفرێکی یەکجار زۆر و ئەستوور کەوتبوو، هیچ دوکتۆرێك بەو بەفرە نەدەگەیشتە خانەقا. دوو مانگی رەبەق بۆی لەسەر رەقی پشتی کەوتم. ئەسپەك لە سەری دام و قسەی هاتەران پاتەرانم دەکرد، هەموو بەندەنم بە نوێنانەوە چوو و توێخی هاویشت. بەڵام ئەو جاریش لە دەست ئیزراییل رزگاریم هات.

کە لە نەخۆشی هەستامەوە بەفریش کەم ببوو، رێگا کرابوونەوە. وایان بە مەسڵەحەت زانی بۆ ئەوەی کەمێك ژیوەڵە ببمەوە و گورد بگرمەوە، بە دزی بچمەوە ماڵی خۆمان کە لە شار نزیك بوو و دەرمان و خواردنی باشتری لێ وەدەست دەکەوت. چاك لە بیرم نیە چەند رۆژان لە ماڵێدا تەماڵم هەڵگرت و خۆم مەڵاس دا.

رۆژێك لە ژووری دانیشتبووم و کتێبم دەخوێندەوە، لەپڕ لە ناوێدا بوو بە شین و گابۆڕ، ناردم بزانم چیە؟ قاسید بە گریان و لەخۆدان هاتەوە و گوتی ئەوانەی لە شاری هاتوونەوە دەڵێن دەوری شار گیراوە و نایەڵن کەس بچێتە ناو شار یا وەدەرکەوێ و دەنگۆیە و دەڵێن پێشەوا و سەدری قازی برای و سەیفی قازی ئامۆزای لە چوارچرای مەهاباد لە دار دراون.

ئەو رووداوە دڵتەزێنە و ئەو کارەساتە جەرگبڕە هەموو کوردێکی بەشەرەفی خەمناك و تازیەبار کرد. بەتایبەتی دڵی منی بە ناسۆر ئەنگاوت. ناسۆرێك کە بۆتە تیراوی و ئێستاش هەر وەبن دەداتەوە و هەڵدەداتەوە و بێگومان سارێژ نابێ و لەگەڵم دێتە بن گڵ.

من پێشەوام لە دڵەوە خۆش دەویست، بە رابەرێکی دڵسۆز و ژیرم دەزانی،

به كوردێكی پاك و چاكم دەناسی و بە موسلیحێكی یەكجار گەورە و مەزنم دەزانی. دەمزانی نەتەوەكەی خۆی چەند خۆش دەوێ و چەندی پێ خۆشە خزمەتی بكا؛ چەند بە ئاواتەوە بوو كورد بگاتە ریزی نەتەوە بەختەوەرەكان. زۆرم هیوا پێ بوو گەلەكەمان بەپەلە بەرێتە پێش و وڵاتەكەمان زوو ئاوەدان بكاتەوە. لەو ماوە كورتەشدا دەزانین چەندی خزمەتی بەكەڵك كردن. بەڕاستی مەرگی پێشەوا نەك هەر بۆ نەتەوەی كورد بەڵكە بۆ جووڵانەوەی ئازادیخوازی و دژی ئیمپریالیستی سەرانسەری ئێران زیانێكی گەورە بوو. دەریایەك زانست و ئەدەب، دەریایەك فیكر و بیر بە دەستی زۆردارێكی سەرەڕۆ و نەزان وشك كرا و لەناو چوو.

سێ ڕۆژ پاش شەهیدبوونی پێشەوا ـ یانی ڕۆژی سێزدەبەدەر ـ قەڵفرم بۆ كرد و لەگەڵ پیاوێكی هەژار و هاواڵێكی زۆر بەنرخی حیزبی بەرەو كوردستانی عێراق وەڕێ كەوتین. بە دوو ڕۆژ و دانێك سنوورمان پەڕاند. لەو بەری جۆگەوە بازم دا ئەو بەری جۆگە، بە ڕواڵەت هیچ فەرقێكم نەهاتە پێش چاو؛ بەڵام لە واقیعدا سنووری سیاسی وڵاتێكم پەڕاندبوو و چووبوومە وڵاتێكی دیكە. گەیشتمە شاری قەڵادزە. وەنێو بازاڕ كەوتم و نەكەوتم بە بەرگ و لیباس پۆلیس ناسیمی و زانی لەودیوڕا هاتووم. پیلیان گرتم و خەریك بوون تێكمەوە پێچن. بەڵام مەلایەك و حاجییەك بێ ئەوەی بمناسن باڵیان بەسەردا كێشام و ئەجاتیان دام. نەقڵەكە ڕاست لە من رووی دابوو لە ترسی ئاگر پەنام بۆ مار بردبوو. مەلا پێی خۆش بوو بمناسێ، منیش لەگەڵ ئەوەشدا پێم خۆش نەبوو كەس بمناسێ و ناوی خۆم بە كەس بڵێم خۆم پێ ناساند. دیار بوو مامۆستا منی لە دوورەوە دەناسی. ئەو شەوەی زۆری حورمەت گرتم و لە حوجرەی فەقێیان نووستم و بەیانی بۆ خۆی وەپێشم كەوت و بردمی بۆ گوندی گردبوداغ. من بە هیوا بووم سۆراخی هەژار و

زەبیحی و قزڵجی و دڵشاد بکەم و قسەی خۆمان بیّ لە دڵی خۆمدا وام دانابوو یەك بگرینەوە و سەر لە نویّ دەست بە کار بینەوە. دیارە ئەو قسەم بە مامۆستا عەرز نەکردبوو، بەڵام پیّم گوت دەمەویّ ئاواڵەکانم ببینمەوە. مامۆستا گوتی جاریّ رووبار زۆرن و بوار نین و بێجگە لەوە ئەو کوردانەی ئێرە کە هاتبوونە ئێران هاتوونەوە و دانگەریزە دەکەنەوە بۆ لای شاران و پۆلیس ئامادەیی هەیە. جاریّ ماوەیەك لێرە بە تا وڵات کەمێك ئارام دەبێتەوە. هاورێیەکەم ناردەوە و بۆ خۆم دەستم کرد بە خوێندن و سەر لە نویّ بوومەوە فەقیّ؛ زۆر چاکم دەخوێند. هەم خۆم دەخافڵاند و وەڕەزی خۆم دەشکاند و هەم دەمویست ئەوی لە سووریم دۆڕاندووە لە کایەی تیّهەڵبێنمەوە. هێشتا لاو بووم و ئەگەر خوێندبام دەمتوانی شتێك بە شتێك بکەم، بەڵام خوێندنەکەم زۆری نەخایاند. بیستم وەزعی ئێران ئارام بۆتەوە و دەستیان لە خەڵك گرتن هەڵگرتووە. لێکم داوە پاش ئەوەی لێرەش هەر قاچاغم و ناوێرم بگەڕێم بۆ سەرێك لە وڵاتی خۆمان نەدەمەوە؟ ئەگەر زانیم دەحاوێمەوە ئەوە هەر لەویّ خۆم حەشار دەدەم. بە تاقی تەنیّ رووم لە کوێستانە خۆشەکانی کوردستان کرد، بە نێو چادر و هۆبە و گوڵ و گوڵزاراندا گەڕام. شەنگەبێری کێلگەردنم دین. لەو گەشت و گەڕانەدا بووم کە پارچە شیعری «بەهاری کوردستان»م گوت، کە بۆ خۆم ئێستاش زۆرم خۆش دەویّ و بە شاکاری دەزانم. ژاندارم و پۆلیس لە هیچ کویّ تووش نەبووم و بیّسەددمە گەیشتمەوە گوندەکەی خۆمان.

راوەستام تا شەو بەسەر دەستاندا هات و بە تاریکی چوومە ماڵیّ. یەکسەر چوومە پشت دەرکی ژووری بابم. بۆ یەکەم جار لە ژیانمدا خۆم گرت، چونکە بابم خۆ لە خەڵك گرتن و گویّ لە قسەی خەڵك هەڵخستنی زۆر پیّ ناخۆش بوو.

تەنانەت ژنی ماڵی ئێمە لە ترسی بابم قەت نەیاندەوێرا شەمۆڵە بگرنەوە کە ئەو دەم لە لادێدا زۆر باو بوو. لە درزی دەرکەوە دیتم بابم بە حەواوە راوەستاوە و لەگەڵ ئەو پیاوەی کە لەگەڵم هاتبوو بۆ کوردستانی عێراق قسە دەکا و پێی دەڵێ رۆڵە پێم بڵێ لە کوێیە بۆ خۆم پیاو دەنێرم. ئەویش دەڵێ دوو رۆژی دی بۆ خۆم دەچم و دەیهێنمەوە. قەولم پێداوە جێگا و شوێنی ئەو بە کەس نەڵێم. بابم کەمێك بە تووڕەییەوە گوتی چۆن بە منیش ناڵێی. گوتی نەخێر بە تۆش ناڵێم، بە دایکیشی ناڵێم، قەولم پێ داوە و قەولی خۆم دەبەمە سەر. ماندوویی رێگا و کوێرەوەری غەریبی و بێنازی و لێقەوماویم لە بیر چۆوە و لە دڵی خۆمدا گوتم: چۆن زەحمەتکێشانی کورد کوڕی وایان لێ پەیدا بووە؟

بەڵێ زۆر قارەمانی وا لە خەباتی رزگاریخوازی گەلەکەماندا هەن کە بە شەرەفەوە ژیاون و بە شەرەفەوە دەمرن و مێژووش لە بیریان دەکا. ئەو پیاوە، پیاوێکی هەژار و زەحمەتکێش و نەخوێندەوار بوو. لە سەرەتای کۆمەڵەوە بە بڕوایەکی قایم و تەواوەوە هاتبووە ناو کۆڕی خەبات و بێ ئەوەی خۆی رانێ خزمەتی زۆر گەورەی کردبوون و کەسیش باشی ناناسێ و منیش لێرەدا ناوێرم ناوی بەرم، چونکە نازانم ماوە یا نەماوە و دەشزانم ئەگەر مابێ تووشی دەردیسەر دەبێ.

چیدی خۆم پێ رانەگیرا و چوومە ژوورێ. دایکم و بابم و کابرا واقیان وڕما. دایکم ئامبازم بوو و تێروپڕی ماچ کردم. بەڵام بابم ئەو بابەی کە قەت رووی نەدەدامێ و لەبەر هیچ کارەساتێك نەدەچۆما و بە مەتانەت و خۆڕاگری لە وڵاتدا ناوبانگی هەبوو و هەتا ما یەکمان جگەرەمان لە کن نەکێشا و بێئیجازە دانەنیشتین، خۆی پێ رانەگیرا و بە لووزەوەو فرمێسکی لە چاو هاتە خوار و هەتا ماوەیەك هیچ قسەی بۆ نەکرا. دوایە بۆ یەکەم جار و ئاخر جار لە ژیانمدا

بەخێرهاتنی کردم و گوتی چاك بوو هاتیەوە. ئەوە لە دوام دەناردی عەفوی عموومی بۆ عەشیرەتان دەرچووە. راستە ئێمە عەشیرەت نین، بەلام خەلکی گوندین و دەتوانین لەو دەرفەتە کەلك وەرگرین. مالی دنیام زۆرە و ئێستا هەموو شت بە بەرتیل دەکریّ. جاریّ ماوەیەك لە مالیّ دانیشە و هاتوچۆی شار و باران مەکە تا بزانین دنیا چی لیّ دیّ.

لە مالیّ دانیشتم و چ باس نەبوو، وردە ـ وردە خەلکیان بەردا. منیش دەستم کردەوە بە جووت و گا و ئاژەلدارییەکەی خۆم و هاتمەوە سەر حووللەمەرەسیّ. حیزبی توودەی ئێران بە ئاشکرایی خەباتی دەکرد و رۆژبەرۆژ کۆمەلانی خەلکی ئێرانی زیاتر لیّ کۆ دەبوونەوە. لە رۆژنامەکانی خۆیدا ئیمپریالیزم و کۆنەپەرستی بە توندی دەکوتا و تیئۆری زانستی بلاو دەکردەوە. حیزبی دێموکراتی کوردستانیش کەم ـ کەم بووژاوە و کادرە لاوەکانی دەستیان کردەوە بە خەبات. پیاو هەق بلیّ حیزبی توودە لەو سەردەمەدا لە بووژاندنەوەی حیزبدا رۆلێکی باشی یاری کرد، تەنانەت لە پاراستنی ناوی حیزبدا. چونکە هێندێك لە لاوە ئازادیخواز و کەم ئەزموونەکان خەریك بوون ناوی حیزب بگۆڕن و بیکەنە کۆمەلەی کۆمونیستی کوردستان و وەك بیستوومە بەڕێوەبەرانی حیزبی توودە مانیع بوون.

ژمارەیەك نیشتمان بلاو بۆوە و گەیشتە دەستم و هومێدم پەیدا کرد کە خەباتەکەمان پەرە بگرێتەوە. هەر چەند راپۆرتیان لێدام کە لە نووسینی ئەم گۆوارەدا دەستم هەیە و برێکیان ئەم بەر ئەو بەر پێکردم و بە خوای دەستێکیشیان بە یالّ و بژیدا هێنام و پوولّ چایەکیان لیّ ئەستاندم، بەلام ئەوە چوو و رابرد نەمزانی لە کویّ چاپ کرا و هەر بە شێوە نووسین نووسەرەکانم ناسین. ژمارەیەکیش «رێگا» دەرچوو و پێم گەیشت. یەکێك لە نووسەرەکانم

دیت و بەڵێنی هاوکاریم پێدا، بەڵام بەداخەوە ئەویش تێدا چوو.

لە رۆژی ١٥ی رێبەندانی ١٣٢٧دا «ناسری فەخرارایی» لە دانیشگای تاران شای وەبەر دەمانچان دا، تۆزکاڵێکی دەم و لێو و پشت رووشاند. ئەو تاوانەیان هاویشتە سەر حیزبی توودە و ئیجازەی رەسمی کارکردنی ئەو حیزبەیان هەڵوەشاندەوە و رابەرەکانیان گرتن و دەرکی رۆژنامەکانیان داخستن و لە سەرتاسەری ئێراندا حکوومەتی نیزامی دامەزرا. ئەوەش زەبرێک بوو کە بە نەخشەی ئیمپریالیزم و بە دەستی کۆنەپەرستی وە جووڵانەوەی رزگاریخوازی ئێران کەوت.

بەڵام زۆری پێ نەچوو رۆژنامەکانی حیزبی توودە بە نهێنی دەرچوونەوە و رابەرانی حیزب توانییان لە زیندان را بکەن.

سەیر ئەوە بوو پاش رووخانی کۆماری مەهاباد من بۆ یەکەم جار دوو رۆژ پێش واقیعەی دانیشگا وێرابووم بە ئاشکرایی بچمە مەهاباد و بە رۆژی رووناک بگەڕێم کە ئەو رووداوە لە تاران قەوما و لە مەهابادیش دەستیان کردەوە بە خەڵك گرتن، ناچار منیش خۆم شاردەوە. لەو خۆشاردنەوەدا شیعرێکی زۆر باشم لە ژێر عینوانی «ژوانی ئاغا»دا گوت کە بە داخەوە خۆم نەماوە و تکا لەو کەسانە دەکەم کە هەیانە بیپارێزن و ئەگەر کرا بۆم بنێرن.

ساڵی ١٣٢٧ ساڵێکی یەکجار تووش و شووم بوو. من بە عومری خۆم زستانی وا سەختم لە وڵاتی خۆمان نەدیبوو. پازدە رۆژی پاییز مابوو بەفرێکی ئەستوور و وشك باری، یەك نوا لە هەموو جێگایەك لە میترێك پتر بوو. وشکەبەند و سەرما و سایقەی بەدوادا هات و یەکسەر بوو بە روو؛ بەفری دیکەشی بەسەردا بارین، رێ و بان گیران، قات و قڕی پەیدا بوو، ئاو وشك بوون

و خـەڵك ناچـار بـوو بـەفر بتوێنێتـەوە و بیخواتـەوە. نـەوت و ئـاوردوو وەگـیر نەدەکـەوت. ئـاژەڵ و مـاڵات قڕانـی کـرد. رەپـستە رزیـن و نەوەنـدە گنخـان و گرانیەکی زۆر بە سامی بە دوادا هات.

من بۆ خۆم لە ئـەزموونی پیـاوێکی دنیادیـدە و کۆنـساڵ کـەڵکم وەرگـرت و توانیم بەشێکی زۆر لە دەغڵ و دانی خۆمان لە رزین و زایەبوون رزگار بکەم.

بەهار درەنگ بوو، هەوا گەرم ببوو، بەڵام بەفر ئارەقیـشی نـەدەکرد. رۆژێـك چوومە مزگەوت. تەماشام کرد پیرەپیاوێك بە تـەنێ لـە تەنیـشت سۆبە سـارد و سڕەکە هەڵکورماوە. هەر منی دیـت گـوتی: منـداڵی ئـەو زەمانـە ئێمـەیان پـێ خەرفاوە. گوتـم: مامە گیان چ قەوماوە؟ گوتی: بە سەری تۆ ئەوە چەند رۆژە بەو هەتیوە گێژانەی خۆم دەڵێم بـچن بـەفری سـەر رەپـستەکەمان کـون ـ کـون بکـەن گوێشم نادەنێ. گوتـم بیلامانێ کە ساڵ درەنگ بوو، هەرد گـەرم دادێ و هـەڵمێ دەکا. بەفریش نایەڵێ هەڵمەکە بێتە دەر و لە ناو خۆیدا دەگەڕێتـەوە و دەغڵەکـە دەسووتێ. ئەگەر کون بکرێ هەڵمەکەی دێتە دەر و ناسووتێ. قـسەی مامـەپیرەم بە دڵیەوە نووسا؛ چەند رۆژان پیاوم هەڵگرتن و چوومە زگ بەفر کون کردن.

هەوا خۆش بوو، بەڵام کارەکە زۆر گران بـوو. بەفرەکـە نەوەنـدە رەق بـوو بـە لۆسە کون نـەدەکرا. بـەڵام پاشـان تێگەیـشتم پەنـدی پێـشینان چـەند راسـتە کـە گوتوویانە: «دەستی ماندوو لە سەر زگی تێرە». بەشـی زۆری دەغڵـی ئێمـە ئـەو ساڵی نەڕزی و نان و تۆوی خۆمان بوو.

ئەو ساڵی لە هیچ کوێ دەغڵ نەبوو. ئـەو جـووتبەندانـەی زەوی ئاویـژەیان بـە دەستەوە بوو، هەرزن و گەنـمەشامییان چاند و نێوەنانیان پەیدا کرد. منیش هـەرزە و گەنـمەشامی زۆرم چاند و بەرهـەمێکی باشـیان دا، بـەڵام لـە گوندەکـەمان هـیچ

داهاتـمان وەگیر نەکەوت، چونکە بۆ خۆیان هیچیان نەبوو تا بەشی ئێمە بدەن.

بـۆ زسـتانی داهـاتوو گرانییـەکی بەسـام سەرانـسەری ئێـران بـە تایبـەتی کوردستان و ئازەربایـجانی داگرت. دەغڵی فرۆشتن هەر نـەبوو، هەشـبا لـە کـڕین نەدەهات. هیچ شتیتریش دراوی نەدەکرد. دوو مەڕی داشـتی پووتـە گەنـمێکی نەدەکرد. کەویژە گەنـمێکیان بە جووتێك کەڵی خاویێ نـەدەدا. هـاواری سـەروماڵ بوو، برا ئاوڕی وەسەر برا نەدەدا. بەڵام مـن نەمـدی و نەمبیـست لـە کوردسـتان کەس راستەوخۆ لە برسان بـمرێ، هەرزن و گەنـمەشامی خۆوڵاتی و گەنـم و جۆ و خورمای عێراق هۆیان داوە.

لەگەڵ ئەوەشدا دەزگای تەبلیغاتی پادشایەتی ئێران لەو ساڵانەدا شـەو و رۆژ و وەخت و بێوەخت پەلاماری دەبردە سەر دەوڵەتی شووڕەوی، ئـەو دەوڵەتـە وەك جیرانێکی باش و دڵسۆز گەنـمێکی زۆری دا بـە ئێـران. ئـەویش چ گەنـمێك بـە روحی پیاوی پێدەکەنی. بە هاتنی ئەو گەنـمە خەتەر کەم بۆوە و قات و قـڕی لـە شاران نەما.

دەوڵەت لە دابەش کردنی ئـەو گەنـمەدا دێهاتیـشی لـە بیر نـەکردبوو و لـە رووی شناسنامە میقدارێکی گەنـم بۆ هەر خێزانێك دانابوو. بەڵام دەبوو ئاغا بـە قەرزی سـەرخەرمان وەربیگـرێ و سـەنەد بـدا، جـا بـە سـەر خـەڵکی گوندەکـەدا دابەشی بکا. ئاغاکان گەنـمەکەیان بـە زیـادەوە وەرگـرت و وەك پیـاوی چـاك لـە پێش چاوی کاربەدەستانی دەوڵەت بە سووت و سەلەمخۆرەکانی شاریان فرۆشـت و دراوەکـەیان نەخـدوپوخت لــە تەنکـەی گیرفـان قـایم کـرد. ئـەوان ئـەنگڕان، سووتخۆری شار قازانـجیان کرد، سـمێڵی پیاوی دەوڵەت چەور کـرا و ئـەوی لـەو ناوەدا هیچی پێ نەبرا هەژار و نەداری لادێ بوو.

لە بەهاردا خەڵکی دێهاتی ئازەربایـجان لە حاڵێکدا کـە وەك خـەزەڵی پـاییز

لە برسان هەڵدەوەرین و پیاو ئاگری بۆ تێبەر دەبوون بە کوردستان وەربوون.

گەلی کورد جارێکی دیکەش پیاوەتی و نانبدەیی و میوانداری خۆی نیشان دا. هەر دەستەیەك رووی لە هەر ئاوەدانییەك دەکرد، خەڵکی ئەو ئاوەدانییە بە پیریانەوە دەچوون و ژەمێکیان تێر دەکردن و بەرێیان دەکردن. زۆر ماڵی وا هەبوون ئەو ژەمە بۆ خۆیان هیچیان نەدەخوارد و دەیاندا بەو میوانە رەش و رووت و برسی و خورێنانە. ژاژ و پەنیر و لۆرك تایبەتی ئەوان بوو. ماڵی زۆر لەچەر و پیسکە نەبا ئەو ساڵی رزقی بۆ نەگیرا.

ئەگەر گەلی کورد بۆ خۆی لە وەزعێکی وادا نەبوو بتوانێ میوانەکانی خۆی باش بەخێو بکا، کە بەهار کامڵ بوو نیشتمانەکەی، کوردستانی رەنگین و بژوێن باوەشی دایکانەی بۆ ئەو برسی و رەش و رووتانە، بۆ ئەو لاواز و لەجەرانە، بۆ ئەو لێقەوماو و دەربەدەرانە کردەوە. لە نواڵە زەنوێرەکانیدا سفرەی نیعمەتی بە هەڵز و مەندۆك و بیزا و کارگ و کوراده و زرەمەندی و سێوەڵووکە و وێنجەکێویلە و کەنگر و رێواس و ئەسپنك و ئاڵەکۆك و دۆری و ترشۆکە بۆ رازاندنەوە.

بەڵێ دیتم لە چەرخی بیستەمدا، لەو چەرخەدا کە ئینسان ئەتۆمی شکاند، راداری دروست کرد، تەنانەت مانگی داگیر کرد، ئینسانیش وەك ئاژەڵ و وڵسات لە کێو و کەژ بلەوەڕێ. دەمدیتن بە گیا خواردن بایان دەکرد، بەڵام نەدەمردن.

ئەو مێگەلە شپرزە و سەرگەردان و بێشوانە بە چیا سەرکەشەکانی کوردستانی ئێراندا هەڵکشا و گلۆپکی ئەو گیایانەی هەڵپساند و خۆی پێ تێر کرد و شۆڕ بۆوە بۆ گەرمەسێری کوردستانی پڕخێر و بەرەکەتی عێراق و وردە ـ وردە دانگەرێژەی کرد تا بەسەر خێر و خۆشیاندا کەوت. لەوێ کەوتە فەرعانە. دەغڵوودان فەریکە ببوو، خانەخوێش هەر کورد بوو، بەدڵ بوو،

بەبەزەیی بوو، ئینسان بوو و دڵسۆزانە میوانداری کرد و بەخێوی کرد.

من لە ماوەی ئەو گرانییەدا پیاوەتی ئەوتۆم بە پیاوی نەدار و زەحمەتکێشەوە دیتن کە بەڕاستی مایەی شانازی ئینسانیەت بوون. بەڵام بە داخەوە کارەساتی زۆر دڵتەزێن و دیمەنی زۆر دزێویشم دیتن. من بە چاوی خۆم دیتم ئینسان لە برسان مرد. من ئینسانم دیت لەبەر موحتاجی خەریک بوو نووری چاوی خۆی بە ئارد سەودا بکا و هەروەها زۆر حەیوانی دووپێی وام دیتن بە رواڵەت ئینسان بوون کەچی لەو وەزعە نالەبارە بۆ ئاخنینی گیرفان یا دامرکاندنی هەوەسی خۆیان کەڵکیان وەرگرت.

رۆژێک لە بن دیوارێکی خواروخێچ خۆم لە بەربەرۆچکە هەڵخستبوو و چیلکەم لە هەردی دەوەژاند، هێشتا خاکەلێوە بوو و وڵات نەخەملیبوو. بیرم لە حاڵی ئەو خەڵکە هەژارە دەکردەوە، چەند منداڵی دێ هاتنە لام یەکیان گوتی: فلان کەس خەریکە ژن بێنێ. ئەو فلان کەسە پیرەپیاوێکی دڵڕەش و کۆنەگزیرێکی بەدفەڕ بوو. کەس کچی نەدەدایە و بێژن مابۆوە. پێکەنیم و گوتم: نای لەو درۆیە! منداڵ تێکڕا وەجواب هاتن، بە پەلەپەل و سوێند و قوڕئان خواردن گوتیان: درۆ ناکەین، ئەوە خەریکە کچی ئەو کابرا حەجەمە بکڕێ و لە خۆی مارە بکا. ماشەڵڵا جوانیشە.

- چی چی؟ بیکڕێ؟

- بەڵێ، بەڵێ، بیکڕێ و لە خۆی مارە بکا.

وەک فیشەک لە جێی خۆم دەرپەڕیم و منداڵ کەوتنە شوێنم. کە چوومە حەوشەی کابرا، دیتم بۆ خۆی لەسەر کورسییەک دانیشتووە و لاقی هاویشتۆتە سەر لاق و هەروا بزەی سمێڵانی دێ. پیرەپیاوێکی کەڵەگەت و تەژە و وشک و رەق، بەڵام بە داروبار لە بن دیوار هەڵتروشکاوە و چوار منداڵی رەش و رووت و

کز و لەجەر لە دەوروبەری کـەوتوون. کـچێکی باڵابـەرز و ئەســمەر و چـاو و بـرۆ جوان، بەڵام لەڕ و لاوازیش پاڵی وەکۆڵەکەی بێلاکـە داوە. چارەڕەشـی و نەگبـەت لەو دیـمەنە دەباری.

ـ ها کوێخا! ئەوە چیە؟

ـ قوربان چت لێ وەشارم ئەو کچەم لەو پیرە مەشەدییە کڕیوە.

ـ کڕیوتە؟ بە چەند؟

ـ وەڵڵا قوربان بە گران. بە پووتێك ئارد. (زەردەخەنەیەکیشی بۆ کرد).

ئاگرم لە جەرگ بەربوو، مچوڕکێکم لە بـەری پێـوە هـات و لـە تـۆقی سـەرم دەرچوو، بەری چاوم تاریك بوو. خەریك بووم بە گژ ئەو پیاوە دڵڕەشەدا بێم. بەڵام پیشم خواردەوە، خۆم ڕاگرت و لە مەشەدیم پرسی: ئەو کچە بۆ دەفرۆشـی؟ ملـی بەلاوە نا، هەناسێکی ساردی هەڵکێشا، ئاوی لە چاوی گەڕا و گوتی: دایکی دوو ڕۆژ پێش لە برسان مرد. بۆ خۆشی کەنەفت بووە و هەر بینا سلار بـۆوە. دەسـتی بۆ لای منداڵەکان ڕاداشت و گوتی: ئەوانەش برسین. بۆیەی دەفرۆشم تـا بـۆ خـۆی لە برسان نەمرێ و ئەوانەش بژیوی چـەند ڕۆژێکیـان هـەبێ. سەربەسـەر بـە زێـڕم نەدەدا و ئێستا بە ئاردی دەفرۆشم.

لە کچەکەم پرسی: تۆ بەو کارە ڕازی؟ مێرد بەو کابرایە دەکـەی؟ فرمێـسکی بە چـاوە جوانەکاندا هـاتە خوار، بە شـەرمەوە گوتی: نیـنم ئــوشاقلار ئاچدلار (ـ چ بکەم منداڵەکان برسین)

ـ گوتـم ئەگەر خێرۆمەندێك ئەوەندە ئارد بدا بە باوکت هێشتا حـازری مێـرد بەو کابرا پیرە بکەی؟ بە بێزارییەوە گوتی: یوخ وەڵڵا (ـ نە بە خودا.)

لەو کەین و بەینەدا ژن و منداڵی ئاوەدانی ئاپۆرەیان لە دەوری من دابوو. لە قسەکانـمان نەدەگەیشتن. ئەقڵەکەم لە سەرڕا بۆ گێڕانەوە، ژنەکان تێکڕا گوتیـان:

ئەیەڕۆ، چ خێر بوو، بۆ کافرستانیە؟ گزیرە پیرەیان تف باران کرد و هەموویان بەغار چوونەوە ماڵی خۆیان. ئینسانیەت گەیشتە ئەو پەڕی، دەوڵەمەند و هەژار کەس بە دەستی بەتاڵ نەگەڕاوە. هەر یەکە لە قەدەر خۆیان، نان، کولێرە، ئاردی گەنم، جۆ، گەنمەشامی، هەرزن، ماش، نۆك، نیسك، تەنانەت برینج و رۆن و جلکە کۆنیان لەگەڵ خۆیان هێنابوو. زگی منداڵەکانیان تێر کرد و توورەکەی مەشەدییان ئاخنی. ئەو وەختە من لە خۆشیان گریام کە دیم منداڵە قۆشمەکانی دێ کە لە سەر دوو شایی مێشێن و جگێن و شێر و خەت سەری یەکتریان دەشکاند، بە پەلەپەل و هەلەهەل زارکی کیسە پەڕۆکانیان دەکردەوە و هەرچی قەرەپوولی هەیانبوو لە مستی پیرە مەشەدییان دەکرد و بۆ خۆیان مافنگی دەمانەوە.

هەستی ئینسانی ئەو کیژە کوردانە ئاواتی شەیتانی ئەو دێوەزمە بلەوەزەی کردە بلقی سەر ئاو کە قرمی لەو کچۆلە بێدەرەتانە خۆش کردبوو. باربووی ئەو ئینسانە ساکار و پاکانە چەند ئەوەندەی ئەو نرخە بوو کە ئەو گورگە پیرە دەیویست ئەو بەرخۆلە بێئازارەی پێ بکڕێ. چەند دڵخۆش بووم کە بە هەمووان نەمانهێشت لە گوندە خونچیلانەکەماندا ئینسان بە ئارد سەودا بکرێ.

تەنگانە بەریان کورتە؛ گرانی دوایی هات. قات و قڕی تەواو بوو؛ خەڵك کەوتەوە سەر کاروکاسبی. بەڵام زۆر کەس لە برسان مردن، زۆر پیاو لە پیاوەتی کەوتن، زۆر ماڵ لە ماڵ بوون، زۆر کەس لە سەر ساجی عەلی دانیشتن، زۆر ناکەس پێگەیشتن، زۆر گیرفان ئاخندران، زۆر کۆشك قوت بوونەوە و زۆر مافوورە راخران و زۆر ماشین کڕدران.

لە وڵاتێکی بێسەرەوبەرەدا، لە رژێمێکی کۆنی دەرەبەگایەتیدا هەمیشە

بەڵای تەبیعەت، زوڵم و زۆر و خراپە و دزی و دەسدرێژی پیاو خراپانیشی لەگەڵە.

ئەو رووداوە ناخۆشە زۆری کار کردە سەر هەستی ناسك و شاعیرانەی من و هەروەها زۆریشی تەئسیر کردە سەر وەزعی ئابووری و کۆمەڵایەتی و تەنانەت سیاسی کوردەواری. وەزعی خرابی ئابووری و کۆمەڵایەتی و سیاسی وڵات و نەداری و دەستکورتی زۆربەی خەڵك و زۆرداری کاربەدەستانی دەوڵەت و تاوان و خەیانەتی چینی دەستەڵاتدار بوو بە هۆی راپەڕینێکی فیکری بێوێنەی زەحمەتکێشانی کوردستان و هەست بە مەسئوولیەت کردنی رووناکبیرانی شۆڕشگێڕ و لەخۆبوردوویی نەتەوەکەمان.

ئەو راپەڕینە فیکرییە و ئەو هەست بە مەسئوولیەت کردنە بوون بە هۆی ئەوە کە چینی چەوساوە و توێژی رووناکبیری کورد زۆر لە جاران بەبڕواتر و ئامادەتر لە دەوروبەری حیزبی دێموکراتی کوردستاندا کۆ ببنەوە. پاش رووخانی کۆماری مەهاباد قەت وەك ساڵەکانی ٢٩ هەتا ٣٢ هەلومەرجی لەباری عەینی و زەینی بۆ خەباتی رزگاریخوازانەی گەلی کورد لە کوردستانی ئێران هەڵنەکەوتووە.

هەر چەند لەو ساڵانەدا حیزبی دێموکراتی کوردستان لە ژێر تەئسیری حیزبی توودەی ئێراندا بوو و ئەوەندە بەرەو خەباتی چینایەتی دەڕۆیشت کە لە خەباتی نەتەوایەتیدا کەمتەرخەمی دەنواند و ئەوەندە بۆ رووخاندنی کۆنەپەرستی و دامەزراندنی دێموکراتی لە ئێراندا تێدەکۆشا کە ئەستاندنی مافە رەواکانی گەلی کوردی لە پلەی دووەمدا دادەنا، بەڵام دیسان بە پشتیوانی چین و توێژە چەوساوەکانی گەلی کورد پشتئەستوور بوو.

من هەر چەند بە پێی توانای خۆم لەو خەباتەدا بەشدار بووم، بەڵام لەبەر نەبوونی چاپەمەنی کوردی نەمتوانی هونەرەکەم وەك پێویستە لە رێگای خزمەتی

گەلەکەمدا لە کار بێنم. لەو کاتەدا کە ڕۆژنامەکانی فارسی بە نهێنی بڵاو دەبوونەوە و پۆلیس نەیدەتوانی بیاندۆزێتەوە، بێ‌گومان دەشکرا چاپەمەنی کوردی بڵاو بێتەوە، بەڵام بەڕێوەبەرانی ئەو سەردەمی حیزب لەبەر بێ‌ئەزموونی ئەوەیان بەلاوە گرینگ نەبوو.

ئەو دەمیش بڕوام وا بوو و ئێستاش هەر لەسەر ئەو بڕوایەم کە دەبێ زەحمەتکێشانی کورد بە زمانی خۆیان بدوێنین و دەبێ ڕووناکبیرانی کورد بە زمانی ساکارترین ئینسانی کورد مەسایلی سیاسی و کۆمەڵایەتی بنووسن و کۆمەڵانی گەلەکەیان ڕێنوینی بکەن. بەڕاستی هەم لە باری خزمەت کردن بە زمان و ئەدەبی کوردی و هەم لە باری ڕووناک کردنەوەی بیروڕای سیاسی چینە چەوساوەکانی کوردستان هەلێکی گەورەمان لە دەست دا.

حیزب و ڕێکخراوە سیاسیەکانی ئێران بە تایبەتی حیزبی توودەی ئێران و جەبهەی میللی و پیاوە ئازادیخوازە سەربەخۆیەکان خەباتێکی ڕێکوپێکیان دەست پێ کردبوو. ڕۆژنامەکان هەقایقیان روون دەکردەوە و تاوانەکانی ڕێژیم و گەندەڵ فێڵی ئیمپریالیزمیان ئاشکرا دەکرد. کۆنەپەرستی لە مێژینەی ئێران ڕۆژبەڕۆژ پاشەکشەی دەکرد و سەنگەرەکانی لێ دەستێندران. دەوڵەتەکانی دەستکردی ئیمپریالیزم و نوێنەری کۆنەپەرستی خۆیان نەدەگرت و یەك بە دووی یەکدا دەڕووخان. ڕەزم‌ئارا ئەفسەری بەهێز و بەدەستەڵاتی ئەرتەشی ئێران وەك ئاخرین تیری تەرکەشی کۆنەپەرستی هاتە سەر کار، بەڵام بێ‌گومان ئەگەر نەشکوژرابا نەیدەتوانی بەر بە لافاوی بەتەوژمی خەباتی ئازادیخوازان بگرێ و قازانجی شیرکەتی نەوت بپارێزێ و دەستەڵاتی دەرباری کۆنەپەرست و سەر بە ئیمپریالیزم بێنێتەوە سەر دەقی جاران و ئەویش هەر تێدا دەچوو و مێژووش ڕێگای خۆی هەر دەبڕی.

خەباتی شێلگیر و بێوچانی گەلانی ئێران نیشتمانپەروەری بەناوبانگ دوکتۆر موسەدیقی هێنا سەر کار. ئەو پیاوە بەجەرگ و نەبەزە خەباتی گەلانی ئێرانی ژیرانە رابەری کرد و توند بە گژ ئیمپریالیزمدا چوو. سەنگەرەکانی یەك ـ یەك پێ بەتاڵ کرد تا بە جارێکی پشتی شکاند و نەوتی ئێرانی میللی کرد و دەسەلاتی شوومی شیرکەتی نەوتی ئینگلیسی لەناو برد کە لەمێژ ساڵ بوو وەك دەوڵەتێکی گچکە و بەهێز لەناو دەوڵەتی بێهێزی ئێراندا رەگی داکوتابوو.

بە بڕوای شەخسی من ئەو پیاوە مەزنە هەڵەیەکی مێژوویی کرد، ئەویش ئەوە بوو ئەوەندەی بە گژ دوژمنی دەرەوەدا چوو بە گژ دوژمنی ناوخۆدا نەچوو. ئەو کەسەی لە رۆژی ۳۰ی پووشپەڕی ۱۳۳۱دا ئەو فیداکاری و گیانبازی و پشتیوانییەی لە گەلانی ئێران دیبوو، نەدەبوو بە سەر کۆنەپەرستییەوە بچێ و دەبوو رەگ و ریشەی دەربهێنێ. کۆنەپەرستی لە هەموو شوێنێکی جیهاندا بۆ پاراستنی دەسەلاتی خۆی دەست لە هیچ تاوانێك ناگێڕێتەوە، بۆیە دەبێ ئازادیخوازانیش لە دەرفەتی ئەوتۆدا دەستی لێ نەپارێزن. دەیتوانی هەر لە رۆژەکانی پاش ۳۰ پووشپەڕی ۱۳۳۱دا شوێنەواری کۆنەپەرستی لە ئێراندا نەهێڵێ و ئەوەندەی بێهێز بکا کە نەتوانێ راست بێتەوە و سەر لەنوێ وەك داردەستی ئیمپریالیزم بێتەوە سەر کار.

بە درێژایی حکومەتی دوکتۆر موسەدیق کۆنەپەرستی لە ئێراندا بەرەو کەمهێزی دەچوو و لە هێندێك جێگادا تەواو بێدەسەلات ببوو، بەلام بە داخەوە لە کوردستاندا هەرچەند هێز و گوڕی جارانی نەبوو، هێشتا بە تەواوی لێ نەکەوتبوو.

ئەرتەش بە پشتیوانی دەرەبەگەکانی خۆلاتی زۆر جار بەرەنگاری خەباتی گەلی کورد دەبوو و زەبری لێدەوشاند.

جووتیارەکانی کوردستانی ئێران لە ساڵی ١٣٣١(١٩٥٢)دا لـە دژی زوڵـم و زۆر و چەوسـاندنەوەی دەرەبەگـەکان راپـەڕین و بـۆ یەکـەم جـار لـە مێـژووی کوردسـتانی ئێرانـدا ناتـەبایی چـینایەتی گەیـشتە رادەی تەقینـەوە و چـینی چەوساوەی وڵاتەکەمان بۆ ماوەیەکی کورت لە بەشێکی کوردستاندا توانی بەسەر چینی دەستەڵاتداردا زاڵ بێ.

جووتیارەکان هەر بە هێزی خۆیان توانیان لە بەری فەیزوڵڵابـەگیان و چـۆمی بۆکان و چۆمی مەجیدخان و شامات و بەشێکی مەحاڵ بێخوێنڕێژی و ئازاردان و خراپە لەگەڵ کردن، ئاغاکان لە گوندان دەربکەن و بە خـاو و خێزانـەوە لـە شـاری بۆکانیان پەستێون و لەوێشدا گەمارۆیان بدەن و بەپەلە خەریکی چەکدار بوون بن.

بێگومان ئەگـەر لـەو سـەردەمدا رابەرایـەتی حیزبـی دێمـوکراتی کوردسـتان دروشـمی خەباتی چەکدارانەی هەڵبگرتبایە و ئەزموونی شۆڕشگێڕانەی هەبایـە و جڵـەوی ئـەو راپەڕینـەی بـە دەسـتەوە گرتبایـە و چـین و توێـژەکانی دیکـەی بـۆ یارمەتی و پـشتیوانی جووتیـاران هـان دابایـە، ئـەو راپەڕینـە زۆر زوو دەبـوو بـە ناوەندی شۆڕش. شۆڕشێکی رەسەن و بەرین، شۆڕشێکی سەرانسەری کوردسـتان و لەوانە بوو زۆر زوو بتوانێ مافە رەواکانی گەلی کـورد لـە چوارچێوەی ئێرانێکـی دێموکراتدا بچەسپێنێ و جووتیـارانی کوردسـتان رزگـار بکـا. داخـی گرانـم ئـەو هەلە لەبارە و ئەو دەرفەتە باشە کەڵکی لێ وەرنەگیرا. بێئـەزموونی خۆمـان پـتر لە هەموو هۆیـەك شۆڕشـی کوردسـتانی ئێرانـی وەدوا خـست. چـین و توێـژەکانی دیکەی کوردستان یارمەتی راپەڕینی جووتیـارانی کوردسـتانیان نـەدا و دەسـتیان لەسەر دەست دانا.

سـەرتیپ موزەفەری فەرماندەی تیپی مەهاباد بـە سـوپا و لەشـکر و تانـك و تۆپەوە بە هـاواری دەرەبەگەکانـەوە چـوو، راپـەڕینی جووتیـاران و وەرزێرانـی زۆر

بێڕەحمانە و بە توندی سەرکوت کرد. دەرەبەگەکانی فەیزوللابەگی و دێبوکری بە پشتیوانی ئەرتەش و یارمەتی قوڵە ئاغایانی مەحاڵ و شاروێران لە وەرزێران وەخۆ کەوتن. لێیان دان، دەریان کردن، تالانیان کردن و کوشتیانن و لاشەی دەیان وەرزێری شۆڕشگێڕ و تێکۆشەریان بە چۆمی بۆکاندا دا.

حکومەتی نیشتمانی موسەدیق نەیتوانی پێشی ئەو تاوان و جینایەتە ئاشکرایە بگرێ. حیزبی توودەی ئێران بەو هەموو هێزەی کە ئەو سەردەمی هەیبوو نەیتوانی ئەو راپەڕینە بپارێزێ و بچووکترین یارمەتی پێ بگەیەنێ.

جارێکیتر بە چاوی خۆم تێشکانی رەسەنترین راپەڕینی گەلەکەم دی. ئەگەر گوتم رەسەنترین راپەڕین، بە هەڵە نەچووم، چونکە ئەو راپەڕینە لە ناو زەحمەتکێشترین چینەکانی خەڵکی کوردەواری و لە خۆوە هەڵقوڵیبوو. یەك ـ دوو کەس نەبێ، نوێنەری هیچ چین و توێژێکی کوردستان تەنانەت وردە بۆرژوازیشیان لەگەڵ نەبوو. راستە بەشی زۆری ئەو وەرزێرانە ئەندامی بەوەفای حیزبی دێموکراتی کوردستان و دۆستی بەئیمانی حیزبی توودەی ئێران بوون، بەلام بەداخەوە رابەرایەتی حیزبی دێموکراتی کوردستان درەنگ جوولایەوە و نەیتوانی ئەو راپەڕینە رەسەنە بە چاکی بەڕێوە بەرێ. بێگومان ئەگەر ئەو راپەڕینە باش رابەری کرابا لەو کاتەدا کە کۆنەپەرستی لەو پەڕی بێهێزیدا بوو زۆر زوو دەیتوانی هەموو کوردستان بتەنێتەوە و ببێتە سەرەتای شۆڕشێك کە پێم وایە درێژخایەن نەدەبوو.

لە ساڵی ١٣٣٢دا خەباتی گەلانی ئێران بە رابەرایەتی موسەدیق سەرنجی دنیای بۆ لای خۆی راکێشا و موسەدیق بە یەکەم شەخسی ساڵ ناسرا.

خەباتی حیزبی دێموکراتیش بارێکی لەبارتری بە خۆیەوە گرت و تا رادەیەکی زۆر پێشی چەپڕەوی منداڵانە کە راست و راست بە قازانجی

کۆنەپەرستی تەواو دەبوو گیرا.

منیش پاش چەند ساڵ تووشی لاوێکی رووناکبیر و تێکۆشەری کورد هاتم کە چونکە ئازادیخوازێکی شێلگیر بوو بڕوای بە چارەسەرکردنی مەسەلەی نەتەوایەتی هەبوو و لە زمانی یەك دەگەیشتین.

من لەمێژ بوو هاوارم دەکرد، بابە راستە رۆژنامەکانی سەر بە حیزبی توودە رۆژنامەی چاك و بەکەڵکن ـ بە راستیش وا بوون ـ، بەڵام دەردی ئێمە دەرمان ناکەن. بەشی زۆری گەلەکەمان فارسی نازانێ و لە مەبەستی رۆژنامەکان ناگا و لەسەر مەسایل روون نابێتەوە، بەڵام بەداخەوە زۆرم گوێ نەدەدرایە و تەنانەت چەپڕەوی وامان هەبوون کە لە عەینی نەخوێندەواری و نەزانیدا گاڵتەیان بەو جۆرە بیر و بڕوایە دەکرد و بەردیان لە ئەژنۆی خۆیان دەدا.

ئەو لاوە لە قسەم گەیشت، دەستەڵاتیشی زۆر بوو. بڕیارمان دا رۆژنامەی «کوردستان» رۆژنامەی حیزبی دێموکراتی کوردستان، یادگار و خۆشەویستی پێشەوای نەمرمان سەر لە نوێ چاپ بکەینەوە و بە زمانی ساکاری کوردی لەگەڵ زەحمەتکێشانی گەلەکەمان بدوێین و لەسەر مەسایل روونیان بکەینەوە. خەریك بوو ئاواتی لەمێژینەی من بێتە دی، کە بەداخەوە کودێتای شووم و رەشی ٢٨ی گەلاوێژ بۆ ماوەیەکی دوورودرێژ لێکی جوێ کردینەوە و وەك بابردەڵە هەر یەکەی بۆ لایەك هەڵداشتین.

ئەو لاوە تێکۆشەرە پاش چەند ساڵ ئاواتی منی هێنا دی و توانی رۆژنامەی «کوردستان» چاپ و بڵاو بکاتەوە. چوار ژمارەی ئەو رۆژنامەم پێگەیشت، بەڵام ژمارەی پێنجی هەرگیز نەگەیشتە دەستم، چونکە ئەو کەسەی رۆژنامەکەی بڵاو دەکردەوە بە خۆی و رۆژنامەکەیەوە گیرا و هەموو ژمارەکانی لەناو چوون. من ئەگەرچی زۆرم پێ خۆش بوو لەگەڵ ئەو رۆژنامە هاوکاری بکەم و شتی بۆ

بنووسم، هەل و مەرجێکی ئەهێنی ئەوتۆ لە گۆڕێدا بوو کە پیٚڕانەگەیشتم هیچی بۆ بنووسم.

زۆر شت لەسەر کودیتای رەش و شوومی ٢٨ی گەلاوێژ نووسراوە و گوتراوە و دووپاتە کردنەوەیان لێرەدا بیٚجێیە، بەڵام چونکە ئەو کودیتایە تەئسیری راستەوخۆی لەسەر ژیانی من هەبووە و منیش یەکێکم لەو کەسانەی وەبەر پەلامار هاتم و زۆرم رەنج و کوێرەوەری و ئازار دیت و گەلێکم زیانی ماڵی پێگەیشت و دەرد و سزام چێشت، ویستم هەروا بە سەریدا تێنەپەڕم.

لە ریفرانِدۆمی موسەدیقدا هێزی کۆنەپەرستی و هێزی ئازادیخوازی زۆر باش رادەی دەستەڵاتیان دەرکەوت، بە تایبەتی لە کوردستاندا. بۆ نموونە لە شاری مەهاباد کە دەنگدان ئازاد بوو و وەك گوتم هێشتا کۆنەپەرستی و ئەرتەش کەم تا کورتێك جووڵەیان مابوو، تەنیا دوو کەس بە قازانجی دەربار دەنگیان دا، ئەویش وەك شاهیدێکی زیندوو ئاگام لیٚ هەیە لاوێکی زۆر پاك و چاك لە داخی چەپڕەوی ئەندامێکی بیٚکەڵکی حیزب دەنگی دا و پتر لە پێنج هەزار دەنگ بە قازانجی موسەدیق درا. بەوەڕا دیارە خەباتی دژی ئیمپریالیستی چەندەی پەرە گرتبوو. خەڵك لەمێژ بوو خەریك بوو جێژنی دامەزراندنی حیزبی دێموکراتی کوردستان بگریٚ. کەچی خواوڕاستان لە رۆژی ٢٥ی گەلاوێژی ١٣٣٢دا جێژنەکەیان بوو بە دوو جێژن. لەو رۆژەدا بوو کە شا لەبەر تەوژمی شەپۆلی تووڕەیی خەڵك خۆی نەگرت و رای کرد و بەرەو بەغدا هەڵات، لەوێش نەگیرساوە و هەی دیٚ بۆ ئیتالیا. بەڕاستی رۆژێکی خۆش بوو، دوکان و بازاڕ داخران و خەڵك رژانە ناو کووچە و خیابان. بوو بە هوراکێشان و چەپڵەڕێزان و سەما و هەڵپەڕین. ژن و پیاو و گەورە و بچووك لەو زەماوەندەدا بەشدار بوون. کۆبوونەوەیەکی گەورەی حیزبی لە مەیدانی شار کرا. منیش پاش رووخانی

کۆماری کوردستان بۆ یەکەم جار شیعرم بۆ خەڵك خوێندەوە. دیارە شیعرەکانم بەپەلە دروست کردبوو و لە باری هونەریەوە زۆر باش نەبوون، بەڵام چونکە ئیلهامم لە خەڵك وەرگرتبوو و بۆ خەڵك بوون، دوو سەعات پێ‌نەچوو گەورە و بچووك و ژن و پیاو و منداڵی شارەکەمان سەربەندی شیعرەکەمیان دەخوێندەوە و دەیانگوت «دەبڕۆ ئەی شاهی خائن بەغدا نیوەی ڕێیەت بێ».

سێ ڕۆژان دەنگی دەهۆڵ و زوڕنا و تریقەی پێکەنین و رمبەی هەڵپەڕین لە مەهاباد نەبڕایەوە، بەڵام بەداخەوە ئەم کەیف و ئەهەنگ و بەزم و زەماوەندە زۆری درێژە نەکێشا و ڕۆژی ٢٨ی گەلاوێژی ١٣٣٢ کودیتای شووم و ڕەش و دژی گەلی (دالیس ـ ئەشرەف ـ زاهیدی) سووك و هاسان سەرکەوت. زاهیدی ئەو ئەفسەرە فاشیست و کۆنەپەرستەی کە ڕۆژگارێك بە تاوانی جاسووسی ئاڵمانی نازی لە لایەن ئینگلیس و ئەمریکاوە گیرا، ئێستا بە قازانجی ئەوان و دەرباری کۆنەپەرست رابەری کودیتای بە دەستەوە گرت و بە سەرکردەیی ژمارەیەکی کەم لە ئەفسەرانی کۆنەپەرست و دەرکراوی ئەرتەش و دەستەیەك پیاوخراپ و کەتە و کۆشە و بە پشتیوانی ئیمپریالیزمی ئینگلیس و ئەمریکا توانی جووڵانەوەی ئازادیخوازی پەرەگرتوو و بەربڵاوی ئێران سەرکوت بکا و دەوڵەتی نیشتمانی موسەدیق بڕووخێنێ و دەستەڵات بداتەوە دەست کۆنەپەرستی و شای راکردوو، شای بەزیو و شای خوێڕی و پیاوکوژ بگەڕێنێتەوە سەر تەختی پاشایەتی و ڕۆژی ٢٨ی گەلاوێژ بکا بە سەرەتای سەردەمێکی ڕەش و شووم و خوێناوی مێژووی ئێران.

من بۆ خۆم پێم وا نەبوو کۆنەپەرستی بە هەڵاتنی شا لە ئێراندا بنەبڕ دەبێ و ئیمپریالیزمی جیهانی وا سووك و هاسان دەست لە خەز و بەز و خێر و بێری ئێران هەڵدەگرێ، بەڵام قەت خەیاڵیشم نەدەکرد وا بە هاسانی زاڵ بێتەوە، چونکە جووڵانەوەی ئازادیخوازی ئێران زۆر بەهێزتر لەوە دەهاتە پێش چاو.

من نامەوێ بچمە قوولایی مەسەلەکەوە، بەڵام ئەوەندە دەڵێم ئەگەر رابەرانی جوولانەوەی ئازادیـخوازی لە تاران وەدەست دەهاتن و بـەرەنگاری کودیتاچیـەکان دەبوون، هەرگیز کۆنەپەرستی نەیدەتوانی بەسـەر جوولانـەوەی ئازادیـخوازیدا زاڵ بـێ و شـا بگەڕێتـەوە ئێـران و وڵاتەکـەمان بکاتـە گـۆمی خـوێن و ئـەو هـەموو ئینسانە بەشـەرەفە بکـوژێ و ئـەو هـەموو خوێنـە پاکانـە بڕێـژێ و ئـەو هـەموو خەیانەتە بە گەلانی ئێران بکا.

پاش نیوەڕۆی رۆژی ٢٨ی گەلاوێژ زۆر بە زەحـمەت توانیم خۆم دەرباز بکـەم و لە مەهاباد وەدەر کەوم و ملی چیا بگـرم. ماوەیـەکی زۆر بـە کێوانـەوە بـووم، شـەوانە خـۆم لـە گونـدێك دەکوتـا و نـان و ئـاوێکم دەخـوارد و بـە رۆژ وەچـیا دەکەوتـم. پۆلیس زۆر بە توندی لێم دەگـەڕا و هەڕەشـەی کوشـتنی لـێ دەکـردم، بەڵام شوێنی بۆ هەڵنەدەگیرام. ئەوەش لە سایەی یارمەتیدانی خەڵك بوو، هەموو کـەس رای دەگرتـم. نـانی دەدامـێ، دەیـشاردمەوە، تەنانـەت ئەوانـەی زۆر بـە شاپەرست مەشهوور بوون بەڕاستی چاکەیان لەگـەڵ کـردم و زۆریـان مەمنوونـم. بەڵام بۆیە ناویان نابەم بۆ خۆیان رەنگبێ پێیان باش نەبێ.

پۆلیس کە دەستی وەمن رانەگەیشت کەوتە ئازاردانی بابـم. ئـەوە مـنی زۆر ناڕەحەت کرد. بابێکی پیر و موحتەڕەم کە ماڵی پەناگای لێقەوماوان بوو، ئێستا لەسـەر من سووکایەتی پێدەکرا. ئێستاش کە ئەوەم وەبیر دێتەوە ناڕەحەت دەبـم. بەوەشەوە رانەوەستان و گیشەی گوندەکەیان تێکڕا سـووتاندین. وڵاتـی ئێمـە زۆر کوێـستانە، ساڵی وا هەیـە پێـنج مـانگ بـەفر عـەرز بـەرنادا و حـەیوان و ئـاژەڵ لەسەر ئاخوڕ و دانگەیە، لەبەر ئەوە خەڵك ناچار گیا و وێنجە و کـۆدە و گـزرە و تفاقێکی زۆر داخـا. بەداخـەوە لـە قەدیـمەوە عـادەتێکی خـراپ لـە کـوردەواری هەبوو، هەر کەس رقـی لـە یـەکێك هەسـتا و بـە ئاشـکرایی نەیوێرایـە، گیـشەی

دەسووتاند. پیاوەکانی پۆلیس بە دزی گیشەی گوندەکەی ئێمەیان کە بە سەری یەکەوە داندرابوون ئاگر تێبەردا. بێگومان زەرەری ئەو سووتمانە لەسەر هەزار تمەن زیاتر بوو. ئێستاش کە وەبیرم دێتەوە خەڵکی هەژار و زەحمەتکێش و بێتاوان لە سۆنگەی مندا ئەو هەموو زیانەیان پێگەیشت و بەرهەمی شان و پیلیان بوو بە ژیلەمۆ و ئاژەڵە بەستەزمانەکانیان بێ تفاق مانەوە کزەم لە جەرگی دێ و لە کن ویژدانی خۆم شەرمەزار دەبمەوە و خۆم بە پشیلەی رەجەبە شێت دەزانم.

پاش ٢٨ی گەلاوێژ زۆر لە ئەندامانی حیزب روویان لە نێو مەنگوڕان کرد. عەشیرەتی مەنگوڕ بە پانەوە، بە ئاغا و رەعیەتەوە، بە نەدار و دەوڵەمەندەوە باوەشیان بۆ کردنەوە.

هەرچەند هێندێك لە تێکۆشەران پێشنیاری هەڵایساندنی شۆڕشی چەکدارییان دا و لەبیرمە کاغەزێکم بۆ هات کە چاوەنۆڕ بە بەو زووانە چەك بڵاو دەکەینەوە و شۆڕش دەست پێدەکرێ، بەڵام چ باس نەبوو. بێگومان لەو وەختەدا کە عەشیرەتی مەنگوڕ لەو شوێنە سەخت و قایمەدا هاوکاری حیزبی دەکرد، دەست پێکردنی شۆڕشی چەکدارانە کارێکی مەحاڵ نەبوو. پێم وایە دەوڵەت هەستی بەوە کرد و گیراوەکانی بەردان و خەڵکی دامەزراندەوە. منیش پاش چوار مانگ دەربەدەری توانیم بچمەوە ماڵی خۆم و دامەزرێمەوە. لەو ماوەدا بەڕاستی رەنج و کوێرەوەرییەکی زۆرم دی و هێز و توانام لە دەست دا.

ئەوە بوو بە سەرهاتی منداڵی و لاوی من. چونکە رەنج و کوێرەوەری ژیان لە ٣٠ ساڵیدا منی پیر کرد، سەروریشم بۆز بوو، ددانم شاش و واش بوون، چاوم حوکمی کەم بوو، هێز و توانام رۆژبەرۆژ لە کەمایەسی دا، هەموو شتم بەرەو نەمان چوو. بێجگە لە هەستی شاعیرانەم کە بە بڕوای خۆم تا ئێستاش هەر لە

زێدەی‌یە و کەمی نەکردووە.

لە ساڵی سی و دوورا هەمیشە لە ژێر چاوەدێری پۆلیسدا بووم و پۆلێکم جاسووس لە دەور و بەری گەڕاون.

ساڵی ١٣٣٨ ساڵێکی زۆر شووم بوو لە مێژووی ژیانی مندا. لەو ساڵەدا سازمانی ئەمنیەت گەورەترین زەبری لە حیزبی دێموکراتی کوردستان و جووڵانەوەی ئازادیخوازی گەلی کورد وەشاند، کە بێ‌گومان لەو سەردەمیدا دەکرا بە بەهێزترین ڕێکخراوی سیاسی ڕێکوپێکی ئێرانی بزانی.

منیش لەو سەردەمەدا تووشی نەخۆشییەکی ڕۆحی هاتم. ناهومێدییەکی رەش ئاسۆی ژیان و بیر کردنەوەی داگرتم. ئەو ناهومێدییە زۆر جار تا حاڵی خۆکوشتن پاڵی پێوەنام. نامەوێ ئەو تاوانە باوێژمە سەر ئەستۆی کەس. بەڵام ئەوەندە دەڵێم ناتەبایی و ناکۆکی ناو خێزان و بنەماڵی خۆمان زۆری کار کردە سەر من. هەڵەی وام کردن کە نەدەبوو بە هیچ نرخێك بیانکەم و بە سەر پەلی وادا کەوتم کە دەبوو خۆیان لێ بپارێزم. دوو ساڵی زۆر تاڵ و تفت و پڕڕەنج و کوێرەوەریم رابوارد و هەزار جار مەرگم بە ئاوات خواست. بەڵام لەپڕ ئەو مژ و هەورە ڕەوی و گزنگی هیوا سەر لە نوێ لە ئاسۆی ژیانمدا ئەنگوت.

لاوێکی رووناکبیر و کوردێکی پاك و بەشەرەف کە بەداخەوە ناکرێ ناوی بەرم، خۆی و رەفیقانی ئەو لەو ماوەدا زۆر لە هانام هاتن و زۆرم لەگەڵ ماندوو بوون. لە ساڵی ١٣٤٠دا سەر لە نوێ تێهەڵچوومەوە و هاوکاری ئازادیخوازانم دەست پێکردەوە؛ دەستەیەك رەفیقی تازە و پێگەیشتوو و رووناکبیرم پەیدا کردن؛ لەباری هونەریشەوە شیعرەکانم نەك هەر باشتر بوون، بەڵکە بە بڕوای خۆم تێیانپەڕاند.

لە ساڵی ١٣٤٤دا لاوێکی یەکجار خۆشەویست و خزمێکی زۆر نزیکم کە لە

دەرەوەی وڵات دەژیا و دەیخوێند و هیوایەکی زۆرم پێ هەبوو مرد، ئەو رووداوە زۆری پەرێشان کردم.

هێندەی پێ نەچوو لە سەفەردا بووم کە خەبەری جەرگبڕی مردنی بابمیان دامێ. ناتوانم شەرحی تەئسیری ئەو خەبەرە لەسەر هەستی خۆم بدەم. ئێستا کە ئەو دێڕانە دەنووسم بە زەحمەت فرمێسکم بۆ رادەوەستێ. ئەوەندە دەڵێم دەردی باب مردن دەردێکی گرانە و پیاو لە هەر تەمەنێکدا بابی بمرێ هەست بە هەتیوی دەکا.

دوو ساڵ پاش دایکیشم مرد. بابم پیاوێکی بە زیبک و زاکوون بوو، قەتی روو نەدەدا منداڵەکانی، تەنانەت بە پیریش من جگەرەم لە کن نەدەکێشا. دایکم زۆر سەر و روو خۆش بوو و منی لە هەموو منداڵەکانی خۆشتر دەویست، کەچی پێم سەیرە مەرگی بابم زۆر پتری کار کردە سەر من و پتری پەرێشان کردم.

ساڵی ١٣٤٧ لە حاڵێکدا کە زۆر دەوڵەمەند و تێر و پڕ بووم و ماڵ و دەوڵەتێکی زۆر لە پێویستی خۆم زیاتر هەبوو و پیر و کەنەفتیش بووبووم و دەمەویست گۆشەگیری بکەم و لە ناو ژن و منداڵی خۆمدا بحەسێمەوە، زوڵم و زۆری رێژیم نیسبەت بە گەلی کورد گەیشتە رادەیەك کە بۆ هیچ ئینسانێکی خاوەن شەرەف قبووڵ نەدەکرا. من چۆن چاوم بەرایی دەدا لاوانی تێکۆشەر و رووناکبیری کوردم ـ هەر بەو تاوانەی داوای مافی رەوای نەتەوایەتی خۆیان دەکرد ـ لە پێش چاو بکوژن و بەوەشەوە رانەوەستێ، تەرمی خوێناوی و کونکراویان بە شار و بازێڕاندا بە چەپڵەڕێزان بگێڕن و داوەت و سەمای لە دەوری بکەن؟ ناچار بە پیری، سەری خۆم هەڵگرت و بە داری دەستی رووم لە وڵاتی غەریبایەتی کرد و دەستم لە ژن و ماڵ و کەس و کار و یار و دیار هەڵگرت. ئەوە پێنج ساڵ و چەند مانگە ئاوارە و دەربەدەر دەخولێمەوە و هەژار گوتەنی

هەر شەوە میوانی خانەخوێیەکم و هەر ڕۆژە لە جێیەك. زۆرم کوێرەوەری و چەرمەسەری چێشتووە، زۆرم شەو و شەونخوونی کێشاوە، زۆرم نەداری و رووتی دیوە. ئەگەر ژیانی ئەو چەند ساڵە بنووسم خۆی سەدان لاپەڕە کاغەزی بەش ناکا. بەڵام نەهێنیکاری ئیجازەی نادا.

خوێنەری خۆشەویست هیوادارم توانیبێتم تا رادەیەك خۆم بە تۆ بناسێنم. دیارە تۆش چاوەنۆڕی ئەوە نی هەموو رازەکانی خۆم بۆ تۆ گێڕابێتەوە.

من ئینسانم نە مەلاییکەم و نە پەری. دەخۆم، دەنووم، شاد دەبم، وەڕەز دەبم، دەگریم، پێدەکەنم، دەترسم، ناهومێد دەبم، دار و بەرد نیم، لەو ماوە دوور و درێژەی ژیانمدا زۆر کاری چاکم کردووە و بەسەر خراپەشدا کەوتووم. تەنیا کارێکی خراپی کە دڵنیام قەتم نەکردەوە دزییە، ئەویش قەت ئەوەندە موحتاج نەبووم مەجبوور بم دزی بکەم. بە چی مەعلووم ژیان ئەوەندەم موحتاج نەکا تووشی ئەو گوناهەش بم کە زۆرم پێ گەورەیە؟

نیوەشەوی سێی رێبەندانی ۱۳۵۲(٢٤ی ژانویەی ١٩٧٤) و (یەکەمی موحەڕڕەمی ١٣٩٤) لە نووسینەوەی ئەو سەرگورشتە بوومەوە. ئێستا لە شارێکی دوور وڵات بە تاقی تەنێ لە ژوورێکی رەق و رووق دانیشتووم. هەموو سامانم تەختێك و دەستێك نوێن و دوو دەست بەرگی کۆن و نوێ و چەند کراسی چڵکن و چەمەدانێك و ساکێکی دەستی و چەند کتێب و کۆڵێك کاغەزی بڵاوە و نەسپێ لە گیرفانمدا سەوزەڵەتان عەرز دەکا، بەڵام زگتان پێم نەسووتێ. ئەو ژیانەم بۆ خۆم هەڵبژاردووە، دەنا دۆستی وام هەن ئەگەر حەز بکەم پارووی لە زاری خۆیان دەردێنن و لە زاری منی دەنێن.

تا ئەو نوختەم دانا زیندوو بووم و پشووم دەهات و دەچووم و هیچ رەنگ مردن نەبووم. جا نازانم کەی سەر دەنێمەوە و کۆچی دوایی دەفەرمووم؟

لێرەشدا دەمەوێ شتێك بڵێم، بە پێچەوانەی زۆر هونەرمەندی کورد، من لە نەتەوەکەی خۆم رازیم. کەس تا ئێستا بێحورمەتی پێ نەکردووم. داوای دراو و ماڵیشم لە کەس نەکردووە تا بزانم دەمداتێ یا نا. لە لێقەومانیشدا نانیان داومێ و رایانگرتووم.

شیعریشم تەنیا بۆ دەربڕینی ئیحساسی خۆم داناوە و هیچ هەقم نیە منەتیان بەسەردا بکەم. ئەوان پێیان ناخۆش بێ یا خۆش، من کە شیعرم بۆ هات ناتوانم نەیڵێم.

گەلێك قسەم لە دڵا بوو، حیکایەتم مابوو
کەچی لە بەختی کەچم خامە نووکی لێرە شکا

لەبەر شکانی نووکی خامە نیە کە لە گێڕانەوەی حیکایەتی دڵی خۆم واز دێنم. نا، من وەك هەموو ئینسانێکی کورد بە تایبەتی کوردێکی ئێرانی هێشتا لە دنیایەکی پڕ لە ئەسراردا دەژیم و ناکرێ رازەکانی دەروونم هەڵڕێژم. تۆ بڵێی کورد بگاتە جێگایەك و منیش ئەوەندە بژیم هەرچی دەیزانم بینووسم و قازانجی لە زیان پتر بێ؟

ئینسانم.

ژیانم پێ خۆشە.

پێم خۆشە لە شاری ئاوەدان، لە شەقامی پاك و خاوێن لەگەڵ خۆشەویستان بگەڕێم. پێم خۆشە لە ژووری گەرم و گوڕ لەسەر نوێنی نەرم وەرکەوم. پێم خۆشە سەر وە باسکێکی نەرم و نۆڵ بکەم. پێم خۆشە کام خۆراك خۆشە لە پێشم بێ، پێم خۆشە کام شەراب چاکە لە جاممدا بێ، دەمەوێ سەما و هەڵپەڕینی نازداران تەماشا کەم. دەمەوێ جوانترین بالە ببینم، بۆ چاکترین ئۆپێرا گوێ

رابگرم، دەمەوێ بەرزترین سەمفۆنیم بۆ لێ بدرێ.

نامەوێ دەربەدەر و سەرگەردان بم، بە تەنێ بە کێو و شاخاندا بگەڕێم، لە ئەشکەوت و زەندۆڵان بخزێم، لەسەر بەردی رەق بنووم، قۆنداغی رەق و ساردی تفەنگ بکەمە سەرین، نانی وشك و کەرواوی بخۆم، ئاوی سوێر و گەرم بخۆمەوە، پێم خۆش نیە لاقەفرتە و چەنگەکرەی نیوەگیانیان ببینم، خوێن و فرمێسکم وەبەر چاو بکەوێ. پێم خۆش نیە بە تەقەی تفەنگ و گرمەی تۆپ و هارەی تەیارە رابچەنم.

بەڵام چ بکەم؟!

کوردم

کۆیلەم

ئەوانە هەموو و تەنانەت کوژران و کوشتنم پێ لە کۆیلەتی خۆشترە.

٥٢/١١/٣ ـ هێمن

تاریک و روون

کوردم ئەمن

گەرچی تووشی رەنجەڕۆیی و حەسرەت و دەردم ئەمن

قەت لە دەس ئەم چەرخە سپڵە نابەزم، مەردم ئەمن

ئاشقی چاوی کەژاڵ و گەردنی پڕ خاڵ نیم

ئاشقی کێو و تەلان و بەندەن و بەردم ئەمن

گەر لە برسان و لەبەر بێبەرگی ئیمڕۆ رەق هەڵێم

نۆکەری بێگانە ناکەم تا لەسەر هەردم ئەمن

من لە زنجیر و تەناف و دار و بەند باکم نیە

لەت لەتم کەن، بمکوژن، هێشتا دەڵێم کوردم ئەمن

شیلان ئاوێ ١٣٢١-١٩٤٢

وتوویژی کچ و کوڕ

کاکە گیان! لاوی کوردی شۆخ و شەنگ

تا کەنگێ دەبی وا بێهەست و دەنگ؟

دیلی، ژێردەستی، نەسیری، تا کەی؟

رووتی، نەداری، فەقیری، تا کەی؟

لە ژێر زنجیر و کۆتا دەناڵی

مەگەر دێوانەی، شێتی، عەودالی؟

تێفکرە خەڵکی هەموو ئازادە

هەر تۆ خەمناکی هەموو کەس شادە

وەرە مەیدانێ لە رێی نیشتمان

بکە قوربانی سەر و ماڵ و گیان

کوڕ:

دێـــده گیـــان! کـــچی کـــوردی ژیکەڵـــە!

داوێـــنی پاکـــت دوور بـــێ لـــە پەڵـــە

«لیـــنین» راپـــەڕی مـــاڵی «چـــار» شـــێوا

تـــۆ هێـــشتا حەپـــسی لـــە ژێـــر چارشـــێوا

کـــچی هـــەموو کـــەس ئیمـــڕۆ سەربەســـتە

هـــەر هـــەقی کـــچی کـــوردە پـــێپەســـتە

بپـــسێنە لـــە پـــێ تـــۆ زنـــجیر و کـــۆت

دێـــده گیـــان بـــده یـــاری بـــرای خـــۆت

لە گوێن «ژاندارک» هەستە وەك مەردان

دوژمـــن وەدەرنـــێ لـــە خـــاکی کـــوردان

١٣٢١-١٩٤٢

خاوەنی زێڕ

لــەبار و قیــت و قــۆزە خــاوەنی زێــڕ
ئەگەر کووڕە و وەگەر گۆجە و شەل و گێــڕ
بــەژن باریــك و شــووش و شــۆڕەلاوە
ئەگــەر پیرێکــی خــوێن تاڵــە و ورگ تێــڕ
دەڵــێن زانــا و ئــەدیب و خوێنــدەوارە
ئەگەر نەیخوێندبێ شەش پیت و دوو دێــڕ
بــەڵام زێــڕت نــەبێ سووکی، ئەگــەر تــۆ
بــدەی دەرســی هــەزاری وەك شکــسپیێر

١٣٢٠

دەیڵێم و بێباکم

هەچێکی بێتە سەر زارم
ئەمن دەیڵێم و بێباکم
ئەگەرچی بێکەس و زارم
ئەمن دەیڵێم و بێباکم

ئەوی ئاغا بێ بێکارە
جەبوون و قەڵس و لاسارە
دزی و رێگرتنی کارە
ئەمن دەیڵێم و بێباکم

گەلێ بێ‌فیکر و ئیدراکن
گەلێ بێ‌خێر و ناپاکن
توخواکەی کامەیان چاکن
ئەمن دەیڵێم و بێباکم

ئەوەندە گێژ و بێهۆشن
حەیا و ناموسێ دەفرۆشن
لەبۆ ئازادی ناکۆشن
ئەمن دەیڵێم و بێباکم

خودای ناغاوەتان قەندە
لەبۆ قەندی هەموو بەندە
بە حاڵی وان دەکەن خەندە
ئەمن دەیڵێم و بێباکم

نییانە بیری سەربەستی
دەکەن فەخرێ بە ژێردەستی
دەڕۆن هەروا بەرەو پەستی
ئەمن دەیڵێم و بێباکم

لـــه تـــالآن و بـــڕۆ ئـــازان

له ڕێ گـرتن هــهموو وریــان

درۆ ناكـــــهم بپرســـــه وان

ئـــهمن دهیڵـــێم و بێبـــاكم

ئهوانـــهی ئێـــسته ســـهردارن

جـــهفاجۆن و ســـــتهمكارن

غـــولآمی پـــووڵ و دینـــارن

ئـــهمن دهیڵـــێم و بێبـــاكم

به شهو تا ڕۆژ دهكهن تهگبیر

چ مڵكێكـــی بكـــهن داگـــیر

چ داماوێـــك بكـــهن یهخسیر

ئـــهمن دهیڵـــێم و بێبـــاكم

لهبـــهر زوڵـــم و جـــهفای وانـــه

وهتـــهن یـــهكباره وێرانـــه

هـــهزار خۆزگـــهم بـــه بێگانـــه

ئـــهمن دهیڵـــێم و بێبـــاكم

له شـه‌رم و شـووره‌یی مـردم
به خۆم من گه‌ر بڵێم کـوردم
کـه ئاغـا ئـابڕووی بـردم
ئـه‌من ده‌یڵـێم و بێباکم

مـنم لاوێکـی بـێپـه‌روا
له که‌س باکم نیـه بـه خـوا
ئه‌گه‌ر ئاغـا لـه حه‌بسم کا
ئـه‌من ده‌یڵـێم و بێبـاکم

قەڵای نیشتمان

وەتەن! گیـان و سـەر و مـاڵم فیـدای تـۆ

وە گیـانی مـن کـەویّ دەرد و بـەڵای تـۆ

لـە پێنـاوت دەنـێم سـەر، تـا بزانـی

مـنم رۆڵێکـی ئـازا و باوەفـای تـۆ

لـەبۆ پاراسـتن و حیفـزی سـنوورت

لـەباتی «مـاژینۆ»، سـینگم قـەڵای تـۆ

دەبیّ من چۆن بژیم مەسروور و دڵشاد؟

کـە دەتبیـنم لـە دەس بێگانـەدای تـۆ

دەبیّ کەی سەربەخۆ بـی تـۆ، هـەتا مـن

بە سەربەستی بکەم سەیر و سـەفای تۆ؟

بە شینکە و گوڵ سەراسەر سوور و شینە

چ جوانـە دیـمەنی کێـو و چـیای تـۆ

لەگـەڵ تـۆ بـۆ نـەجاتی نیـشتمانت

دەدەن هـێمن! هـەوڵ خوشـك و بـرای تـۆ

ئەمەگی گوڵان

هاتــە دەر مــانگی یەکــەمی بــەهار
مێلاقــە ســوورە لــە لێــوی جۆبــار
هەروا کەمێك دوور وەنەوشێك بوو شین
وەنەوشێکی چۆن؟ مـل‌کـەچ و سەرشـین
بـە وەنەوشـەی گـوت مێلاقـە جارێـك:
لەمێــژە هەمــە لــە تــۆ پرســیارێك
ئــەتۆ کــە پــەلکت وا ســوور و گەشــە
دەروونــت بۆچــی خــەڵووزی رەشــە؟

مێلاقە :

چـت لــەوەی داوە دەس هــەڵگرە لــێم
رازی دەروونــم بــۆ بــە تــۆ بڵــێم

وەنەوشە :

ســوێندت بــۆ دەخــۆم هــەتا بــمێنم
ئــەو رازە لــە کــن کــەس نــەدرکێنم

مێلاقە :

دەس هــەڵناگری گــوێ راگــرە بــۆم
تــاکوو پێــت بڵــێم دەردی دڵــی خــۆم

ئـــەمن لـــە خـــاکی کـــوردی رواوم
بـــە نـــاوی ســـاردی کـــانی دێـــراوم
بـە شـەوبای چیای بڵنـد و سـەرکەش
رەنگی پەلکی من بووە سوور و گەش
چـاکەی کوردانـم لـە چـاوی دایـە
لـــە نـــاو گوڵانـــدا ئـــەوە رەوایـــە؟
کـورد وا هـەژارن مـن هـەژار نەبـم؟
ئـەوان داخـدارن مـن داخـدار نەبـم؟
دەروونـم رەشـە، جـەرگم سـووتاوە
وەتـی کوردسـتان داگـیر کـراوە
لۆمـەی مـن دەکـەی وەنەوشـە کەچـی
بـۆ خـۆت سەرشـین و دژ و مـلکەچـی

وەنەوشە:

منـیش بـە دەردی تـۆ گرفتـارم
پـەروەردەی خـاکی کـوردی هـەژارم
کـە تـۆ هـەناوت بـۆ کـورد بـووە رەش
منیش بۆ کـوردی سـەرم نـا لـە هـەش
بـە ملـی کەچـم وەک کـوردی دەچـم
کە کورد ملکەچـن منـیش ملکەچـم

شیلان ئاوێ - ١٣٢٢

بەهاری لادێ

بــەهارە، کــاتی کــارە، خۆشەویــستم بۆچــی بــێم بــۆ شــار؟
ئەگــەر مــن بێمــە شــاری، کــێ وەئەســتۆ بگــرێ کاروبــار؟
ئەمن کرمانــجم و کرمانج کە هات فەسڵی بەهار، وەك هار
دەبــــێ بــــخولێتەوە کێــــو و تــــەلان و بەنــــدەن و نیــــسار
هــەتا پەیــدا بکــا نــان و نــەبا بــۆ خــەڵکی شــار، هــاوار

لـــەوەی دواوە دەبـــێ قـــۆڵی هـــەتا ئانیـــشکی هـــەڵماڵێ
هـــەموو رۆژێ هـــەتا ئێـــوارێ بـــچتە جـــووت و جۆمـــاڵێ
کــە بــوولێڵی شــەوێ پەیــدا بــوو ئەنــجا بێتــەوە مــاڵێ
بــەبێ وەی کــەس هــەبێ بیــشێلێ، یــاخۆ پــشتی دامــاڵێ
کە نانی خوارد و لێی نووست تا بەیان نابێ لـە خـەو بێدار

ئەوێستا کــاکی جووتیــاری، بــە کــاری چابوك و مــەزبووت
بە بێباکی، بە دڵپـاکی، بــە پێخواســی، بــە ســینگی رووت
دەدێرێ ئاو، دەچێنێ تۆو، دەکا جێ شەتڵی پــەین و کــووت
دەڕێــژێ ئارەقــە، پەیــدا بکــا تــا بــۆ منــاڵی قــووت
پــشوو نــادا، وچــان نــادا، وەڕەز نــابێ لــە ئــەرك و کــار

هەموویان توند و تۆڵ و گورج و گۆڵ و چوست و چالاکن
هەموویان بێفڕوفێڵ و بەکار و سادە وو پاکن
لە لادێدا خراپ زۆر کەم دەبینی، نێر و مێ چاکن
نە ئالوودە بە ئالکۆڵ و نە فێری بەنگ و تریاکن
دەبێ بێ دەرسی ئەخلاق لێرە بخوێنێ کوڕیژگەی شار

بە تاڵ و تفت و سارد و گەرم و ناخۆشی ژیان رادێن
بە گژ تین و بڵێسە و بەفر و باران و هەوردا دێن
پەنیر و رۆن و ماست و شیر و هێلکەت بۆ لە دێڕا دێن
خوری، مازوو، کەتیرە، دەغڵ و تووتن بەرهەمی لادێن
نمەکخوردەی دەسی وەرزێرە شێخ و حاکم و سەردار

دەکێشن زەحمەت و ناخۆن وەکوو وان نانی خۆڕایی
دەکەن کار و دەڕێژن ئارەق و نازین بە ریسوایی
لە سەریاندا نییە پۆز و ئیفادە و فیزی ئاغایی
لە سایەی زەحمەت و رەنج و لە سایەی کار و ئازایی
بە سەربەرزی دەژین، بۆ کۆمەڵ و گەل نابنە سەربار

نییە داوێن و دەستی خەڵکی لادێ پیس و ئالوودە
لە دەس ناچێ وەخت لێرە بەخۆڕایی، بە بێهوودە
ئەوان وەك ئێوە نازین تەمبەڵ و بێکار و ئاسوودە
ئەوان وەك ئێوە ناخۆن شەربەت و شەکراو و پالوودە
لە کوێ بێنن پلاو و گۆشت و خۆرشت و فڕ و فیسار؟

ئـەوان وەك ئێـوە ناكـەن پۆكـەر و پاسـۆر و ئـاس و نـەرد
یەكێك سەرگەرمی شێوە ئێستەكانە، یـەك خـەریكی وەرد
ئـەوەیتریـان خەریكـە هەڵدەوێـژێ لـە كێلگـەی بـەرد
یـەكێك مـاڵوو دەكـا، یـەك دادەچـێنێ تـازە شـیناوەرد
ئـــەوەیتـــر هەڵدەپـــەرتێوێ لـــك و پـــۆپی چـــڵووكی دار

دەبـینی یـەك ئـەوە مەشـغوولی هەڵگێڕانـەوەی بانـە
ئـەوەیتـر دادەمـەزرێنێ پلووسـك و چـۆتە گوێـسوانە
یەكێك كوتكی لە دەس دایە، یەكێك بێڵی لـە سەر شانە
یـەكێك دەشـكێنێ بـەرد و یـەك خـەریكی شـوورەهەڵدانە
بـەڵێ نـابینی كـاكی خـۆم لـە لادێـدا كەسـێ بێكـار

كـچێك پێیـەتی دوو گـۆزە بـە لەنـجە دەچێتە سەر ئـاوێ
كـچێكیتـر شـەكۆی هـەڵگرتووە دەڕواتـە پـاراوێ
ژنێـك چـەند ماشـەری پێیـە، دەیانهێنێتـە بـەرتاوێ
ژنێكـیتـر بـە دەسـتاڕی دەهـاڕێ گەنـمی بـۆدراوێ
بـەرەو مـاڵ بوونـەوە پۆلێـك و پۆلێـك دەچنەوە بـۆ بـژار

عـەزیزم تـۆ وەرە ئێـرە كـە چـاو لـە جـوانی نـابێ تێـر
ببینـە خـاو و گیابەنـد و هەڵاڵـە و سوێـسن و شـللێر
لـە لایـەك زاوەمـاك دەڕوا، لـە لایـەكی دەكـەن هـاوێر
لـە لایـەك باسـكی هـەڵماڵیوە بێـری، مـەڕ دراوە بێـر
دەبـینی دیـمەنی وا جـوان لـە نـاو بـازاڕی پڕئـازار؟

چ خۆشه کارِ و کووڕی مەڕ، چ خۆشە پڕمەکەی کەحلان

چ خۆشە فیتەفیتی شوان، چ خۆشە ئۆحەکەی گاوان

چ خۆشە خرمەکەی خڕخاڵ و بازن و ژێرچەنەی کابان

چ خۆشە نەغمەکەی بلوێر، چ خۆشە لاوك و حەیران

چ خۆشە دەنگی باللۆرە، چ خۆشە هۆوەرەی جوتیار

وەرە ئێرە و مەپرسە تۆ ئەدی چارشێو و رووبەند کوان

وەرە ئێرە و ببینە چاوی مەست و بەژن و بالای جوان

وەرە ئێرە و ببینە وردەهەنگاوی بەرەو جێژوان

وەرە ئێرە و ببینە نازی بێری و دەس‌بزێوی شوان

بچۆ ناو رەشبەڵەك بکوشە دەسی دۆی ناسك و نازدار

شیلان ئاوێ - ۱۳۲۲

تۆم هەر لە بیرە

لــە شــاییدا لــە وەخــتی هەڵپــەڕینا
لــە خۆشــیدا لــە کــاتی پێکــەنینا
لــە کــۆڕی ماتــەم و گریــان و شــینا
ئەمن ئەی نیشتمان تـۆم هـەر لـە بـیرە

بە شەو تاکوو بە سەرما زاڵ دەبێ خەو
بـە رۆژ تـاکوو دووبـارە دێتـەوە شـەو
لـە کاتێکـدا کـە دەدوێـنم ئـەم و ئـەو
ئەمن ئەی نیشتمان تـۆم هـەر لـە بـیرە

زەمانێکی کـە دەچمە سـەیری گـوڵزار
لەگــەڵ پــۆلی رەفیقــانی وەفــادار
تەنانەت وەختی دەســبازی لەگـەڵ یـار
ئەمن ئەی نیشتمان تـۆم هـەر لـە بـیرە

لــه کوێــستانێ دەمــی راو و شــکارێ
لە مەزرایە کە خۆم هــەڵکرد لــە کــارێ
لە جیژوانێ کە دەکوشم مەمکی یارێ
ئەمن ئەی نیشتمان تــۆم هــەر لــە بــیرە

دەکــەم تــەرخان لــە رێــی تــۆدا ژیانــم
لــە ســەنگەردا بــەرەو رووی دوژمنانــم
بــە خــاکی تــۆ! دەمــی ئاویلکەدانــم
ئەمن ئەی نیشتمان تــۆم هــەر لــە بــیرە

شیلان ئاوێ ١٣٢٣(١٩٤٤)

کیژی لادێ

کیژی لادێیی نەشـــمیلی جـوان چـاك!
بـێفڕوفێــڵ و هێــدی و داوێــن پــاك!
ئــەتۆ هـــەر زگمـــاك وەهـــا جـــوانی
«تـــەوالێت» چـــیە؟ نـــاوی نـــازانی
نیتـــە کراســـی حـــەریر و پـــۆپلین
گەوهەری پێـچراى لـەناو خـامی شـین
«پۆدر» و «کرێم» و «ماتیکت» نیـە
هەر نەتبیستووە «نۆدی کلۆن» چیە!
نەتکرد سووراو و سپیاو چـون دووری
لە شاری، کەچی هەر سپی و سووری
«فێر»ت لێ نـەدا، بـسکەکەت لوولـە
رێژیـــمت نـەگرت، بـەژنت وەك توولـە
لاجانگـــت وەکـــوو گزنگـــی تـــاوێ
هەر بۆ خۆی جوانە، تیفتیفەی نـاوێ

کوڵمەکـەت وەکـوو گوڵاڵـەی گەشـە
بێ‌سورمەش چاوە مەسـتەکەت رەشـە
وەکـوو فرمێـسکی ئاشـق روونـاکی
وەکـــوو ئـــاونگی بـــەیانی پـــاکی
فێر نەبووی سیحر و گشتەك و نوشتوو
نـە جگـە گورگـت هەیـە نـە مـووروو
مایـەی هومێـدی کیـژی چـاوهەڵۆ!
نـــازانی مـــەکر و جامبـــازی و درۆ
چارشـێوت نیـە روو نـاگری لـە کـەس
نامووســـی خۆتـــە پاســـەوان و بـــەس
بە تاسکەتاسـك و بـە لەنــجە و لارت
بـە بـەژن و بـاڵای بـەرز و لـەبارت
بـە دڵـی سـادە و بـە هەسـتی پاکـت
بـە شـەرم و حـەیا و ئاکـاری چـاکت
منـت کـردووە شـێت و وێـتی خـۆت
وەختە لە سوێیان گیانـم دەرچێ بـۆت

مەهاباد - ١٣٢٤

دوارۆژی ڕووناك

لەمێژ بوو هەقی کورد دەخورا بەفیڕۆ
لەمێژ بوو کورد بوو دەیکرد شین و ڕۆڕۆ
لە مەیدانی شەقێنی دوژمنیدا
سەری سەرداری کوردی بوو وەکوو گۆ
بە دەوری لاشی نیوەگیانی ئەودا
هەزار گورگ و چەقەڵ دەیکرد مڵومۆ
دەیانبەست بۆ کوتانی مەرج و پەیمان
هەناوی لێی دەهات بۆچرووك و بۆسو
لە دێدا ئەمنیەی لێ ببووە مێمڵ
لە شاری «شارەبانی» لێ ببۆ سۆ
هەزار لاوی لە بەندیخانەدا مرد
هەزار پیاوی تەنافی خرایە ئەستۆ

کوڕی کوردی لە خوێنی خۆی دەگەوزی

کچی کوردی سەری کردبوو وەنەژنۆ

ئەوەی سووکایەتی بوو کردی پێمان

نەدەکرا کەس بڵێ بۆ وا دەکەی تۆ؟

بڕا نێفەك، دڕا سەرپێچ و دەسماڵ

بڕا کیژ و دڕا کوڕ پاڵەپەستۆ

گوڵستان و زەمەندی کوردەواری

بەپێی دوژمن دەبوو پێشێل و بۆژۆ

دەیانکرد دەغڵ و دانی ئێمە بەش ـ بەش

دەیان برد دانەوێڵەی ئێمە کۆکۆ

ئەوی گەنمی ڕەنێو دێنا بە زەحمەت

لە ماڵیدا نەبوو خۆی زمهەرێك جۆ

لە کیسەیدا نەبوو تالآیی تووتن

ئەوی سازی دەکرد سیگاری «نوشنۆ»

بە دوو گەز جاوەوە خەونی دەبینی

ئەوی عەمباری شای پڕ کرد لە پەمۆ

پەنیر و ڕۆنەکەی ئێمە بە زاری

ئەوان دەخورا، دەما بۆ ئێمە هەر دۆ

مریشك و قاز و باڕۆکە و مراوی

بەشی وان بوو، بەشی ئێمەش پەڕوپۆ

لە شارا تاکوو «تابین»، جەردە وو دز
ولاتیان کردبوو تالان و تاپۆ
هەموو سووك و چرووك و پەست و بەدخوو
هەموو ناپاك و نانینسان و نامۆ
لەبەر زوڵم و فشار و جەور و بێداد
چلۆن تێك چووبوو لێمان رایەڵ و پۆ
جلیتباز کەنگێ دەیوێرا بڵێ هەو
فەلەخوێ کوانێ دەیوێرا بڵێ هۆ
لە ژێر باری گرانی زوڵمی دوژمن
دەیانبرد مەزنەکانی گەورە نسکۆ
لەپڕ جووڵاوە خەڵك و تێکی رووخاند
بناخەی کۆشکی ئیستیبدادی یارۆ
شکا بێگانە، پاڵاوتی لە ترسان
کوڕی کورد! هاتەوە دیسان هەلی تۆ
مەوێستە، خۆت مەگنخێنە، مەترسە
لە فیشاڵ و لە بوختان و لە دەمگۆ
هەتە حیزبێکی دێموکراتی پێشڕەو
کە پێویستە لە دەوری کۆوەبی کۆ
لە سایەی حیزبی دێموکراتی خۆمان
لە باڵدار تێپەڕی ئەورۆکە پێڕۆ

دەسا خۆت هەڵکە ڕێ ببڕە بە گورجی

بڕۆ پێش بێوچان، لێ بخوڕە، باڕۆ

نەما داخ و پەژارە و ماتەم و خەم

زەمانی هەڵپەڕین و بەزمە ئیمڕۆ

لە شایی ئێمەدا نابینی ئێستا

کچێکی دڵبەخەم، لاوێکی بێدۆ

درۆزن بۆی بزر بوو، هاتە مەیدان

کچی نازا، کوڕی لێزان و هەقگۆ

توخوونی دوژمنی بەدکارە نابین

کە سووتاوە دەسی ئێمە بە پشکۆ

زمانی ئێمە گەر نازانێ دوژمن

دەبێ حاڵی بکەین ئەو جار بە برنۆ

لە پێشمان دایە دوارۆژێکی رووناک

ئیتر ناخورێ هەقی ئێمە بە فیڕۆ

مەهاباد - ١٣٢٤

رۆژی شادی

رۆژی خۆشـــی و پێکـــەنین و داوەتـــە
هـــەی چ رۆژێکـــی بەقـــەدر و قیمەتـــە
جێـــژنی سەربەســـتی و دەمـــی ئازادییـــە
کـاتی عـــەیش و نـــۆش و شـــایی و شـــادییە
بـــەرگی رەش ئـــیتر لـــە بـــەرمان دادڕا
بەنـــدەکی دیلـــی و ئەســـارەت هـــەڵبڕا
ســـەربڵندین چـــونکە وا ئاڵاکـــەمان
هـــەڵکراوە گەییـــە تەشـــقی ئاســـمان
پەرچـــەمی ســـوور و ســـپی و ســـەوزی ئەمـــە
شـــادیهێنـــە، لابـــەری دەرد و خەمـــە

سـووره‌که‌ی یـانی ئـه‌وه‌ی بێتـه بـنم
خـوێن ده‌بـێ بـڕژێنێ بـۆ پاراسـتنم
سـپیه‌که‌ی یـانی که‌سـێکه رووسـپی
هـیچ شـتێك نـه‌یکردبێ مـات و کپـی
سـه‌وزه‌که‌ی دێنێتـه بـه‌ر چـاوان وڵات
ئـه‌و ده‌مـه‌ی فه‌سـڵی بـه‌هاری جوانی هـات
تیـشکی رۆژی کـورد لـه ژێـر هـه‌وری سیا
هاتـه ده‌ر ئـه‌نگاوتی وا لووتکـه‌ی چـیا
دوو گوڵی گه‌نـمیش ده‌ڵێ هه‌ر کشت و کاڵ
زۆر بکـه‌ن، مـشتی بکـه‌ن عـه‌مبار و چـاڵ
پێـت ده‌ڵـێ نـووکی قه‌ڵـه‌م: نـووکی قه‌ڵـه‌م
زۆر لــه شـیر باشـتر ده‌پـارێزێ عه‌لــه‌م

مه‌هاباد - ١٣٢٤

یادگاری شیرین

چــاوەکەم! چــاوی رەشــی تــۆ ئافــەتی گیــانی منــە
گیانەکــەم! برژانگــی تیــژت نووکــە رمــبی دوژمنــە
شــیری دەســتی شــێری ئالآیــە بــرۆ راکــشاوەکەت
جــەرگی لاوێکــی هــەژاری کــوردی ورد پــێ بنجنــە
دیدەکــەی بــەخوماری تــۆ تورکانــە بەدمەســتی دەکــا
بۆیــە مــەیلی وا بــە کێــشە و فیتنــە وو خــوێنڕشــتنە
بەژنەکــەت ســێدارەیە، کەزیــەت تەنافــە زوو بــە دەی
بیخــە ئەســتۆی مــن کــە کــوردم، کــورد بەشــی خنکاندنــە
زامــی جــەرگی مــن بــە فــەرموودەی گــراوی سواری کــورد
مەلْهــەمی هــەر ژەنگــی گــوارە و ئــارەقی بــەر گەردنــە

ئارەزوومــە هــیچ نــەبێ جــارێکی مــاچ کــەم زاری تــۆ
ئــارەزووی مــن چــووکە، ئەمـــما تــا بفــەرمووی شــیرنە
دڵ بــە گرمـــەی تــۆپی گــەورەی دوژمنــیش رانەچــڵەکی
دادەخــورپێ ئـــەم دڵـــە ئەمـــــما بـــە خرمـــەی بازنـــە
خــەڵکی دنیــا رازی دڵــداری بــە «بێتــەل» پێــك دەڵــێن
راســـپاردەی لاو و کیـــژی کـــوردە ئێـــستاکەش شـــنە
رۆژی بــەختی هــەر لــە ژێــر هــەورێکی رەشــدا لاوی کــورد
تــاکوو روخــساری کــچی شــاری لــە پــێش چــاوان ونــە
نایـــەڵێ گۆشـــەی برۆکـــەت دەرکـــەوێ، چارشـــێوەکەت
ئــەی لــە دەس ئــەو چــڵکە هــەورە مــانیعی مــانگ گرتنــە
چۆن دەبێ سەربەست گەلی ژێردەست، کە کچ دابەستە بێ؟
بەس نــەبێ ئــەو کۆیلــەتی و ئــەو کــچ لــە ژوور دابەستنە؟!
دەرکــی داخــستووە لـــە تــۆ بابــت کەچــی دەرکــی نیــە
دەرکــە داخـــستن لـــە تــۆ دەرکـــی هومێــد داخــستنە!
دارزینـــە، مردنـــە، ئـــاخر هـــەتا کـــەی پێـــت بڵـــێن
نـــابێ بێتـــە دەر لـــە مـــاڵ، مافـــی ژیـــانی کـــوا؟ ژنـــە
لادە چارشـــێوی رەشـــت بـــا دەرکـــەوێ کوڵمـــەی گەشـــت
چــون لــە قــەرنی بیــستەما زۆر عەیبــە ئــەو روو گرتنــە
کیــژی خــەڵکی بــۆمی ئــاتۆمی دروســت کــرد و ئــەتۆش
هــەر دەزانــی نــاوی «ئەستێوڵك» و «دەرخۆنــە» و «پنــە»

فێـری زانـست و هونـەر بـوو ئـەو لـە سـایەی خوێنـدنی

تـــۆش تەشـــیمان بـــۆ دەڕێـــسی، یادگـــاری شـــیرنە

ئـەو بـە ئاسـمانا فـڕی، دنیـا گـەڕا، چـووە بـن بـەحر

دەك نـــەمێنم كـــاری ئێـــوەش هـــەر لـــە ژوور دانیـــشتنە

كـوڕ بەزێنـە ئـەو لـە عـیلم و ئـەو لـە كـار و سـەنعەتا

گۆرەویـــشە ســـەنعەتی تـــۆ، پێـــت خـــەنی بـــووم، بیـــچنە

ئـەو پەچـە و رووبەنـد و چارشـێوەی نـەدیوە نـەنكی تـۆ

ئـــەو شـــڕ و شـــالاتە دیـــاری دوژمـــنی دڵ چـــڵكنە

كیـژی شـێخ و كیـژی حـاجی و كیـژی ئاغـا رەنـجەڕۆن

كیـــژی ئـــازادە ئـــەوی ژیـــنی بـــە نـــووكی گاســـنە

شـــەنگەبێری یـــار و دەســـباری كـــوڕی كۆچـــەر نـــەبێ

چـۆن دەگاتـە جـێ هـەوار و هۆبـە ئـەو بارگـە و بنـە؟

قەڵـشی دەسـت و كـوڵمی سـووتاوی كـچی لادێ نـەبێ

چـۆن دەگاتـە دەسـتی دەسـبڕ ئـەو هـەموو تاتووتنـە؟

نیـسك و نـۆك و ماشـی نـاو عـەمباری ئاغـای مفتـەخۆر

پاك لە سایەی دەسكەنەی «زین» و «مرۆت» و «سوێسنە»

شـۆڕەژن بنكـۆڵ نـەكا بركـەی بـە قرچـەی نیـوەڕۆ

چـۆن لـە كاڵـەك تێـر دەبـێ ئـەو زگزلـە بێـستانڕنـە؟

كـوا مـەتاعی كوردەواریـمان دەچـوو بـۆ هەنـدەران

گـەر بـە سەربەسـتی نـەژیبا ئـەو كـچە مازووچـنە؟

بێــر و هــاوێری لەگــەڵ کــاکی نــەکربا بــن‌پــشك
چـۆن دەمـانبوو ئـەو هـەموو گۆشـت و پـەنیر و بەرکنـە؟
دەســت و کــەرکیتی کــچی نــازداری هەوشــاری نــەبا
چــۆن دەڕازاوە بـــەقاڵی شـــار و بـــازاڕی سـنـە؟
با هەزار «زێ» و «گادەر» و «لاوێـنی» روونیـشمان هـەبێ
تــاکوو ژن ئــازاد نــەبێ، سەرچــاوەکەی ژیــن لیخنــە
کۆیلــەتی بــاوی نــەماوە، کیــژی کــوردی خۆشەویــست!
راپــەڕە، هەســتە لــە خــەو، ئــاخر چ وەخــتی خەوتنــە؟
دەرکــە بــشکێنە، پەچــە بدڕێنــە، راکــە مەدرەســە
چــاری دەردی کــوردەواری خوێندنــە، هــەر خوێندنــە
دایکــی زانایــە کــوڕی ئــازا دەنێرێتــە خــەبات
مــن گوتــم تــۆش تێبگــە: «ناگاتــە دەریایــە زنــە»
گوارەکــەی زێــڕت بــەکار نایــە، لــەگوێ بگــرە قــسەم
لایقــی گــوێی تــۆ عــەزیزم شــیعری سـادەی «هێمنــە»

مەهاباد - ١٣٢٤

رێبەندان و شاعیر

ڕێبەنـدان! دیـسان هاتیـەوە سـەرمان
ڕەقمان هـەڵێنی دیـسان لـە سـەرمان
بە سۆزەی زریـان پیـاوی دەکـەی سـڕ
بە کڕێوە و باکوت ئـاژەڵ دەکـەی قـڕ
ڕێوبـان دەبەسـتی بـە بـەفر هـەموو
لەبـەر پەسـاران هەڵـدەنێی ڕنـوو
پڕووشـە و مـژ و کەڕەسیـسەکەت
تـەپ و تومـان و هـەوا پیـسەکەت
پێیـەوە هـەزار ئـازار و ئـاهۆ
کۆخە و هەڵامەت، لەرز و چەق و چۆ
کـە تـۆ تەشـریفی ناشـەریف دێـنی
دڵـی گـەلی کـورد دادەخـورپێنی

ماشــین و رێگـــای ئیــسفالتی نیــە
بــەو ســارد و ســۆڵە عیلاجــی چــیە
بــە هەچەهەچــی کــەرێ، چــۆن بــاری
لادێیـــی کـــوردی دەگاتـــە شـــاری؟
هەژار لێی دەبڕێ ئـاوردوو و زمهـەڕ
کۆرووژمەی دەکـا فـەقیر، مـاڵانگـەڕ
ســـەر دەنێنـــەوە پـــیر و نۆجـــوان
بـــێپەرســـتار و بـــێداو و دەرمـــان
بـەخێر نـەهاتی مـانگی مـژ و تـەم
دێـنی بـۆ ئێمـە گـەلێك دەرد و خـەم

ڕێبەندان:

شاعیر! مـاڵ شـێواو! بـۆ دژ دامـاوی؟
گێژی، خەواڵووی، شـێتی، خـەرفاوی؟
بۆچـی تــۆ ئاگــات لــە دنیــا نیــە؟
بۆچـی نـازانی دەنــگ و بـاس چـیە؟
بۆ بە من دەڵێی قسەی سوێر و تـاڵ؟
بۆچـی نـازانی بـێخەبـەر! ئـەو سـاڵ
زریانـــم هێنـــای بـــۆ کـــورد ئـــازادی
شـــەماڵم هێنـــای بـــۆ ئێـــوە شـــادی
مـــژی مـــن هـــات و مـــژی هـــەژاری
ڕەوانـــد یـــەکجاری لـــە کـــوردەواری

بە کەرەسیسە و پرووشە و سیخوار
ئاواتی کۆنی کوردم هێنا خوار
لە رۆژی مندا کورد بە رووسووری
هەڵی بژاردووە رەئیس جەمهووری
جا ئەو جار باوی کوردی دێتەوە
ئاسوودە دەبێ، دەحەسێتەوە

شاعیر:

گیانی شاعیرت دەکەم بە قوربان
وا هاتووی ئەو ساڵ مانگی رێبەندان!
دەك بەخێر هاتی قەدەمت پیرۆز
بە قوربانت بێ جێژنەکەی نەورۆز
رۆژی تۆ جێژنی گەورەی کوردانە
ئاوت دەرمانی ژان و دەردانە
ئەو ساڵ بەهارە بۆ ئێمە زستان
بمرێ دوژمنی کورد و کوردستان

هەواری کرماویلە - ١٣٢٥

بژی دێموکرات

مــزگێنیم دەیــە دەگــەی بــە ئــاوات
کـوردە لـە سـایەی حیزبـی دێمـوکرات
حیزبــی دێمــوکرات تــۆ دەدا نــەجات
پیادەی ئەو، شاهی دوژمن دەکا مـات
بژی دێموکرات بژی دێموکرات

کـوردە گیـان ئـەورۆ چـاو و دڵـت روون
لاوانـــی وڵات پـــاك ئامـــادە بـــوون
تـــەمای وەیانـــە راپـــەڕن، ببـــزوون
لێـــوی دوژمـــنی هـــەرزەگۆ بـــدروون
بژی دێموکرات بژی دێموکرات

پێکیـــان هێنـــاوە لەشـــکرێکی چـــاك
لـــە لاوی ئـــازا و بـــەکار و چـــالاك
هومێـــدم وایـــە لاوانـــی خـــوێن پـــاك
بـــە خـــوێنی خۆیـــان بپـــارێزن خـــاك
بژی دێموکرات بژی دێموکرات

هـــەموو بەجــەرگ و ئــازا و دلێـــرن

هـــەموو بــێباك و دڵپـــاك و مێـــرن

لـــەناو ســـەنگەردا بـــە وێنـــەی شـێرن

نەتـــەوی بــــێشـــك پێیـــان نـــاوێرن

بژی دێموكرات بژی دێموكرات

پێشمەرگەی كوردی لە مەیدانی جەنگ

بەرگــەی نــاگرێ نــە شـێر نــە پڵــەنگ

دوژمـــــنی نێمـــه تـــازە بكـــا دەنـــگ

ســینگی دەســـمن بـــە گوللـەی تفـەنگ

بژی دێموكرات بژی دێموكرات

ڕۆژی بـــــەرگری و شـــــەڕ و تەنگانـــــە

پاڵەوانێكـــــە هـــــەر یـــــەك لەوانـــــە

بـــە كـــوێری چـــاوی پیـــسی بێگانـــە

نەورۆكـــــە ڕۆژی جێـــــژنی كوردانـــــە

بژی دێموكرات بژی دێموكرات

مەهاباد - ڕەشەمەی ١٣٢٤

رۆژی خۆشی

رۆژی جێژن و خۆشییە، تێپەڕ بوو رۆژی دەرد و خەم

هات شنەی رەحمەت بە جارێك رایڕفاند و بردی تەم

دێ لە هەر لایێکی قاقای پێکەنینی کیژ و کوڕ

دێ لە هەر سووچێکی نەغمەی ساز و تار و زیل و بەم

گەرچی زستانە بەفر دایپۆشی ئەورۆ گشت وڵات

خاکی پاکی ئێمە خەملیوە وەکوو باخی ئیرەم

جێژنی ئیستیقلالی کوردستانە، رۆژی شادییە

جێژنە پیرۆزە لە لاوی هاووڵاتی خۆم دەکەم

نۆجوانان! دەی بە قوربانتان دەبم کارێ بکەن

بۆ تەرەققی کورد و بۆ پاراستنی خاك و عەلەم

بـۆ نـەجاتی نیـشتمانی خۆشەویـست کـارێ بکـەن
زوو دەربیێـنن لـە چـەنگی دوژمـن و دەسـتی سـتەم
هـەر کەسـێ بـۆ لای سـنووری نیـشتمانی ئێـوە بـێ
بیکـوژن، وردی بکـەن، بینێرنـە مـولکی عـەدەم
لاوەکـان! دڵپاکـەکان! چـالاکەکان! پێـشمەرگەکان!
ئێـوە شـێری لـێ بـسوون و ئێمـە پڕدەینـە قەڵـەم
هـەر بـە یـەکگرتن لـە دەسـت بێگانـە دێنینـە دەرێ
خـاکی پـاکی کـوردەواری، نایـەڵێن بـۆ کـەس ئەلـەم
جێژنـە پـیرۆزە دەکـەم لێـت و دەڵـێم خـۆش بـی، بـژی
ئەی رەئیس جەمهووری کورد و پیاوی زانا و موحتـەرەم
تۆم بە خوا ئەسپارد و ئەسپاردم بە تـۆ ئـەی «پێـشەوا»
میللـەتی دڵپـاک و چـاک و نیـشتمانە جوانەکـەم

مەهاباد - رێبەندانی ۱۳۲٤

هەتاوی ئیقبالّ

رۆیی خەو، هاتەوە هەنگامی سوور

جێژنەیە، بەزمە، زەماوەندە، سوور

تیشکی زێڕینی هەتاوی ئیقبالّ

لە کولاوکەی گەلی کورد هاتەوە ژوور

کوانێ؟ لە کوێیە؟ ببینێ بەزمم

بدڕێ دوژمنی خوێڕی مەغروور

سەربەخۆ بووین و لە ژێر باری خەم

هاتە دەر میللەتی ئازاد و جەسوور

هەڵکراوە لە ولاتی ئێمە

پەرچەمی بەرزی سپی و سەوز و سوور

خـــومی شـــێواوه، پەرێـــشانە، کـــزە

دوژمـــنی قـــین لـــە زگـــی رق نەســـتوور

کـوڕی کـورد حـازرە بـە خـوێنی خـۆی

لـــە هـــەموو لاوە بپـــارێزێ ســـنوور

کـــچەکەی حـــازرە فیـــشەکدانی

لـــە ملیـــدا بـــێ لـــەباتی بـــەرموور

تـــازە نـــاوێرێ بـــە خـــاکی کـــوردا

نەتـــەوی ئێمـــە بکـــا چیـدی عبـــوور

هـــەر بـــەرز بێتـــەوە ئـــاڵای کـــوردی

نیـــشتمانی بـــبێ خـــۆش و مـــەعموور

بـــۆ فیـــداکاری لـــەڕێی میللەتـــدا

هەر بژی «قـازی» رەئیـسی جەمهوور

ڕەشەمە

دەك بەخێر بێی قەدەمت خێرە چ خۆشی ڕەشەمە
تاکوو تۆ هاتی نەما و تێپەڕی ڕۆژی ڕەشی مە
ئێستەکە کوردە هەموو بێ‌هەم و بێ‌دەرد و خەمە
شادە، ئازادە، دەکا گاڵتە وو گەپ، کەیف و گەمە
نیشتمانی هەموو ڕازایەوە، باخی ئیرەمە

شین و ڕۆڕۆ بەشی کورد و سەری نابوو لە هەش
چون لە ئازادی بڕێك نەیبوو ئەویش بەهرە وو بەش
کوردەواری هەموو داگرتبوو هەور و تەمی ڕەش
نەدەبینرا لە چ لا تیشکی گەلاوێژی گەش
بە شنەبایەکی ڕەحمەت ڕەوی ئەو هەور و تەمە

هاتە مەیدانێ کوڕی کوردی وەکوو فیلی دەمان
هەوڵی ئازادی دەدا ئەو بە هەموو وەخت و دەمان
دوژمنی کوردی ئەوەی دیت و تررووسکایی نەمان
دەشکێنێتەوە با ئێستەکە ئاڵایەکەمان
سەر و ماڵ و کەس و کارم بە فیدای ئەو عەلەمە

لاوی کوردی لە هەموو لاوە وەکوو شێری ژیان
دێتە مەیدان و دەڵێ: من دەمەوێ مافی ژیان
تازە هەڵناخەڵەتێ ئەو بە قسەی نەرم و نیان
دوژمنی میللەتی کوردی هەموو تووڕەن کە دییان
ئەو بە سەربەستی دەژی، دوژمنی زۆر و ستەمە

مەهاباد - ڕێبەندانی ١٣٢٤

دایکی نیشتمان

لــە کــاتی نیوەشــەودا بــوو شــەوێ دی
ژنێکــی پــیر و رەشپۆشــم لــە خــەو دی
بە پارێز چوومە پێش لێی و گوتـم پێی
چــکارەی دایــەپیرە، پــێم بڵــێ کێــی؟!
لەبــەر چــی وا دژ و دامــاوی دایــە؟!
چ قــەوماوە کــە وا شــێواوی دایــە؟!
چیە؟ چۆنە لەبــەر تــۆدا جلــی رەش؟
سەر و شان و ملت بــۆ ناوەتــە هــەش؟
گــوتی: «نــازانی رۆڵــەی هــیچ نەزانــم
ئــەمن کــێم رۆڵــە! دایکــی نیــشتمانــم

لــە تــاوی ئێوەیــە وا مــات و گــرژم
لــە ســوێی ئێــوە دەســووتێم و دەبــرژم
دەبیـــنم ئێـــوە دامـــاو و هـــەژارن
کــز و خــەمبار و زار و لێــو بــە بــارن
منـــیش بۆیـــە پەرێـــشان و پەشـــێوم
دەبـینی بـاری خـەم نیـشتووە لـە لێـوم
نەخۆشـــن ئێـــوە، بۆیـــە مـــن نەخۆشـــم
ئەســـیرن ئێـــوە، بۆیـــە رەش دەپۆشـــم»
بە قوربانت دەبــم ئـەی دایکـی دڵـسۆز
مەبـە چـیدیکە تـۆ دڵتـەنگ و ئـاڵۆز
تەماشـا کـە کـوڕی تـۆ شـادن ئێـستا
هـــەموو سەربەســـتن و ئـــازادن ئێـــستا
«دەزانـم رۆڵـە گیـان خـەڵکی مـەهاباد
لـە ژێـر دەسـتی کـران رزگـار و ئـازاد
بـــەڵام رۆڵـــەم بـــرای ئێـــوە لـــە ســـەقز
تەماشـاتان دەکـەن دامـاو و سـەر کـز
چ شـــەرمە کـــاری ئێـــوە پێکـــەنین بـــێ
بـەڵام کـاری ئـەوان گریـان و شـین بـێ
ئەگەر پێت خۆشە جلکی رەش نەپۆشـم
بکـەن ئـازاد کـوڕانی دیـم و خۆشـم»

لەبەر خۆت دارنە دایە جلی رەش

دڵت روون بێتەوە کوڵمەت ببێ گەش

هەنیسکان بەس بدە چیدی مەکە شین

ببینە بەیرەقی سوور و سپی و شین

ببینە «پێشەوای» مەشهووری ئێمە

ببینە تۆ رەئیس جەمهووری ئێمە

ببینە هێزی پێشمەرگە و بزانە

کە نووکی نێزە شمشێری ئەوانە

لە ژێردەستی دەکا رزگار و ئازاد

تەواوی کوردەواری وەك مەهاباد

مەهاباد ١٣٢٤/١١/١٢

نەورۆزی رزگاری

بــە بــەرگی ســەوز رازاوە قــەد و لاپــاڵ و شــیو و دۆڵ

چـرۆی دەرکـردووە دار و ملـی دا یـەکتری گیـا وو گـوڵ

بە ســەر بـەفری کەویـدا کـرد شـەماڵی خاکـەلێوە خـۆڵ

رەفیقـــان رۆژی کوردانــــە بـــەهارە جێـــژنی نـــەورۆزە

بـــە دڵ لێتــان دەکـەم لـەو رۆژەدا مـــن جێژنــە پـیرۆزە

چلەی زستانی ناخۆش بوو تەزووی سەرمایە پیاوی سڕ

دەکرد و کووچە و کۆڵان لە بەفر و لیتە بووبوون پڕ

بەهار هات و دەخەملێ کێو و دەشت و بەندەن و لاخڕ

رەفیقان رۆژی کوردانە، بەهارە، جێژنی نەورۆزە

بە دڵ لێتان دەکەم لەو رۆژەدا من جێژنە پیرۆزە

بە سۆزەی بای بەیان لێوی کراوە خونچەیی خەندان

لە سەر چڵ بلبلی شەیدا لە خۆشی گوڵ دەڵێ بەندان

بەجێ هات نارەزووی لاوان و گەرمە کۆڕی گۆوەندان

رەفیقان رۆژی کوردانە، بەهارە جێژنی نەورۆزە

بە دڵ لێتان دەکەم لەو رۆژەدا من جێژنە پیرۆزە

لە خۆی داوە بەرەڵبێنە کچی کابانی گەردن کێل

بە ناز و غەمزە دەڕوانێ، دەکا شینکەی نەرم پێشێل

لەگەڵ بۆنی وەنەوشە تێکەڵاون بۆنی عەتر و هێل

رەفیقان رۆژی کوردانە، بەهارە جێژنی نەورۆزە

بە دڵ لێتان دەکەم لەو رۆژەدا من جێژنە پیرۆزە

سەری کوێستانی بەرزی کوردەواری تێی نەکەوتووە خاڵ

لە دەشت و بەرپەساران هەڵدراون چادر و رەشماڵ

نەما بێگانە تاکوو جێژنەمان لێ تاڵ بکا ئەوساڵ

رەفیقان رۆژی کوردانە، بەهارە جێژنی نەورۆزە

بــه دڵ لێتــان دەکــەم لــەو ڕۆژەدا مــن جێژنــە پــیرۆزە

حەســاوە پیــاوی ڕووت و قــووت و بــێ ئــەنوا و بــێ ئێــروو

ژیــاوە گیانلەبــەر دیــسان، لــە کــون هاتــە دەرێ مێــروو

لەســەر گوێــسوانە دەخــوێنن بــە پــۆل پاســاری و ســێروو

ڕەفیقـــان ڕۆژی کوردانـــە، بـــەهارە جێـــژنی نـــەورۆزە

بــە دڵ لێتــان دەکــەم لــەو ڕۆژەدا مــن جێژنــە پــیرۆزە

لــە دنیــادا کەمــە هاوتــای بــەهاری جــوانی کوردســـتان

ئەویش ئەوساڵ کە لایێکی نەجاتی بوو لــە ژێــر دەســتان

لــە خۆشــی ئــەم وڵاتــە شــاعیریش بۆتــە هەزاردەســـتان

ڕەفیقـــان ڕۆژی کوردانـــە، بـــەهارە جێـــژنی نـــەورۆزە

بــە دڵ لێتــان دەکــەم لــەو ڕۆژەدا مــن جێژنــە پــیرۆزە

تەوریز - ١٣٢٥/٢/٦

پێکەنینی گوڵ

کــاتی کــازیوە پــێش گــزنگ بولبــوڵ
لــە شــەقەی بــاڵی دا هــەتا کــن گــوڵ
گــوتی: ئــەی نــازەنینی عیــشوەفرۆش!
کــەمکەمــە دیــارە بــێوەفــایی تــۆش
بــــۆ شــــنەبا هەیــــەتی لێــــرە رێ؟
بــۆ پەپوولــە بــە دەورەتــا دەگــەڕێ؟
چــەپکی تــۆ باغــەوان دەکــەن دەســگیر
لــــە خــــەیابان و کووچــــە وو بــــازێڕ
دەتفرۆشـــن بـــە قیمـــەتی هـــەرزان
دەتدەنـــە دەســـتی ناکـــەس و هـــەرزان

بۆیــە ســووك و چــرووكی نــاو چــەمەنی
لــەوەتی بــووی هەمیــشە پێدەکــەنی
هەڵگــەڕاوە بــە نــاز و گــوڵ پێــی گــوت
شێت و شووری کە شرت و شۆمت شوت
وەکــوو تــۆ ناشــقە پەپوولــەیی زار
بــۆ بــە خــۆڕایی ئــەو بــدەم نــازار
شــنەبا ڕێ نــەدەم کــە بــۆ لای خــۆم
کــێ دەبــا بــۆ هــەموو وڵاتــێ بــۆم؟
گوڵ لــە کــن کــەس نیــە عــەزیزم سووك
ســەری زاوایــە جێــی و باوەشــی بــووك
مــن کــە ناگاتــە هەفتەیــەك تەمەنــم
بۆچــی بگــریم و بــۆچ پێنەکەنــم

مەهاباد - ١٣٢٥

بلوێری شوان

نیوەشــەوە، دنیــا خــامۆش

دێتە گوێم ئاهـەنگێکی خـۆش

ئاهــەنگێکی گیــان پــەروەرە

شــادیهێنــە، خەفــەتبــەرە

ئاهـــــەنگێکی دڵنـــــەوازە

تــارە؟ یۆڵۆنــە؟ یــا ســازە؟

نـا... نـا... ئاهـەنگی بلـوێرە

جـا وەرە گــوێی بـۆ رادێـرە

هەزار خۆزگەم بە خۆت شـوانە

کــە بــەو مانگەشــەوە جوانــە

دانیـشتووی لـە رژد و هەڵـدێر

پەنــجە دەبزێــوی لــە بلــوێر

دەگــەڵ تەبیعــەت هــاودەمی

شــادی، بەکــەیفی، بــێخــەمی

ئاغــاش بــە نۆکــەر نــاگری

وەك مــن لــە داخــا نــامری

وەرە شــوانە هــەموو شــەوێ

نیوەشــەوێ، کــاتی خــەوێ

لــەو کێــو و نواڵــە زەنــوێرە

تــێ تووڕێنــە لــەو بلــوێرە

لــە ســەر ترۆپکــی ئــەو کێــوە

پەنــجە لــە بلــوێر بېزێــوە

بــا کێوەکــە دەنــگ داتــەوە

شــاعیریش خــەو بیباتــەوە

هەواری کرماویلە - ١٣٢٥

کورد و ئازەربایجانی

تێپەڕی ئەیامی دیلی ئێستە هەنگامی ژیانە
خۆی مەڵاس دا مامەڕێوی نۆبەتی شێری ژیانە
هەرچی پێت دەکرێ بکە ئەی دوژمنی خوێڕی و بزانە
باوی لاوی کورد و تافی گەنجی ئازەربایجانە
خۆی لە خوێناودا دەبینێ هەر کەسێك دوژمن بەوانە

با لە قوڕ نیشێ و لە هەش نێ دوژمنی وان پیل و شانی
چونکە ئەوڕۆ یەکتری گرت کورد و ئازەربایجانی
ئەوکی ئیستیعماریان گرت وەك بەڵاکەی ناگەهانی
تازە بەربوونی مەحاڵە تا ئەدا یەکجاری گیانی
سوحبەتی پێناکرێ پەنجەی بەهێزی ئەو دووانە

ئەو کەسەی چەندێك لەوەی پێش لێی دەدا لافی خودایی
نەیدەهێشت ئێمە هەمانبێ قەت لەگەڵ یەکتر برایی
کوانێ لە کوێیە ببینێ پۆلی پێشمەرگە و فیدایی
تێبگا نابێ لە دەست ئەو نۆجوانانە ڕەهایی
ئەم کوڕی سمکۆی دلێرە، ئەو نەوەی سەتتارخانە

لاوی ئـــازای کـــوردەواری نێرەشـــێری کـــاتی جەنگـــە
گەنـــجی ئازەربایـــجانی وەك پڵـــەنگی تیژچـــەنگە
تێگەیـــشتن نۆکـــەری بێگانـــە بـــۆ وان عـــار و نەنگـــە
پەنـجەیان ئێستا لەسەر شیرە، لەسـەر ماشـەی تفەنگـە
هـــەر بـــە ناســـتەم بێتـــە روو بێگانـــە دەکرێتـــە نیـــشانە

کۆشـکی زۆرداری جـمیوە، هـەر نـەماوە زوڵـم و بێـداد
وەك بەهەشت خـەملیوە خـاکی پـاکی کوردسـتانی ئـازاد
مـــوڵکی ئازەربایـــجانیش بۆتـــەوە مـــەعموور و ئابـــاد
دوژمـــنی بێگانـــە بتبیـــنم هەمیـــشە پەســـت و ناشـــاد
چـۆن ببوویـە باعیـسی وێرانـی ئـەم دوو خاکـە جوانـە

کـــورد و ئازەربایـــجانی هـــەر دوو داوایـــان رەوایـــە
هـــەر بـــژین و پایـــەدار بـــێ یەکیـــەتی ئـــەم دوو برایـــە
میللـــەتی ئێمـــە هومێـــدی زۆر بـــە کـــاری پێـــشەوایە
ئـەو کـوڕە ئـازا و نەبـەرد و مـەردە بـۆ میللـەت قەڵایـە
دەك بـــمێنێ تـــا ئەبـــەد ئـــەو کـــوردە زانـــا و قارەمانـــە

تەورێز - ١٣٢٥/٢/٦

رۆژگاری رەش

ئەو ساڵ جێژنەمان تاڵە — دوژمنی زاڵم زاڵە
لاو جێیان سیاچاڵە — دەستی دۆیان بەتاڵە

گاڵتە و گەپ و پێکەنین — شەوداوەت و هەڵپەڕین
جێگای خۆیاندا بە شین — دیسان خەمیان دابەشین

پۆلی جوان و نەشمیلان — دەستەی دەسماڵ تەنزیلان
ئەوساڵ ناچن بۆ دیلان — ئەنگە دیلان بۆ دیلان

بڕا نانی سەرخوانان — گرا لاوی گوێسوانان
کاڵ بۆوە پەنجەی جوانان — کوانێ گەمەی جیژوانان؟

وەپاش کەوت خەباتمان — داگیراوە وڵاتمان
تێپەڕی رۆژی هاتمان — رووخا کۆشکی ئاواتمان

نەهاتی و تەنگانەیە — باو باوی بێگانەیە
خەزری ئەو یەکانەیە — لێمان لە بەهانەیە

بووینـــەوە دیـل و یەخـسیر ولاتـــمان کـــرا داگـــیر
راوکـــەر بوونـــەوە نێـــچیر یۆسـف خرانـــە نـــاو بـــیر

حکوومـــــەت نیزامییـــــە تۆزێـــک ئـــازادی نیـــە
ئامانـــجی :دوژمـــن چـــیە؟ قڕکردنـــــی خەڵکییـــــە

کـە شـەو داهـات دیـژبانی لێمـان دەچـتە سـەربانی
تفـەنگی لەسـەر شـانی بۆتـە رۆسـتەمی سـانی

دەڵـێ فـەرمووی فەرمانـدەر لـە شـامەوە تـا سـەحەر
هەر کەس لە ماڵ هاتە دەر «کلکـش بکـن پـسر»

داخـرا دەرکـی رۆژنامـە شـکاون نـووکی خامـە
کـوردی نووسـین حەرامـە دوژمـن دەڵـێ بـێ تامـە

دڕان کاغـەز و دەفتـەر گـیران شـاعیر و نووسـەر
کۆمـەڵێک بـوون دەربـەدەر کۆمـەڵێکیش دەس بەسـەر

خوێندن بـە زمـانی خۆمـان سـووچ و تاوانـە بۆمـان
چـاپخانە و بڵێنـدگۆمان بوونـە بـەردی بـن گۆمـان

لـە لایـەک قـات و قـڕە لـە لایـەک کوشـت و بـڕە
هـەموو کـەس حـاڵی شـڕە دوژمـن نـان و دۆ بـڕە

ئازان وەکوو سەگی هار   دەخولێتەوە لە ناو شار
درۆزن و ریاکار   دز و جەردە وو بەدکردار

بەرتیلخۆر و گورگەمێش   وەك سەگی سەر خۆڵەمێش
چەنە سووك و دەم لە پێش   بە فیشاڵ و کێشەکێش

ئەمنیە وەك داڵ و قەل   بڵاو بوونەوە ناو گەل
کێ ئازایە بڵێ لەل!   هەتا بیکەن شێت و شەل

بۆ خۆیان پێ رادەگەن   خەڵکی لە کونەڕەش دەکەن
تا پشووی دێ لێی دەدەن   بە قەمچی وەك خەرەزەن

لە پیاوی ئازا و سەرکەش   لە زەحمەتکێشی بێبەش
ئاخنراوە کونەڕەش   نابینی کەسێ رووگەش

دەستیان کرد بە رەش بگیر   ناپارێزن جوان و پیر
دێ زرەی کۆت و زنجیر   هەر لێمان دەسوون شمشیر

پیاوی مازاد و ماڵیات   دەسووڕێنەوە دێهات
دەستێنن دەغڵ و داهات   لە کرمانج و ئاغاوات

ئاغا زانی ئەو جارە   ئەو قەندە ژەهری مارە
پێشبینی کاك هەژارە   ئێستا شەق بە خەروارە

قەندی بە زاری تاڵە — دەدا باجی پێنج ساڵە
چاو لێ‌پۆشین مەحاڵە — کار ئێستا بە گۆپاڵە

نۆشی گیانی بێ هەی گۆڕ — گێژی، گەوجی، لەخۆگۆڕ
با هەر سەری بکا شۆڕ — بۆ دوژمنی مچ و مۆڕ

بە قەند و شەکر و کووتاڵ — بۆ ئێمەی دێنا راماڵ
ئێستا کەوتووە وەك سیپاڵ — لە گشت لا دەیدەن رەپاڵ

سواریان کردن پیادە — جامیان کردن بێ بادە
داریان کردن ئامادە — شەهید کران «بەگزادە»

لە سەقز و لە بۆکان — شین و شەپۆڕە و گریان
تێکۆشەر لە دار دران — قارەمان لە ناو بران

لە چوارچرای مەهاباد — لە کانگای بیری ئازاد
دەستی رەشی ئیستیبداد — چەقاندی داری بێداد

لە کاتی نیوەشەوا — لە جەنگەی شیرین خەوا
کرا کاری نارەوا — لە دار درا پێشەوا

رۆڵەی وەفاداری کورد — پێشەوای ئارام و ورد
بۆ کورد ژیا، بۆ کورد مرد — گیانی فیدای گەلی کرد

زانا بوو، کوردپەروەر بوو — پێشەوا بوو، رابەر بوو
هەر کورد نەبوو بەشەر بوو — خەمی خەڵکی لەبەر بوو

بۆیە دێوی ئیستیعمار — کۆنەپەرستی زۆردار
زاڵم، خوێنڕێژ، بەدکردار — بۆیان ئامادە کرد دار

رۆڵەی کوردی بلیمەت — نەترسا لە دار و پەت
پشتی نەکرد لە میللەت — وا دەبێ زیپك و هیممەت

بەڵام کوردە نابەزێ — بەو زەبرانە ناتەزێ
لە رقان لێو دەگەزێ — کە سوار بوو دانابەزێ

داخدارە، خوێنی دیوە — بێدارە، خۆی ناسیوە
لە دوژمن راپەڕیوە — باسکی لێ هەڵماڵیوە

بەکار و توند و تۆڵە — خۆی ساز دەکا بۆ تۆڵە
ورد دەکا وەك پڕپۆڵە — تاج و تەختی ئەو زۆڵە

کوڕ و کچ و پیاو و ژن — ئێستا لێوان دەکرۆژن
دەرۆستیان نایە دوژمن — دەیئەنجنن، دەیکوژن

گردبداغ ـ ١٣٢٦

کچی مەهاباد

لـــەباری، نـــازەنینی، نـــەرم و نـــۆڵی، دلّتـــەڕی، شـــادی
لـە چاوی بـەد بـە دوور بـی ئـەی کـچی جـوانی مـەهابادی!
لـــە جوانیـــدا، لـــە پاکیـــدا، نیـــە هاوتـــات و نازانـــم
فریـــشتەی ئاســـمانی یانـــە پـــەروەردەی پـــەریزادی؟
سەری کوڵمت گەشـە هـەر وەك گـوڵی کوێـستانی کوردسـتان
لەبـەر بـەژنت دەبــێ سـەر دانـوێنێ خـەڵقی شـمـشادی
دڵــی ســەد عاشــقت کــردە نیــشانەی تــیری موژگانــت
کــچی کــوردی! لــە تــیر ئاویتنــا مەعلوومــە ئوســتادی
بە شمشیری دوو ئەبرۆت جەرگی خەڵکی لەت دەکـەی دیـارە
دەزانــی چـەك لـە کـار بـێنی، کـچیش بـی تۆرمـەی مـادی
لـە سـوێیانت وەهـا دێوانـە بـووم چاومەسـتی خـوێنشـیرن
لـە قـەڕنی بیـستەما رەنگـە رەچـاو کـەم کـاری فـەرهادی
ئەوێـستا تـۆ لـەوێ دیلـی دەسـی بێگانـەی و ئـەمنیش
لـە دووری تـۆ دەکێـشم رەنـج و دەرد و داخـی بـێ مـرادی
زەمانـە هـێمنی تـۆی وێڵـی دەشـت و چـۆڵ و سـەحرا کـرد
فەرامۆشـــی مەفـــەرموو، جاروبـــارە هـــەر بکـــە یـــادی

شیوه رمزان - ١٣٢٦

بەهاری كوردستان

شەماڵ هات بە گاڵەگاڵ

هەور بوون گەواڵ گەواڵ

پشكووت گوڵی گەش و ئاڵ

بلبل كەوتە ناڵەناڵ

بە لەنگێزە، بە باران

بە شنەبای بەهاران

توانەوە وەك جاران

كەوی بەفری نیساران

نەما مژ و سەرما و سۆڵ

نە سیخوار ما نە سەهۆڵ

تــــەرت و رژد و شـــیو و دۆڵ
لێـــی هاتـــە دەر گیـــا و گـــوڵ

دەشـــــت و چـــــیمەن رازاوە
کێـــو و بەنـــدەن نەخـــشاوە
زۆنـــگ و چـــێنکە ژیـــاوە
گیـــا ســـەری پێـــوە نـــاوە

لـــە هەوشـــین و گـــەدە و لەنـــد
لـــە کوێـــستانی دە ســـامڕەند
هـــەلز و بیـــزا و گیابەنـــد
تێـــك چـــڕژا، بۆتـــە زەمەنـــد

مەنـــدۆك و خـــاو و کـــەما
لـــە نـــەرمان و ئەســـتەما
بـــە ســـروە هاتنـــە ســـەما
وەیـــشوومە و ســـەرما نـــەما

وێـــستاوە زەنگـــوڵ زەنگـــوڵ
ئـاونگ لـە سـەر پـەلکی گـوڵ
لـە سـەر چـڵی سـوورە گـوڵ
بلبـــل دەخـــوێنێ بـــە کـــوڵ

دیسان لە چیا و لە رازان
دێ سیرەی سەقر و بازان
پێم خۆشترن لە سازان
لە ئاهەنگ و ئاوازان

بژوێنە هەموو وڵات
زیندوو بۆتەوە ماڵات
جەنگەی بانەمەڕێ هات
بەرەو کوێستان چوو خێڵات

دیسان هات وەکوو جاران
هەوهەوی شۆڕەسواران
ویرەی جلیت و داران
خرمەی ناڵ و بزماران

هات خرینگەی زەنگ و قۆڕ
لوشەلوشم و هۆڕەهۆڕ
هۆقەهۆق و بۆڕەبۆڕ
حیلەی جانوونەسپی تۆڕ

کارِ و کووڕی بزن و مەڕ
لرفەلرفی لۆک و نەڕ

کـــۆڕژنی ئەســـپی بەدفـــەڕ
گوێــچکەی پیـاوی دەکـا کـەڕ

وەنەوشـــەی جــوانی خۆشـــبۆ
هاتـــە دەر لـــە لێـــوی جـــۆ
دار دەری کـــــردووە چـــــرۆ
کەروێشکەی کرد گەنـــم و جـۆ

سوێـــسن و بـــەیبون و شـــللێر
رواون لـــە جێگـــای زەنـــوێر
قەلّبـــەزی بەســـت ئاوهەلّـــدێر
شـــــەپۆلان دەدا ئەســــــتێر

بـــــۆنی خۆشـــــی هەلاّلـــــە
پیـاو مەسـت دەکـا لـە نوالّـە
وەك شـــــــەهیدە گولاّلـــــــە
لـــــە خوێنـــــاوا شـــــەلاّلە

گرمـــەی هـــەوری بـــەهاران
دێ بـــــــەیان و ئێـــــــواران
خونـــــاوەی وردە بـــــاران
تـــەڕ دەکـــا گـــەلاّی داران

ئـــەو ترۆپـــك و نـــشیوە
ئـــەو یـــاڵ و خـــڕ و شـــیوە
لـە گـوێن بەهەشـت خـەملیوە
کـــێ مەڵبەنـــدی وای دیـــوە؟

تـــیرەگ و گـــەوە و لاپـــاڵ
پێیـــدا درا ئـــاڵای ئـــاڵ
سەرچـــاوەی ســـارد و زوڵاڵ
هـــەڵقوڵی وەك زیـــوی قـــاڵ

هـــات لـــە رەوەز و زەردان
قاسـپەی کـەوی سـەر بـەردان
ورتـــــەورتی هـــــەوێردان
دێ لـــە نـــاو شـــیناوەردان

لـــە کـــن کارژیلـــە و بەرخـــەل
لـــە کـــن بـــزن و مـــەڕی شـــەل
کـــە بۆیـــان هەڵکـــەوێ هـــەل
کـــچ و کـــوڕ دەکـــەن هـــەمزەل

کیژۆڵـەی شـۆخی جـوان چـاك
شـــۆڕەژنی داوێـــن پـــاك

ڕووهـــــەڵماڵاو و بێبـــــاك
دەڕەتێـــــنن زاو و مـــــاك

فیتـەی شـوان، ئۆحـەی گـاوان
دێ لـــە مۆڵگـــە و دەراوان
دێتـــە گـــوێ لاوکـــی لاوان
بـــالۆرەی بەڵـــەك چـــاوان

منـــداڵ لـــە ڕژد و هەڵـــدێر
بـــەر دەدەنـــەوە تـــاوێر
شـــوانە لەســـەر بـــەردەبێر
تێـــی تووڕانـــدووە لـــە بلـــوێر

مـەڕ لـە گۆشـتا بـووە سـوور
خـۆ هەڵـداوێن شـەك و كـوور
گـەماڵ دەكـەن چـەق و لـوور
سـەوەڕیان دەچـێ بـۆ دوور

كـــچی لـــەباری ڕەوەنـــد
هـــەڵیكرد بەڵـــەك و زەنـــد
كـــەزی هۆنیـــەوە وەك بەنـــد
كـوڕان دەگـرێ بـە كەمەنـد

لەبـــەر دەركـــى رەشـــماڵان
دەبـــينى چـــاو كـــەژاڵان
دڵان دەبـــەن بـــە تـــاڵان
كـاس دەكـەن كـوڕ و كـاڵان

لێـــو ئـــاڵن، دەم بـــچووكن
خـــوێن شـــيرن، ڕەزاســـووكن
كوڵمـــەيان وەك گوڵـــووكن
گـــەورە كـــچن، نۆبـــووكن

شـــل و مـــل و لـــەبارن
چاو بـە كـل، گـوێ بـە گـوارن
دەســـماڵ پووڵەكـــەدارن
شـــەدە و گێلگێلـــە لارن

ناســـك و نـــەرم و نـــۆڵن
خـــاوێنن، ســـپى و ســـۆڵن
بڵباســـى و تونـــد و تـــۆڵن
بـــە مـــژۆڵ جـــەرگان دەكـــۆڵن

هەڵيانـــماڵيوە باســـك
باســـكى قەڵـــەو و ناســـك

کـــه دەکـــەن تاسکەتاســـك
رەوەکتـــــرن لــــــە ئاســــك

کیـــژی مـــەرزینگ و ســـەکرن
بـــە لەنـــجە و لار رادەبـــرن
نـــاز دەکـــەن، چـــاو دادەگـــرن
کوڕگـــەل دەبـــەریان دەمـــرن

کابـــانی قـــۆڵ بـــە بـــازن
شـــەنگەبێری کێـــل گـــەردن
لـــە نێـــو مـــەڕ دێـــن و دەچـن
وەك پـــۆلی پـــۆڕان دەچـــن

سوێـــسن و وەنـــەوش و هـــەمین
کـــەژێ و خەنـــدان و جـــەمین
خاســـێ، کـــەوێ، خـــاتووزین
بـــە پـــۆل دەچـــنە مەڕدۆشـــین

زێـــــڕن و کابـــــان و مێـــــرێ
دانیـــــشتوون لەبـــــەر بێـــــرێ
ئەســـــتێ دەکـــــا هـــــاوێرێ
گـــولێ بـــەرخان دەژمێـــرێ

خونچە و گوڵووک و گەوەر
شەم و کەژاڵ و دڵبەر
زین و مرۆت و ئەسمەر
لە تاوڵی هاتوونە دەر

مامز دایگرتووە شیری
ناسک دەکوشێ پەنیری
ناز دەشێلێ هەویری
کاڵێ دەکا نان تیری

ئامان چۆتە کولێنێ
پەری مەشکەی دەژێنێ
بەسێ لۆرکێ دەکولێنێ
خەیاڵ ئاوردووی دێنێ

هێمن لەسەرەخۆ بە
نەکەی بچی بۆ هۆبە
دەنا دەشکێنی تۆبە
ئاور دەگری وەك سۆبە

نێزە - خاکەلێوەی ١٣٢٦

بابردەڵە

لەبــــەر نــــازاری ژیــــنی نالــــەباری
دەنــــاڵێ بلبلــــی شــــەیدا بــــە زاری
بــە ســۆز و داخــەوە دەیگــوت فــەقیرم
پــــەڕوپۆم هــــەڵوەری، بــــێ‌وادە پــیرم
مــەلێکی فێــری دارســتان و لێــڕ بــێ
قەفــەز پیری دەکــا بــا شــووی لــە زێــڕ بێ
تــەلار و سەرســەرا و کۆشــك چ دێــنێ
کــە کۆیلــە وەرهــەمی تێــدا هــەڵێنێ
لەگــەڵ کــازیوە بــۆی نــەفرم چلاوچــڵ
نــەبینم گــوڵ، چــلۆن نــارام دەبــێ دڵ؟!
چ خۆشــە عیشق و سەرمەستی، چ خۆشــە
چ خۆشــە ژیــن بــە سەربەستی، چ خۆشــە

چ تاڵــــە کۆیلــــەتی و دیلـــــی، چ تاڵـــــە
بــە کــەم بــێ ژیــنی وا پــڕ ئــاه و ناڵــە
من و کونـجی قەفـەز ئـەی داد و بێداد؟!
ئـەمن دیلـم، قـەلیش سەربەسـت و ئـازاد!
لەسۆی هێلانەکەم لەت ـ لەت بـوو جـەرگم
لــە تـاوی گـوڵ نـەمام، نێزیکـە مـەرگم
دەبـێ چـەند بـەرد لـە هێلانـەم گرابـێ؟
گـوڵی سـوورم چلۆن پـەڕ ـ پـەڕ کرابـێ؟
دەبـێ چـۆن فێـر کرابـێ بـاڵ بکـا کـل
لەبــەر پلـــلاری دوژمـــن بێـــچوە بلبــل
دەسـا ئـەو راوکـەرە کـوێر بـێ لـە چـاوان
مـــنی خـسته قەفـەز بـێ سـووچ و تـاوان
چ ئینـسافە ئـەمن بـەو دەنگـی خۆشـم
ئەســیر و دیــل و زینــدانی و خەمۆشــم
بــەڵام ئێـستا قـەلی رووڕەش لـە گـوڵزار
بــە قارەقـارِ دەدا گـوێی خـەڵکی ئـازار
گوتــم ئــەی بلبلـی خـەمگینی دڵمەنـد
مەناڵێنــە لــە دەس داو و لــە دەس بەنـد
بزانـــە تـــۆ ئـــەوی ئــەهلی هونـــەر بـــێ
دەبـێ یـا دەسبەســەر یـا دەربـەدەر بــێ

هونەرمەنــد و ژیــانی خــۆش مەحاڵــە
هونەرمەنــد رەنــجەڕۆیە، ژیــنی تاڵــە
وورینگــە خۆشــەکەت بــۆ تــۆ بەڵایــە
ئــەتۆ خــۆش‌خــوێنی حاڵــت بۆیــە وایــە
ئەگــەر نــەتبا وورینگــە و دەنگــی وا خــۆش
بــەرەڵڵا بــووی وەکــوو ئــەو رووڕەشــە تــۆش
منــیش ئــەی بلبلــی بەنــدی وەکــوو تــۆم
وەهــا دوورم لــە هێلانــە و گــوڵی خــۆم
منیش وەك تۆ لە کیسم چوو گوڵی سوور
منــیش هێلانەکــەم لــێ کــراوە خــاپوور
منــیش بابردەڵــەی بــەر گێژەڵووکــەم
دەمێك لــەو قوڵکــە، تاوێــك لــەو چڵووکەم
منــیش زۆرداری پــرزەی لــێ بڕیــوم
منــیش بــەدکاری بــواری لــێ تــەنیوم
منــیش بێــدادی شــاباڵی شــکاندم
بــە ناکــامی لــە خوێنــاوی تلانــدم
منــیش چــونکە بڕێــك خــاوەن هونــەر بــووم
هەمیــشە رەنــجەڕۆ بــووم، دەربــەدەر بــووم
هەزار گۆوەنــد و ســەد پەنــدم بەســەر هــات
لــە ئــامێزم نــەگرتووە بــووکی ئــاوات

هەزار سوورکەم لە بن هەنگڵ دراوە
دەمم گیراوە، چاوم بەستراوە
لە ئامێزی گەرم بێبەش کراوم
وەکوو تۆ تووشی رۆژی رەش کراوم
ژیانم پڕ لە رەنج و دەرد و داخە
ئەوە گیرساومەوە لەو کێو و شاخە
کەسێك نەیپرسی، نەیزانی چلۆنم
لە یادان چوومەوە، چیرۆکە کۆنم
بە شەو ژان و پەژارەم دێنە پاڵێ
بە رۆژ ئۆقرەم نیە ساتێك لە ماڵێ
بەڵام هاودەردی نازیزم! هەتا هەم
وەکوو تۆ دەردی دڵ ناکەم لە دەس خەم
ئەمن پێم خۆش نیە ئاودەنگی قەل بم
ئەمن پێم خۆش نیە بێزراوی گەل بم
هەتا دوژمن نەگەوزێنێ دەخوێنم
دەخوێنم بۆ گەلی خۆم، هەر دەخوێنم

فرمێسکی گەش

قــەت لــە دنیــادا نــەبوو بێجگــە لــە ناخۆشــی بەشــم
مـــات و دامـــاو و پەشـــێو و بێکـــەس و چارەڕەشـــم

ســەردەمێك ئــاوارە بــووم و مــاوەیێکیش دەس بەســەر
نەمدی رووی ئاسوودەیی، هەر تووشی گێرە و قەرقەشم

دابـــی کـــوردی وایـــە، کـــەس لاگـــیری لێقـــەوماو نیـــە
بۆچـــی ســـەرکۆنەی بکـــەم لـــێم زیـــزە یـــاری مەهوەشـــم

تیغـــی بـــێ‌مـــەیلی و جـــەفای ئـــەو نازەنینـــە دلڕەقـــە
جـەرگی لـەت کـردم بـە جارێـك ئەنـجنیویە سینەشـم

کوشتمی و شەش خانی ئومـمێدی لە من گرتن حـەریف
مـــۆرە هەڵـــداوێم و بێهـــوودە بـــە هیـــوای دووشەشـــم

نـــابینی زەردە لەســـەر لێـــوی کەســـێ لـــەم شـــارەدا
گـەر خـەم و دەردی دڵـی خۆمیـان بەسـەردا دابەشـم

خۆشەویـــستی گۆشـــەکەی تـــەنیایی هـــەر ئەژنۆکەمـــە
بۆیـــە رۆژ و شـــەو وەهـــا گرتوومەتـــە نێـــو باوەشـــم

نایـــەڵێ دوژمـــن بـــە رەنگـــە زەردەکـــەی مـــن پێکـــەنێ
تـا دەمـی مـردن ئـەمن مـەمنوونی فرمێـسکی گەشـم

شـــاعیرێکی راســـت و یـــەکڕووم و فیـــداکار و نەبـــەز
کوردە! موحتاجی مـحەك نیم، زێڕی بێ‌غـەلل و غەشم

شیلان ئاوێ - ١٣٢٧

گریانی نیوەشەو

شــەوانە ئــەو دەمانــەی شــەو دەگاتــە کــاتی نیــوەی شــەو
خەڵك نووست و لە چاوی من کەسەر دیسان رەواندی خــەو
ســـکووتێکی بەســـام سەرتاســـەری ئـــەم دێیـــە دادەگـــرێ
دەڵێـــی هـــەر زینـــدەوارێکی هەیـــە لـــەو دێیـــەدا دەمـــرێ
لــە هــیچ لا خــشپەیەك نایــە، چــرای مــاڵێکی نایــسێ
بە ئەسپایی لە مــاڵ دێمــە دەرێ، دەخوشم وەکــوو نیسێ
تــەك و تــەنیا بــە ئــارامی دەچــم بــۆ گردەکــەی بــەر دێ
بە دڵتەنگی و کــز و خــەمناکی رادەکــشێم لەســەر بــەردێ
دەکــەم جــا ســەیری ئەســتێران و هەڵدەمــژم شــنەی شــەوبا
شەو و بێدەنگی چەند خۆشە، هەمیشە خۆزگە هەر شەو با
وەکــوو ئــاواڵی چــاك ئەســتێرەکان گــوێ رادەدێــرن بــۆم
هەتا بۆیان بەیان کــەم مــوو بــە مــوو رازی دەروونــی خــۆم
کــوڵم هەڵدەســتێ ئــەو جــارە و لەبــەر دەردم دەنــاڵێنم
هـــەتا ئـــاوری دڵـــم دەکوژێتـــەوە ئەســـرین دەبـــارێنم
شـــەوانە گـــەر نەکـــەم ئـــەو شـــیوەن و نـــاڵین و گریانـــە
دەســـووتێنێ وجـــوودم ئـــاگری ئـــەم جەرگـــە بریانـــە
بـــەڵێ گریـــانی نیـــوەی شـــەو دەکـــا ناســـۆری دڵ مەرهـــەم
کوڵ و کــۆم دادەمــرکێنێ و بــەجێ دێڵــێ دڵــی مــن خــەم

شیلان ئاوێ - ١٣٢٧

ئارەزووی فڕین

ژین بە یەخسیری و دیلی بێکەڵکە
بۆیە لەمێژە لە ژینم تێرم
گوزەران بۆ من لەناو ئەم خەڵکە
سەختە، ناخۆشە، چۆنی رابوێرم؟

هێزم لێ بڕا تاکەی دەربەرم
لەناو مەینەت و دەردی سەرزەمین
ئەوە بەینێکە کەوتۆتە سەرم
بیری ئازادی و ئارەزووی فڕین

بەڵام داخەکەم نیمە باڵ و پەڕ
کە بفڕم، بڕۆم خۆم بدەم نەجات
بچمە شوێنێکی لێی نەبێ بەدفەڕ
لە باوەش بگرم نۆبووکی ئاوات

ئەی سروەباکەی بەیانی! وەرە
بە شنەشن و پشووی خۆت توند کە
لەسەر ئەو دنیا نەویەم لابەرە
هەتا دەتوانی ئەمن بڵند کە

نانا هەورەڕەش! ئەتۆ نەوی بە
لەو بەرزانەوە وەرە بەرەو خوار
کەمکەمە وەرە رێکی زەوی بە
لەسەر پشتی خۆت ئەمن بکە سوار

ئەو جار هەستەوە بڕۆ بەرەو ژوور
مەوێستە هەتا تەشکی ئاسمان
بمبەرە نزیک ئاسۆی جوان و سوور
نەجاتم بدە لە کاولی خەمان

شیلان ئاوێ - ١٣٢٨

خونچەی سیس

دیــــتم لـــــەناو دار و دەوەن
لەســـەر چـڵی ســووره گوڵێـــك
هــەڵكورمابوو، دەیكـرد شـیوەن
بـــەری بـــەیانی بولبولێـــك

گوتـــم ئـــەی مـــەلی دڵـــسووتاو
چـــیە، بـــۆ دەنـــاڵی بـــە تـــاو؟

كـــە ناڵینـــت بـــۆ ئەوەیـــە
گوڵـــــت وا زوو هـــــەڵوەریوە
ئـــەو ناڵینـــە بـــێ فایدەیـــە
بۆچـــی نـــازانی، نەتـــدیوە؟

گـــوڵ حەفتـــە نـاباتـــە ســـەرێ
ســـیس دەبێـــت و هەڵـــدەوەرێ

وەڵامـــــی دامـــــەوە بولبـــــول
بـــە شـــێنەیی، بـــە کـــاوەخۆ
گـــوتی نانـــاڵێنم بـــۆ گـــوڵ
کـــە ســـیس بـــووە، دەزانـــی بـــۆ؟

ئـــەو عـــومرێکی رابـــواردووە
پـــشکووتووە جـــا ســـیس بـــووە

نـــاڵینی مـــن بـــۆ خونـــچەیە
بـــۆ خونـــچە پەشـــێوە حـــاڵم
ئـــەو داخـــە لـــە دڵمـــدا هەیـــە
بۆیـــــە هەمیـــــشە دەنـــــاڵم

ئەو، پێش پشکووتن سیس بووە
بـــە جوانەمـــەرگی مـــردووە

شیلان ناوێ - ١٣٢٨

کۆمی خوێن

عــــەزیزم بۆچـــی تـــۆراوی لــــەخۆڕا؟

چ قــەوماوە؟ دڵــی تــۆ بۆچــی گــۆڕا؟

ئــەتۆ وا زوو لــەبیرت کــردم ئەمــــا

فەرامۆشــت نەکــەم شــەرتە لــە گــۆڕا

لــە مــنڕا خــۆ خەتایــەك رووی نــەداوە

ئەدی بێمەیلی بــۆ رووی دا لــە تــۆ ڕا؟

ئەســیری کەزیەتــە کــۆتری دڵــی مــن

دەبــێ حــاڵی چ بــێ کــۆتر لــە تــۆڕا؟

ســەر و مــاڵ و کــەماڵ و بــیر و هۆشــم

لــە نــەردی عیــشقی تــۆدا پــاکی دۆڕا

لە چاوم دێ بــەخوڕ فرمێــسکی خــوێنین

کەچــی ئــەم گۆمــە خوێنــە هەڵنەچــۆڕا

من و لاشەی پەپوولە ماینــەوە و بــەس

شەوی دووری، شەمیش تواوە لــە کــۆڕا

١٣٣٢

ئاواتی بەرز

لاگــری ســولّحە تــەواوی رەنـــجبەری وشــیاری کــورد

چــاوەنۆڕی دەرفەتێکــە خــەڵکی لادێ و شــاری کــورد

کونـدی شـوومی شـەڕ لـە زەنـدۆڵان خـزی بـە دزی و فـزی

کـۆتری سـولّح و ئاشـتی نیـشتووە لەسـەر دیـواری کـورد

دەســتی دا دەســتی بـرای و هاتــە نــاو کـۆڕی خـەبات

کیژی نەشــمیل و لـەبار و شـۆخ و گـوێ بـە گـواری کـورد

کورد گوتوویە سوار هەتاکوو نـەگلێ قـەت نـابێ بـە سـوار

ئێـستە چـابوك سـوارە، چـونکە زۆر گـلاوە سـواری کـورد

فێری زۆر دەرسی بەکەڵك و باشی کردین تێشکان
جا ببینە راپەڕین و شۆڕشی ئەمجاری کورد!
بەیت و بالۆرەی هەزار جار بۆ بلێی کۆنەپەرست
تازە وێژینگێکی نادا دیدەکەی بێداری کورد
رۆژبەڕۆژ قایمترە، مەحکەمترە، بڕوایەکەی
دەمبەدەم چاکتر دەبێ، باشتر دەبێ، ئاکاری کورد
بێوچان دەڕواتە پێش و ڕێگە دەبڕێ بۆ هەدەف
زۆر لە ساڵان روونترە ئەو ساڵەکە ئەفکاری کورد
کورد بەزینی بۆ نەبوو دەستی نەدا، با دوژمنیش
رانەوەستابێ لە تاڵان و بڕۆ و کوشتاری کورد
ئەو لە ئازار و شکنجەی قەت نەبوو خافڵ، بەڵام
کوردی کردۆتە سماتە جەزرەبە و ئازاری کورد
سەد هەزار بەرگێڕەوەی با بێتە سەر ڕێ، ئاخری
هەر دەگاتە مەنزڵی ئاوات و خۆشی، باری کورد
مافی کوردی هەر دەبێ بستێندرێ بستێندرێ
دوژمنی کورد تێگەیشتووە ناکرێ باشاری کورد
وا گزینگی دا بەیانی جوانی ئازادی بەشەر
رۆژی روناکە، نەماوە زوڵمەتی شەوگاری کورد
نایەوێ یاریدەران و کۆمەگی ئەسڵی چوار
جووجەڵەی ئاغای «ترۆمن» وێی کەوت پلاری کورد

هەر کە تووشی بوو دەڵێ «یانگی گوهوم یانگی گوهوم»
تازە دەستی ئەجنەبی ناتوانێ بگرێ زاری کورد
تووڕەیی خەڵکی کە دی وا کلکی گرتە ناو گەلۆز
دوژمنی خوێڕی، وەکوو رێوی لە ترسی داری کورد
دێتە سەر رێبازی راست و دێتە ناو کۆڕی خەبات
خوارەپێچەی لێ بڕاوە پیاوی خێچ و خواری کورد
هێزی بێگانەی لە پشت خۆی دیبوو، بۆیە وای دەکرد
باری هێلکان نابزێوێ خاینی لاساری کورد
دانەنیشێ گەر لەسەر ئەو پەتك و سینگە بێگومان
تۆ لە ئەستۆیدا دەبینی پەتك و گوێلەوساری کورد
تێکدەدەن کۆشکی بڵیندی مفتەخۆری زگزەلام
پاڵەوو جووتیاری برسی، کارگەری بێکاری کورد
دیوتە چۆن خۆی شاردەوە خوێڕیانە وەك ئاغایەکەی!
ئەو گزیرە بەدفەڕەی دەنگی دەدا بێگاری کورد
خۆی لەبەر لافاوی قینی توندی گەل راناگرێ
دوژمنی وەحشی و دڕندە و زاڵم و زۆرداری کورد
دەچێتە سەر دارێ لە رۆژی ئینتیقام و تۆڵەدا
ئەو کەسەی کوشتی بە ناهەق پێشەوا و سەرداری کورد
نایەڵن ئادار بەسەر پاداری ئەو دەربارەوە
چونکە دەیگوت نایەڵم ئاداری کورد، پاداری کورد

«رێگـــەیی ئاســـن دەچـــێتە شـــاخی هەورامانـــەوە»

هەر کە کەوتـە دەسـتی کـوردی چارەنووس و کـاری کـورد

مەدرەســـە و دانیـــشکەدە بـــۆ شـــار و لادێ دادەنـــێن

خوێنـــدەوار بـــێ تـــاکوو رۆڵـــەی زیـــرەك و نـــازداری کـــورد

ئـــەو زەمانـــە شـــیرنەی ئێمـــە پـــەردەی دەگرێتـــەوە

نـــادرێ چـــیدی کتێـــب و دەفتـــەری ئەشـــعاری کـــورد

بـــێبـــرەو نـــابێ مـــەتاعی کوردەواریـــمان ئـــیتر

رەونـــەقێ پەیـــدا دەکـــا ئەوجارەکـــە بـــازاڕی کـــورد

دادەمـــەزرێنن لـــە گـــشت شـــاری ولاّت کارخانەیـــەك

تـا بـە دەسـتی خـۆی رەنێـو بـێ بەرهـەم و کرگـاری کـورد

بـەردەدەن گـاجووتی لـەڕ، سـواری تـەراکتۆران دەبـن

دێتـە دەر بـوورە و بـەیار و بەنـدەن و نیـساری کـورد

کـشت و کـاڵ و جـووت و گامـان دێتـە سـەر بـاری لـەبار

پـڕ دەبـێ تێـڕ و جـەواڵ و مـشت دەبـێ عـەمباری کـورد

خەستەخانەشـــمان دەبـــێ، دوکتـــۆر و دەرمـــانیش فـــرە

ناکـەوێ تـازە لـە کووچـان خەسـتە وو بیمـاری کـورد

بـەختیار و خوێنـدەوار و سـاغ و تێـر و پـڕ دەبـێ

دێتـە دەر ماکـەی نـەهاتی و نەگبـەتی و ئیـدباری کـورد

دەست لە ئەستۆی یـەك دەکـەن ئـازاد و شـاد و بەختـەوەر

کیـژ و کـوڕ، لاو و گـراوی دڵبـەر و دڵـداری کـورد

بــۆنی رزگاریــت لــە شــیعری دێ چ جوانــت هۆنــدەوە
ئـەی هـەژار، ئـەی شـاعیری تێکۆشـەری نـاوداری کـورد!
«کـۆتری پیکاسـۆ کـە مـوژدەی هـێمنی هێنـا گـوتی»
مرد، بەسەر چوو، رۆژی ئیستیعباد و ئیستیسـماری کـورد
ئـەی مـەلی خـۆشخـوێنی ئـاوارە و تـەرە و بـێئاشـیان
مـوژدە بـێ زوو دێیـەوە نـاو میللـەتی رزگـاری کـورد
بلبلـە سەرمەسـتەکەی بـاخی موکریـان! ئـەو چـەلیش
تێر بـخوێنە، دەنـگ هەلێنـە تـۆ لـە نـاو گـولزاری کـورد
خۆشەویـستی میللـەتی خـۆتی، لـە بـیر چـۆن دەچـیەوە؟
چـاوەڕێتە ئێـستەکانە شـاری بـێ ئـەغیاری کـورد
ئـەو ژیانـەی بـێ تـۆ رایـدەبوێرێ «هـێمن» مردنـە
بـێکەسـێکە پاشـی تـۆ و پاشـی سـەردەك کۆمـاری کـورد

مەهاباد - ١٣٣٢

بەغدا نیوەی رێیەت بێ

خـاین، خـوێڕی، درۆزن، بەدفـەڕ، شـەڕانی، سەرشـۆڕ!
پیاوکووژ، تاوانبار، رووڕەش، ناکەس، ملهوڕ، دیکتاتۆڕ!
خـەڵکی ئێـران بـە دەس تـۆ کرابـوون زیندەبـەگۆڕ
ئەوە تۆی لێت قەوماوە، دەریان پەڕاندووی، هەی گۆڕ!؟
دەبـڕۆ ئـەی شـاهی خـاین بەغـدا نیـوەی رێیـەت بـێ

ئـەی دوژمـنی ئـازادی، ئـەی نۆکـەری ئیـستیعمار!
بە دەس تـۆ چوونە سـەر دار، مـەزن، پێشەوا، سـەردار
بـە دەسـتووری بێگانـە دەسـووڕا چـەرخی دەربـار
زاڵ بـوو بەسـەر دەربـارا پاڵـە، جـووتێر، کرێکـار
دەبـڕۆ ئـەی شـاهی خـاین بەغـدا نیـوەی رێیـەت بـێ

کەی سێبەری خودا بووی، ئەی سێبەری نەهاتی
لە سایەی تۆدا دیمان شەڕ و گرانی و قاتی
لە خزمەت باوکی خۆتدا لە پیاو کوشتن راهاتی
هەر کە خەڵك لێتڕاسا، بۆی دەرچووی و هەڵاتی
دەبڕۆ ئەی شاهی خاین، بەغدا نیوەی رێیەت بێ

پشتت لە میللەت کردووە، پەنات بردووە بۆ دوژمن
بەدرەقەی رێگای تۆ بێ تووك و نزای پیاو و ژن
دوژمنی گەل هەمیشە بە مەرەدی شا دەچن
هەر دیکتاتۆر تێدەشکێ، هەر گەلن رزگار دەبن
دەبڕۆ ئەی شاهی خاین، بەغدا نیوەی رێیەت بێ

گزیری گوێ لە مست بووی تۆ بۆ شیرکەتی نەفتی
کلکی ئاغات کێشراوە بۆیە هێندە کەنەفتی
پێمانەوە نووسابووی، هەر وەکوو قیل و زەفتی
نەکەی بگەڕێیەوە، «حالا کە رفتی، رفتی»
دەبڕۆ ئەی شاهی خاین، بەغدا نیوەی رێیەت بێ

مەهاباد - ٢٥ی گەلاوێژی ١٣٣٢

موو ناپسێنم

ئـەمن دەمگـوت لـە دنیـا تـا بـمێنم
لەبـەر کـەس ئەسـتەمە سـەر دانـەوێنم
کەچـی ئێـستا لـە داوی بـسکی تـۆدا
گرفتـــارم گـــوڵم! مـــوو ناپـــسێنم

ژیانـــم پــڕ لـــە ڕەنـــجە و نـــامرادی
بـە هەڵکـەوتیش نەهاتـم تووشـی شـادی
دڵم هێند تەنگە هەر جێی تۆ دەبێ و بەس
ئـەتۆش مـەحکوومی حەپـسی ئینفـیرادی

قـەرار بـوو بێـی لەگـەڵ خـۆت شـادی بـێنی
نــەهاتی، گەرچــی پێــت دابــووم بــەڵێنی
لــە نــاو کــوردا نــەبوو پەیــمان شــکاندن
لە کـوێ فێـر بـووی گـوڵم پەیـمانشـکێنی؟

ئەگەرچــی ڕۆیــی، قــەت ناچــی لــە یــادم
دەکــەم یــادت، بــە یــادی تــۆوە شــادم
کــە بارگــەت بــۆ هــەوار تێکنــا عــەزیزم
شــکا ئەســتووندەکی تــاوڵی مــرادم

شــەوانە هاونــشینی جــامی بــادەم
بــە بــادە بــا پــەژارە و خــەم بــە بــا دەم
کــە دەســتی ڕۆژگــار بایــدا ســەری مــن
ســەری شووشــەی شــەراب وا چــاکە بــا دەم

نووره‌یی

ساقیا کوشتمی خەم و مەینەت
دە وەرە لەو شەرابە مەستم کە
نامەویٚ جام و ساغەر و پیاڵە
بەشی خۆم بۆ لە لوێچی دەستم کە

وەرە ئەی نازەنین بەخێرا خۆت
گێژ و وێژم بکە بە بادە و مەی
با منی رەنجەڕۆ لە ژینمدا
هیچ نەبیٚ جارێک بڵێم ئۆخەی

حاسڵی تێگەیشتن و زانین
چ بوو بۆ من جگە لە کوێرەوەری؟
سەردەمێکیش پەنا دەبەم بۆ مەی
تا بزانم چلۆنە بیٚخەبەری

لەو وڵاتە کەسێک لە خەو رابیٚ
بەشی چارەڕەشی و خەم و شینە
تێگەیشتم عیلاجی دەردی من
مەستی و شێتی و نەزانینە

١٣٣٦

بوسەی رۆژگار

نیمە ئاواڵێ لە گۆشەی بێکەسیدا غەم نەبێ
چاکە ئەو لێرەش وەفای هەر ماوە، سایەی کەم نەبێ
لاپەڕەی ژینم هەموو هەڵدەیتەوە، تێیدا نیە
باسی فرمێسك و هەناسە و شیوەن و ماتەم نەبێ
رۆژگاری سپڵە بۆ من بۆسەیەکی نایەوە
نەمدی هەر تیرێکی دەیهاوێ بەرەو سینەم نەبێ
رەنجی دووری دڵبەرم بۆ کوشتنی من کافیە
گەر لە دنیادا ئەمن هیچ مەینەتی دیکەم نەبێ
کوا دەزانێ چەند پەرێشان و پەشێوە حاڵی من؟
ئەو کەسەی گیرۆدەیی ئەگریجە وو پەرچەم نەبێ
رەمزی دڵداری لە زینێ فێر نەبوو یارم دەنا
کوا ئەوینداری وەفاداری وەکوو من، مەم نەبێ؟
کیژی شاریمان لە خۆی وەرگرتووە چارشێوی رەش
داخەکەم نەمدی لەوێ مانگێکی دەورەی تەم نەبێ
شادی جارێکی بە میوانی نەهاتۆتە دڵم
رەنگە خەڵوەتخانەیی خەم شوێنی نامەحرەم نەبێ
خۆم دەسووتێنم هەتا بەزمی خەڵك رۆشن بکەم
کێ لەرێی خەڵکا وەکوو شاعیر دەسووتێ شەم نەبێ؟

چارەنووسی شاعیر

بەهار بوو فەسڵی زستانم، ئەگەر یارم لەگەڵ بایە

درۆیە گەر گوتوویانە بە خونچێکی بەهار نایە

لە بارانێ مەپرسە تا هەور بگرێ بەری رۆژێ

دەبێ بگریم هەتا رووی تۆ لە ژێر چارشێوی رەشدایە

هەناسەم لادەدا چارشێو و رووبەندی رەشت ئاخر

هەور هەرچەندە پڕ بێ کوا حەریفی قودرەتی بایە؟

لە ژێر سایەی برۆکەتدا حوکمڕانی دەکا چاوت

لە سایەی دووخی شمشێرە کە حاکم حوکمی ئیجرایە

لەسەر بەفرێ بەکار نایە وەکوو بیستوومە داوی رەش

لەسەر کوڵمەت ئەدی بۆ دڵگرە ئەو بسکە تاتایە؟

هونـەر نـاتوانیّ جـوانی تـۆ بـە هـیچ شـێوێکی بنـوێنیّ
لە مەڕ ـ مەڕ چۆن دەتاشریّ هەیکەلی ئەم بەژن و بالآیە؟
بـە ریـشی بـۆزەوە سـوجدەی دەبـەم مـن بـۆ جـەمالّی تـۆ
ئـەدی بۆچـی دەیـانگوت دار کـە پـیر بـوو تـازە دانایـە؟
بـزەت نایێتـە سـەر لێـو و بـەزەت نایـە بـە حالّمـدا
ئەگەرچـی زۆر لەمێـژ سـالّە لـەدووت دەخـشێم وەکـوو سایە
دەزانـی بۆچـی مـن هێنـدە پەرێـشان و خەفـەتبارم
لـە بـازاڕی ژیـان غـەیری هونـەر نیمـە چ سـەرمایە
بە توتـووش تووشـی مەکتـەب بـۆ دەهاتـم مـن کـە زانیبـام
خەفەت، مەینەت، کەسەر، حەسرەت، بەشی ئینسانی زانایـە
لەگـەلّ چارەڕەشـی و دوورەبەشـی و نەگبـەت دەبـیّ هەلّکـەم
لەمێـژە چارەنووسـی شـاعیرانی کـوردی هـەر وایـە

جۆلانە

چوومە لای دوکتۆر و گوتی: نەخۆشی، دەردەکەت سەختە
گوتم: تۆ پێت وایە دەمرم؟   بەداخەوە، گوتی: وەختە
ئەو دڵەکوتەی گرتووتە   پیاوی بەهێزیش بیگرێ
بێتوو ئاگای لە خۆی نەبێ   هێندە پێناچێ دەمرێ

پێکەنیم و گوتم دوکتۆر!   ناڵێم زانا و شارەزا نی
بەڵام تۆ پزیشکی ویشکی   باری دڵداری نازانی

دڵەکوتەم نییە، دڵم   جێی کیژێکی خانومانە
منداڵە، ئۆقرەی ناگرێ   بۆم دروست کردووە جۆلانە

ماچی شیرین

بــە منــداڵی لــە لێــوی ئــاڵی تــۆم ئەســتاندووە ماچــێ

بــە پیریــش لــەززەتی ئــەو ماچــە شــیرینەم لــەبیر ناچــێ

بــە ســەد دوکتــۆر و دەرمــان و پەرســتار نــاکرێ چــارەی

کەســێك تــیری مــژۆڵی ئــەو کــچە کــوردەی لــە دڵ راچــێ

دەکــا گیرۆدەتــر پیرانــی دڵتــەڕ، ئــەو کــچە کــوردەی

بــچێتە مەکتــەب و بــسکی بــە مــۆدی تــازە هەڵپاچــێ

خــەم و دەردی زەمانــە پــیری کــردم، وشــك و بــێزەوقــم

کە شاعیر وشك و بێشۆر بوو لە ناو خەڵکی دەبێ لاچــێ

لــە گۆشــەی بێکەســیدا ئێــستە وا دڵتــەنگ و خــەمبارم

نیــە بــاکم ئەگــەر مــاڵم بــە جــارێکی بــە قــوڕدا چــێ

بەشــی کــوردێکی زانــا لــەم وڵاتــە مەینــەت و دەردە

ئەوەی نەتویست بڵێ رەبــبی بــە دەردی کــوردی زانــا چــێ

لــەناو بــازاڕی ئەوڕۆکــەی ئەدەبــدا شــیعری تــۆ هــێمن

وەکــوو پــووڵی چــرووکە، هــیچ رەواجێکــی نیــە، ناچــێ

تەورێز - ١٣٣٨

هێلانەی بەتاڵ

نیــە بــاکم ئەگــەر زاڵــم شــکاندوویەتی بــاڵی مــن

ئــەوە سـەختە کـە وا ناگاتـە گـوێی کـەس ناڵـەناڵی مـن

بــەهار هــات و تەبیعــەت حــوکمی ئــازادی مــەلانی دا

لـەناو کونــجی قەفـەزدا دیـارە چـۆنە ئێـستە حـاڵی مـن

لـە گـوڵزاریٚ ورینگـەی بلبلـی سەرمەسـت و شـەیدا دیٚ

بــەڵام نایــە جریــوێکیش لــە هێلانــەی بــەتاڵی مــن

لەســەر ناچــێتە دەر ســاتیٚ خــەیاڵی بــسکی خـاوی تــۆ

ئەگەرچــی تێگەییــشتم چـاوەکەم! خـاوە خــەیاڵی مــن

ئــەریٚ ئــەی ئاسـکی ناسـك هــەتا کـەی دەسـتەمۆ نـابی؟

ئـەریٚ پیرۆزەکـەی خـۆشفـەڕ هـەتا کـەی نایـە مـاڵی مـن؟

گوتت: بۆت دێمە جیٚژوانیٚ، هەزار سوێندت بە شاڵم خـوارد

لـە ئـاهی ئاشـقانەی مـن بترسـە، نـەك لـە شـاڵی مـن

کـە ماڵـت بـیٚ، کـەماڵت بـۆ چـیە لـەو شـارە وێرانـە؟

کە مـاڵی دەوڵەمەنـدی دی، گـوڵم نەیویـست کـەماڵی مـن

ئەگــەر دەیزانــی مانــای خۆشەویــستی ئـەم کـچە کـوردە

بە سـەد یـاقووت و گەوهـەر نەیـدەدا فرمێـسکی ئـاڵی مـن

رەش و تــار و درێــژ و پــڕ لــە ئــازار و خــەم و دەردە

بــەڵیٚ شــەوگاری دووری بـوو سەراســەر ژیـنی تـاڵی مـن

مەهاباد - ١٣٣٩

گلێنەی شاعیر

ئەگەر خەرمانی عومرم ئێستەکانە پاکی با بیبا
بە مەرگی تۆ مچوڕکیشم بە دڵدا نایە، با بیبا
هونەر گەر خۆی پەرێشانی نەبایە لەم وڵاتەیدا
بەشی من بۆ دەبوو چارەڕەشی و خانەخەرابی با
لە کوێ حاڵی من و تۆ وا دەبوو ئەی خۆپەرست ئێستا
ئەگەر دنیا ئوسوول و قاعیدە و نەزم و حیسابی با؟
بە جامێ بادە تێر نابم، ئەگەر مەیلت هەیە ساقی!
گلێنەی خۆم دەنێرمە خزمەتت، بۆم تێکە تا بیبا
وەبەر من نایەڵێ لێرەش مەی و ساقی، جەنابی شێخ
دەنا لەولا شەراب و حۆری با هەر بۆ جەنابی با
هەموو عەمری ئەبەد تێیدا نیە خۆشی دەمێك مەستی
خدر ئاوی حەیاتی بۆ چ بوو؟ فێری شەرابی با

١٣٤٠

گێژەڵووکەی خەزان

گێژەڵووکــەی بەســام و تونــدی خــەزان
کــە پــەلاماری دایــە بــاخ و رەزان
دەشــکێنێ نــەمامی شــلك و تــەڕ
گــوڵی بــۆنخــۆش و تــەڕ دەکــا پەڕپــەڕ
ئــەو گوڵــەی بــاخی پــێ دەڕازاوە
داخەکـــەم ئێـــستە هـــەڵپڕووکاوە
هــەروەها دەســتی بــێبــەزەی تەقــدیر
نایــەڵێ چــووك و گــەورە، جــوان و پــیر
تــازەلاوان لــە خــوێن دەگــەوزێنێ
جــەرگی دایکــی هــەژار دەبــرژێنێ

زەبــری تونــدی زەمــانی بــەدکردار
شــاری کردینــە شــاری پڕئــازار
هەرچــی دەبیــنی دەس بــە ئەژنۆیــە
لــە هــەموو لاوە شــین و رۆڕۆیــە
بــزە نــابینی تــۆ لەســەر لێــوێ
چــاوە فرمێــسکی خــوێن دەپــاڵێوێ
سەربەقوڕ، ملبەکوێنە گەورە و چووك
خەنــە شــۆرایەوە لــە پەنــجەی بــووك
مــەرگی ئــەو ســێ جەوانــە بــێمــرادە
ماتــەمی خــستە ئــەو مــەهابادە
گەرچــی یوســف ئەسیری بەنــدی گڵــە
نێستە لەو میسرە هەر عەزیزی دڵە
گەرچــی بــۆ خــۆی خرایــە چــاڵی گــۆڕ
شــوێنەواری بــەنرخی مــاوە لــە گــۆڕ
خزمــەتی خــەڵکی زۆر بــوو ئــەو لاوە
جــا چــلۆن دادەمــێنێ لــەو لاوە؟
گەر سولەیمان نەما لە کۆڕی خەبات
نەگەیــشتووە بــە ئــارەزوو و ئــاوات
زینــدووە تــا ئەبــەد لــە نــاو خــەڵکی
چــونکە بــۆ کۆمــەڵێك هــەبوو کــەڵکی

خزمەتی عیلمی کردە پیشەی خۆی

خوێندەوار کۆڕی شین دەبەستن بۆی

ڕەنگە شاگردی کوردی وریا و ژیر

دەرسی ئەو لاوەیان بمێنێ لە بیر

کاکە داوود ئەگەر لە ڕێی ژیانا

گیانی شیرین و پاکی خۆی دانا

فێری کردین دەبێ لە کار کردن

نەبەزین تاکوو سەردەمی مردن

یادی دوو پیاوی چاکی زەحمەتکێش

یانی کاکە عەزیز و مام دەروێش

خەڵکی ئەم شارە قەت لەبیر ناکەن

خەڵکی ئەم شارە ئۆگری چاکەن

مەهاباد - ١٥ی بەفرانباری ١٣٤١

گوڵی هیوا

ئەختەر کچی کوردی چاومەست!
ئیلهام‌بەخشی شیعری پڕهەست!
ئەی پێشمەرگەی میللەتپەرەست
کە دیتمی تفەنگ بە دەست
زانیم گوڵی هیوا پشکووت
بەیانی ئازادی ئەنگووت

ئەختەر پێشمەرگەی کۆڵنەدەر!
ئەختەر ئەی گوڵی نێو سەنگەر!
خوێنت دەتکێ لە دمی خەنجەر
دەگری بەری هێرشی ئەسکەر
سێرەت گرت بەو چاوە جوانە
لە کەلەکەی ئەم بیژوانە

شـەقت هەڵـدا لـە زێـڕ و جـل
تـــوورِت داوە کلـــدان و کـــل
تونـدت کـردووە پـشتێنی شـل
فیـــشەکدانت کردۆتـــە مـــل
پســاندت بــازنە و پاوانە
دەستت دا تفـەنگ پیاوانە

نارێـژی چـاو، سـوور ناکـەی لێـو
شـانە ناکــەی بـسکی پەشـێو
یـــەکجاری فرێـــت دا چارشـــێو
ئـــەوە رووت کـــردە چـــڕ و کێـــو
دەبڕی جەرگی دوژمـنی زۆڵ
بە سـەرنێزە، نەك بــە مژۆڵ

١٣٤٢

راوە بەراز

تفـــــــەنگی راوێ ئەســــــتێنراوە یەکـــــــەر
بـــە قـــەولی کـــاك هـــەژار بـــێڕاوە راوکـــەر
مەفــــەرموو راو نـــەما لـــەو شـــارە تـــازە
کـــە ســـــەیری راوکـــــەران راوە بـــــەرازە
ئـــیتر دەرچـــوو بڵـــێن بـــاوی کوڕانــــە
نـــەخێر بـــاو بـــاوی «ســـۆنە» و «دووکوڕانـــە»
«قورینگ» و «رەشبەشە» و «دوڕنا» و «هەڵەتانج»
نـــە ئاغایـــان لـــە کـــن پیـــاوە نـــە کرمـــانج
بـــە کـــەیفی خـــۆی لەســـەر ئـــەو ئـــاوە روونـــە
دەکـــا گاڵتـــە و قومـــاری «پـــێبەقوونـــە»
ســـەری چـــۆن لێدەشـــێوێ «ســـی» لـــە قـــۆپی
کـــە راوکـــەر چـــونکە بـــێڕاو مـــاوە تـــۆپی
«بنـــە» رووخـــان و «ســـیپە» چـــۆڵ و هـــۆڵن
بـــــڵاون راوکـــــەر و باڵنـــــدە پـــــۆلن

رفاندوویە «قەلەسابوونی» سابوون
کە هەستی کردووە لاگیریە قانوون
ئەوا «کەروێشکە» کەی سیخوار لە پشتە
قوڵەشینی بەهەست و گورج و گشتە
لە لانا کەوتووە و نایێتە بیری
کە جاران شۆرەتی بوو «سەنگەسیری»
دەکا سمکۆڵ و چاوی هەر لە کۆیە
کە «نێری» تێگەیی پاییز درۆیە
ئیتر کەس رووی نەماوە بچتە کێوی
بە شێر گاڵتە دەکا ئەورۆکە رێوی
لەسەر بەردی دەخوێنێ «کەو» بە دەستە
دەڵێ: راوکەر! ئەگەر پیاوی دە هەستە
لە چاوان هەڵوەرین فرمێسکی گوڕ ـ گوڕ
کە دێ و دەڕوا بە دەستە «چرگ» و «کوڕ ـ کوڕ»
«هەوێردە» و «زرڕەکەو» دێنە رەپستە
بەڵام چ بکەم چەکم پلار و مستە
لە سوورکێڵان دەنیشن پۆلە کۆتر
لە جاران زۆرتریش و سەربەخۆتر
«فەقێ رەحمانی» ئاواڵت چلۆنە
چلۆن بێڕاو دەژی کالیارە کۆنە؟

گەرم داهاتووە وەك پیرە لۆكی

لە سوێ ساچمەزەنی كۆنە رەشۆكی

ئەوی زۆر تووڕە بێ «دەروێش كەریمە»

كە پیری ئێمەیە و پیاوی قەدیمە

گەلێكی دی هەرا و بەزم و تەق و تۆق

چرای ژینی نەبوو وەك ئێستە بێشۆق

بزەی نایێتە سەر لێوی وەكوو میر

رەبی بێڕاو نەبێ قەت راوكەری پیر

وەكوو «ئەحمەد» گوتی ئەی پیری مەشهوور

مەخۆ خەم بۆ تفەنگی عەهدی تەیموور

ئەوەی چا بوو لە شانی ئێوەدا بوو

بەڕەحمەت بێ دەنا بۆ بستە چا بوو

دەبێ حاڵی چ بێ «كاخدری» خۆمان

كوڕی كێوان و رۆڵەی بەند و چۆمان

مەگەر نۆكان بخوات و بچتە راوێ

دەنا تازە دەوێرێ ساچمە باوێ؟

رەبی دوژمن بە حاڵی «بەهمەنی» بێ

لە داخا رەنگە لووتی داژەنیبێ

كەسێكی بچتە لای و كەڵپی بێشێ

وەها پەرتە، خلێنەی بۆ دەكێشێ

جـــــەنابی «ئـــــەردەڵان» شـــــێواوە حـــــاڵی

وەکـــــوو جـــــیبی منـــــە ســـــاکی بـــــەتاڵی

رەئیـــــسە گەورەکـــــەی کـــــانوونی راو بـــــوو

ئەویـــشی چـــوو لـــە دەس، دەســـتە شـــکاو بـــوو

«رهـــا کـــرده اســـت او خـــوی پلنگـــی»

نـــەماوە پـــۆز و فیـــز و زەبـــر و زەنگـــی

کـــە ســـایەی کـــەم کـــراوە ئـــەو لـــە ســـەرمان

لەســـەر کـــێ لـــێ دەدا ئـــەو جـــارە فـــەرمان؟

گـــەلێکی گۆشـــتی کێـــوی خـــوارد بـــە مفتـــە

لـــە گۆشـــت کـــەڵ ســـاز بکـــا بـــا ئێـــستە کفتـــە!

یـــەقین «مەحـــموود» بـــا نـــادا ســـمێڵی

ســـمێڵ بـــادانی پـــێ حەیفـــە بـــە دێڵـــی

کـــە راوکـــەر بـــێ تفـــەنگ نەڵبەتتـــە دێڵـــە

لـــە هـــەموان دێڵتریـــش «مەحـــموود ســـمێڵە»

دەڵـــێن «دوکتـــۆر» خـــەوی نایـــە شـــەوانە

لـــە تـــاوی راوی «مـــالۆس» و «یەکانـــە»

نیـــە هۆشـــی لـــە کـــەس وەربگـــرێ ویزیـــت

دەدا دەرمـــانی «تیفـــۆس» بـــۆ «برۆنـــشیت»

لـــە کـــن خانـــم یـــەقین نـــامێنێ نـــازی

لـــە کوویـــەی بـــبرێ قاورمـــەی بـــەرازی

بەشـی ئێمـەی نـەدا لـەو خەسـت و خۆڵـە
مەسـیحی گـەورە ئەسـتاندوویە تۆڵـە
«مـەمی‌خـان» چـاکە هـەر مـاوە جەفـەنگی
ئـەوەش قـازانج و سـوودی بـێ‌تفـەنگی
بـەڵام «میرزاحەسـەن» کـاری کـراوە
تفـەنگێکی کـڕی و تـەحویلی داوە
لـە دەسـتی «مفـتی‌زادە» کـێ دەکـا خێـر
تفـەنگی دایـە، راوی پـێ نـەکرد تێـر
تفـەنگی تـازە هێنـابوو «حیجـازی»
بـەڵام مـەودای نـەبوو بـۆ تـورك تـازی
فـەرِوفیکی ئـەوە گرتـی هـەمووما‌ن
لـە داخـانی دەبـوو بگـرن هـەموو مـان
چـلۆنە کەیفەکـەت «رەحـمانی قـازی»؟
دەخـۆی ئێـستاش کـەبابی جـەرگی قـازی؟
ئەوێـستاش لێـدەنێی تـۆ سەنگەسـیران؟
دەنێـری کاسـە سـفرە بـۆ فـەقیران؟
مـەزەی وودکاتـە هێـشتا سـینگی بـاڕی؟
ئـەوەڵڵا هێنـدە برسـی بـەرد دەهـاڕی
ئـەوەت چـاکە لـە قەسـابخانە دوور نـی
وەکـوو عـەولای بـرات بـۆ گۆشـت زەروور نـی

هەڵـــەم کـــرد لـــێم ببـــووره تـــاکوو مـــابی
هـــەڵۆی و کاکـــە بـــۆ کـــۆللاره نـــابی
ئـــەتۆ پـــەڕکووری تونـــد و تیـــژ و دڕ بـــووی
ئـــەتۆ ســـوڵتانی شـــاخ و کێـــو و چـــڕ بـــووی
زەمانـــــە داخەکـــــەم بـــــاڵی شـــــکاندی
لـــە نـــاو داڵ و قـــەل و کونـــدی خزانـــدی
حـــەیف نـــەی شـــاهەڵۆ بـــۆ بـــاڵ و چـــەنگت
حـــەیف ســـەد حـــەیف بـــۆ دەســـت و تفـــەنگت
حـــەیف ئـــەی نابیغـــەی راوی موکریـــان
کـــە باڵنـــدە لـــە ترســـانت دەگریـــان
دەبیـــنم ئێـــستەکانە چـــەك کـــراوی
دەترســـم چـــاوی تـــۆ کـــوێر کـــەن مـــراوی
رەفیقـــان چـــاکە ئێـــوە خـــەڵکی شـــارین
وەکـــوو مـــن نـــین، بەشـــی زۆرتـــان ئیـــدارین
بیحەمـــدیللا هەتانـــە کـــار و بارێـــك
بـــە رۆژ کـــار و بـــە شـــەو گاڵتـــە و قومارێـــك
رەفیقێـــك، خـــەمرەوێنێك، ئاشـــنایەك
کتێبێـــك، تەختـــە نـــەردێك، ســـینەمایەك
بـــە لای مـــاڵی «خەلیفـــەی»دا، گـــەڕانێك
لـــە خزمـــەت «ئەرمـــەناك»یـــش، نیـــستیکانێك

بەڵام من خەڵکی لادێم، سەگ بە حاڵم
دڕ و داماو، کەنەفت و دەس بەتاڵم
پەرێشان و کزم بێ کار و بارم
بەبێ ڕاویش بە جارێك کۆڵەوارم
کە زۆری بۆ دەهێنام دەرد و مەینەت
دەچوومە راو و ئامێزی تەبیعەت
خودایە تازە چۆنی بگوزەرێنم؟
کە تەنیا تۆپەڕەش بوو خەمڕەوێنم
لە ژووریٚ دادەنیشم هێندە، دەمرم
کە دەچمە دەشت و مەزرا سەکتە دەگرم
لەناو داچێندراوی سەوز و شینم
هەزار جاش و کەر و گوێلك دەبینم
لە باغمدا هەیە سەد بزنە گڕوێ
بزن ئازاد کرابێ، ریشە دەڕوێ!
بە جووتیاری بڵێم چاکت نەکێڵا
دەزانم دەسبەجێ ڕۆ بۆتە تێلا
بە گاوانێ بڵێم زیانێ مەفەرموو
دەڵێ لاچۆ بڕۆ وەختی بەسەر چوو
بە شوانێ گەر بڵێم مەیکە لە مێشە
دەڵێ دیارە دەمت ئێستاش لە پێشە

لەناو دێدا کە دەچمە بەربەڕۆچکە
دەدەن دەورم منالی سەر بە کۆچکە
ئەوەندە گوێ لە مست و توند و تۆڵن
ئەگەر زوو هەڵنەیەم چاوم دەکۆڵن
خەریک بووم راگرم دوو گۆڵە تاجی
بەوان راوێ بکەم بۆ ناعیلاجی
حیسابم کرد کە نیمە نانی خۆشم
بە بارانێ رزی ئەوساڵ کلۆشم
چەلان چا بوو هەمانبوو تەختە دامە
بەلام ئەوساڵ لە دێ دامە حەرامە
ئەگەرچی زۆر لەمێژە دامە فێرم
بەلام زەحمەت بە «مام سۆفی» بوێرم
چلۆن ئاغای بکەم ئێستا لە سۆفی
کە سۆفی تازە ئاغای هەڵگلۆفی
بڵێم ئاغا، دەڵێ سندان، دڵەدەرد
دەوێری ناوی ئاغا بێنی نامەرد!؟
لە مەڵبەندێ کە ئازادی نەبێ پیاو
بە ساچمەزەن بچێتە کێوی بۆ راو
سەگی تۆڕی چ نرخێکی هەیە ژین؟
ستەم تا کەی، مەگەر ئێمە بەشەر نین؟

١٣٤١

شینی کوڕان

هــەر لــە بۆتانــەوە هــەتا ســۆران

هــەموو ســۆرانی شــینە بــۆ گــۆران

هــەر لــە کوێـستانەوە هــەتا گــەرمێن

یەخــــەمان دادڕاوە تـــا دامــــێن

لــە جزیــرە هــەتاکوو بــەحری رەش

نیـە کیـژێ سـەری نـەنابێ لـە هـەش

لـــە دیاربـــەکرەوە هـــەتا ورمـــێ

سەر بە قوڕ، مل بە کوێنە نێـر و مـێ

هــەر لــە کەرکووکــەوە هــەتاکوو ســنە

شــین و رۆڕۆ و فغــانی پیــاو و ژنــە

لـــە مەریوانـــەوە هـــەتا زێبـــار

وەك زرێبـــارە چـــاوی کـــوردی هــەژار

هــەر لــە زاخــۆ هــەتاکوو کرماشــان

پرســـەیە، ماتەمـــە، بـــەخۆدادان

لــــه مـــــەهاباد هـــەتا ســــلێمانی

ناڵــــه ـ ناڵــــه لـــەباتی گـــۆرانی

هـــەر لـــه بێجــاڕەوە هـــەتا شـــەمزین

کچ و کوڕ، لاو و پیری کـورد شـەمزین

لــــه شــــنۆوە هــــەتاکوو سەنـــــجابی

تووشـــی کــوردێکی بـــێکەســـەر نـــابی

هـــــەر لـــــه هـــــەولێرەوە هـــــەتا پـــاوە

نەتـــەوەی کــــورد پەشـــێوە، تاســـــاوە

جا چلۆن دڵ بـه خـەم نـەبێ، نـەگرێ؟

جـا چـلۆن کـۆڕی شـینی بـۆ نـەگرێ؟

شــــاعیرێك بـــوو بـــەنرخ و بـــێوێنـــه

بـــیری ڕۆشـــن بـــوو، چەشـــنی ئاوێنـــه

شاعیرێك بـوو بەجـەرگ و هەڵکـەوتوو

پێشڕەوی گەل بوو نەك له گەل کەوتوو

تــاکی کـەم بـوو لــه جـوان پەرسـتیدا

وەکـوو مێـو بـوو وشـه لـه دەسـتیدا

هەستی پاك، مێشکی تازە، بیری نوێ

شیعری پڕسـۆز، قـسەی بـەتام و خـوێ

دڵتـەڕ و خـۆش خـەیاڵ و ناســكبــین

بــه هونــەر، شــارەزا، وشــه ڕەنگــین

پێم پەری شیعر و مۆسیقا تۆران
بۆیە بردیانەوە سەرێ «گۆران»
یا خودای جوانی تووڕە بوو لێمان
ئەو چرایەی ڕەوا نەدی پێمان
ڕۆژگار گەوهەری وەبن گڵ دا
داخی ئەو مایەوە لە ناو دڵدا
داخەکەم ئەو بڵێسە دامرکا
کە خەریك بوو وڵاتی ڕوونتر کا
ڕۆیی گۆرانی خۆشەویست ڕۆیی
شین و ڕۆڕۆی گەلی نەبیست ڕۆیی
ڕۆیی بێ ئەوەی گەلی بگا بە مراد
ڕۆیی بێ ئەوەی ببینێ کورد ئازاد
ڕۆیی ئاواتی بردە بن گڵی ڕەش
ڕۆیی کورد ماوە بێکەس و بێبەش
حاجی، گۆران و پیرەمێرد مردن
«داخەکەم کوردی ئێمە هەر کوردن»
کوردن و تووشی ڕۆژی تەنگانەن
مەردن و دیلی دەستی بێگانەن

مەهاباد - ١٩٦٢

ئەپڵی ئەمان

قەڵەم سەرکێشە، بیریش مووقەڵێشە
بەڵام یارەببی رووی رەش بێ زەمانە
دڵی تەنگم لە دەستانی هەمیشە
مەکۆگەی مەینەت و دەرد و خەمانە
هەموو تیری بەڵای ئەو رۆژگارە
دەکا بۆ سینگی پڕزامم کەمانە
برا و خزم و کەس و کارم بە جارێ
ئەوان لێم بوونەتە داسی رەمانە
لەماڵی خۆم دەکەم بۆنی غەریبی
کە بێزارم لە هەرچێکی هەمانە

ئەوی خۆشم دەویست وەك گیانی شیرن

تەماشای بۆتە مشتەی ناو هەمانە

لە راس من دێڵەڕێوی ترسەنۆکیش

وەها راسا دەڵێی فیلی دەمانە

ئەوی دایم لە ژێر خەڵکا ژیاوە

لەسەر من پاڵەوان و قارەمانە

دەمی خۆشم لە ژینمدا نەدیوە

بخوازم تاکوو خۆزگەم بەو دەمانە

گەمەی تۆشم بەلاوە سەهلە خوێڕی

گەلێکم پێکراون لەو گەمانە

هەمە هیوا بە دوارۆژێکی رووناك

بەشی ئینسانی بێهیوا نەمانە

بە شیوەن چاری کاری ئێمە نایە

خەبات، کەڵکی نیە مامە خەمانە

لەبەر تۆ چارەنووسی شووم و بەدفەڕ!

ئەوی قەت لێی نەدەم تەپڵی ئەمانە

١٣٤٢

پەری شیعر

ئـەی کـچی جـوان! کـچی لـەبار!

ئـەی کـچی زانـا و خوێنـدەوار!

ئـەی گوڵاڵـەی نـواڵی کوێـستان!

مایـەی شـانازی کوردسـتان

تیـشکی هیـوای دوارِۆژی روون

سـارێژکەری زامـی دەروون

گەلاوێـژی بـە شـۆقی گـەش

روونـاککـەرەوەی شـەوی رەش

بـەهاری خێـر و بـیر و هـات

گزنگـی بـەیانی ئـاوات

شـیعری دەوێ لـە مـنی پـیر

لـە مـنی پـیری گۆشـەگیر

لـە شـاعیری زمـانبـڕاو

لـە شـاعیری دەفتـەردڕاو

لـە شـاعیری بەساڵاچـوو

لـە شـاعیری وشـک هـەڵاتوو

شـيعرێکی تـەڕ، شـيعرێکی خـۆش
شـــيعرێك دڵان بێنێتـــە جـــۆش
شـــيعرێك دامـــرکێنێ دەروون
بـــە برينـــان بـــێنێ گۆشـــتەزوون
شـــيعرێك وەك خونـــاوەی بـــاران
شـــيعرێك وەك ســـرتەی دڵـــداران
ناســـکتر لـــە هـــەواری خـــەياڵ
شـــيرنتر لـــە بـــزەی منـــاڵ
وەك ئارەقـــەی هەنيـــەی جوانـــان
وەك دڵەخورپـــەی جـــێژوانـــان
وەکـــوو کەشـــم و نەشـــمی بـــووکێ
وەك رەنـــگ و بـــۆنی گوڵـــووکێ
بـــێخـــەوش وەك ئـــاونگی گـــوڵ
پـڕ - پـڕ لـە هەسـت و سـۆز و کـوڵ
لـــە ئـــاوی کـــانی رەوانـــتر
لـــە پەلکەزێڕينـــە جـــوانتر
شـــيعرێك وەك ســـێبەری بـــژانگ
وەکـــوو خەرمانـــەی دەوری مـــانگ
رێکـــتر لـــە گـــەڕی رەشـــبەڵەك
خۆشـــتر لـــە خرمـــژنی کرمـــەك
لـــە کوشـــينی دەســـتی دۆ خۆشـــتر
لـــە مەکـــە و ئەيـــەڕۆ خۆشـــتر

وەك نیگـــای چـــاوی خـــەواڵوو
بـــە لەشـــاندا بـــێنێ تـــەزوو
وەك شـــەراب بگـــەڕێ لـــە خـــوێن
خـــەمڕەوێـــن بـــێ و نەشـــەبزوێن
شـــیعرێك وەكـــوو دەریـــای بـــێ بـــن
گـــــەرمتر لـــــە باوەشـــــی ژن
شـــیعرێك ســـروودی شـــادی بـــێ
شـــیعرێك دەنگـــی ئـــازادی بـــێ
شـــیعرێك مـــزگێنی نـــەجات بـــێ
شەوچـــەلەی كـــۆڕی خـــەبات بـــێ
شـیعرێك رەق بـێ، رق بـێ، قـین بـێ
گـرِ بـێ، بلێـسە بـێ، تـین بـێ
شـیعرێك سەنگـچنی سـەنگەر بـێ
شـــیعرێك بریقـــەی خەنـــجەر بـــێ
هێزێـــك بـــێ دوژمـــن بـــەزێن بـــێ
مـــستێك بـــێ گورچـــوو تـــەزێن بـــێ
بلێـــسەی گوللـــەی هەڵمـــەت بـــێ
شـــەپۆلی رقـــی میللـــەت بـــێ
شـــیعرێك نووســـتوو راپـــەڕێنێ
شـــیعرێك دوژمـــن داپـــەڕێنێ
بـــشكێنێ دەركـــی باســـتیلان
ئـــازاد بكـــا كۆیلـــە و دیـــلان

هـــەڵبڕێ قەفــــی زنـــجیران
چــەك بداتــە دەســـت یەخـسیران
بپـــەڕێنێ دەســـتی جـــەللاد
بهـــارێ ســـاتۆری بێـــداد
نرکـــەی ســـینگی کرێکـــار بـــێ
نـــاڵای شۆڕشـــی جووتیـــار بـــێ
هـــەروەك گـــڕی ئـــاگری نـــەورۆز
ڕەمـــزی ئـــازادی بـــێ و پـــیرۆز
هـــەزاران کـــاوەی زەحـــمەتکێش
پـــاڵ پێـــوە بـــنێ بـــەرەو پـــێش
شیعرێك هەم توند بێ و هـەم ورد بـێ
یـانی شـیعری ئـەوڕۆی کـورد بـێ
بـــەڵام ئـــەی فریـــشتەی جـــوانی
ڕەنـــگ بـــێ ئـــەم نوکتـــە نـــەزانی
پـــەری شـــیعر وەك کـــچی جـــوان
بـــۆ پیـــاوی پـــیر نایەتـــە ژاون

مەهاباد - ١٣٤٢

ناسۆری تەشەنا

وەرە مەیگێڕ دەمەوێ ئەوشۆ خەمی دڵ کەم کەم
لووزەوم بەردە سەرێ، نامەوێ جورعەی کەم کەم
تەشەنا بۆتەوە ناسۆری دەروونم دیسان
زامی کۆنە و بە مەیی کۆنی دەبێ مەڵهەم کەم
مشت و ماڵی دەوێ ئاوێنەیی ژەنگاوی خەیاڵ
مەست و گێژم کە، هەتا گاڵە بە جامی جەم کەم
ئێستە بۆ چاری خەمم گۆشەیی مەیخانەیە جێم
من کە ڕۆژێك دەمەویست میللەتەکەم بێخەم کەم
تا ئەڕووخاوە، بەڵا پڕ بێ لە خۆشی و مەستی
تازە پێی ناوێ ئەمن هۆدەیی خۆم مەحکەم کەم

چۆن نەبەم بۆ مەی و مەیخانە پەنا، تێگەیوم
لەو ولاتە هەموو شت زۆرە، بەنیشادەم کەم
پیر و زورهانم و ئێستاش دڵەکەم هەر دەیەوێ
سەر و ماڵم بە فیدای خاڵ و خەت و پەرچەم کەم
داستانی مەم و زین کۆنە، کچێکم گەرەکە
شلکەڕانی بگوشم بۆنی لە سینگ و مەم کەم
من لە جوانی دەگەڕێم، تێپەڕە زستانی دزێو
کچ کە رووم نادەنێ، با سەیری گوڵ و شەونم کەم
شەڕەبایە لە چیاکان و هەوا تووشە دەنا
وەکوو شێتان دەمەویست روو لە چیای ئەستەم کەم

مەهاباد - ١٣٤٦

ڕەق هەڵاتم

من لە داخی خزمی خوێڕی و ئاشنای ئەحمەق هەڵاتم
من لە ترسی زاق و زووقی ئەمنیەی چاو زەق هەڵاتم
کوا بە خۆشی خۆم بە جێ دێڵم وڵاتی خۆشەویستم؟
من لە ترسی زللە وو باتووم و دار و شەق هەڵاتم
هەر بە پێیان و بە کۆمەکۆمە گەیمە ئەم وڵاتە
ڕەنگە پێت وا بێ بە سواری مایینی گوێ لەق هەڵاتم!
«نۆکەری بێگانە ناکەم» هاتە جێ فەرمایشی خۆم
وا لە برسان و لەبەر بێبەرگی ئیمڕۆ ڕەق هەڵاتم

١٣٤٧

گەرمەشین

بۆ شەهیدێکی کە گەوزیوە لەنێو خوێن دەگریم
بۆ هەڤاڵێکی کە چوو بێسەر و بێشوێن دەگریم
بۆ هەموو پیر و جوانێکی لەسەر کوردستان
چوونە بن داری بەبێ‌وەی کە بشلوێن دەگریم
بۆ کوڕێکی نەبەزیوی کە لە سەنگەردا مرد
نەك بە سەرشۆڕی و بێشەرمی لە سەر نوێن، دەگریم
ماچ دەکەم ئەو مەچەکانەی بە کەلەبچە دێشن
بۆو سەرانەی بە گرێی قەمچی دەگروێن دەگریم
گەنجی کوردی وەکوو گەنجینە لە هەردی خستن
دوژمنم، تاکوو نەزانم هەموو لە کوێن، دەگریم

شـۆڕەژن سـەربەقوڕ و گـەورە کـچیش مـل بـەکوێن

تـا بـمێنێ سـەری بـەقوڕ و ملـی بـەکوێن دەگـریم

بـۆ ژنێکـی کـە لـە سـەر تـەرمی کـوڕی تاقانـەی

شین دەکا، جەرگ و دڵی لەت ـ لەت و توێ‌توێن، دەگریم

دوور لـە ئـازادی بـە زینـدانی ڕەش و بۆگەنـدا

بـۆ کەسـانێکی دەژیـن چـڵکن و دژوێـن دەگـریم

بـووکی کۆسـتکـەوتوو دەبیـنم لـە پـەژارەی زاوا

سـەری کوڵمـانی دەڵێـی زەردەیـی سەرسـوێن، دەگـریم

بـۆ پەناسـیلە وو بـن گیـشە وو جـێ‌ژوانـی چـۆڵ

بـۆ کـراوی و کـوڕە حـەیرانی کـە لێـك جـوێن دەگـریم

بـۆ وڵاتێکـی بـە فرمێـسك و بـە خـوێن دێرابـێ

من کـە سـەیرانی دەر و دەشـتی دەکـەم، خـوێن دەگریم

تـا وەکـوو مۆلگـە وو پێـشێلی سـوپای دوژمـن بـێ

کێلگـە پـڕ پیتەکـەم و بەنـدەنی بـژوێن، دەگـریم

تـا گوڵاڵـەی گەشـی بـۆنخۆشـی ترۆپکـی کوێـستان

بـە گـڕی مووشـەکی بێگانـە بپـروێن، دەگـریم

بەسـیەتی دووبـەرەکی و مڵهـوڕی و لاسـاری

تـا برایانـە هـەموو پێکـەوە نـەدوێن، دەگـریم

دەمـەوێ ڕێگـەیی ڕزگـاری تـەخت بکـرێ دەنـا

تـاکوو نـسکۆیە بـەرن، تـاکوو هەڵـەنگوێن دەگـریم

تـــا کرێکـــار و فـــەلا، رەنـــجبەر و رۆشـــنبیر
دەسـت لــە یــەك نــەگرن و پیاوانــە نــەبزوێن دەگــریم
تـا لــە ژێــر رەشــبەڵەکی کیــژ و کــوڕی رق هەســتاو
جەنـــدەکی دوژمـــنی بـــەدکارە نەپەســتوێن دەگــریم
تــاکوو بــۆ تۆڵــەیی ئــەو رۆڵــە شــەهیدانەی کــورد
خەنـــجەری رۆڵــەیی ئــازا هــەموو نەســوێن دەگــریم
تــا بــە داسـی دەسـی ئـەو پاڵــە بــەکارەی کـوردی
دڕك و داڵــی ســەرەڕێ گــشتی نــەدروێن دەگــریم
تــاکوو نەســڕێتەوە فرمێــسکی هــەتیوباری هــەژار
تـا هــەتیو لێـوی وەکـوو خونـچە نەپـشکوێن، دەگـریم
تـا بــە دەسـتی پــەری ئـازادی لەســەر کـۆڕی شـەهید
گوڵەشـــللێرە لــە گــشت لایــەکی نــەڕوێن دەگــریم

١٣٤٧

مەتەرێزی شەرەف

لێرەش لە نێو ئەو لێڕ و شاخ و بەردە
لێرەش لەگەڵ ئەو هەموو داخ و دەردە
لێرەش لە نێو شۆڕشی خوێناویدا
لێرەش لە سەرکەوتن و تەنگاویدا
لێرەش لە نێو زەبر و زەنگی زاڵمدا
لە نێو ساچمە و دووکەڵی ناپاڵمدا
لێرەش لە نێو گڕ و ئاگر و ئاسندا
لە بەرامبەر تانك و تۆپی دوژمندا
لێرەش لە نێو دەریای رقی بێبەستێن
لێرەش لە نێو کوڕانی تۆڵەئەستێن

لێــرەش لــە نێــو شــەپۆلی خــوێن و کەفــدا

لێـــرەش لـــە نێـــو مەتـــەریزی شـــەرەفدا

خۆشەویـــستم! لـــە بـــیرم ناچـــی تـــاوێ

دەمفـــــڕێنێ بـــالّی خــــەیالّم تـــا وێ

هەرچـەند دوورم، بـەلاّم خـۆش بـێ خـەیالّم

نـــاوارە نـــیم وا دەزانـــم لـــە مـــالّم

هــەر بینــا دیــت رمــی کۆشــکی زۆرداری

گەیـــشتینە لووتکـــەی چـــیای رزگـــاری

رەوی تـــەمی خـــەم و مـــژی پـــەژارە

بووژانـــەوە ئـــەو هـــەتیو و هـــەژارە

کـوتکی کـاوە و هێـزی پێـشمەرگەی دڵـسۆز

رۆژی رەشـــی کـــردە نـــەورۆزی پـــیرۆز

مێـشکی پـژا ئـەژدەهاکی مێـشکخـۆر

جەللادەکـەی ئەسـتۆی کەوتـە بـەر سـاتۆر

گـیرا، رووخـا، خـاپوور بـوو قـەڵای سـەختی

وەبـــەر پێلاقـــان درا تـــاج و تـــەختی

هەترەشـی چـوو ئەرتـەش لـە ترسـی لاوان

خـــوێری بـــەزین، هاتـــەوە رۆژی پیـــاوان

نـەترەی نـەما دوژمـن لەبـەر پێـشمەرگەم

لـە گـشت لاوە هـەڵات و نـەیگرت بەرگـەم

زۆردارت دی هەڵاوەسرا سەرەوبن

ئۆخژنی هات دڵی گەرمی بێوەژن

خوێنڕێژت دی گەوزی لە نێو خاك و خوێن

رازایەوە گڵکۆی شەهیدی بێشوێن

توانەوە دەسبەند، کەلەبچە، زنجیر

کرانەوە دەرکی قەفەز لە یەخسیر

ئەستڕاوە فرمێسکی رۆڵە کوژراو

ئەستێنراوە تۆڵەی بێکفن نێژراو

بزەی هاتێ لێوی لە خۆشی بێبەش

جلکی گۆڕی سۆرانیشین، بەرگ رەش

لە شینگایان گەڕا گەڕی رەشبەڵەك

«شەم» و «شەمزین» گرتیانەوە دەستی یەك

گەڕانەوە ئاوارە بۆ جێژوانان

گرانەوە لە خەنە پەنجەی جوانان

جا ئەو کاتە بە هەتوانی ئازادی

سارێژ دەبێ برینی نامرادی

چیا - ١٣٤٧

شەنگەبێری

شـەنگەبێری! سـاڵی سـاڵان لـە کوێـستانی، لـە نـاو مـەڕی
بۆ مەڕدۆشـین هـەڵت دەکـرد ئـەو باسـکی سپی مەڕمـەڕی
لەبــەر هــاڕەی گۆبــەرۆك و گــوارە و کرمــەك و ژێرچــەنە
نیوەڕۆیــــە لەبــــەر بێــــری کــــۆڕی مــــەڕی رادەپــــەڕی
کە ئێـواران کـەزیت دەکـردن سـێ بـەنگێ و چـاوت دەڕشـت
بەو کـەزی و چاوە نەرمانـە بێڕەحـمانە شـوانت دەکوشـت
شــەنگەبیزا بــە ســروەبا ســوژەی دەبــردە بــەر بــەژنت
ئاخر تۆش هەوای کوێستانی ئەو کوردسـتانەت هەڵدەمـشت
چێـشتەنگاوان لـە دەراوان کـە خـۆت لـێ دەکـرد پێخـاوس
بــە لەنــجەولاری کیژانــەت شــەرمەزار دەبــۆوە تــاوس

ئاهەنگی ژین و شادی بوو بەیانی کە تێکەڵ دەبوو
شمشاڵی من، خرمەی بازن، کرم و هۆڕی مەشکەی کاوس
شەنگەبێری گراوی خۆم! وێنووسی جەماڵ و جوانی!
ئێستاش پاڵێنیٚ وەك جاران لە شوان و مێگەل دەڕوانی؟
وا من پێشمەرگەم دەجەنگم بۆ وڵاتی لە تۆ شیرنتر
نەمدەدا بە تەختی شایی دەنا بەردەبێری شوانی
راستە تۆ جوانی، لەباری، نازداری، شۆخی، نەشمیلی
کوڵمت گەشترن لە گوڵ و خاڵت رەشترن لە زیلی
جیابوونەوەت دەردە، بەڵام تۆش دەزانی تامی نیە
ژوان و شەوڕاو و دڵداری، راز و نیازی بە دیلی
زۆری نەماوە بێتە بەر نەمامی هەوڵ و خەباتم
لە داگیرکەر پاك بێتەوە خاکی پیرۆزی وڵاتم
چەك دادەنێم، گۆچانەکەی جارانم هەڵدەگرمەوە
تۆ هەر بێری بە، من هەر شوان، فریشتەی تاسە و ئاواتم

چیا - ١٣٤٧

ئامێزی ژن

جـــاران پەناگـــەی شەوانـــم

ئـــامێزی ئـــاوەڵای ژن بـــوو

گـــەرمی و نـــەرمی ئـــەو ئـــامێزە

مایـــەی حەســـانەوەی مـــن بـــوو

دەردی ژیـــان، رەنـــجی خـــەبات

مانـــدوو بـــوونی رۆژی نـــاخۆش

بـــە شـــەو لـــە ئـــامێزی ئـــەودا

هـــەمووم دەکـــردن فـــەرامۆش

نیگـــای چـــاوی، بـــزەی لێـــوی
بـــــرینی دەکـــــردم ســــــارێژ
بـــرینی ئـــەو دڵـــەی، دوژمـــــن
بـــە تـیر دەیکـرد دابێـــژ ـ دابێـــژ
نـــــازی، تـــــۆرانی، زیزبـــــوونی
لاواندنـــەوەی، ئاشـــت بوونـــەوەی
هەموو لە جێی خۆی شیرین بـوون
زۆر ســــەختە لــــە بیرچــــوونەوەی
بـــەڵێ ســـەختە، یـــەکجار ســـەختە
دووری لـــــــە ژن، نـــــــامرادی
بـــــەڵام لـــــە ژن خۆشەویـــــستتر
لـــە لای مـــن، ئـــەتۆی ئـــازادی!

١٣٤٩

شەپۆلی تۆڵە

کوردە ئەی کوردی لە خۆشی بێبەش!
بەس نیە کۆیلەتی دێوەزمەی رەش؟
باژوێ ئەسپی هەوەسی خۆی هەروا؟
بتگرێ، بتکوژێ وا بێ پەروا؟
ئەو «قزلقەلعە» کە بۆتە «باستیل»
هەر دەبێ پڕ بێ لە یەخسیر و دیل؟
تاکوو کەی نەشکێ کەلەپچە و دەسبەند؟
زەجر و ئازار و شکەنجە تا چەند؟
خوێنی لاوانی بە بیر و بڕوا؟
هەر دەبێ بڕژێ بە فیڕۆ بڕوا؟
هەڵوەرێ گەوهەری فرمێسکی هەتیو
دەربەدەر بێ کوڕی ئازا و نەبەزیو؟
بێوەژن تەڕ بێ بە گریان چاوی
کچ نەبینێتەوە شۆڕە لاوی؟

وەختی وەی هاتووە خۆت راپسێنی
تۆڵە وەرگریەوە، هەق بستێنی
راپەڕە، هاتەوە دووبارە هەلت
سەر و ماڵت بکە قوربانی گەلت
کۆ بەوە، ڕێککەوە، لێک بەستە پشت
راکە مەیدانی خەبات گورج و گشت
هاتەوە کاتی خەباتی شێلگیر
هەڵبڕە بەندەك و کۆت و زنجیر
کوڕ بە، نازا بە، نەبەز بە، رۆڵە!
گژەبای رق بە، شەپۆلی تۆڵە
تووڕە بە، سووربەوە لێی وەك پۆلوو
ئاگری دە وەکوو پووش و پووشوو
ئەو لە خوێنمژتنی تۆ تێر نابێ
تۆ دەبێ بۆ بەزەییت پێی دابێ
لە هەموو لایەکەوە پێی دادە
راوی نێ، زوو لە وڵاتی رادە
دەس و خەنجەر کوتوپڕ راکە سەری
وەدەری نێ، وەدەری نێ وەدەری
هەڵمەتی بۆ بەرە وەك شێری دڕ
لەشکری لێ بکە دابڕ ـ دابڕ

کۆستەکی خەنجەری تۆ بترازێ

ئەو بە سەرنێزە کولەی نازێ

ویزە گوللەی چەکی تۆی بێتە گوێ

ناپەڕێنێ لە سنووریشت سوێ

بیتەزێنە بە پەلاماری توند

بیبەزێنە لە چیا و شار و گوند

بەندەن و دەشت و چڕی لێ بتەنە

نە وەکوو دەرچێ پڕی لێ بتەنە

مەپرینگێوە لە ئاگر و ئاسن

تێدەگەن چۆن بە گەلت ناناسن؟

تاکوو شۆڕش نەکرێ توند و تیژ

تاکوو سەنگەر نەگرێ لاو و کیژ

نادرێ مافی گەلی کوردی دلێر

هەر دەبێ وا لە قەفەزدا بێ شێر

ئەو رق و قین و بەگژدا چوونە

تاقە رێگایەکی رزگار بوونە

ترۆپکی رزگاری

ڕێبوارێکم ئازا و بە زیبك و زاكوون
دەبڕم چۆڵ و چیا و پێدەشت و بێروون
بەرهەڵستم دەکەم هەپروون بە هەپروون
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی روون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی رزگار بوون
کەند و کۆسپ هەنگاوم پێ ناکا شل
بێتە سەر رێم هەزاران گابەردی زل
بە هێزی شان و باهۆ پێی دەدەم تل
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی روون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی رزگار بوون

پێمگرتەوە، دەرچووم لە دارە ـ دارە
رێم گرتەوە رێگای «قازی» و «ئاوارە»
نامترسێنێ گوللە، پەتك، سێدارە
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی روون
دەڕۆم دەڕۆم تا ترۆپکی رزگار بوون

بــەو خوێنانــەی لــەو ڕێبــازە ڕژاوە
گـوڵی ئـاڵی سەربەسـتی کـورد ڕواوە
منیش بـە دڵـی پـڕ لـە هیـوا و بـڕواوە
دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تـا ترۆپکـی ڕزگـار بـوون

ڕۆڵـەی کـوردم فێـری هـەوراز و لێـژم
تــا زۆر بــڕۆم زیــاتر ئــارەق بڕێــژم
کـورتتـر دەبـێ ڕێگـای دوور و درێـژم
دەڕۆم بـەرەو ئاسـۆ، بـەرەو ئاسـۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تــا ترۆپکــی ڕزگــار بــوون
نارەومـــــەوە لــــە داوەڵ و تارمـــــایی
زۆرم دیـــــوە بوولێـــــڵ و تاریکـــــایی
دێـــنم بــەو شـــەوگارە ڕەشــە دوایـــی
دەڕۆم بــەرەو ئاسـۆ، بــەرەو ئاسـۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تـــا ترۆپکـــی ڕزگـــار بـــوون

من پەروەردەی بـن سـێبەری ئەشکەوتــم
گـەلێك جـاران لـە چـاڵاوی ڕەش کەوتــم
هاتـــمە دەرێ، هــەدام نــەدا، نەسرەوتــم
دەڕۆم بــەرەو ئاسـۆ، بــەرەو ئاسـۆی ڕوون
دەڕۆم دەڕۆم تـــا ترۆپکـــی ڕزگـــار بـــوون

١٣٥٠

گاو و گەردوون

شـــــەتەك درا لـــــە دار درەنگـــــانی شـــــەو
لاوێـــــك لـــــە ســـــەر رزگـــــاربوونی وەتـــــەنی
وێـــــڕای تەقـــــەی دەســـــڕێژی دەســـــتەی نـــــاگر
دێوەزمـــــەی رەش دەیگـــــوت و پێدەكـــــەنی:
جێـــژنی شـــایان گـــاو و گـــەردوونی دەوێ
خـــوێنی گـــەش و فرمێـــسكی روونـــی دەوێ

هـــــەڵوەری فرمێـــــسكی دڵـــــسۆزانی گـــــەل
خـــــوێنی شـــــەهید ئـــــاڵی كـــــردەوە وڵات
بـــــەڵام لەكـــــەڵ شـــــین و شـــــەپۆڕ و كریـــــان
بۆڵـــــەبۆڵی دێوەزمەكـــــە هـــــەر دەهـــــات:
جێـــژنی شـــایان گـــاو و گـــەردوونی دەوێ
خـــوێنی گـــەش و فرمێـــسكی روونـــی دەوێ

گوللـــــەی ســـــتەم دابێژدابێـــــژی دەكـــــرد
ســـــەری پـــــڕ نـــــەوین و دڵـــــی پـــــڕ لـــــە هەســـــت
لـــــە گۆڕســـــتانی كـــــۆنی «پێـــــرس پـــــۆلیس»
خوێن دەڕشاوە و دەیـخوێند كوندی شوومی مەست:
جێـــژنی شـــایان گـــاو و گـــەردوونی دەوێ
خـــوێنی گـــەش و فرمێـــسكی روونـــی دەوێ

۱۳۵۰

شەو و شەیتان

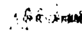
ئەستێرە یەک - یەک راخوشین
رەش هەڵگەڕا ئاسمانی شین
هەورێک شۆڕابەی بەرداوە
دەڵێی لە قیریان وەرداوە
تاریکانە، شەوەزەنگە
وڵات بێ هەست و بێ دەنگە
گۆڕستانی خامۆشە، شار
تێیدا نەماوە زیندەوار
نە رادەژێ گەڵای دارێک
نە دێ هەستی پێی رێبوارێک
هەرچی کۆڵان و شەقامە
دەڵێی کاولاشی بەسامە
دنیا دەریای بێ شەپۆلە
لاو داماوە، جێژوان چۆڵە

پـــــەردەی کۆشـــــکان دادراوە
ڕۆچـــــنەی کۆختـــانیش گـــیراوە
لـــــە تــــالار و سەرســــەرایان
بــــڕا تررووســــــکەی چـــرایان
شـــەمی ســـەر چـــاکیان لابـــردن
مـــردووش هێنـــدەی دیکـــە مـــردن
دامرکـــا، بـــوو بـــە ژیلـــەمۆ
لـــــە نـــاو ئاورگانـــدا پـــشکۆ
ژیـــان رووگـــرژە و مـــچ و مـــۆڕ
دێ بـــۆنی کفـــن و تـــات و گـــۆڕ
شـــــەو زرینگـــــاوە، راشــــکا
شـــەیتان ســـامی لـــە خـــوا شـــکا
کـــەڵپی خوێنـــاوی گـــڕ کـــردن
فریـــــشتەی پـــــشووبڕ کـــــردن
خـــەم و خەفـــەت دادەبێـــژێ
شـــادی و ئـــازادی دەنێـــژێ
داســـی مـــەرگ و نـــەمان دەســـوێ
هـــەوەڵ گـــەوزەی داوێتـــە کـــوێ؟
دێـــن و دەچـــن بـــە ئەســـپایی
لـــە چوارچـــرا چـــەند تارمـــایی

خێـــوی شـــەو و خـــودای شـــەڕن
بێـــچوە شـــەیتانی بەدفـــەڕن
ئـــاخ، دیـــسان سـێداره چـــەقی
کـــوردێ چـــۆ بـــن لـــە سـەر هـــەقی
لـــــەپڕ دەنگێکـــــی نێرانـــــە
نرکـــــەی کوڕانـــــە و شـــــێرانە
بـــــەردەی بێـــــدەنگی دادڕانـــــد
خـــەوالّووی لـــە خـــەو راپەڕانـــد
خەڵك هەمووی ئەو دەنگـەی بیـست
دەیگوت «پێشەوای» خۆشەویـست:
کـــە مـــن مـــردم کـــورد نـــامرێ
دەس لـــە خـــەبات هـــەڵناگرێ
هـــارووژا وەکـــوو پـــوورەی هـــەنگ
مـــەهاباد گۆڕخانـــەی بێـــدەنگ
لـــە دەور و بـــەری چوارچـــرا
هـــەزاران سـەر لـــە قـــوڕ نـــرا
کـــام نـــازداری شـــۆخ و جوانـــە
دای لـــە خـــم لکـــی کۆڵوانـــە
لـە چـاوی کیـژی مـل بـە کـوێن
بـە خـوڕ دەهـات فرمێـسکی خـوێن

شــــۆڕەلاو هاتـــــە کـــۆڕی شـــین
ئــــەویش ســــۆرانی کــــردن شــین
پیرەپیـــــاوان ئـــــەڵێن رۆڵـــــە!
لـــە بـــیر نەکـــەن تۆڵـــە، تۆڵـــە
تێکـــــڕا دەڵـــێن درشـــــت و ورد:
کــورد نــەمرد، پێــشەواش نــەمرد
بـــا تەرمیـــــشی بـــــخرێتە گـــڵ
چـــۆن یـــادی دەردەچـــێ لـــە دڵ؟
شـــاد بـــە ئـــەی پێـــشەوای نـــەمر!
هـــاتن رۆڵـــەی ئـــازا و خـــوێنگـــر
بـــــۆ فیـــــداکاری ئامـــــادەن
رێگـــای راســـتی تـــۆ بـــەرنادەن
پـــەڕکووری رقئەســـتووره کـــورد
لەســـەر تۆڵـــەی تـــۆ ســـووره کـــورد
کـــچ و کـــوڕ و ژن و پیـــــاوی
دەکـــــا خـــــەباتی خوێنـــــاوی
تـــا مافـــی رەوای دەســـتێنێ
ئـــاواتی تـــــۆ وەدی دێـــــنێ

١٣٥١/١/٨

ئەی ئەو کەسەی دەتپەرستم و لێم ونی!

تۆ خودا نی، تۆ خۆشەویستی منی

لە ئاسمان نی تا وێت رانەگا دەستم

لە قاف نی کاڵەی ئاسنت بۆ هەڵبەستم

تۆی لە من ون کرد و منی لە تۆ دوور

ئەو بستۆکەی دوژمن ناوی نا سنوور

بەفرانباری ١٣٥١

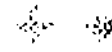
ئارەق و تین

پـێش ئـەوەی گزنگـی هـەتاو
ترۆپکـــی چـــیا بنگێـــوێ
پـێش ئـەوەی شـنەی بـەیانی
بـــسکی بــــەڕەزا ببزێــــوێ
پێش ئەوەی قاسپەی خاسە کەو
لـە زەرد و مـا دەنـگ داتـەوە
پـێش ئـەوەی بلبـل بـخوێنێ
خونـــچە دەمـــی بکاتـــەوە
پـێش ئـەوەی سیرەی هـەلۆیان
پــــەردەی بێـــــدەنگی دادڕێ
پـێش ئـەوەی چـووڕە پۆپنـەکی
بــەرەو روونـــاکی هـــەلفڕێ
پێش ئەوەی شـەمی سـەر چـاکی
ئـــاخر فرمێـــسکی هـــەلوەرێ
پـێش ئـەوەی گـژەبای تـــووڕە
ژیلـــەمۆی پەپوولـــە بـــەرێ

پـێش ئـەوەی لاوی بەختـەوەر
دەم راگـوێزێ لەسـەر خـالآن
پـێش ئـەوەی شـەوگەڕی دڵتـەڕ
وەڕەز بـێ لـە ماڵـە و مـالآن
پـێش ئـەوەی بێـری شـل و مـل
چـاوی خـەواڵووی هـەڵبێنێ
پێش ئەوەی شوان مـەڕی شـەوێن
وەگێـڕێ، بـەردا دەسبـێنێ
پـێش ئـەوەی پـۆلی نەشـمیلان
شـلشـل داگـەڕێن بـۆ کـانی
پێش ئـەوەی سـەر کـانی و دەراو
ژاوەی بـێ لـە پـەری جـوانی
پێش ئەوەی حـاجی سەلەمـخۆر
هـەژارێك هـەڵنێ بـە تـەماڵ
پـێش ئـەوەی رێـچکە ببەسـتن
بـۆ مزگـەوتێ شـان بـە بـەرماڵ
پـێش ئـەوەی دەروێـشی چـلکن
پەنـجەی خەلیفـەی کوشـیبێ
پێش ئـەوەی شـێخ وەك تارمـایی
بـەرەو خانـەقا خوشـیبێ

پـێش ئـەوەی گزیـری بەدفـەڕ
لـــە دیوەخـــان پـــاروو بـــادا
پێش ئـەوەی خاتوونێـك بـەناز
پـــەردەی کۆشـــکی ئاغـــا لادا

مـن کـاوی خـۆم لـە کـار دیـوە
مـــن جـــەرگی زەویـــم دڕیـــوە
مـــن شـــێلەگەم هـــەڵبڕیوە
مـــن یـــەك ســـەریم ئـاخنیوە

مـــن ریزەســـواڵەم دانـــاوە
شـــەغرەوێنجەم پێـــوە داوە
مـــن گـــاگێرەم تێـــر کـــراوە
یـــا خۆیانـــم وەرگێـــڕاوە

هـــاوین و پـــاییز و بـــەهار
هـــەتاو لێـــی نـــەداوم بێکـــار
مـن جووتیـارم، مـن جووتیـارم
مـــن لەگـــەڵ هـــەتاو هاوکـــارم
مـن بـە ئـارەق و ئـەو بـە تـین
دامـــان رشـــتووە بناخـــەی ژیـــن
باســـکی مـــن و تیـــشکی ئـــەوی
بـــژیو دەســـتێنن لـــە زەوی

گـەر جووتیـار ئـارەق نەڕێـژێ
گـەر هـەتاو تیـشك ناوێـژێ
دانیـشتووی نـاو كۆشـك و قـەڵا
دەخـۆن نـانی گـەڵا - گـەڵا ؟!

بـەڵام حـەیف ئێـستاش لێـرە
مـن برسـیم و كەسـێك تێـرە
نـە قـەت ئـارەقی ئەسـڕیوە
نـە قـەت گـەوزی هـەڵبڕیوە
نـە مەچـەكی جـەمام بـووە
نـە چـۆڵەمەی لـەجێ چـووە
نـە ئەنگوسـتی راگـیراوە
نـە داسـوو لـە چـاوی داوە
نـە دڵـی پێـی دڕ - دڕ بـووە
نـە بـنهـەنگڵی خـڕ بـووە
نـە كەفـی دەردا بـە كڵـۆ
نـە پەنـجەی دەری كـرد دڵـۆ
نـە دەسـتی پاشـبارەی ناسـی
نـە سـاوێكی دا لـە داسـی
نـە بـە گـەرما داهێـزاوە
نـە خـەوی لـە چـاوی زاوە

نــە بــە ســەرمایە تــەزیوە
نــە لــە کــای پــاییز خزیــوە
نــە نووســەکەی پێــوە نووســا
نــە لەبــەر بــارانێ خووســا
نــە زوقمــی بەســەردا بــاری
نــە لــە قــوڕدا کــەوت بــاری
نــە دی شــەو و شەونــخوونی
نــە چێــشتی دەردی نــەبوونی
تا کـەی وا بـم، تـا کـەی وا بـم
دەس بـەتاڵ و رەنــج بـەبا بـم
تـا کـەی رەنــجی شـان و پـیلم
بـۆ دوژمـن بـێ، بـۆ مـن دیلـم؟
نــا نــا، تــازە راپــەڕیوم
نــاتوانن بــدەن فریــوم
رێبــازی شــۆڕش بــەرنادەم
مــەودا بــە داگیرکــەر نــادەم
لــە شــان و بــاهۆی خـۆم رادی
هــەڵگرم ئــاڵای ئــازادی

١٣٥١

فریشتەی پەڕیوە

سەرنجم گەر دەبڕمە بەژن و باڵات
کچی جوان! بۆچی روو گرژی چ قەیدی؟
منم ئەو شاعیرە جوانی پەرستە
کە چاوی من جگە لە جوانی نەیدی

بە منداڵی کە پەروەردەی چیا بووم
کەوم دی، پۆڕ و سوێسکە و ئاسکم دی
بە لاوچاکی لە شاری کوردەواری
کچم دی، نازەنین و ناسکم دی

گەڕاوم چۆم و نواڵە و مێرگ و بژوێن
بە ماە و زەردی ئەستەم هەڵگەڕاوم

تەماشـــای سوێـــسن و بـــەیبوون و شـــللێر
بـــە دیـــنی جـــوانی راهێنـــاوە چـــاوم
لەبـــەر تـــاوێ لەســـەر پـــشت راکـــشاوم
لە دەم جۆگـە لەسـەر فەرشـی وەنەوشـان
لەســـەر گوێـــسوانە کـــردم چـــاوەبرکێن
لەگـەڵ گەورەکـچی بـەردەرکی حەوشـان

بـە رۆژی سـارد و سـاو دیومـە بـە زسـتان
ترووســـکەی بـــەفری بەرتیـــشکی هـــەتاوی
شـــەوی هـــاوین لـــە نـــاو ئەســـتێرەکاندا
گەلاوێـــــــــژم دەدی پرشـــــــــنگی داوی

لـە نـاو گـۆم و گـەرمك و چـۆم و قـۆپی
بە پۆلـم دین قورینـگ و سی و هەڵەتانج
لەبـەر بێـر و لـە هـاوێر و لـە پـاراو
گـەلێکم دیـوە کیـژی شـۆخی کرمـانج

لە مەیدان دیومە نێسکەی ئەسپی خۆشبەز
لەگـــەڵ دەســـت و جلـــیتی شۆڕەســـواران
گـــەری شـــاییم لـــە پـــێش چـــاوی گـــەڕاوە
لەرەی مەم، سووکە رەوتی گوێ بـە گـواران

خـــوڕینی شـــوور و بـــازی مـــامزم دی
شـەپۆلی گـۆم و کـەف هەڵـدانی تاوگـە
بـــە مێـــرۆژ و سیاســـووتی بـــەهارێ
گەلێك شەو ماومەوە تـا ڕۆژ لـە ڕاوگـە

لەســەر دونـدی چـیای سـەربەرزی هـەڵگورد
ڕەوەی هـەورم لــە ژێـر پێمـدا بـەدی کـرد
تەماشـــای دیـــمەنی ســـەوزی وڵاتـــم
مـــنی سەرسـام و شاگەشـکە و خـەنی کـرد

بەهەشــتە کــوردەواری مــن، بەهەشــتە
فریـــشتەم مـــن، فریـــشتێکی پـــەڕیوە
بـە جـوانی تـۆ دەژیـم لـەم دوور وڵاتـە
وەرە لــێم مــەبڕە ئــەو تــەنیا بــژیوە

بـــەڵێ تـــۆ کیـــژی، نـــازداری، لـــەباری!
منـــیش پیرێکـــی زورهـــان و دزێـــوم
بـــەڵام شـــیرنترە لــــەو شـــەکرە لێـــوە
وشــەی کــوردی کــە هەڵــدەڕژێ لــە لێـوم

١٣٥١

کاروانی خەبات

زەردە پـــەڕی، ســـوور بـــوو ئاســـۆ

خـــەریك بـــوو ســـێرە هـــەڵگیرێ

لـــەباتی قاسپەقاســـپی کـــەو

دەهـــات قرمـــژنی شێـــست تـــیرێ

ئـــاوری بـــەردەدا لـــە بەنـــدەن

گـــڕی خومپـــارە و بازووکـــا

کام گوڵ گەش بوو، کام گیـا وشـك

بـــەو بڵێـــسە هەڵـــدەپڕووکا

داوەســـتا لـــەو خـــڕ و شـــیوە

دووکـــەڵ و بۆگـــەنی بـــارووت

نـــەمامی ناســـك و ســـاوا

بـــە دەســـرێژ دەبوونـــە بـــزووت

دەیـــشێلا هەڵاڵـــە و سوێـــسن

ناڵـــچەی پـــۆتینی ژانـــدەرم

نێرکــی بیــزا و مەنــدۆکی تــەڕ
دەپــەڕین بــە گوللــەی گــەرم
کێــوی لــە خــەوەت کێــوان تــەقین
هــەلۆ دای لــە شــەقەی بــالآن
کەروێــشك تــەماڵی هــەڵگرت
رێــوی خوشــی بــۆ کەنــدالآن
کــۆترە شــینکەی قــەدی شــاخی
لــوور بوونــەوە نــاو ئەشــکەوت
سوێــسکە لــە بــن پنــچك خــزا
چــۆلەکە لــە جریــوە کــەوت
خــۆی لــە رەنــدۆلآن هەلکێــشا
لــە ترســان مــار بــە پەلەپــەل
لــە پەڕپەڕۆچــکەی ئاســمانێ
دیــاری دا تارمــایی خەرتــەل
هــەر چــوار تەنــشتی گیرابــوو
لــە ســەنگەرێکدا بــە تــەنێ
ئــەو لاوەی بــەڵێنی دابــوو
هــەتا مــردن چــەك دانــەنێ
پــشوو ســوار و گــەروو وشــك
گــەرم ببــوو چــەکی دەســتی

بـــەڵام هێـــشتا نەلـــەرزیبوو

دڵـی پـڕ لـە هیـوا و هەسـتی

هەرچـــەندە ئاڵقـــەی گـــەمارۆ

هـــەروا دەهـــات تـــەنگتر دەبـــوو

ئەســـتێرەی هیـــوای دەدرەوشـــی

تـــا وەخـــت درەنگـــتر دەبـــوو

پەنـــدی کوردانەیـــە و کۆنـــە

کـــە شـــەو قـــەڵای مێرانـــە

هـــەروا تاریکـــان پەیـــدا بـــا

دڕی پـــــێدەدان شـــــێرانە

ڕوونـــاکبیرێکی تـــا نیمـــڕۆ

دەچـــوو بـــەرەو ئاســـۆگی ڕوون

ئێـــستا هیـــوای بـــە بوولێـــڵ بـــوو

بـــۆ لـــە گـــەمارۆ دەربـــاز بـــوون

بڵێـــسەی دا لوولـــەی چـــەکێك

تێـــكهـــەڵگلا لاوچـــاکی کـــورد

ئەفـــسەر یـــەك بـــە خـــۆی قیژانـــدی

«بە پیش بـە پـیش گلولـە خـورد»

لـــە بـــن پەســـیوان دەرپـــەڕین

هێـــــزی ڕەش و ئەهریـــــمەنی

دێــرا بــه خــوێنی شــەهیدێك

«کوردســتان» مێــرگ و چــیمەنی

دیــسان خــوێنی قارەمانێــك

نەخــشاندی رێگــای رزگــاری

دیــسان لاپــەڕێکی رەشــتر

کەوتــە ســەر مێــژووی زۆرداری

دوانیگــای بڕیــە لای ئاســۆ

بــە مۆلــەق راوەســتا چــاوی

شــنەبای شــەو هــات نەســترِی

وەك پەنــجەی جوانێــك جوانــاوی

لــە نــاو خوێنــدا دەتلێتــەوە

لاوی بــە زیــك و بــە ســبات

بــەلاّم هــەروا دەچــێتە پــێش

بــێوچــان کــاروانی خــەبات

رێبەندانی ١٣٥١

لە بیرم مەکە

وەهــــام بیــــستووە ســـەردەمی پێـــشوو

لــــە گەورەشـــارێك نازدارێـــك هـــەبوو

کـــچێکی قیـــت و قـــۆز و کەڵەگـــەت

شـــاکاری دەســـت و نەخـــشی تەبیعـــەت

شـــۆخ و لـــەبار و جـــوان و رەزاســـووك

لە راست رووی دەچـوو ئـابڕووی گوڵـووك

دڵتەڕ، مەشرەف خۆش، زار بـە پێکـەنین

شـل و مـل، ئەسـمەر، ناسـك، نـازەنین

دیـدەکاڵ، لێوئـاڵ، بـسك سـێبـەنگی

خـاڵی سـەر کوڵمـەی رەشـتر لـە زەنگـی

مـەمك خڕ و تونـد، سـینە نـەرم و پـان

گـەردن درێـژ و چـەنە کـورت و جـوان

کەی گەزۆ شیرن وەکوو دەمی بوو؟
کەنگێ بەرِەزا وەك پەرچەمی بوو؟
مانگ لە ئاست هەنیەی شەرمەزار بۆوە
برۆی دی هیلال، خۆی لە بیر چۆوە
جەرگی دەبرِین تیری برژانگی
دلگر بوو بسکی، لووس بوو لاجانگی
زەندی گۆشتن و شووش و نەرم و نۆڵ
بەلەکی خرِ و پرِ و سپی و سۆڵ
چەنەگەی خرِی وەکوو گۆی زێو بوو
بەرخەبەکەی وەك شەکرەسێو بوو
خەلّقی شۆرِەبی و مەندۆك و بیزا
لەبەر ئەو بالاّ بەرزە دەفیزا
ناز و کرشمە و لەنجە و لارەکەی
پرِی کردبوو هەموو شارەکەی
جوانی وا کەم بوو لەسەر زەمینێ
کەم دایك کیژی وا جوان دەبینێ
لە شارا هەرچی هەبوون کورِوکاڵ
لەدووی ئەو شۆخە ببوونە عەوداڵ
لێیان گرتبوو گوێسوانە و رێباز
کرِیار گەلێکە بۆ کرِینی ناز
وەك مانگی جێژن لێیان دەروانی
پێیان هەلّدەگوت بەستە و گۆرانی

بەڵام لە هەموان داوخوازتر لاوێک
بوو، کە نەدەژیا بەبێ ئەو تاوێک
گیرۆدەی کردبوو بە بسکی خاوی
دێوانەی کردبوو بە سیلەی چاوی
ئاوری، ئاوری لە دڵ بەردابوو
نازی، وەرهەمی پێ هەڵێنابوو
وەختابوو بمرێ بۆ ماچی لێوی
یا وەکوو شێتان روو بکاتە کێوی
نەیمابوو هۆش و هەدادان و خەو
ئۆقرەی برابوو بە رۆژ و بە شەو
قسەی دڵسۆز و دۆستی نەدەبیست
لە دنیای رووناک هەر ئەوی دەویست
لە دڵی بەر ببوو ئاگری بێ‌ئامان
دەستی بەردابوو لە ماڵ و سامان
شێت و شەیدا بوو، هۆشی نەمابوو
ئاگای لە حاڵی خۆشی نەمابوو
شین و گریان و رۆڕۆ بوو پیشەی
هەر بیری ئەو بوو یادی هەمیشەی
ناهومێد نەبوو دەستی بەرنەدا
تا ئەو نازدارەی بۆ هاتە رەدا
بەهار بوو دیسان خەملی وەک بەهەشت
مێرگ و لاپاڵ و بەندەن و پێدەشت

کـانی وەك دیـدەی ئـاواران پڕجـۆش
شـنە وەك دیـدەی نـازداران بـۆنخـۆش
گـوڵ پشکووت، بلبـل وەورینگـە کـەوت
کـەو لەسـەر ڕەوەز هـەڵیگرت ڕەوت
مێلاقـە بـادەی ئـاونگی دەمـشت
شـللێر فرمێـسکی شـادی هەڵدەڕشـت
خونـچە دایـدڕی بـەرۆکی کـراس
لـە خیـز هاتـە دەر چـووزەلە ڕێـواس
بـۆن و بەرامـە و هـەوای بـەهاری
عیـشق و هـەوەس و مەسـتی لـێباری
بـەهار کـە بـەزمی تەبیعـەت گەرمـە
دڵـی نـازداری بـێبـەزەش نەرمـە
بـەڵێنی پێـدا کیژۆڵـەی چـاو جـوان
لـە دەری شـاری بـۆی بـچێتە ژوان
لاوی دڵـسووتاو گەیـشت بـە ئـاوات
کـە ئـەو نـازدارەی بـۆ لـە ژوانـێ هـات
ئـاوێزانی بـوو، گرتـی لـە ئـامێز
گووشـی بـە بـاهۆی مەردانـەی بـەهێز
رایـمووسی لێـوی شـیرنتر لـە قەنـد
لـە دەسـتی هاڵانـد کـەزی وەك کەمەنـد
کووشـی مەمکۆڵـەی وەك زەردەلیمـۆ
بـڕا، لاکـەوە، مەکـە، نەیـەڕۆ

دەیـانکرد یـاری و دەسـبازی و گەنگـەڵ
یـەکتریان دەگـرت لـە مێـز و باخـەڵ
درێـــژ دەبـــوون و هەڵدەســـتانەوە
لـــە نـــاو شـــینکەدا دەتلانـــەوە
لاوی تامـــەزرۆ، کیـــژی گـــەردن کێـــل
سوێـسنە و بـەیبوونیان دەکـردن پێـشێل
ڕێکـــتر دەکـــەوتن بـــۆ ئـــەملا و ئـــەولا
قانەقدیلـــــــەی یـــــــەکتریان دەدا
ســێبەر شـــۆڕ ببـــوون، ئێـــوارە داهـــات
ئـــاخ لـــە خۆشـــیدا زوو رادەکـــا کـــات!
هەرچـەند لـە دیـنی یـەکتر تێـر نـەبوون
ناچـار بـوون هەسـتن بـەرەوماڵ ببـزوون
شـل - شـل داگـەڕان بـۆ دەم ڕووبـاری
تـا پـێش تاریکـان بـچنەوە شـاری
لەسـەر کەنـدی چـۆم ڕاوەسـتان تـاوێ
کـچ دیـتی لـە نـاو نێرینـەی ئـاوێ
چـەپکە گـوڵێکی وەکـوو پـتی خـوێن
گـوتی ئـای جوانـە، ئـەوە گـوڵی کـوێن؟
بریـا هـی مـن بـا ئـەو گوڵـە سـوورە
حەیفـە کەوتـە نـاو ئـەو شـێت و شـوورە
هێـشتا قـسەکەی نـەکردبوو تـەواو
کـە دڵداری شـێت خـۆی خستە نـاو ئـاو

بە پەلەقاژە گوڵی هێنا دەست
هاویشتی بۆ لای کیژی دیدە مەست
گوتی ئەی یاری ژیکەڵە و ژیرم
هانێ گوڵەکەت مەکە لەبیرم
گێژاو لوولی دا، شەپۆل نوقمی کرد
خورێنی چۆمی کەلاکیشی برد
تۆماری ژینی کورتی پێچراوە
ئەو تەنیا رۆژە خۆشەی بۆ ماوە
ساردی کردەوە چۆمی سارد و سڕ
دڵی پڕهەست و پڕبڵێسە و گڕ
کە ئەوەی بینی کیژی شەنگ و شۆڕ
لەوێ رانیشت و کردیە زیر و هۆڕ
قژی رنینەوە دای لە سینگی خۆی
بەرۆکی دڕی قوڕی پێوا بۆی
لەوێ هێند گریا هەتا بوو شەلاڵ
بە دارەمەیت بردیانەوە ماڵ
هەتا ماوەیەك دژ و وەڕەز بوو
کەم ـ کەم دڵداری پێشووی لەبیر چوو
یەکی‌تری گرت لە کوڕانی شاری
سەرلەنوێ دەستی کرد بە دڵداری
ژین راناوەستێ، هەوەس نامرێ
دڵداری لەگەڵ مردوو ناکرێ

زینــدوو پێویــستی بــه هــاودەم هەیــە
بــۆ مــردوو مــردن هــەر ئەفــسانەیە
تــا خــوێن ببـزوێ، ئـەزووی بـێ هـەوەس
بێجـووت دژواره ژیـان بـۆ گـشت کـەس
کــه ویــستت دڵــی جوانێــك رابگــری
دەبــێ بــۆی بــژی، نــابێ بــۆی بــمری
ژن پیـــاوی دەوێ، پیـــاو دەیـــەوێ ژن
هــەزارانی واش بــێسەروشــوێن بــن
بـۆ ژیـن پێویـستە لەشـی گـەرم و گـوڕ
نـەك ئـاڵاو کێـل و گڵکـۆ و بـەرد و قـوڕ
لــه یەســکی رزیــو وەرنــاگیرێ کــاو
بــێکــار دژواره ژیــنی ژن و پیــاو
تێنەگەیــشتبوو دڵــداری بێهــۆش
کــه کــچ زوو کــوڕان دەکــەن فــەرامۆش
هــیچ کــەس بــەو کــاره نــاڵێ ئــازایی
خــۆ بــه کوشــت بـدا پیـاو بـەخۆڕایی
خـۆی بـه ئـاودا دا بـۆ هەوەسـی چـووك
پێی وابێ پـاش ئـەو کـچ نـابێ بـه بـووك
کەسـێك دەیـەوێ قـەت نـەکرێ لـه بـیر
نــاوی لاپــەڕەی مێــژوو بکــا داگــیر
خــەڵك بــه مــەردی و ئــازایی و پیــاوی
هــەتا هەتایــە هــەر بــەرن نــاوی

بـــبیٚ بـــە مایـــەی ســـەربەرزی کۆمـــەڵ
بـۆی دروسـت بکـەن پـاش مـردن کۆتـەڵ
لـــە ریـــزی گـــەوران نـــاوی بنووســـریٚ
ســەت شـیعری باشـی پـیٚ هـەڵبگوتریٚ
جێـی شـانازی بـیٚ بـۆ نەتـەوەی خـۆی
گـۆڕی مـەزار بـیٚ، کڕنـووش بـەرن بـۆی
خــۆ فیـدا بکـا بــۆ گــەل و خـاکی
نـــاوی نـــەمرە بـــە پـــاکی و چـــاکی

١٩٧٣/١٠/٦

یادم بکەن

لـەو دەمەیـدا پیاڵـە دەدرێـن لـە پیاڵـە

لـەو دەمەیـدا لێوتـان بـە بـادە ئاڵـە

لـەو دەمەیـدا کـۆڕی شـادی دەبەسـتن

لەو دەمەیدا سەرخۆش و مەستی مەستن

لـەو دەمەیـدا کـە دەگـرن بـاز و دەروان

لـەو دەمەیـدا دەس دەگێـڕن لـە بـەروان

لـەو دەمەیـدا دەس لـە بـەژنان وەردێـنن

لـەو دەمەیـدا بـەرکۆژە دەتـرازێنن

لـەو دەمەیـدا گـەری ڕەشـبەڵەک گەرمـە

لەو دەمەیدا دەکوشن کام پەنـجە نەرمـە

لـەو دەمەیـدا دۆ دەکەونـە خۆڕانـان

لەو دەمەیدا کـە دەکوشـن گوڵمـەی ڕانـان

لـەو دەمـەیـدا تامـەزرۆن لـە جـیٚژوانـان

لـەو دەمـەیـدا بـەخۆوە دەکوشـن جوانـان

لـەو دەمـەیـدا گـڕ دەگـرێ مـەیل و تاسـە

لـەو دەمـەیـدا تێـك هەڵـدەنگون هەناسـە

لـەو دەمـەیـدا کـە دەمـژن شـەکرەلێوان

لـەو دەمـەیـدا نـەبێ لەمپـەر و نێـوان

لـەو دەمـەیـدا پـۆلی بیٚریـان رادەبـرن

لـەو دەمـەیـدا کیـژ چـاوتان لـێ دادەگـرن

لـەو دەمـەیـدا گـوێ هەڵدەخـەن بـۆ تـارێ

لـەو دەمـەیـدا «مـاملێ» دەڵـێ قـەتارێ

یـادم بکـەن، یـادی مـنی دوور وڵات

یـادی مـنی رێبـواری رێگـای خـەبات

یـادی مـنی بێبـەش لـە خۆشـی و شـادی

یـادی مـنی سەوداسـەری ئـازادی

١٩٧٣/١١/٢١

دەسکەوتی خەبات

نــــە بلــوێرژەن دەتــووڕێنیٚ لــــە بلــوێر

نــە شــۆڕەژن ورینگــەی دیٚ لەبــەر بێــر

نــــە نارەنـــاری کیـــژی مەشـــکەژێنە

نــــە سیڕەســـیڕی شـــمقارِ و شـــەهێنە

نــــە بۆڕەبـــۆڕی مانگـــای تـــازەزاوە

نــــە شڵقەشــڵقی مەشــکەی نیــوەژاوە

نــە فیتــەفیتی شــوان و کــاڕەیی مــەڕ

نــە بــالل‌ۆرەی کــچی چاومەســت و دڵتــەڕ

نــــە ئۆحەئۆحەکـــەی گـــاوانی باســـك

نــــە بگرەبەردەکـــەی کابـــانی ئاســـك

نــــە کـــۆڕژنی حـــدوودی سووکەســـواران

نــە خرمــژنی هەیاســەی گــویٚ بــە گــواران

نــە قــاڕەی ســی و چریکەی بــاز و پــەرکوور

نــە دەنگــی ئاســـمانی و شــادی شــالوور

نــە گرمــەی هــەور و هــاژەی ڕێژنــە بــاران

نــە ســروەی بــا و شـــنەی سوورەچـــناران

کەوی کێوی نە قاسپەی ما نە سیڕە
بەرەو گەرمێن فڕیوە زەردەزیڕە
لە هێلانەی خزی و بێدەنگە سێروو
دەڵێی خۆشخوانی کوردە نیەتی ئێروو
گوڵاڵە و سوێسنە و خاو و کەنێرە
هەموو پرزەن، زەمان کردوونی گێرە
نەماوە رەنگ و بۆی بەیبوونی نواڵە
کرانە گزرە مێژوەرد و هەڵاڵە
پەڕیوە سوورگوڵ و پێخوستە سونبوڵ
رزیوە نووسەکە و خاو بۆوە پێکوڵ
کرانە دەستەچیلە لاسکە گۆگەم
خەزانە و جوانی ناوێرێ بڵێ هەم
کەما و مەندۆك و هەڵز و لۆ پەڕیون
لە ترسی با لە ناو قووڵکە و پەسیون
لە باخ و چڕ ئەوی دار و درەختە
هەموو زەردن لە ترس هێرشی شەختە
چەمەن کاڵ بۆتەوە روخساری ئالی
لەسەر گۆنەی وەلاچوو دەنکە خالی
گوڵ و حاجیلەکانی دەشتی هاموون
بە جارێکی بە تالانی خەزان چوون

مـەلای گونـدە چـیا، نـەك شـێخی ورگـن
هەیـــەتی مێزەرێکـــی بـــۆر و چـــڵکن
کـــەوا ســـەوزەی لەبـــەر داماڵـــدراوە
ســـیواك و تەیلەسانیـــشی نـــەماوە
چ بـێ‌نـازن، هەوارگـەی خـۆش و زەنـوێر
چ ناســازن چـــیا و لاپـــاڵ و هەڵـــدێر
خەزانـــە بـــێ‌بـــەزە و نـــاخۆش و تووشـــە
مـــژە و زوقمـــە و کەڕەسیـــسە و پڕووشـــە
لـــە کوێـــستانێ نـــەماوە خێـــر و خۆشـــی
تەبیعـــەت هـــەر بینـــا کفنیـــشی پۆشـــی
ئـــیتر کـــەس نـــاگرێ داوێـــنی کێـــوان
لـە جێیـان بـاری خـەم نیـشتووە لـە لێـوان
بـــەڵام بنـــواڕە ئـــەو ڕۆ شـــارەکەی کـــۆ
«قوبەی کشمیری دا بەر شـەق وەکـوو گـۆ»
ئـەوا پـــڕ بـــوو لـــە خۆشـــی و کامـــەرانی
بـــەهاری شـــامە ئـــەبیامی خـــەزانی
دەر و دیـــواری شـــادی لـــێ دەبـــاری
خـــەزانی خۆشەویـــستە وەك بـــەهاری
قریـــوە و داوەت و چـــۆپی و ســـەمایە
گـــەپ و گاڵتـــە و زەماوەنـــد و هەرایـــە

تریقـــــه و پێکەنینـــــه و چـــەپڵەڕێزان
هــەموو بەشـداری بــەزمن خـاو و خێــزان
هەموو چاوێك گەشە، گشت کوڵمە سـووره
کەســـەر لـــەو شـــاره بـــیٚ‌ئـــازاره دووره
دەبـــینی تـــۆ نەگـــەر چـــاوێك بگێـــڕی
کـچی وەك دوڕ، کـوڕی جـوانتر لـە زێـڕی
کـە دەچـنە داوەتـیٚ سەرمەسـت و دڵخـۆش
فـرێ دراوه پەچـە و رووبەنـد و سـەرپۆش
هەڵـــە هەڵکـــەوتووه بـــۆ کیـــژ و لاوان
نیـــە ئەوڕۆکـــە بـــاخی ســـینه پـــاوان
چـــلۆن ئـــەو رۆ نەبێتـــە رۆژی جێـــژن؟
چـلۆن خـــەڵکی کـــوڵ و کۆیـــان نەرێـــژن؟
لـــە لای ئازادیـــخواز و کـــوردی دڵـــسۆز
بـــەڕێزتر بـــۆ نـــەبیٚ ئـــەو رۆ لـــە نـــەورۆز؟
کە پاش ئـەو رەنـج و دەرد و کفـت و کۆیـە
دەبیـــنن کۆتـــەڵی «حـــاجی» لـــە کۆیـــە
دەبیـــــنن کۆتـــــەڵی شاســـــواری کـــــۆیی
کـــە رۆژێکـــی بـــە پێیـــان لێـــره رۆیـــی
چـلۆن بـۆ سـورمە نـابیٚ خـاکی شـارێك
کـە حـاجی پێـی لەسـەر دانـابیٚ جارێـك

ئــەوە کۆتــەڵ نیــە رەمــزی نەجاتــە
ئـەوە دەسـکەوتی چـەند سـاڵەی خەباتـە
ئـەوە رووگـەی هـەموو کـوردێکی پاکـە
ئــەوە جێگــای نیــازە، پـیرە، چــاکە
بــوتی ســاحەبدڵانــی دڵ بەســۆیە
کـە ئـەورۆ پێـی دەنـازێ شـاری کۆیـە
سـڵاو ئـەی حـاجی ئـەی رۆڵـەی زەمانـە!
لــە ســایەی تــۆوە هەرچــێکی هەمانــە
هـەموو ژینـت لـە رێـی گەلـدا بـەخت کـرد
هــەتا رێگــای خــەباتت بــۆ تــەخت کـرد
گـەلێکت دی غــەریبی و تــاڵ و ســوێری
نــەبوو ســاتێ لــە خزمــەت خــۆ ببــوێری
بــە گــژ بێگانــە وو خۆمانــەدا چــووی
لــە گــژ دێوەزمــە وو دێوانــە راچــووی
نەترســـای و نەخــــەجڵای و نەلـــەرزی
چ مەشـــهووری، چ رووســـووری، چ بــەرزی
هــەموو شــاگردی تــۆن شــیرن کــەلامان
لە تۆ فێر بـوون خـەبات، قـازی و مـەلامان
بــە دەنگــی تــۆ خــەواڵوو راپــەڕیون
لــە ترســی تۆیــە دوژمــن داپــەڕیون

گەرای ئەفکاری تۆیە باڵی گرتن
کەوا رۆڵەی گەلت سەریاڵی گرتن
بە ئازایی، بە زانایی، بە وردی
چەکت دا دەستی شۆڕشگێڕی کوردی
پەڕی دیوانەکەت گەنجە و خەزێنە
وشەی شیرینی تۆ دوژمن تەزێنە
هەموو پەندن قسەی سووك و دزێوت
وەکوو باڵی پەری پاکە جنێوت
بەنرخە، تازەیە، بەرزە، بەهێزە
ئەوەی فەرمووت لەبارەی پیاوی دێزە
«ئەگەر کوردێك قسەی بابی نەزانی
موهەقەق دایکی حیزە و بابی زانی»
کە شیعری تۆ بزاوتی هەستی هەستان
هەموو سەوداسەری سەربەستی هەستان
لە کوردستان گەلێك شۆڕش بەپا بوون
کوڕی کوردی بە گژ بێگانەدا چوون
لەمێژ ساڵە دەرێژن ئارەق و خوێن
بەڵام داخی گرانم هێشتە لە کوێن؟
ئەوێستاش دەردە کورد نەکرا عیلاجی
ئەوێستاش کوردی کۆیلە ماوە حاجی!

گەلی کوردت نەبوو هێشتا نەجاتی
بە خوێنی لاوەکان سووره ولاتی
ئەوێستاش دوژمنی لاسار و بەدفەڕ
دەکووژێ کوردی بێتاوان و لاشەڕ
ئەوێستاش هەر دەمانکەن تیرەباران
دەنەخشێنن بە خوێن کۆڵانی شاران
ئەوێستاش پڕپڕن زیندان لە لاوان
بە غەیری وەی کە کوردن نیانە تاوان
ئەوێستاش گۆڕغەریب زۆرن وەکوو تۆ
ئەوێستاش بێنەسیب زۆرن وەکوو تۆ
ئەوێستاش بێکەس و دووره وەتەن هەن
ئەوێستاش شاعیری پیر و رەبەن هەن
ئەوێستاش شیعری وردی کوردی دەدڕن
زمانی شاعیرانی چاکی دەبڕن
بەڵام تۆ دڵنیا بە پیری زانا!
بناغێکی وەهات بۆ کوردی دانا
ئیتر سەنگەر بەتاڵ کردن مەحاڵە
ئیتر کورد و بەزین، خەون و خەیاڵە

بەرەبەیانی ١٩٧٣/١١/٢٦

شەوکاری تەنیایی

هەتا نێڵەی نەیە ئاورگی دڵ، چەم پڕ لە نەم نابێ
هەتا ئەم دانەبارێ تینی ئەم ئاورگە کەم نابێ
لە ناو ئاورینگ و ئاونگا شەوم رادەبرێ بێ هەمدەم
بەڵێ شەوگاری تەنیایی بەبێ فرمێسك و خەم نابێ
ستەمکاری مەنی دوور خستەوە لەو یارە شیرینەم
ئیتر من چۆن رقی زۆرم لە ئازار و ستەم نابێ؟
ئەوی سەربەرزە لەم وێرانەدا تووشی خەم و دەردە
چیای سەرکەش ببینە قەت سەری بێ‌هەور و تەم نابێ
لە ناو دەریای خەیاڵم دێمەوە من گەوهەری نایاب
هەمە گەوهەر، ئیتر چاوم لە دینار و درەم نابێ
وەرە ناو باوەشی گەرم و گوڕ و پڕتاسە وو مەیلم
ڕەدیفیش تێك بچێ پێم خۆشە من دەستم لە مەم دابێ
وەرە با هەڵمژم ئەو لێوە شیرینە بە کەیفی خۆم
لە پاش ئەو تاڵییە با من دەمێك شەکرم لە دەم نابێ
پەلەت بێ، چاوەڕێتم، زوو وەرە، بەس خۆت بخافڵێنە
هەزار جار «هێمن»یش بم بۆ ویساڵت چۆن پەلەم نابێ؟

١٩٧٤/١/١٤

شەوی شاعیر

بابـــەتاهیر! منـــیش دەڵـــێم وەك تـــۆ
«ئاخ لە دەس دیدە، وای لە چەنگی دڵ»
دڵـی جـوانی پەرسـت و چـاوی هـەوەس
شـەو هـەتا ڕۆژ بـە مـن دەدەن گینگـڵ

کـێ دەزانـێ بـە شـەو لـە مـن چ دەکـا
ئـــەو خەیاڵـــە پەشـــێو و ئـــاڵۆزەم؟
کـێ دەزانـێ کـە چـم بەســەر دێـنێ
ئـــەو دڵـــە پڕبڵێـــسە و ســـۆزەم؟

کـــێ دەزانـــێ چـــلۆن بـــەیان دادێ
لـە مـــنی شـــێت و شـــاعیری دڵتـــەڕ؟
کـــێ دەزانـــێ خـــەیاڵی بـــن لێفـــەم
چـۆن بەســەر کەوشـەنا دەکـا شـەوپەڕ؟

ئـەرێ ئـەی بـەدری ئاسـمانی جـەماڵ
هـیچ دەزانـی چـلۆنە حـاڵی مـن؟
شـەو هـەتا رۆژ لـە کونـجی تـەنیایی
وەك هـیلال ئاوەڵایـە بـاڵی مـن!

گیانـە! هێـشتاکە دانـەمرکاوە
ئاگری عیـشقی تونـد و سەرکەشـی مـن
لەشـی گـەرم و گـوڕی دەوێ هـەر شـەو
بۆیـە وا ئاوەڵایـە باوەشـی مـن

لێـوی وشـك و بـەباری مـن دەیـەوێ
هەڵمـژێ لێـوی گۆشـتن و ناڵـت
دەسـتی سـارد و تـەزیوی مـن دەیـەوێ
بیکوشـێ مـەمکی وەك بـەهێی کاڵـت

دەمـەوێ بـەو سـمێڵە زوورانـەم
ئـارەقی سـینگ و باخـەڵت بـسڕم
دەمـەوێ بـسکە نەرمەکـەت بگـرم
دەمـەوێ چـاو لـە چـاوەکەت بـبڕم

دەمـەوێ گـوێم لـە دەنگـی نـەرمت بـێ
دەمـەوێ هەسـت بکـەم هەناسـەی تـۆ

دەمـــەوێ مـــن بگـــەم بـــە كـــاوی دڵ

دەمـــەوێ دابـــمركێ تاســـەی تـــۆ

دەمـــەوێ هیممـــەت و هومێـــدی مـــن

ئەتڵەســـی ناهومێـــدی دابـــدڕێ

دەمـــەوێ پەنـــجەكەت بـــە ئەســـپایی

تـــۆزی غوربـــەت لـــە روومەتـــم بـــسڕێ

ئـــەی هومێـــد ئـــەی رەفیقـــی دێرینـــەم!

تـــۆ نـــەبی كـــێم هەیـــە مـــنی بێكـــەس؟

گـــەر هـــەموو لا لـــە مـــن بهـــارووژێ

نابـــەزم، تـــۆم لەگـــەڵ بـــمێنی و بـــەس

تـــۆم هـــەبێ ئـــەو شـــەوانە رادەبـــرن

تـــۆم هـــەبێ دوایـــی دێ بـــە رۆژی رەش

تـــۆم هـــەبێ هـــەر دەگـــەم بـــە ئامانـــجم

تـــۆم هـــەبێ ئـــەو دەگرمـــەوە بـــاوەش

١٩٧٤/١/٢٥

بناری هەڵگورد

لـە خـەودا دیـم لەسـەر هـەڵگورد
لەســەر چـیای سەرکەشـی کـورد
ماندوو، خەستە، شـەکەت، کفت
لەســـەر تـــەختێکی زێڕکفـــت
لــە بــن لێفــەی ئەتڵەســی ســوور
لەســـەر دۆشـــەگێکی نەســـتوور
بــۆ حەســـانەوە درێـــژ ببـــووم
بــە بــۆنی گــوڵان گێــژ ببـــووم
کـــەوی گرتبـــووی دەور و بـــەرم
غـوورڕە کـەو بـوو لـە بـن سـەرم
شـــــنە کـــاکۆڵی دەبزاوتـــــم
گـــزنگ روومـــەتی دەنگاوتـــم
لــە فریــشتان بــەرزتر بــوو جــێم
هـــەور دەرەویـــن لەبـــەر پــێم

هەوایـــــــەکم هەڵدەمـــــژی
کـــورد و کـــەودەری پـــێ دەژی
گەیبوومـــــە پۆپـــەی ئاواتـــــم
لـــێم دیـــار بـــوو هـــەموو وڵاتـــم
وڵاتــــــی بــــــاب و بــــــاپیرم
جێـــی هەڵـــدانی خـــۆم و بـــیرم
وڵاتــــــی جـــــوان و دڵگـــــرم
هـــــەزار جـــاری دەبـــەر مــــرم
وڵاتــــــی رەنگـــــین و نەخـــــشین
وڵاتـــی ســـوور و ســـپی و شـــین
خێـــری خـــودا، بـــاخی بەهەشـــت
کوێـــستان و بەنـــدەن و پێدەشـــت
تـــەلان، گـــەوە، بـــانوو، بـــستوو
کـــانی، زنـــــە، رنـــــوو، پـــــزوو
مێـــرگ، نواڵـــە، دەریـــا، رووبـــار
نـــەرمان، هەڵـــەموت، لێـــڕەوار
ئاوهەڵدێر، خورێن، گۆمی مەنـد
کێڵگـــە، بـــەیار، بـــژوێن، زەمەنـــد
جـێجـێ کـۆدە، جـێجـێ رووتـەن
جـێجـێ چـێنک، جـێجـێ رەقـەن

جیّجیّ ئاوگر، جیّجیّ شۆنە
جیّجیّ شوورە و قەڵاکۆنە
کوردستانی بە خێر و بێر
«پێی روون دەبۆوە چاوی کوێر»
پۆلێکی پەری شل و مل
بەرموور و ملوانکە لە مل
برژانگ درێژ و چاو بە کل
شان بە کۆڵوانە شەدە شل
ناسك و نازدار و شۆخ و شەنگ
تەنك و شلك و جوان و چەلەنگ
بەژن باریك و خڕ و پڕ
سەری کولمەیان دەیدا گڕ
نەشمیل، رەزاسووك، نازەنین
لەبەر دڵان و خوێن شیرین
چاویان مەست و پڕشەرم بوو
بسکیان ئاوریشمی نەرم بوو
باسکیان سەرینی سەرم بوو

❊ ❊

یەکێك خۆی لە پاڵ دەخزاندم
یەك یەخەی بۆ دەترازاندم

یەک بەناز خۆی ڕێ دەخستم

یەک مەمکی دەنا لە مستم

یەک دەیشێلام ئارام ـ ئارام

یەکێک قانەقدیلەی دەدام

یەک بۆی دەگوتم گۆرانی

بە چریکەی خۆشی ئاسمانی

یەکێک سەمای بۆ دەکردم

یەک دەستی لە ئەستۆ دەکردم

یەک بە بالۆران دەیدواندم

یەک بەسپایی رایدەژاندم

لەو خەوەدا هێشتا لاو بووم

هێشتا بە نموود و بەرچاو بووم

هێشتا مابوو گوڕ و هێزم

هێشتا گەرم بوو ئامێزم

هێشتا هەمبوو باهۆی قەوی

ڕەوەکەم دەکردن کەوی

لە جیژوانێ خۆم رادەگرت

مێزم بە بزۆزاندا دەگرت

هێشتا پێم دەکرا دەسبازی

گراویم دەکردن رازی

هێـــشتا کـــەنفت و پـــیر نـــەبووم
«لـــە بـــاڵ جوانانـــدا تـــیر نـــەبووم»
دڵتـــەڕ و جـــوانیپەرســـت بـــووم
شـــاعیرێکی خـــاوەن هەســـت بـــووم
هێشتا دوور نەبووم لـــە هـــەڵگورد
کیـــژم دەهـــاتن لـــە شـــەوگورد
لـــەپڕ لـــەو خـــەوە راچـــەنیم
بـــە حـــاڵی زارم پێکـــەنیم
لـــە نێـــو مـــاڵێکی بـــێ ژنـــدا
لـــە بـــن لێفێکـــی چـــڵکندا
لەســـەر تـــەختێکی رەق و تـــەق
ســـەرتاپام شـــەڵاڵی ئـــارەق
پـــیر و کەنـــەفت و کەلـــەلا
هـــەموو لەشـــم هـــەلا - هـــەلا
پـــشتم رەق و باســـکم تـــەزیو
پێم نـــەدەکرا ئـــەم دیـــو ئـــەو دیـــو
کـــز و گـــۆد و ســـڕ و بـــێتـــاز
پێـــچم دەدا وەك مارانگـــاز
تـــازە کـــوا خـــەو دەمباتـــەوە؟!
هەســـتام وەبـــیرم هاتـــەوە

ئاوارەم و دوورە وەتەن

بێ تەماڵ و سەڵت و رەبەن

سەرم وڕە و گیانم دێشێ

کەس نییە نازم بکێشێ

چم کردووە، بۆ وام بەسەر هات؟

بۆچی تەرە بووم لە وڵات؟

بۆ هێلانەم لێ شێواوە؟

ئەو هەموو رێگەم پێواوە؟

بۆ لە خۆشی دوورە بەشم؟

بۆ ئەوەندە چارەڕەشم

چییە گوناە و تاوانم؟

تەریدەم؟ جەردەی کاروانم؟

پیاوکوژم؟ رێگرم؟ دزم؟

بۆ دوورم لە کەس و خزم؟!

تاوانم ئەوەیە کوردم

خەڵکی بناری هەڵگوردم

بەو هەوایە پەروەردە بووم

بۆیە تووشی ئەم دەردە بووم

کۆیلەتیم بە لاوە نەنگە

بۆیە وڵاتم پێ تەنگە

دەڵـــێم مافـــی خـــۆمم دەنـــێ
رەپـــێم دەنـــێ بـــۆ بەنـــدەنێ!
دەڵـــێم ئینـــسانم، بەشـــەرم
ئـــەو پەنـــدە دێـــنێ بەســـەرم!
بـــەڵام هـــەڵگوردە و نانـــەوێ
بـــەڵام کـــوردە و مافـــی دەوێ
هـــەزاری وەکـــوو مـــن بـــمرێ
دەســـت لـــە خـــەبات هـــەڵناگرێ
زۆر کەســـی وەك مـــن نـــەمێنێ
ئـــەو مافـــی رەوای دەســـتێنێ

١٣٥٢/١٢/١

پەیامی رانەگەیەندراو

پەیامی من بە گوێی ئەم دڵبەرە نازدارە راناگا

نەسیم «بێسیم» دەبینێ، شل دەبێ، بەم کارە راناگا

گوتی سەبرت هەبێ دووبارە دێمە دیتنت ئەمما

لە کورتیدا تەمەن، وا دیارە بەو دیدارە راناگا

وەکوو پەروانە دەوری لێ دەدەن لاوانی خۆ وڵاتی

گوڵی ئێرە بە ژوانی بولبولی ئاوارە راناگا

نەخۆش و دەردەدار و دڵ بریندارم، پەرستارێك

بە حاڵی ئەم دڵە پڕژان و پڕئازارە راناگا

دەکەی ماچی دەم و لێوان ئەگەر هێز و گوڕێکت بێ

دەنا جوانێك بە دەردی ئاشقی بێچارە راناگا

هەتا کۆمتر دەبێ پشتم پتر هەڵدەکشێ مینیژۆپ

ئیتر دەستم بە داوێنی کچی ئەم شارە راناگا

دەبێ بولبول لە من فێر بێ غەزەلخوێنی، بەڵام چبکەم

گرفتارم، چریکەم بەو گوڵ و گوڵزارە راناگا

١٣٥٣/٣/٢١

ناڵەی جودایی

کۆکردنەوە و ڕێکوپێککردنی:

محەممەدی مەلا کەریم

مانگە شەو

بەڵێنی ڕاگەیاندێ ڕاسپاردە
گوتی: بۆت دێتە بن ئەم پاردە، غار دە
لە جێژوانێ لەمێژە چاوەڕێتم
نەهاتی کیژی جوانی هەڵبژاردە!
تەزووی گەرمم بە لەشدا دێ، ئەگەرچی
تەزاندی شان و پیلم بەردی پاردە
وەرە با ڕەنگ و ڕوخسارت ببینم
بە من چی تیشکی داوێ مانگی چاردە
گڕی ئەم ڕوومەتەی تۆ گەرم و جوانە
تریفەی مانگەشەو جوانیش بێ، ساردە

١٩٧٤

ناڵەی جودایی

ساقیا! وا بادەوە، وا بادەوە
روو لە لای من کە بە جامی بادەوە
موشتەری وەك من لە مەیخانێ کەمن
زۆربەیان شاد و بەکەیف و بێخەمن
مەی حەرامە بۆ سەهەندە و بێخەمان
مەستی بێخەم بۆچی بگرن ئێخەمان؟!
ئەم شەرابە تاڵە دەرمانی خەمە
لێی حەرام بێ ئەو کەسەی دەردی کەمە
ئەم شەرابە ناڵە بۆ بێدەرد نیە
لێی حەرام بێ ئەو کەسەی رەنگ زەرد نیە
بۆ کەسێکە مەی چزیلکی پێوە نێ
بۆچی ملهوڕ لێرە بینی پێوەنێ؟!
بۆ کەسێکە مەی کە دەردی کارییە
بێخەمێك بیخواتەوە، زۆردارییە
بۆ کەسێکە مەی، دڵی پڕ بێ لە داخ
بۆچی لێی بخواتەوە بەرزە دەماخ؟!

ئەو کەسەی بێکەس نیە و خانە خەراب
دەك بە ژاری ماری بێ بادە و شەراب!
ئەو کەسەی نەیچێشتووە دەردی ژیان
ئەو کەسەی نەیدیوە ئێش و برك و ژان
ئەو کەسەی نەکرا نیشانەی تیری خەم
شانی دانەخزا لە بن باری ستەم
ئەو کەسەی هەستی بە زۆرداری نەکرد
تیخی زۆرداری برینداری نەکرد
ئەو کەسەی دەستی لە ئەوکێ بەردرا
ئەو کەسەی دوژمن لە ماڵی دەرکرا
ئەو کەسەی نەیبینی هاتی دوژمنی
تیری یەخسیری لە ئەستۆ دارنی
ئەو کەسەی هێندە نەبوو زویر و زگار
وا نەکەوتە بەر چەپۆکی ڕۆژگار
ئەو کەسەی نەیهاڕی بەرداشی زەمان
ئەو کەسەی «زیڕەی نەگەییە ئاسمان»[1]
ئەو کەسەی دووری عەزیزانی نەدی
تیر و تانەی بێتەمیزانی نەدی
تۆزی بەدبەختی لە سەر شانی نەنیشت
لێی نەگیرا دەور و پشت و چوار تەنیشت

---

١. لە فۆلکلۆر وەرگیراوە.

ئەو کەسەی خواردی و لە بن سێبەر رما
شەو بە نیازی کەیف لە ماڵی خۆی نەما
بۆ دەبێ بێت و بکا مەیخانە تەنگ؟
شوێنی دیکە زۆرە بۆ گاڵتە و جەفەنگ!
ئەو کوڕەی هێشتا لە ژوانێ رێی هەیە
سەیرە زۆر سەیرە کە ئالوودەی مەیە
ئەو کەسەی راوی نەنێن لێرە و لەوێ
ئەو کوڕەی ماچی کچانی دەس کەوێ
ئەو کوڕەی دۆی داوەتی دەستی دەنێ
بێتە ئێرە، چۆنە هەی دێی ناکەنێ؟
ئەو کەسەی «دەستی لە مەمکان گیـــر ببێ»[1]
ئەو کەســـــەی «تفلّی دڵی بۆ ژێـــر بـــبێ»[2]
ئەو کوڕەی کیژێك بەرەو رووی پێکەنێ
ئەو کەسەی هەر سووکەئاوڕێکی دەنێ
ئەو کەسەی پەنجۆڵە بکوشێ جار و بار
ئەو کەسەی دەستی بگاتە گەردنی یار
ئەو کەسەی رامووسێ کوڵمەی تاس و لووس
ئەو کەسەی تێی هەڵنەدابێ چارەنووس
ئەو کەسەی بمژێ خوناوەی گەردەنێ
کوفرە یەك قەترە شەرابی گەر دەنێ

١- لە فۆلکلۆر وەرگیراوە.

ئەو کەسەی ئاسوودەوو خۆش رایبوارد
قەت خەمی یەخسیر و کۆیلانی نەخوارد
یەك لە ماڵێ چاوەڕێی بوو بێتەوە
دەرکی نێو ماڵێکی لێ بکرێتەوە
خەمڕەوێنێك گوێ بداتە رازی ئەو
نازەنینێك بێ بکێشێ نازی ئەو
بگرێ پەنجەی نەرم و نۆڵی ئاسکێ
بۆی کرابێتە سەرینێ، باسکێ
هەیبێ هێز و گورد و تین و تاو و گوڕ
رۆژگاری ڕەش نەبێ، بەختی مکوڕ
ئەو کەسە جێگای لە مەیخانێ نیە
ئەو کەسە بادە و شەرابی بۆ چیە؟

ساقیا! وا وەرگەڕێ، وا وەرگەڕێ
روو لە لای من کە، مەچۆ بۆ سەر پەڕێ
لەنگەرێ بگرە، مەبە وا بەرزەفڕ
بێنە بۆ من، بێنە بۆ من جامی پڕ
مەی حەلاڵە بۆ منی وێرانە ماڵ
بۆ منی سەرگەشتەوو رووت و رەجاڵ
بۆ منی بابردەڵەی گردەنشین
بۆ منی دڵ پڕ لە ئاسۆر و برین

بۆ منی ئاوارەوو دوورەوەتەن
بلبلی بێبەش لە گولزار و چەمەن
پەڕ وەریوی، بال شکاوی، دەنگ بڕاو
بێبژیوی، بەشخوراوی، دەرکراو
پیری زورهانی، کەنفتی، دەربەدەر
دیدە سووری، دڵ مەکۆی دەرد و کەسەر
داتەپیوی، بێپەسیوی بێقەرار
بێکەسی، دەستە شکاوی کۆڵەوار
لێو بەباری دەردەداری ڕەنجەڕۆ
شاعیری جوانی پەرستی دڵ بە سۆ

* * *

ساقیا! بۆ کوێ دەچی، بۆ کوێ دەچی؟
تۆش لەبەر ئەو ملهوڕانە ملکەچی؟
تۆش بە ڕەنگ و بۆی ئەوان خواردت فریو؟
چاوی تۆشی هەڵفریواند زێڕ و زیو؟
تۆش دەگۆڕیەوە دەگەڵ گەوهەر، هونەر؟
کەنگێ گەوهەر جوانی کردن بەختەوەر!
زێڕ بەلایە بێوەفایە دەوڵەمەند
هەر هونەر نەمرە، هونەروەر مەرد و ڕەند

«چلکی دەستە ماڵی دنیا[١]» وەك دەڵێن
ماڵپەرست پەیمانشکێنە و بێبەڵێن
قەدری جوانی کوا دەزانێ ماڵپەرست
جوانپەرستە پیری خاوەن زەوق و هەست

نا مەچۆ، جوانێ مەچۆ، واوە مەچۆ!
تۆ فریوی زێڕ و زیوی وان مەخۆ!
ئەو هەوەسبازانە جێی متمانە نین
هەر دەزانن گوڵچنین و بەیڕنین
وا وەرە، دەی وا وەرە نێزیك بە لێم
بمدەیە مەی، بمدەیە مەی تا دەڵێم:
«مست مستم ساقیا دستم بگیر!
تا نه افتادم ز پا دستم بگیر!»[٢]
جا کە سەرخۆش بووم بە دەنگێکی نەوی
بۆت دەڵێم ئەو شیعرە بەرزەی مەولەوی[٣]
«بشنو از نی چون حکایت می‌کند
از جداییها شکایت می‌کند»

١- لە فۆلکلۆر وەرگیراوە.

٢- نیوەی یەکەمی ئەم بەیتە هی شاعیرێکی هاوچەرخی فارس و نیوەی دووەمی لە یەکەم مەسنەویی مەولەوی بەلخیە.

٣- مەولانا جەلالەدینی بەلخی.

گوێم دەیە نەی دیدە مەستی قیت و قۆز!
تا بناڵێنم وەکوو بلوێر بە سۆز
نابێ قەت ناڵەی جودایی بێئەسەر
جا چ نەی بیکا چ پیاوی دەربەدەر
بۆیە ناڵەم تێکەڵی نەی کردووە
شیوەنێکم پێیە نەی نەیکردووە
لێم گەڕێ با دەربڕم سۆزی دەروون
لێم گەڕێ با هەڵوەرێنم ئەشکی روون
شیوەنی من شیوەنی ئینسانیە
بانگی ئازادی و گرووی یەکسانیە
شیوەنی من شینی کوردی بێبەشە
ئەو گەلەی حاشا دەکەن لێی و هەشە
با لە زارم بێتە دەر پشکۆی شیعر
با فراوانتر بکەم ئاسۆی شیعر
پارچە گۆشتێکە دڵی من روو نیە
ناڵەناڵی من درەنگە زوو نیە
دەردی دووری، دەردی دووری، کوشتمی
دەردی وشیاری و سەبووری کوشتمی
یادی یاران و وڵاتم رۆژ و شەو
لێی حەرام کردم قەرار و خورد و خەو

خەمڕەوێنێك لێرە من ناكەم بەدی
چۆن پەنا بۆ مەی نەبەم ساقی ئەدی؟!
نابینم خاك و وڵات و شاری خۆم
نابینم ناسیاو و دۆست و یاری خۆم
روو لە هەر لایەك دەكەم نامۆیە بۆم
نابینم جیژوان و كەونەلانی خۆم
شەو دەكێشم شەونـخوونی و بیخەوی
رۆژ دەچێژم دەرد و داخی بیئەوی

* * *

چۆن نەناڵێ ئەو دڵەی پڕ هەستی من؟!
چۆن لە ئەژنۆ ببنەوە دوو دەستی من؟!
چۆن نەناڵێ ئەو دڵە ئەنگاوتەیە؟!
بەرد لە بەردی بێتەوە دەنگی هەیە
ژانی ناسۆری جوداییم چێشتووە
هەرچی خۆشم ویستووە جێم هێشتووە
هەڵبڕاوم من لە یاری نازەنین
دەركراوم من لە خاكی دڵنشین
بوومە ئاوارە و پەرِیوەی دوور وڵات
كەوتـمە نێو وردە داوی رێی نەجات
بەكرەشۆفارە ئەوی مووخەی چنیم
زێی مەم و زینان وڵاتی لێ تەنیم

کەوتمە نێو چاڵی دیلی وەك «مەمێ»
«یایە زین» لە کوێیە هاواری کەمێ!
کوا «قەرە تاژدین»، «چەکۆ» و «عەرفۆ» لە کوێن؟!
بێنە هانام وەك پڵینگی چنگ بە خوێن
«لاس»ە شۆڕێك بووم غەنیمی دوژمنان
ئێستە ئەنگاوم بە تیری چڵکنان
وام بە تەنیایی لە نێو خوێنا شەلاڵ
کوانێ عێل و کوانێ «خانزاد» و «خەزاڵ»؟!
زۆر لەمێژە نارەناری منی نەبیست
هەر وەکوو «شەمزین»، «شەم»یلەی خۆش ئەویست
وەك «سیامەند»ێ لە چۆڵ و بەندەنێ
جەرگی لەت کردم پەلی دارەبەنێ
شەتڵی جواناوم منی سارده برین
کوا «خەج»م تا بۆم بگێڕێ گەرمەشین؟!
«مانگی کانوونێ بە چلوان دەرکرام»[1]
وەك «برایم» لەو وڵاتە راو نرام
کوا «پەریخان» بەند و باوم بۆ بڵێ؟!
بۆ نەسووتێم نەبمە پۆلووی سەر کلێ؟!
ئەو لە زۆزان، من لە تارانێ دەژیم
کێ دەڵێ ئەمنیش وەلی دێوانە نیم؟!

---

١ لە بەیتی برایمۆك وەرگیراوە.

کوردەواری ئەی وڵاتە جوانەکەم!
رۆڵەکەم! خێزانەکەم! باوانەکەم!
ئەی ئەوانەی قەت لە بیرم ناچنەوە
ئێستە بمبینن ئەرێ دەمناسنەوە؟
رۆژگار هاڕیومی وەك ئەسپۆنی ورد
هێز و توانای لێ بڕیوم دەردە کورد
بوومە گەپچاڕ و دەکا گاڵتەی بە من
ئەو رمووزنەی زەندەقی چووبوو لە من
ئەی رەفیقان، ئەی عەزیزانی وڵات!
ئەی برای هاوسەنگەری جەرگەی خەبات!
گەر دەناڵێنم، ئەمن پەككەوتە نیم
تێدەکۆشم بۆ وەسڵ تاکوو دەژیم
کۆششی من زۆر بەجێیە و زۆر رەوا
چونکە قانوونی تەبیعەت وایە، وا
«هر کسی کو دور ماند از اصل خویش
باز جوید روزگار وصل خویش»[١]
رێگە دەبڕم، کوانێ هەنگاوم شلە
راستە بێهێزم، دەکەم ئەمما ملە
هەر دەپێوم کێو و شاخ و چۆڵ و دەشت
دێم بەرەو کوێستان بەرەو باخی بەهەشت

---

١. شیعری مەولەوی بەلخیە.

دێم بەرەو زیخ و چەو و کانیاوی خۆم
چۆن لەوانە وەردەگێرم چاوی خۆم؟
دێم بەرەو ئەو دار و بەرد و بەندەنە
دێم بەرەو ئەو باخ و مێرگ و چیمەنە
دێم بەرەو زورك و تەلان و کەند و لەند
دێم بەرەو بژوێن و زەنوێر و زەمەند
دێم بەرەو پاناوك و هەوراز و نشێو
دێم بەرەو ئەشکەوت و زەندۆڵ و پەسێو
دێم بەرەو بەفر و چلوورە و بەستەڵەك
دێم بەرەو شێخاڵ و ریچکە و رەشبەڵەك
دێم بەرەو لێڕ و چڕ و بەستێن و چۆم
دێم بەرەو هەڵدێر و گێژ و بەند و گۆم
دێم بەرەو هۆبە و هەواری باسەفا
دێم بەرەو لادێ، بەرەو کانگەی وەفا
دێم ببینم نیشتمان و زێدەکەم
دێم ببینم خزم و کاك و دێدەکەم
دێم و دەگرم بازی بێری شۆخ و شەنگ
دێم و دەگرم دەستی دۆی جوان و چەلەنگ
دێم گراوی خۆم لە باوەش وەرگرم
دێم نەهێڵم بەرهەڵست و بەرگرم

دێم و هەڵدەمژم شنەی کوێستانی کورد

دێم و دەچمە شەوڕنی بێستانی کورد

دێم و دەشکێنم لەوێ جامی شەراب

ماچی شیرین نایەڵێ تامی شەراب

دێم و ناترسم لە پەرژینی بەزی

هەر پەری سەرکەوت و دێودزمە بەزی

تا بمێنێ نووری چاو و هێزی پێم

دێم و دێم و دێم و دێم و دێم و دێم

دێم هەتا هەمبێ بڕست و بیر و هۆش

گەر گلاشم، کوردەواری و ئێوە خۆش!

١٩٧٤

تاوانی بێهێزی

لە كۆ ئەسرین دەبارێنم لە بۆ كوردی پەراكەندە
لە گەرمێن غەرقی ئارەق بووم و چاوم هەر لە سامڕەندە
منی زنجیرپسێن لێرە ئەسیری بسكی جوانێكم
زەمانە گەرچی ئالۆز و پەشێوە، «كەڵ بە موو بەندە»
گوتی: «ئێوارە بازاڕێ» وەرە ماچت دەدەمێ، نەمویست
هەڵۆی كوێستانی كوردستانم و ناژیم بە دەستەندە
دڵم سەد هێندی دیكانە بە ناز بشكێنی، دەنگ ناكەم
چ سوودێكی هەیە، كێیە بپرسێ داد و گازندە؟
جیهان و هەرچی خێر و خۆشیە بۆ هەڵبژاردانە
بە قانوونی تەبیعەت پاشەرۆك‌خۆرە ئەوی گەندە
ئەگەر تاوانی بێهێزی نیە بۆچی لە دنیادا
بەشی من ماتەم و شینە، بەشی خەڵكی زەماوەندە
بە مردوویش نیشانەی گوللەیە ئەو كەللە پڕشۆرە
ئەوێستاش دەرسی سەربازی دەڵێ ئەو شاعیرە رەندە
سەری تەعزیم لەبەر تۆ دانەواندن فەخرە بۆ «هێمن»
بژی «حاجی»! كە كێوی هیممەتت سەد هێندی ئەڵوەندە

ئێوارەی پاییز

لــە ئاســۆیەکی دوورە دەســت   ئاوا بوو زەردە پاییزی
دەتگوت بووکێکی بێنازە   پەردە جێ دێڵێ بە زیزی
پەڵە هەورێکی چڵکنە   گرتی سووچێکی ئاسمان
گەڵای زەردی دارێك وەری   زریان بردی بەرەو نەمان

جووتێك کۆتری سەر بە کڵاوە   هەڵکوور ماون لە سوانەیەك
دیارە لەو دەوروبەرانە   پێیان شك دێ هێلانەیەك
پاساری سەر داری کۆڵان   فڕە و جیکەیان لێ بڕا
قەل فڕی... فڕی... تا ون بوو   هەر رووڕەشی خۆی پێ بڕا
شەپۆلێك مۆسیقای بەسۆز   هات و رابورد بە بن گوێمدا
شوێنێکی بۆ خۆی کردەوە   لە ناخی دڵی توێ توێمدا

ئاخر کۆڵی بۆ برده ژوور — باربەرێکی درێژی رووت

دەرکی دووکانی گاڵە دا — مام حاجی و بەرەو ماڵ بزووت

ئازدارێکی چارشێو بەسەر — بە تەنیشتمدا تێپەڕی

بە غار هات و توند قیژاندی — رووتەڵەیەك بە بەدفەڕی

کەمێك راوەستا جا رابورد — ئەو لاوەی جادەی دەپێوا

دیار بوو خێسێکی دابوویە — ئەو شۆخە لە بن چارشێوا

کیژێك خۆی لە ژوور کوتاوە — دەرکەی حەوشەکەی پێوەدا

ئیتر شوێنەواری جوانی — بەدی ناکەم لەم نێوەدا

تا تاریکان پەیدا دەبێ — چۆڵ و چۆڵتر دەبێ جادە

نە دێتە دەر کیژی لەبار — نە رادەبرێ لاوی سادە

هەوا بوولێڵە، ئاو لێڵە — گوڵ سیس بووە، گەڵا زەردە

تەنانەت رەنگی گۆڕاوە — ئەم دیوار و دار و بەردە

تەماشای هەر شتێ دەکەم — رەنگی پاییزی گرتووە

جوانی خۆی لێ شاردوومەوە — دزێوی ریزی گرتووە

چاوم لە ئاسمان بڕی — دڵم هێندەی دیکە گیرا

گەلێك بیرەوەری کۆنم — لەپڕ هاتنەوە بە بیرا

ئارام - ئارام بە لۆژەلۆژ — ئەوا بەرەو ماڵ بوومەوە

نە کەس لە پێشمدا دەڕوا — نە کەس دیارە بە دوومەوە

نا نا نارۆم، مەلەی دەکەم — لە نێو دەریای مەندی خەیاڵ

داهێزاو و رووگرژ، توورِه   دڵ پڕ تاسه، مێشك بەتاڵ

ئاخ، دیسان رووپەڕێك درِا   لە رۆژنەژمێری تەمەنم!

ئاخ، دیسان شەو داهاتەوە   من هەروا دوورە وەتەنم!

ئاخ، دیسان چوومە ژێر باڵی   رەشی شەوگاری تەنیایی!

ئاخ، دەبێ دیسان بچێژم   ژەهراوی تاڵی جودایی!

ئاخ، دیسان دەبێ رابوێرم   لە ژوورێکی سارد و سڕدا!

دەگەڵ ئازار دەستەملان بم   تا بەیان لە نوێنی شڕدا

دەڕۆم، دەترسم، دەلەرزم   لە پەلاماری مۆتەی شەو

داد لە دەس ئەم دڵەی بە خەم!   وای لە دەس ئەم چاوەی بێخەو

دەڕۆم تا سەر پێکەوە نێم   دەگەڵ زام و دەرد و ئێشم

دەڕۆم تا شەوێکی پاییز   من شەونخوونی بکێشم

دوور قاقایەکم گوێ لێ بوو   دەتگوت گوللەم پێوە دەنێ

چۆن بە ئێوارەی پاییزیش   ئی وا هەیە پێبکەنێ!؟

خەیاڵم ببوو بە وشە   نەمزانی کەس بە دوامەوە

دەنگێکی لەرزۆك و نەرم   بەسپایی جوابی دامەوە:

«بەڵێ هەن و یەکجار زۆرن   بازرگانی فرمێسك و خوێن

بەڵێ هەن و پێدەکەنن   بە سەربەهەش، بە ملبەکوێن

بەڵێ هەن و پێدەکەنن   بە من، بە تۆ، بە هەزاران

بە داخی باوك کوژراوان   بە هەنیسکی هەتیوباران

بە نەزانی، بە نەخۆشی — بە تاریکان، بە شەوەزەنگ

بە زنـجیر، بە تەناف، بە دار — بە گرتووخانەی تەڕ و تەنگ

بە بۆکورِووز، بە چرِە دووکەڵ — بە هاڵاو، بە گڕ، بە ئاگر

بە تەم، بە مژ، بە هورِە، بە دۆك — بە تۆفانی وڵات داگر

بە بووەلەرزە، رەشەبا — بە سووتـمان و زریان و زەڕ

بە هەرچی خراپ و شوومە — بە گشت دەسکری خوای شەڕ

بە ناڵە، بە کوڵ، بە گریان — بە سینگ کوتان، بە روو رنین

بە بەرگی رەش، بە چاوی سوور — بە گۆڕخانە، بە کۆڕی شین

بە کەلاوە، بە کوندەبوو — بە دیواری هەرەس هێناو

بە داوێنی تیتۆڵ تیتۆڵ — بە ئانیشکی پینەکراو

بە نووکەنووکی بێوەژن — بە هانەهانی ماندووان

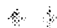
بە زیرەزیرِی منداڵان — بە نووزەی نیوە زیندووان

بە نەرِەنەرِی جەللادان — بە قرمەقرمی شەست تیران

بە ویرِەویرِی قەمچیان — بە ئەشکەنـجەی رووناکبیران

بە چڵکی یەخەی کرێکار — بە کەفـی سەرشانی جووتێر

بە پەچە و روویەند، بە خەنـجەر — بە یەك نەبوونی مێ و نێر

بە قەڵەمی بەزیوی کول — بە زمانی لە بندا براو

بە دەرکی داخراوی فێرگە — بە کتێب و دەفتەری دڕاو

له قامووسی ئەواندا بەزەیی مانای نەماوە
بێزیان لە بزە هەڵدەستێ وازیان لە خوێن و زووخاوە
هەر دڵۆپی خوێنی لاوێ بۆ وان یاقووتێکی سوورە
هەر تکەی فرمێسکی کیژێ بۆ وان مرواری بەرموورە
هەناسەی ساردی ئاواران کۆشکی ئەوان گەرم دەکا
لەشی رەق و زگی برسی جێ پارووبیان نەرم دەکا
سەرمایەی وان لە گەڕدا بێ با زۆر دەرك بە قوڕ گیرێ!
دۆلار لە برەو نەکەوێ با کۆڵەوار بێ داپیرێ!
دەبا خوێن بێ و سەران بەرێ چەرخی کارگەیان بگەڕێ
پێدەکەنن، پێدەکەنن بە بڵێسەی ئاگری شەڕێ»

گوتم: کەوابوو ئاشنا! بەشی ئێمە لەنێو چوونە
گوتی: «نا، نا، دوور بنوارە... دوور بنوارە... ئاسۆ روونە...»

١٩٧٤

بەرەو ئاسۆ

سۆفـی گۆشەی خانەقا بووم، ئێستە پیری مەیکەدەم
زاهیدی خەڵوەتنشین بووم، ئێستە مەست و مەیزەدەم
سەروی ئازادیش لەبار و دڵکەش و بەرزە، بەڵام
گیانەکەم! من شێت و شەیدای لار و لەنـجەی ئەم قەدەم
جیلوەیی جوانی لە هەرچیدا هەبێ خۆشم دەوێ
ڕۆژێ کوشتەی مینیژۆپ و ڕۆژێ گیرۆدەی شەدەم
هەر یەکەی بۆ خۆی دەجووڵێنێتەوە هەستی دەروون
زەردەپەڕ، کاروانکوژە، تاریك و ڕوونی سوبحدەم
ئاسـمانی ساو و دەریای مەند و تارمایی چیا
سێوی لاسوور و بەهێی زەرد و هەناری گوڵ بە دەم

کێ وەکوو من سارد و گەرمی ڕۆژگاری چێشتووە؟
گا لە دەشتی گەرمەسێر و گا لە کوێستانی گەدەم!
وەك شەپۆلی زێی خوڕەم، ساتێ هەدادانم نیە
گێژ دەخۆم، پێچێ دەدەم، من ڕۆڵە کوردی ئەم سەدەم
ڕێگە سەخت و پڕ لە کەند و لەند و هەڵدێرە و گەوە
هەر دەبێ ببزووم، دەبێ بکشێم، وچانی لێ نەدەم
سێبەری مەرگم لە پێشدایە و بەرەو مەنزڵ دەڕۆم
ئاخی گۆڕی تەنگە جێگام، هەر تل ئاسا بێ قەدەم
من بەرەو ئاسۆ، بەرەو ڕووناکی باڵم گرتووە
چۆن بەرەو تاریکی دەخشێم، پاڵ وە شەیتانێ دەدەم!
کانی ڕوونم دی بە لێشاوی بەهار شلوێ نەبوو
بەفری گەورەم دی چیای گرت و بە تاوێ بۆە قەدەم
ژینی کورتم دی پڕاوپڕ بوو لە شانازی و شەرەف
عومری زۆرم دی کە دوایی هات بە ڕیسوایی و نەدەم
ئاگری سینەم بڵێسەی دێ و وڵات ڕۆشن دەکا
ئەو دەمەی خۆم وەك دڵۆپێك دەچمە نێو دەریای عەدەم

١٩٧٥

جوان ناسووتێ

دیم کچێکی لەباری لادێیی

بۆ نوێژ رادەخا بەرەڵبێنێ

گوتـم: ئەی نازەنین کە روخسارت

هەموو باخی بەهاری خوا دێنێ!

بۆچی پێت وایە ئەو خودا گەورە

هێندە بێڕەحـمە تۆش بسووتێنێ؟!

سازی ناساز

بلبلی باڵ شکاوی وەختی گوڵم
هەر شەپۆلان دەدا دڵی لە کوڵم
کوردی بەندی بەیانی نەورۆزم
گڕی گرتووە دەروونی پڕسۆزم
موغی بێئاگری شەوی یەلدام
چاوەڕێی چارەنووسی ناپەیدام
کەوی بێدەنگی نەوبەهارانم
گوڵی بێڕەنگی چاو لە بارانم
کونجی جێژوانی چۆڵ و خامۆشم
سێبەری نازەنینی ڕەشپۆشم
دەستی بەربووی کچی گەڕی شاییم
هەستی خنکاوی لاوی سەوداییم

کێلی گۆڕی شەهیدی گومناوم
تاکە داری کڕووزی بێئاوم
دەفتەری شیعری شاعیری رووتم
شەمی سەرگۆڕ و داری تابووتم
کونی گیراوی کۆنە شمشاڵم
خەونی ئاڵۆز و خاتیرەی تاڵم
ژیلەمۆی ئاگری بەیانانم
باوکی فرمێسکم و کوڕی ژانم
باڵە سووتاوەکانی پەروانەم
شووشە بادەی بەتاڵی مەیخانەم
چڵە رێحانی دوورە دێراوم
سازی ناسازی هەڵپەسێرراوم
تکە ئاونگی سەر گەڵای زەردم
خەستەوو دەردەداری چی دەردم
ئاخرین تیشکی خۆری پاییزم
شاعیری پیری تووڕەوو زیزم
چۆن دەتوانم بە تۆ بڵێم من چیم؟!
خۆم گومانم هەیە کە هەم یا نیم!

ماچی خودایی

وەرە یارم، وەرە ئەی تازە یارم!
وەرە ئەستێرەکەی شەوگاری تارم!
وەرە ئەی شاپەڕی باڵی خەیاڵم!
وەرە ئەی شەوچرای ڕووناکی ماڵم!
وەرە خاسە کەوی ڕام و کەوی من!
وەرە ئیلهامەکەی نیوەشەوی من!
وەرە ئۆخژنی سینەی پڕگڕی من!
وەرە پیرۆزەکەی بەرزەفڕی من!
وەرە ئاوەنگی سەر پەلکی گوڵی سوور!
وەرە ئاورینگی گەرم و مەشخەڵی نوور!
وەرە ئەی ڕێژنە بارانی بەهاری!
وەرە شیعری تەڕی پڕ وردەکاری!
وەرە ئەی نەونەمامی باخی ژینم!
وەرە ئەی شاگوڵی مێرگی ئەوینم!
وەرە کاروانکوژەی کاتی بەیانیم!
وەرە بیرەوەری و ئاواتی جوانیم!

وەرە ئەی بوت هەتاکوو بتپەرستم!
وەرە مەمکۆڵەکەت بگرم بە مستم!
وەرە ئەی «خەج»، وەرە ئەی «خاتو زین»م!
وەرە با بەژن و باڵاکەت ببینم!
وەرە با دامرێ ناوات و تاسەم!
وەرە با بسکەکەت لادا هەناسەم!
وەرە با هەڵمژم ئەم لێوە گەرمە!
وەرە با هەڵگوشم ئەم رانە نەرمە!
وەرە جوانێ، وەرە نازت بکێشم!
وەرە وەك دەستەگوڵ داتنێم لە پێشم!
وەرە با بەس بکەم ئەم باوە ـ باوە!
وەرە با بێن بکەم ئەو بسکە خاوە!
وەرە با دەست لە باڵاکەت وەرێنم!
وەرە کوڵمەم لە کوڵمەی تۆ خشێنم!
وەرە سوور بە لەسەر وادە و بەڵێنی!
وەرە کورد بە و مەکە پەیمانشکێنی!
وەرە گیانم فیدای چاوی رەشی تو!
وەرد با هەست بکەم گەرمی لەشی تۆ!
وەرە ماچم دەیە ماچی خودایی!
کە بێزارم لە ماچی سینەمایی

١٩٧٦/١/١٢

جوانی بەس نیە

جوان پەرستم، جوان پەرستم ... بە دیداری جوانان مەستم
کە دەبینم کیژی تەرپۆش ... گشت خەمێ دەکەم فەرامۆش
کە کیژێکی جوان دەبینم ... سارێژ دەبنەوە برینم
کە دەبینم لەنجە و لارێ ... هەست ناکەم بە چ ئازارێ
کە نازدارێ رادەبرێ ... دڵی سارد بۆوەم گڕ دەگرێ
کە چاو لە چاوێ دەبڕم ... بە ئاسمانێدا دەفڕم
کە رێك دەکوشم پەنجەی نەرم ... لەشی سڕم دەبێ گەرم
بزەی شیرینی سەر لێوێ ... هەستی پیرانەم دەبزێوێ
نازی شۆخێکی نازەنین ... دەمباتە بەهەشتی بەرین
بیرم لە بەرم دەڕوێن ... کەچی کچم هەر خۆش دەوێن
کچ ئاواتی پیرۆزمن ... خۆشی دڵی پڕسۆزمن
کچ نووری دیدە و چاومن ... بەندی جەرگ و هەناومن
کچ رووناکایی ژینمن ... کچ هەتوانی برینمن
بەڵام ژین هەر هەوەس نیە ... جوانیش بە تەنێ بەس نیە...

چاویلکه

لەو دەمەیڕا دڵم لێی داوه بۆ ژوان

من دێوانەی چاوی جوانم، چاوی جوان

گەرچی خەڵکی وڵاتی چاو جوانانم

چاوی جوانم نەدی تێر بە چاوانم

هەتا لاو بووم چاوی جوانم لێ ون بوو

پەچە و رووبەند و چارشێوم دوژمن بوو

ئێستا پیرم و کەوتوومەتە ئاویلکە

چاوی جوانم لێ ون دەکا چاویلکە

١٩٧٧/١/٢٠

عیشق و ئازادی

ئەگەرچی شەو درەنگە ساقی بۆم تێکە کەمێکی‌تر
کەوا ئەمشەو سەری هەڵدا لە ناخمدا خەمێکی‌تر
لە بادە ئەم ژەمە تێر کە منی تینووی جگەرسووتاو
بە چی دیارە کە دەبینم شەوێکی‌تر، ژەمێکی‌تر!
ئەوەندە دەردەدار و بێ‌پەرستارم کە پێم وایە:
لە سەرکێکی تەمەن، هەڵناکرێ تازە شەمێکی‌تر
گەلێکم رۆژگاری تاڵ و شیرین رابوارد، ئاخۆ
مەرگ مەودا دەدا دیسان ببینم سەردەمێکی‌تر!
گەیشتمە سەر ترۆپکی ئارەزوو رۆژێ، کەچی روانیم:
لە پێشمدایە زەرد و ماە و سەخت و ئەستەمێکی‌تر
هەتا چارشێو بەسەر تۆوە دەبینم نازەنینی کورد!
بە سەر بیبیلەکەی چاوی منا دەکشێ تەمێکی‌تر

ئەما «خانی» هەتا چیرۆکی عیشقی ئێمە داڕێژێ
دەنا هێشتا لە کوردستان دەژین «زین و مەم»ێکی‌تر
پەپوولەی خۆشەویستی من لە شوێنێ ناگرێ ئارام
دەنیشێ و باڵی دەبزێوێ لەسەر سینە و مەمێکی‌تر
هەزار هێندە پەرێشان و سیاچارە بژیم هێشتا
لە نێو دڵدا هەمە ئاواتی خاڵ و پەرچەمێکی‌تر
هەتاکوو دواپشوو رێبواری رێگای عیشق و ئازادیم
ئەگەر بێجگە لە ناکامیش نەبینم بەرهەمێکی‌تر
کە فرمێسکم لە سەر روخساری کیژی دڵشکاو بینی
گوتم: یا خوا لە سەر سوورگوڵ نەبینم شەونمێکی‌تر
شەوێکی چاوەنوارت بووم، نەهاتی گیانەکەم! ویستت
منی دڵناسکی شاعیر بگێڕم ماتەمێکی‌تر
خدر نیم بۆ تەمەن شێت بم بە کانی ژینێدا نووسێم
ئەوەندەم ژین دەوێ تا دەم دەنێمە نێو دەمێکی‌تر
بە تۆ چارەی چلۆن دەکرێ دەروونی پڕ لە ئاسۆرم
خەساری بۆ دەکەی دوکتۆری زانا، مەرهەمێکی‌تر؟
بەهار و گوڵ، کچ و مانگەشەوو شیعری تەڕ و بادە
لەوەی زیاتر جەنابی شێخ! گەرەکتە عالەمێکی‌تر؟

١٩٧٧

سووڕی دەوران

زەمانی زوو هەبوو میرێکی زۆردار
دزێو و دڵڕەق و خوێنڕێژ و لاسار
دڵی خۆش بوو بە ئازاری هەژاران
بە دەس ئەو چوون هەزاران و هەزاران!
قسەی خۆشی دەگەڵ خەڵکی جوێن بوو
هەمیشە تیخی جەللادی بە خوێن بوو
سەری زۆر لاوی جوانچاکی بڕیبوو
زگی زۆر پیاوی دڵپاکی دڕیبوو
رق و قینی لە نێو چاوان دەباری
دزی و سووتـمان و کوشت و بڕ بوو کاری

بزەی هەرگیز نەبینرابوو لەسەر لێو
دەغەزری وەك یەکانە و بڕڕەکی کێو
دڕندەی هار و ماری بێڕەزا بوو
لە تالآن و بڕۆیە شارەزا بوو
لە ترسانی وڵات پڕ ترس و رەو بوو
رمووزنەی تاریکان و خێوی شەو بوو
گرووگریان بە ناوی ئەو دەکرد ژێر
لەوی تۆقیبو هەم زارۆك و هم پیر
مەکۆی جەردە و چەتان بوو دیوەخانی
غولآم و نۆکەری بوون نانی ـ نانی
لەوی بێزار بوو ئینسانی بەناموس
تەشیڕێس بوو لە دەرکی ئەو زمانلووس
دەیانکرد خزمەتی وەك دیل و بەندە
هەتیوچە و سەرسەری و سۆدرە و سەهەندە
لە هەق بێزار و دڵبەستەی ریایی
یەکەم تۆچێنی کێڵگەی بێوەفایی
نەیاری چاکە وو یاری خراپە
خەزێنەی کونبڕ و شاری خراپە
پەڕی قامووسی ئەویان کردبوو داگیر
وشەی دار و تەناف و کۆت و زنـجیر

بەڕاستی ملهوڕێك بوو دوژمنی گەل
لەبەر ئەو نەیدەوێرا کەس بڵێ لەل
خودا رازی بوو لێی، ئەمما خودای شەڕ
لە خەڵکی بەریبوو وەك گورگی نێو مەڕ

بەڵام کیژێکی بوو ئەو گەندە پیاوە
کە دەتگوت خوشکی ئاونگ و خوناوە
لەباریّ، نازەنینیّ، کوڵمە ئاڵیّ
نیگاریّ، دلڕفێنیّ، چاوکەژاڵیّ
بەژن باریك و باڵابەرز و تەڕپۆش
یەسك سووك و رەزا شیرین و رووخۆش
هەنی جوانتر لە مانگی ئاسمانی
پەری رەشداڵی بوو ئەبرۆی کەمانی
بسك رەشتر لە رۆژی ژێرچەپۆکان
پەشێواویّ کە ژیری بۆ پەشۆکان
کەزی خاوتر لە خاوی لا نواڵە
لە شەرمی کوڵمی سوور بۆوە گوڵاڵە
ئەوی تیری ئەوین جەرگی نەکۆڵیّ
نەبوو ئاگای لە پێکانی مژۆڵیّ
بزەی دەرمانی دەردی دەردەداران
وشەی وەك بەختەبارانی بەهاران

سەمای پەریانە دەتگوت لار و لەنجەی
پەڕی گوڵ دەیوەشاندن دەست و پەنجەی
کورەی هەردی دەهێنا گۆی مەمانی
لە لای وی تامی دەسبازی دەزانی
هەموو شێوەی لە بابی خۆی جودا بوو
فریشتەی پاکی و خێری خودا بوو
تەبیعەت ئەو کرەی وا ورد تەنیبوو
خودای جوانی لە خۆشیانی خەنی بوو
دەگەڵ ئەو جوانییە خاوەن شەرم بوو
دڵی زۆر نەرم و خوێنی زۆر گەرم بوو
دەبوو جێی ئەو بەرزتر با لە هەوران
کەچی دەژیا لە ژووری ماڵی گەوران
دەبوو چەتری سەری باڵی هوما با
نە وەك ئاوا لە رووپۆشێ خزابا
دەبوو سواری قەڵاندۆشی هەڵۆ با
لە بەرزایی چیادا سەربەخۆ با
نە وەك لێی داخرابا دەرکی حەوشە
ژیابایە لە نێو ئەو غەور و خەوشە
دەبوو ژوانگەی لە کن راوگەی کەوان با
نە وەك وا چاو لە دەستی دەرکەوان با

دەگەڵ پێروو بکا راز و نیازێ
گەلاوێژی بە هاوڕازی بنازێ
بکا سەیرانی زەرد و ماه و رازان
لە خەو رابێ بە سیرەی سەقر و بازان
گزینگ بنگێوێ کوڵمەی ئاگرینی
شنە ببزێوێ بسکی پڕ لە چینی
دەگەڵ گوڵ پێکەنێ فێنکی بەیانی
سەرانسەر پڕ لە خۆشی بێ ژیانی
دەگەڵ بولبول بڵێ حەیران و بەستە
خەڵك شەیدا بکا بەو شۆر و هەستە
دەبایە چێژی ئازادی بچێژێ
نەوەك فرمێسکی نامرادی بڕێژێ
بە ئاونگێ بشوا روخساری پاکی
لە پاکان ون نەبێ دیداری پاکی
دەبوو بوکشن دەس و پەنجەی لە گۆوەند
کوڕی دیواندڕی، بەند هەڵبڕی، رەند
دەبوو جووتی ژیانی هەڵبژێرێ
نە وەك بابی بە سەوقاتی بنێرێ
قەفەس زیندانی تاوسی شۆخ و مەستە!
کچی جوان و لەبار و دەرکی بەستە؟!

کچی بێبەش لە نێو بورج و قەڵادا
دوڕە ئەمما لە دوڕ دورجی بەڵادا
دەبا هەر ئەتڵەس و دیبای لەبەر بێ
کچێك رووبەستە وو چارشێو بەسەر بێ
بڵا پاژنەی لە زێڕ بێ کەوشی جوانێ
کە دانرابێ لە دەرکی دەرکەوانێ
بە کاری چی دێ خشڵ و زێڕ و زێوەر
کچێکی نەچتە نێو خەڵك و جەماوەر؟!
بەکاری نایە بەرگی جوان و مومتاز
کچێکی چاوی دووروابێ وەکوو باز
لە ژاری تاڵترە خۆراکی چەوری
کچێك وەك رۆژ نەیێتە دەر لە هەوری
سیاچاڵی کچانە کۆشکی میران
هەزار خۆزگە بە کاولاشی فەقیران
بە قانوونی تەبیعەت ناژی بێ جووت
ئەوی ئینسانە، جا دارایە یا رووت
کچی میر و گەدا دڵیان هەیە دڵ
دڵیش ناکا لە دڵداری و ئەوین سڵ
رەبەن تامی ژیانێ چۆن دەزانێ؟
ئەگەر پێشی بگاتە ئاسمانێ

کەسێك جووتی نەبوو خۆشی نەبینی
بەهەشت ناهێنێ ڕۆژێ دێرنشینی
کەسێکی ژینی بێ ژوان ڕابوێرێ
هەموو ژانی جیهانی پێ دەوێرێ
ئەوین مایەی ژیان و بوون و مانە
ئەوین ڕایگرتووە دەوری زەمانە
ئەوین نەبوایە پێی ناوێ بـخۆی سوێند
جیهان چۆڵ بوو پەپووش تێیدا نەدەخوێند
ژیانی بێ ئەوین دەشتی نەبوونە
لە سایەی عیشقە ئەم دنیایە ڕوونە
ژیانی بێئەوین گشتی زیانە
کچیش نەیـخوارد فریوی ئەم ژیانە
وەدووی دڵ کەوت و پچڕی بەند و پێوەند
دڵی خۆی دا بە لاوێکی هونەرمەند
هونەرمەندێکی پاکی بەرزە ئاکار
کە جار ـ جار ڕێی دەکەوتە ماڵی خوونکار
هونەرمەندێ کە هەر نەغمێکی تاری
گڕ و ئاورینگ و پشکۆی لێ دەباری
هونەرمەندێ کە دەنگی پڕخورۆشی
بە بەندێ دەپیەڕاند دەرد و نەخۆشی

هونەرمەندێ کە هەستی ئاگرین بوو
دەروونی پڕ لە ئاسۆر و برین بوو
هونەرمەندێ کە سووتاوی ئەوین بوو
هەموو ئەندامی سۆز و تاو و تین بوو
هونەرمەندێ کە زادەی دەرد و خەم بوو
زەدەی دەستی رەشی دێوی ستەم بوو
هونەرمەندێ بە زگ برسی و بە چاو تێر
لە شەڕ بێزار و دۆستی ئاشتی و خێر
هونەرمەندێکی عەسری فیئۆدالّی
دلّی پڕ بوو، بەلاّم گیرفانی خالّی
شەوانی بەزم و شایی و شەونشینی
لە درزی پەردە یەکتریان دەبینی
کە تێك دەلّقا نیگای پڕ گفتوگۆیان
دەیاندرکاند بە سانی رازی خۆیان
کوڕیش سەوداسەری کیژی ئەمیر بوو
لە داوی خۆشەویستیدا ئەسیر بوو
ئەوین نابینێ بەینی قەوم و دینان
ئەوین نازانێ فەرقی توێژ و چینان
ئەوین دوو دڵ دەکا مەفتوونی یەکتر
لە کن ئەو وەك یەکن ئیسلام و گاور

ئەوین خاتوو زلێخای نەرم و هێدی
دەکاتە دیلی عەبدی زێرخرێدی
ئەوینە شێخی سەنعانی غەیبزان
دەکاتە گاور و شوانی بەرازان
ئەگەر خاتوون گرفتاری ئەوین بوو
ئەوینی لاوەکە زیاتر بەتین بوو
گڕی گرتبوو دەروونی پڕ لە جۆشی
لە تاوانی نەمابوو هۆشی خۆشی
لە سوێی ئەو شۆخە ئۆقرەی لێ بڕابوو
لە ژیندا ژان و ئێشی پێ بڕابوو
ئەوینی ئەو دووانە دووربەدوور بوو
کە دیواری قەڵای میری سنوور بوو
سنوور و شوورە وو تامان و پەرژین
لە تامەزرۆی ئەوینێ، تاڵ دەکەن ژین
قەڵا سەخت و حەرەمخانە پڕاوپڕ
دەرک گاڵەدرا وو دەرکەوان دڕ
مەگەر باڵدار بەسەر کۆشکا فڕیبا
مەگەر لێمشت دڵی شوورەی دڕیبا
مەگەر رۆژێکی بەزمی بابە خوونکار
کوڕیشیان بردبایە لێ بدا تار

له درزی پەردە دیبای بەژنی یاری
له سیحری تێپەڕاندبا سۆزی تاری
زەمان رابرد، پتر بوو هەستی دۆستی
بەڵێ هەستە کە میر نایەن دەرۆستی
له دەوری هەستی کەس ناکێشرێ شوورە
خەیاڵیش شارەزای پشتی سنوورە
هەراسان بوو کچی میری بە جارێ
گوتی: «بەسیەتی با راسپێرمە یارێ
ژنێکی راسپاردە کن هونەرمەند
ئیتر ئەو بێبەشی و سووتانە تا چەند؟!
خەمی دووری نەخۆین، هەرچی دەبێ، بێ!
دەبا بێوو برۆین، هەرچی دەبێ، بێ!
وەڕەز بووم لەو ژیان و پنج و مۆرە
بە ئازادی بژیم تاوێکی زۆرە
هەموو زێڕ و جل و نۆشین و خواردن
فیدای تاوێ دەگەڵ ئەو رابواردن
هەتا کەی مەینەتی دووری بچێژین؟
هەتا کەی بووکی ئاواتمان بنێژین؟
هەتا کەنگێ خەیاڵ بگرینە باوەش؟
بلەرزێنێ مچوڕکی بێبەشی لەش

هەتا کەی ئەو نەبینم تێر بە چاوان؟
لەسەر من داخرابێ دەرکی باوان
هەتا کەی داخرێ سینگ و بەرووی من؟
هەتا کەی نەشکێ تاسە و ئارەزووی من؟
دەبا بێ و روو بکەینە دوور وڵاتان
نەجاتـم دا لە نێو شوورە و قەڵاتان
ئەگەر مەردە، بەجەرگە، پاکە، سەرباز
دەبا بێ و من بکا لەو بەندە دەرباز!
نزا و پاڕانەوە و گریان و ناڵە
چ سوودێکی هەیە، نووشتەی بەتاڵە
نەبێ باکی لە خوێڕی دیوەخانان
بە پیاوان دێنەدەر گەوهەر لە کانان
بە زۆر بشکێ دەبێ دەرکی قەڵایە
دەنا ئەو دەرکە بۆ کێ ئاوەڵایە»؟
ئەوی بیست لاو و گەشکەی گرت لە تاوان
گوتی: «ئامادە وو سازم بە چاوان
دڵم ناوێ نەبێ قوربانی نازی
سەرم ناوێ نەبێتە بەردەبازی
ئەوا بۆی ئاوەڵایە باوەشی من
بەسە بۆ من کە ئەو بێتە بەشی من

له ڕێی ئەودا بەخت کەم گەر ژیانم
بە سەربەرزی و بە شانازی دەزانم
لە پێناوی ئەوا گەر بچمە سەر دار
لە ژێر پێمدا دەبینم مەزن و سەردار»
شەوەزەنگێ بە زەبری زێڕ و بەرتیل
کراوە دەرکی زیندان بۆ کچی دیل
کچە گۆڕیەوە کۆشك و تاج و تەختی
دەگەڵ ئازادی و ئازار و سەختی
بەجووت ڕۆیین دەگەڵ یاری وەفادار
بەرەو موڵکی ئەوین و ژینی ساکار
سنووریان هەڵبوارد و چوونە شارێ
لەوێش فەرمانڕەوا بوو نابەکارێ
لەوێش میرێکی زاڵم کاربەدەس بوو
لەوێش بێچاوو ڕوویەك داربەدەس بوو
لەوێش زیندان و بەندیـخانە پڕ بوون
گزیر و پاسەوان شوێنگێڕ و دڕ بوون
لەوێش هەر سەربزێوی باسی سەر بوو
لەوێش دنیا بە کەیفی بێهونەر بوو
لەوێش ناپیاوی بازاڕی گەرم بوو
لەوێش باو، باوی پیاوی بێشەرم بوو

لەوێش پیسکە و درۆزن کاری باش بوو
لەوێش مەردایەتی و پاکی لە پاش بوو
کوڕ و کیژی لەباری پاکی ساکار
لە ڕێی ژینا لەوێ بوونە کرێکار
لە بۆ نانێك و بۆ یەك تۆزە پێخۆر
یەکێکیان بوو بە پاڵە و یەك بە جلشۆر
ئەگەرچی زۆر گران بوو ئەو ژیانە
بەڵام کەیفی هەبوو بەزمی شەوانە
بە ڕۆژ ئاوارە بۆ پێخۆر و نانی
بە شەو دەستەملان بوون تا بەیانی
لەشی ناسك کە ئازاری دەبینی
زمان دەیگوت ژیان چەند نازەنینی!
لە دنیادا نەبینرا نۆشی بێنێش
کەسێك خۆشی دەوێ حازر بێ بۆ ئێش
ئەمیریان کرد کە لەو کارە خەبەردار
بە خۆیدا دا وەکوو ورچی بریندار
بە ڕقدا چوو بە ناهەق خوێنی ڕشتن
گزیر و دەرکەوانی گرت و کوشتن
هەمیشە دەیگوت: «ئەی لەو ئابڕووچوونە
شتی وا نەیبووە وێنە و نموونە

کچی من بێ بە جووتی بۆرە پیاوێ
دەکوژرێ، خۆی لە ماڵی کابە باوێ!
دەبێ من چۆن بژیم و چۆن بمێنم!
لە نێو هاوشانی خۆمدا سەر هەڵێنم؟
کچی من هەڵگرن، وەڵڵاهی جوانە!
کچی من بۆ کچی گاوان و شوانە؟!
لە نێو مسکێنی خۆم دەبمە پڵیتە
نەکووژم ئەو هەتیوە و ئەم سەڵیتە
نەیانهێڵم دەبێ لەو سەرزەمینە
لە شانم دادڕم ئەو پینە شینە
وەکار خەم دەستەڵات و هێزی زۆرم
بە خۆینێ ئەو پەڵە و نەنگە وەشۆرم»
بە رێی کردن گەلێ شەیتان و شۆفار
هەتا بیکەن لە حاڵی وان خەبەردار
تولەی شوێنگێڕی بەردانە ملۆمۆ
وەکار کەوتن لە راوێچکە و لە بابۆ
چ ناپیاون ئەوانەی سوودپەرستن
دژی خاوەن دڵی شەیدا دەوەستن
چ سپڵەن ئەو سەگانەی گورگەمێشن
کەلاک بۆ گورگی برسی رادەکێشن

گەڕان شۆفارەکان قوژبن بە قوژبن
وڵاتیان دا سەراسەر سەنگ و سووژن
گەڕان شار و گەڕان دێهات و هۆبە
هەموویان پشکنی نۆبە بە نۆبە
گەڕان کێو و چیا و ئەشکەوت و زەندۆڵ
گەڕان کادێن و کەندوو، ئاخوڕ و هۆڵ
سەر و شوێنیان نەبوو پەیدا لە هیچ کوێ
کەسێ نەیدیبوو دوو شەیدا لە هیچ کوێ
بە میریان راگەیاند وەك رۆژە رەوشەن:
کە «لێرە نین، پەڕاندوویانە کەوشەن»
گوتی: «پێتان دەدەم ئەمجارە فەرمان
بچن بۆ وڵاتی دوور و دەوروبەرمان
بڕۆن و رامەوەستن، هیچ مەترسن
هەواڵی ئەو دووانەم بۆ بپرسن
لە هەر کوێیە هەبن بیاندۆزنەوە بۆم
وەکوو تاژی بەکار بیانقۆزنەوە بۆم
دەدەم پارە و خەڵاتی باش بە ئێوە
کە بۆم دەردەس کەن ئەو دوو سەربزێوە
لە بان هەوران بژین یا تەختی بەحران
لە داویان خەن بە فێڵ و فەند و مەکران

گوتوویانــە کــە خزمــەتکاری چــاکی
دەبــێ وەك داڵ بکــەی بــۆنی کــەلاکی
لە ئێوە کار و تێکۆشان، لــە مــن مــاڵ
دەتانهــارم بــە ســەریانا نــەبن زاڵ»
قەڵای میران بە دەس ناکەس دەنەخشێ
کە «دار هۆرەی لە خۆی بێ زوو دەقەڵشێ»
ئەگــەر زێــڕ و دراو دەوری نــەبووبا
بلــووری ژیــن دەبــوو غــەوری نــەبووبا
ئەگــەر پــارە نــەبووبا بــیر و بــڕوا؟
دەبــوو زاڵــم لــە کوێ وا دەســتی بــڕوا؟
ئەگــەر خــوێڕی نــەکا میللــەتفرۆشــی
لــە خــۆی نابینــێ زاڵــم خێــر و خۆشــی
ئەگــەر ئەســپی غــەرەز نــاوێ قەڵــەمباز
بگاتــە جێــی وەزیــرێ رەنگــە ســەرباز
کــە فیــل و روخ نەکەونــە کلکەســووتە
مەلیك ماتــە بــە دەستی پیادە رووتــە
بە من ئەو هێرش و زەبر و زوڵــم و زۆرە
بەشــــی زۆری گونـــاهی مفتـــەخۆرە
بڵاوبـــوون خێڵــی شــۆفارانی بێعـــار
لــــە دوای دوو ئاشـــقی لاوی فیـــداکار

گـەڕان شـار و وڵاتـی دوور و نیزیـك
دووان بە زمانی فورس و تـورك و تاجیـك
یەکێك بوو مارگر و یەك بوو بە دەروێش
یەکێك بوو حافز و یەك بوو بە دەسکێش
یەکێك بوو لۆتی و یەك بوو بـە چـاوەش
یەکێك بوو سواڵکەر و یەك بوو بـە جاکەش
خـەیابان و شـەقام و ڕێگـەیان گـرت
هەموو جێیان تەنی، گشت جێگـەیان گرت

کـچ و کـوڕ بێخەبـەر لـەو تـۆڕە داوە
خـەریکی کـاری خۆیـان بـوون لـە لاوە
ئەگەرچی ڕووت و پێخواس بوون و برسی
بەڵام کـەم ـ کـەم نەیانـمابوو مەترسی
بـە سەربەستی ژیـانی سـەر حەسیری
بە قوربانی بـێ تـەخت و بـەختی میری
چ خۆشـە سـەربڵندی و بێنیـازی
بـە ئـازادی بـخۆن نـان و پیـازی!
دەڵـێن یـارێ گـوتی جـارێ بـە یـاری:[1]
«گەڕیدەی، شارەزای زۆر گوند و شـاری

---

١. ئەم گوتەیە لەم دوو شیعرەی مەولەوی بەلخیەوە وەرگیراوە:

گفت معشوقی به عـاشق کای فتی | تو بــه غربت دیـده‌ای بس شهرها
پس کدامین شهر زانها بهتر اسـت؟ | گفت: آن شهری که در وی دلبر است

له هه‌مووان خۆشتر و جوانتر چ جێیه‌؟»
گوتی: «ئه‌و جێیه‌ خۆشه‌ یاری لێیه‌»
که‌ دڵ خۆش بوو دڵۆ با ده‌ر بکا ده‌ست
شه‌که‌ت بێ با له‌ش و ئاسووده‌ بێ هه‌ست
ده‌سێك بکرێ به‌ شه‌و له‌ ملی نیگارێ
به‌ رۆژ ماندوو ببێ با هه‌ر له‌ کارێ
ده‌س و په‌نجێك که‌ بوکشێ جووته‌ مه‌مکێ
جه‌مام نابێ به‌ کارێ تاکوو نه‌شکێ
که‌ لێو بمژێ شه‌وانه‌ لێوی دڵدار
به‌ ره‌نج کێشانی رۆژێ ناگرێ بار
که‌ شه‌و تێر ماچ و مووچ و گازه‌ کوڵمه‌
چ بوو سووتاو و تاوانگازه‌ کوڵمه‌
که‌سێکی چێژی ئازادی بچێژێ
له‌وه‌ی باکی نیه‌ ئاره‌ق برێژێ
به‌بێ رایه‌خ شه‌وێ ئاسووده‌ ده‌نوێ
کرێکارێ که‌ یار پشتی بهه‌نوێ
به‌بێ پێخه‌ف شه‌وێ گه‌رم و گوڕه‌ له‌ش
که‌ یاری نازه‌نین بگرێ له‌ باوه‌ش
که‌ شه‌و دایمالّی په‌نجه‌ی یاری جوانی
به‌ ڕۆژ با هه‌ر جده‌و بێ پیل و شانی

که سۆزی عیشقی وان هەردەم پتر بوو
هەموو تاوێکی عومرێکی خدر بوو
له نێو شۆفارەکاندا خواجەیەك بوو
عەجەب زیانی خورۆ و پیرەسەیەك بوو
ئەمیر بۆ پاسی نێو ماڵی کڕیبوو
نموونەی پیاوخراپی و دەمشڕی بوو
که خۆی بێبەش له خۆشی ژین کرابوو
هەموو دەرکی هومێدی داخرابوو
که شەوقی عیشق و دڵداری نەدیبوو
که گەرمی باوەشی یاری نەدیبوو
که زیبك و غیرەتی مێربی نەدیبوو
که خۆشی پیاوەتی و نێری نەدیبوو
دەروونی پڕ گریمانە و حەسەد بوو
هەتا حەز کەی بەخیل و شووم و بەد بوو
که کوشتی پیاوەتی ئەو دەستی تاوان
هەقی خۆی بوو رقی زۆر بێ له پیاوان
که وەك یەك بوون ژن و گاشە له کن ئەو
نەبوو باکی بدا ئازاری ژن ئەو
چلۆن بڕوا ئەکەن ئینسانی بێبەش
نەبێ بێڕەحم و بێئینساف و دڵڕەش

که ئینسانێك وەکوو حەیوان خەسیبێ

نیە سەیر گەر نموونەی ناکەسی بێ

بە ئەمری میر ئەویش خۆی کردە سوالکەر

گەڕا شار و وڵاتان ئەم سەر ئەو سەر

هەتا ڕۆژێکی خواجەی دڵڕەقی پیر

لە ماڵێك دوور بە دوور ناسی کچی میر

تەماشای کرد جل و بەرگی دڕاوە

سەر و پۆتراکی ئاڵۆز و بڵاوە

بەرۆکی ئاوەڵایە، سینگی رووتە

سەری ئەو کوڵمە ناسکەی تاوەسووتە

هەڵیماڵیوە تا ئانیشکی بۆ کوڵ

دەرێژێ ئارەقە زەنگوڵ بە زەنگوڵ

کەچی شادی لە نێو چاوان دەبارێ

کچی میرە و شەرم ناکا لە کارێ!

سەری سووڕ مابوو ئەو کابرا نەزانە

«چلۆن گۆڕاوە ئەم دەور و زەمانە

تەماشای ئەم ژیان و ڕێ و شوێنە

ڕەسەنزادە و کوڵ و ئەسپۆن و سوێنە؟!

بەدووی کارا گەڕان کووچە بە کووچە!

لەبۆ خاتوونی وا تاوان و سووچە

به شیر و شەکری پەروەردە کراوە
لە کۆشك و سەرسەرایاندا ژیاوە
هەمیشە خاوەنی کۆیلە و کەنیز بوو
جل و بەرگی هەتا حەز کەی تەمیز بوو
ئەوی دەستووری دابا جێبەجێ بوو
لە خۆی زیاتر لە ژووری کۆشکێ کێ بوو
دەیانکرد باوەشێنی ئەم بەر ئەو بەر
لە بن سێبەر کچی نەشمیلی ئەسمەر
کەچی ئێستا لەبەر سوورە هەتاوێ
پەرۆشۆری دەکا بۆ نان و ناوێ
مەگەر باوکی پەکی کەوتووە لە تالآن
کە ئەو ئێستا دەکا جلشۆری مالآن
دەبێ خواردبێتی مێشکی گوێدرێژێ
دەنا بۆ نانی چۆن ئارەق دەرێژێ؟!
ئەوی بۆ ئەو کرا، بۆ کێ کراوە؟
بە خوای وا دیارە نووشتەی لێ کراوە»
ئەوەندە تەسکە بیری گەندە پیاوان
دەکەن فەرقی کچی میران و گاوان
دەڵێن: «کەنگر و قوماش نابن بە وێڵداش[1]
قسەی کەونەپیاوانە و قسەی باش»

١- لە فۆلکلۆر وەرگیراوە.

دەسەلمێنن بە پیاوی گەوج و سادە
کە «سوار هەر سوارە، پیادەش هەر پیادە»[١]
کچی میران دەبێ لیران وەخۆ خەن
کچی گاوان دەبێ پووشکان وەکۆ کەن
کچی میری دەبێ خۆشی ببینێ
کچی شوانی بچێتە نان چنینێ
کچی میری دەبینی باش و ئەفسووس
کچی میر نەیدەبینی پیرە جاسووس
دەمەو ئێوارە رزگار بوو لە کاری
گەڕاوە جا بەرەو ئامێزی یاری
بەڵام جاسووسی پەستی شوومی ناپیاو
بە دوای ئەودا دەچوو هەنگاو بە هەنگاو
تەماشای کرد کە لاوێکی قوڕاوی
لە رێگایەی بڕیوە سیلە چاوی
کە یاری دەرکەوت بێ ترس و پارێز
بەرەو پیری فڕی گرتی لە ئامێز
لە هیچ کوێ داینەنا تا بردیە ژوور
ئیتر رووی کردە ئەم ژوورە خودای نوور
هەڵی نا جێی ئەوان و وەك کڕێوە

١- لە فۆلکلۆر وەرگیراوە.

لە لاقانی وەرێنا هەر لەوێوە

ترەختان و رکێفکوت کەوتە رێیە

لە خەڵکی وایە «کابرا ئاوری پێیە»[١]

لە سوێی ماڵ و دراوێ باڵی گرتبوو

خەیاڵی موڵك و ماش و ماڵی گرتبوو

هەمیشە وایە کاری پیاوی نامەرد

کە سوودی خۆی دەکا تەنیا بەراوەرد

لە خۆی رازی بکا ئەو میری خوێنخۆر

دەروونی ئاشقان با بێنێ ئاسۆر

خەڵك تووشی بەڵایە بێ جەهەننەم

کە ئەو گیری کەوێ دینار و درهەم

هەتیوبار سووك نەبێ با باری قورسی

نەیێتە خوار جەنابی ئەو لە کورسی

بە کوچکێوە بدا جەرگی ژنی پیر

هەتا چەنگی لە جێگایەك ببێ گیر

بەوی چی، چی بەسەر دێ پیاوی بێکەس

کە ئەو پارەی دەوێ و پارەی دەوێ و بەس

بەوی چی ماڵی خەڵکی بێخودان بێ

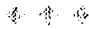
کە ماڵە جوانەکەی ئەو ئاوەدان بێ

١- لە فۆلکلۆر وەرگیراوە، کینایەیە لە بەپەلە رۆیشتن.

به کوشتن دا خەڵك ئۆردوو به ئۆردوو
یەکی پێ ناکەوێ ویجدانی مردوو
بە تاڵوکە گەیشتە دەرکی میری
بە گورجی خۆی گەیاندە کن گزیری
گوتی: «زەحمەت نەبێ پێی راگەیێنی
هەمە عەرزێك و عەرزێکی نهێنی
گرنگە عەرزەکەم، رازێکە رەنگ بێ
هەتا زووتر خەبەردار بێ درەنگ بێ»
ئەوەندەی پێ نەچوو بردیانە کن میر
گوتی: «ئەی میری خاوەن را وو تەگبیر
لە زیادی بێ هەمیشە بەخت و هاتت
پتر بێ و هەر پتر بێ دەستەڵاتت
بەجێم هێناوە ئەرکی بەندەگی خۆم
تەماڵم دیتەوە، من نۆکەری توم[1]
لە سایەی تۆوە خاین بیندراوە
چیە فەرمانی گەورەم، وەختی راوە»
ئیتر نامەردە پاشەوپاش کشاوە
لە خۆشیان رەنگ و رووی میری گەشاوە

١- جاران کەروێشك لە لاندا دۆزینەوە هونەر بوو. نۆکەرێك لە راودا کەروێشکی دۆزیبایەوە دەیگوت، نۆکەری ئاغای خۆم پێ دەڵێن، هۆی... تەماڵە. لە هێندێ ناوچە پێیان دەگوت .دیاردی..

هەرای کرد: «کێ لەوێیە[١] بێتە ژووری»
بە جارێ داوەرین چەند زرتەسووری
گوتی: «ئێوە کە خزمەتکاری خاسن
هەموو ئەو نۆکەرە باشەم بناسن
بکەن ئێستا سەراپا زێڕوەشانی
خەڵاتی گەورەیی دادەن بە شانی»

وەکۆی کردن لە پاشان گەورە ـ گەورە
هەموو دەستەونەزەر وەستان بە دەورە
چ گەورەـگەورە؟ بەندە و گوێ لە مست بوون
بەرەو رووی ئەو تەواو بێدەنگ و هەست بوون
قسە پان و ڕەزاگران و دەغەڵکار
درۆزن، دووزمان، پەتیارە، بێعار
بە گژ خەڵکا دەچوون وەك نەڕڕە دێوی
کە ئەو دیار با دەبوونە دێڵەڕێوی
کە ئەو دەیگوت: «ئەرێ چ بکەین بەیانی؟»
دەیانگوت: «گەورەمان بۆ خۆت دەزانی»
گوتی: «ئەی گەورە گەورەی بارەگای من
بڵێن ئێستا چیە تەگبیر و رای من؟

١- میرەکان کە بانگی خزمەتکارەکانیان دەکرد، ناویان نەدەبردن، هەر دەیانگوت، کێ لەوێیە؟

دەڵێن ئەو دوو کەسەی لێرە هەڵاتوون

لە پاتەختی وڵاتێ نیشتەجێ بوون

کە دۆستی خۆمە میری ئەو وڵاتە

ئەمیرێکی بە زیبك و دەستەڵاتە

دەڵێم چەند کەس لە ئێوە هەڵبژێرم

بچن، سەوقات و دیاری بۆ بنێرم

بە نامە لێی بخوازم رانەوەستێ

دەس و پێی ئەو دووانەم بۆ ببەستێ

بەرێیان کاتەوە بۆ دەرکی ئێمە

من ئامادەم ئەویش گەر کاری پێمە»

گوتیان: «سەددەق! قسەی میری تەواوە»

گوتی: «ئیتر قسەم پێتان نەماوە»

شەوێکی رەش وەکوو بەختی ئەسیران

وەکوو دوارۆژی زۆردار و ئەمیران

نە مانگ دیار بوو نە ئەستێرەی گەش و جوان

ترووسکەی لێ براببوو ئاگری شوان

دەروونی پیاو خراپانە شەوەزەنگ

کە داخنرێ بە بوغز و کینەوو ژەنگ

بە رواڵەت کش، بەڵام پڕ کارەساتە

هەزاران رازی تێدا، گەرچی ماتە

لە کۆشك و گرتووخانەی دەرکە بەستە

یەکێك مەستە، هەزاران زار و خەستە

لە لایێ لاو دراونە بەر شکەنجە

لە لای دیکە سەمایە و لار و لەنجە

لە کونجێ بێوەژن دەگری و دەناڵێ

لە کۆشکێ بادەگێڕە چاو کەژاڵێ

لە سووچێ باب لە سوێی رۆڵەی دەسووتێ

لە قەسرێکی دەرەقسێ نیوەڕووتێ

کچی بێبەش لە ژووری ئەشکی دەسڕێ

کوڕی ئاغاش بە پارە جوانێ دەکڕێ

هەتیوی برسی چڵمی هەڵدەلووشێ

کوڕی شێخ ئارەقی نابڕێ لە شووشێ

لە لاێی چارەڕەش کەوتووە لە کۆڵان

لە لاێی پارە بەش دەکرێ بە کۆڵان

لە لاێی جامی بادە پڕ کراوە

لە لاێی داری ئیعدام هەڵخراوە

بەڵێ راستە قەڵای میرانە شەوگار

بەڵام تێیدا ونە تاوانی بەدکار

کچ و کوڕ نووستبوون بێخام لە کەپرێ

نەیانزانی کە دارۆغە دەیانگرێ

لـه کـوێ دڵـداری پـاکی چـاکی سـاکار
دەزانــێ فێــڵ و مــەکری پیــاوی زۆردار
لـە چین بـێ یـا لـە ماچین بـێ دیـارە
کـە ئاغـا دوژمــنی چـینی هــەژارە
لـە لای خۆیـان هەیانـە غـیرەت و رەگ
لە هەر شوێنێ هەبن توخمی دەرەبەگ
لــە چــین کیــژی ئــەمیرێ هــەڵبگیرێ
لـە ماچین کەسـری شـانە بـۆ ئـەمیرێ
لـە مـیران هـەر کەسـێکی دڵنیـا بـێ
لـە ژینـا تووشـی خێـر و خۆشـی نابـێ
نــەیانزانی ئــەوەی ئێــرەش ئــەمیرە
خــەریکی راو و رووت و رەش بگــیرە
هــەتا لێیــان وەژوور کــەوتن یەســاوڵ
لە خەودا سواری سینگیان بوون نەخافڵ
نەیانهێـشت راپـەڕن، ببـزوون، هەڵـستن
دەس و پێیــان بــە چۆڵەپێــچە بەســتن
کـە دوایـی هـات لـەوێ خانـەبگیری
بــەڕێیان کردنــەوە بــۆ دەرکــی مــیری
بەیان ئەنگووت و سۆفـی تاکـە ـ تاکـە
گوتیــان هەســتین بــچینە نوێــژێ چــاکە

بڵیند بوو بانگدەری کوێری خەواڵوو
گوتی: «بانگی بەیانی درەنگە یا زوو
دەبێ زوو بم هەتاکوو نەبڕێ نانم
بەبێ دەسنوێژ بدەم بانگی بەیانم»
لە دارکێشی وەژان کابانی نوێژکەر
گوتی: «کابرا دە هەستە جل بکە بەر
کە بارت زوو نەکەی بۆت نافرۆشێ
وەدەستت ناکەوێ پارە و قورۆشێ
کەمی ماوە لەبۆ جێژنی بەراتێ
کراسی نوێ نیە بۆ شانی فاتێ»
ژنی پاڵە گوتی: «هەستە بەسە خەو
خرابی بۆ نەنووستی، فیلە، ئەمشەو
پەلەت بێ زوو بکە کارێ و بزانە
مەلا فەرمووی کونی ڕۆژی بەیانە
بە ڕەت بردن گەیشتە ژوورێ ئاغا
تخێڵ بوو جا لە نێو بەندی وەتاغا
گوتی: «خانم بشێلە پێ وو دەستم
درەنگ هاتوومەوە، وا دیارە مەستم
جەنابی شێخ بە خێزانی دەفەرموو:
«هەتیوێکی بنێرە خانەقا زوو

بلێ شێخ نوێژی کرد و نووستەوە بۆی
خەلیفە نوێژی بۆ خەلکی بکا خۆی»
خەلیفە پێکەنی و زانی چ باسە
گوتی: «باوکم بە قوربانی بێ، خاسە»
ولات روون بوو، کتێبی دەستی دانا
خەریك بوو تازە بنوێ لاوی زانا
کە دایکی کردیە هاوار و [بە] فریاد
بە خۆیدا دا گوتی: ئەی داد و بێداد!
چ بوو تاوانی ئەم جووتە فەقیرە
کە وایان لێ بکا ئەم گورگە پیرە
ئەوە کار بوو کە کردی ئەم یەکانە
پەژارەی خستە شاری بەم بەیانە
بە قوربانت دەبم بینایی چاوان
قوبوولی بۆ دەکەی تۆ سووچ و تاوان؟
خودایا بەس بدە دەستی ئەمیری
خەراپە، بەدفەڕە، بۆ خۆت خەبیری
هەتا کەنگێ دەدەی تۆ بەخت و هاتی؟
دەزانی چەند دڕە؟ نەحلەت لە زاتی!»
گوتی: «دایە! چیە ئەم بۆلە ـ بۆلە؟»
گوتی: «هەستە، سەلام لێ رابوو، ڕۆڵە!

ئـەمیر ئـەمڕۆ لـە داری دان بـە جووتـە
کچۆڵەی خۆی و ئەو خۆشخوانـە رووتـە
لـە شـاری کـەوتووە هـاوار و گریـان
دڵـی گـەورە و پـچووکان بۆتـە بریـان»
ئـەوەی گـوت کەوتـەوە ئـاه و نزوولـە:
«خودایا چەند بـەدە ئـەم مـیرە خوولـە!
دڵـی کـوو هـات بکـووژێ ئـەم گوڵانـە
لـە یـەکتر کـا بـە ناهـەق ئـەم دڵانـە
خودای گەورە! بە دەس خۆتە هەموو کـار
لـە سـەرمان لابـەرە بـێدادی خوونکـار
لەسـەر دڵـداری نـۆلاوان دەکـووژێ
کوڕ و کیژان لە پێش چاوان دەکـووژێ!»
گـوتی: «پاڕانـەوە بێکەڵکـە، دایـە!
نزوولـە قـەت دەرۆسـتی زوڵمـی نایـە
نەزانـە تـاکوو خـەڵکی ئـەم وڵاتـە
بـە دەس میرانـەوە ئـەم دەسـتەڵاتە
دەنـاڕژێن، رادەدەن تـا بلـوێ بۆیـان
هەموو کارێ دەکەن بـۆ سـوودی خۆیـان
بپـارێزن هـەتا ئـەم موڵـك و ماڵـە
وە بـەر پێیـان دەدەن مـسکێن و پاڵـە

ئەوان پێیان بڕێ دەسکەوت و قازانج
بە قوڕ گیرێ دەبا سەد ماڵە کرمانج
ژن و پیاو و کوڕ و کیژان دەکوژن
قسەتوند و قەڵەمتیژان دەکوژن
هەتا خەڵکی لە یەکتر وا نەبانن
ئەوان سواریان دەبن، سواریش دەزانن
هەتا میرزا حیکایەتخوانی میرە
مەپرسە دایە لەم کوشت و بگیرە
هەتا کیژی هەژاران مەشکەژێنە
لە ماڵی وان هەیە ئەم بێنە ـ بێنە
هەتاکوو هێزی ئەم خەڵکە نەجووڵێ
هەزار پاڕانەوەت دایە بە پووڵێ!
کە ژن زانی ئەویش ئینسانە وەك مێر
مەڕی میری ئیتر نایێتە سەر بێر
کە وریا بوونەوە پاڵە و کرێکار
دەشێوێ ماڵی میر و مەزن و خوونکار
کە میرزا بوو بە ڕۆشنبیری تازە
حوکم ناکا لە سەرمان میری تازە
هەزار ڕەحمەت لە گۆڕی بێ کچی میر
قسێکی کرد کە پەندە بۆ کوڕی ژیر

بــه زۆر بـشکێ دەبــێ دەرکــی قەڵایــە

دەنــا ئــەو دەرکــە بــۆ کــێ ئاوەڵایــە؟!

خـەبات رزگـار دەکـا کۆیلـە و ئەسـیران

لــە ناخــێ رادەکـا مــەزن و ئــەمیران

بــە ئەفـسانەی دەزانــن ســووڕی دەوران

غــوڵام و ورکــەخۆری دەرکــی گــەوران

بــەڵام دەوران دەبــێ رۆژێ بـدا ســووڕ

لەبەر گەوران نەبێ پشتی خـەڵك کـووڕ

کـە گۆڕانی خـەڵك دەرهـات لـە خێـزی

ئــیتر نامێنــێ مــیری گــەورە فیــزی»

١٩٧٨/٢/١

شەرابی خەست

جێـــژنی نــەورۆزە، شەرابـــم خەســـتتـــرە

تــا نــەڵێن بولبــول لــە شــاعیر مەســـتتـــرە

جــوانی گـــوت شـــۆخی لـــەباری بـــادەگێڕ:

«ئەو کەسەی سەرمەستترە، سەربەستترە»

«مـــــی آنـــچنان را آنـــچنانتـــر مـــی‌کنـــد»

شـاعیری دەروەسـت بـە مـەی دەروەسـتتـرە

چـــیمەنی شـــێلا بـــە شـــایی کیـــژی کـــورد

وەی دڵـــم لـــەو چـــیمەنە پـــێ پەســـتتـــرە

مـــن بڕســـتم لـــێ بـــڕا یـــا کیـــژی شـــار

زۆر لـــە کیـــژی دەشـــتەکی بەیدەســـتتـــرە

١٩٧٨

ریژنه

تـۆ بـەڵێنم پـێ بـدە تـا مـن بـەرەو ژوان ببمـەوە
بـمدەیە ماچێکی تەڕ لەم لێـوە بـا جـوان ببمـەوە
دەستی لەرزۆکم هەتا تێیدایە هێـزی بـەی گوشـین
لـێمگـەڕێ تـاوێ لـە بـاخی سینە میـوان ببمـەوە
شـەنگەبێری! بسڕەوە فرمێـسکی بێشـوانی ئـیتر
ڕەنگە هێشتا لەو چیا و زۆزانە بـۆ شـوان ببمـەوە
مـن گـوڵی سـەر گـۆڕی ئاواتی لەمێژینـەم بـەڵام
ریـژنێکم لـێ بـدا پـێم وایـە بـۆ روان ببمـەوە
شێخی سەنعان بۆ کچی گاور لە ئیـسلام وەرگـەڕا
مـن خـەریکم بـۆ کـچە شـێخێ پـەژیوان ببمـەوە

١٩٧٨/٧/١٩

بارگاه
یاران

بەهاری زەرد

بۆ لەیلا قاسم

هەمیـــشە دەرد دەبیـــنم، دەرد دەبیـــنم

درۆی دوژمـــن، دەهـــۆی نامـــەرد دەبیـــنم

مەگـــەر زەردایـــی ناکـــەن چاوەکانـــم

کـــە رەنگـــی نەوبـــەهاری زەرد دەبیـــنم

بـــە سـۆزەی بـــا کـــە سـکڵی دڵ گەشـاوە

دەروون پڕســـۆز و فرمێـــسکم خونـــاوە

لـــەدووی لـــەیلا بـــە واوەیـــلا وو شـیـوەن

دەڕۆم و پـــۆلی شـــینگێڕم بـــە دواوە

بــزەی هــاتێ گــوتی: ڕووناکــە ئاســۆم
وەرە جــەللاد پــەتت باوێــژە ئەســتۆم
ئــەوە پــەت نیــە مێــدالّی ئیفتیخــارە
کــە بوومــە قارەمــانی میللــەتی خــۆم
ئــەوەی بیــست شــاعیر و گریــا بــە زاری
ئەگەرچـــی بەســـترابوو لێـــو و زاری
گــوتی: لـــەیلا هەمیـــشە پایـــەداری
لــە ژێــر خاکــا لــە پــێش چــاوان دیــاری
کە تۆ تــۆرای لــە چــاوان وەك خــەوی مــن
لــە بــسکت ڕەشــترە مانگەشــەوی مــن
بڕۆ مەجنوون! بە لەیلاکەی خۆت مــەنازە
کــە ناوبــانگی پــتر ڕۆیــی ئــەوی مــن

گۆڤاری سروە، ژمارە ١، بەهاری ١٣٦٤-١٩٨٥

زینده بەچاڵ

پــڕ نــەبێ جــامی بــەتاڵم تــا کــەی؟

نەشــەکێ بــاڵی خــەیاڵم تــا کــەی؟

هاوســـەر و دەســـتەملانی ژانـــم

گیانەکــەم! نایــەوە بــاڵم تــا کــەی؟

شــەو لــە تــاریکی و بــێدەنگیــدا

ڕۆژەکــەم! بــۆ تــۆ بنــاڵم تــا کــەی؟

هــەر لــە یــادی ســەری بــسکتدا بــم

گیانــە! ئاشــوفتە بــێ حــاڵم تــا کــەی؟

هــەر منــەتباری شــەراب و مــەی بــم

حەســرەتی چــاوی کــەژاڵم تــا کــەی؟

هەر لە ماچی دەمەکەت بێبەش بــم؟

لێــوی وشــك و دەمــی تــاڵم تــا کــەی؟

هەوەسی گەستنی کوڵمەم تا چەند؟
ئارەزووی مشتنی خاڵم تا کەی؟
شینە میوانی شەوانی دووریم
شادی! روو ناکەیە ماڵم تا کەی؟
من لە دووڕەنگی بە دڵ بێزارم
ڕەنگی زەرد، دیدەیی ئاڵم تا کەی؟
من وەکوو هەنگێ هەڵاڵەم مشتوون
ژینی نێو گەند و هەلاڵم تا کەی؟
من بە شێلانی چەمەن راهاتم
هاتوچۆی نێو دڕ و داڵم تا کەی؟
بۆ سەرینچاوە وو کانیاوی روون
هەڵوەرێ ئەشکی زولاڵم تا کەی؟
من هەڵۆ بووم و چیا هێلانەم
ژێرچەپۆکی قەل و داڵم تا کەی؟
قەفەزی دوژمنی بەدخووی دڵڕەق
هەڵوەرێنێ پەڕ و باڵم تا کەی؟
سەرەنێزەی ستەم و زۆرداری
بنجنێ سینگی مەتاڵم تا کەی؟
گورگی بێدادی لە گیانم بەر بوو
ئێشی جێ گاز و قەپاڵم تا کەی؟

مــن پەلــەقاژە وو هــاواریٚ نەکــەم
ئــەو بلّــیٚ زالّــم و زالّــم تــا کــەی؟
کوتکی بێدادی هەر بکوتیٚ کاسە سەرم
کـار نـەکا دەسـت و زوخـالّم تـا کـەی؟
ئــەو کــە زاری رقــی دەرکێــشاوە
مــن زمـانبەسـتە وو لالّــم تـا کـەی؟
پۆشـتە وو تێـر و پــڕ و خـۆشلـەوەڕە
برســی و رووت و رەجــالّم تــا کــەی؟
تــەم و مــژ، بەنــدەن و دەشـتی گرتــم
هەلّنــەکا ســروە شــەمالّم تــا کـەی؟
بـەس نـەبیٚ دەسبەسـەری و دەربـەدەری
نەچـمەوە نێـو کـوڕ و کـالّم تـا کـەی؟
باخـــەوانانی جیهـــان پـــێم نـــالێن
بــۆ وەری میــوەیی کــالّم تــا کــەی؟
مــانگ و مێریــخی دەپێـویٚ ئینـسان
مـنی کـورد زینـدە بەچـالّم تـا کـەی؟
چــاوەڕێی تیــشکی هــەتاوی هیــوام
نــەڕەویٚ هــەور و گــەوالّم تــا کــەی؟

١٩٧٦/١١/١٥

بەهار هەر دێ

لــە گیــاندانــا دەگــۆڕێنم بــژی هــەر کــورد و کوردســـتان
بــە گوللــەی دوژمنـــانی گــەل دڵێـــشم بێتــە راوەســـتان
پـشووی دوایـیم دەخـوێنم بـۆ گـوڵ و گـوڵزاری ئـەم خاکـە
لــە ســایەی ئــەم گــوڵ و گوڵزارەیــە بوومــە هەزاردەســتان
دەزانــن زامــی دیلــی چـەند بـە ئـێش و چـەند بـە ئـازارە؟
دەبــێ رابــێین هــەتا ئێمــەش دەگەینــە رێــزی سەربەســتان
خــەتای خۆمانــە تــا ئێــستا کــە هــەروا کۆیلــە وو دیلــین
ئەوانــەی شــاد و ئــازادن کــەمێ زووتــر لــە خــەو هەســتان
نەتانــدیوە کــە رووبــاری خــوڕێن بــەردی دەقەڵــشێنێ
وەهاشــە هــەر کــە زۆرداری دەســووتێنێ گــڕی هەســـتان

لــە مەیــدانی شەڕانــخێوی خــەباتی قــەڕنی بیــستەمدا
سەرم سووڕما کە ئەسپی سووکەسواری کوردی بـۆ وەسـتان؟!
وەڵامــــی دامـــــەوە پیرێکـــی ئـــازادەی جەهاندیـــــدە:
خەتای سواران نەبوو پـێش سوارەکانـمان قـورس و ناوەسـتان
هومێـدێ بەرمـــەدەن رێگـــەی خـــەبات بگـــرن بڕۆنــە پـــێش
تەماشـای خـەڵکی تێکۆشـەر بـە دیکتـاتۆڕی چـۆن وەسـتان!
هـــەتا کـــەنگێ سیاچـــاڵی بەســـامی دوژمـــنی زاڵـــم
پراوپڕ بێ لە رۆڵەی گـەل، جـمەی بـێ وا لـە دەس بەسـتان؟
هەتاکـەی ئەشـکی خـوێنینی کـچە کـوردی بـرا کـوژراو
لـەجێی بـادە و لـە بـەزمی دوژمنـان بدرێتـە دەس مەسـتان
مەترســـن رۆڵـــەکانی قارەمـــانی گـــەل لـــە گیانبـــازی
لـە کـۆڕی ئـەم خەباتـە بـێوچـانە تاقـە یـەك کەسـتان
ســـــەهۆڵبەندانی بێـــدادی ئەگەرچـــی تـــووش و دژوارە
بەڵام لێم سـوورە وەك رۆژێ بـەهار هـەر دێ لـەدووی زسـتان
بـــە خـــەڵکی عالـــەمی سەلـــماندووە تاریـــخی ئـــازادی
دەبـــێ زاڵـــم لەبـــەر تێکۆشـــەران بەرداتـــەوە دەســـتان

١٩٧٧/١١/٩

رەوەز ورد نابێ

زەوی! ئێستاش لە رووت هەڵدێ بدەی سوورڕ؟
نــەڕووخای ئاســمانی پــیری پــشت کــوورڕ؟
کــــە حــــاڵی زارمــــان ئــــاوا دەبیــــنن
کــــە مــــاڵی زاڵمــــان ئــــاوا دەبیــــنن
کــە مــەرگی کاوەکــانی چــاك دەبیــنن
کــە جــەرگی کیــژەکان پــڕ چــاك دەبیــنن
کــە کــۆڕی شــین، بــەهاری ســوور دەبیــنن
«ئــەمین»ی نــا ئــەمین مــەئموور دەبیــنن

کــه بـــووکی ســـووری بـــێزاوا دەبیـــنن

کـــڕووزەی بـــێگونـــای ســـاوا دەبیـــنن

کــه ســـۆمایی لـــه چـــاو باوکـــان بـــڕاوه

بـــــەرۆکی پـــــیره دایکــــــان دادڕاوه

که کوندی شووم لـه گونـدی کـورد دەخـوێنێ

کـه گەنـــجی کـورد دەگــەوزێنێ ده خـوێنێ

کـه تـەختی بـەختی کـورد بـێخێـو دەبیـنن

«سولەیـــمانی» ئەســـیری دێـــو دەبیـــنن

بنـــاری لێـــژ و ناهـــەمواری هـــەڵگورد

دەبیـــنن بۆتـــه دەشـــتی کەربـــەلای کـــورد

بـــه ناهـــەق خـــوێنی تێکۆشـــەر دەڕێـــژن

شـــەهیدی بـــێســـەر و بـــێشـــوێن دەنێـــژن

بـــەڵام بـــا تێبگـــا ئـــەو دوژمنـــەی پەســـت

رەوەز ورد نـــاکرێ هـــەرگیز بـــه داردەســـت

دەبـــێ کونـــد هـــەر بـــەرەو وێرانـــه بفـــڕێ

هـــەڵۆ لـــەو کێـــوه ســـەربەرزانه نـــەبڕێ

١٣٥٨/٢/٢٧

بەهاری ئاڵ

لەمێــــژە ئــــاواتی منـــــە
ببیـــــنم وڵاتــــی ســــنە
زێــدی کــۆن و رەســەنی کــورد
بــە درێــژایی تەمـــەنی کــورد
روانگـــەی هـــەزاران کارەســات
بنـــە و مەتـــەرێزی خـــەبات
شـــوورەی ســـەختی بـــەرەنگاری
پـــاردەی وەخـــتی فیـــداکاری
بۆســەی پێــشمەرگەی کۆڵنــەدەر
گۆڕخانـــەی ســـوپای داگیرکـــەر
بــچمە لانـــی بەچـــکە شـــێران
قـــەڵاگای تەنگانـــەی مێـــران
جــیٚ پـــەیکانی تـــیر ئـــەنگێوان
جێـــی پێکـــانی دەسبزێـــوان

خــــاکی نەتـــەوەی نەبـــەزم

هـــەر گوتوویـــە نـــەزم، نـــەزم

تێـر ـ تێـر بڕوانـــمە دیـــمەنی

لـــە خۆشـــیانی بـــبم خـــەنی

چـــاو بگێـــڕم لـــە ڕژد و لێـــژ

تـــا بـــرینم بـــبن ســـاڕێژ

دانیـــشم لـــە بـــن دەوەنـــێ

بڕوانـــمە مێـــرگ و چـــەمەنێ

هەڵمـــژم هـــەوای زەنـــوێران

خـــۆ دەمـــە بـــەر ئاوهەڵـــدێران

هەڵگـــەڕێم بـــە ڕاز و زەردان

بـــەر دەمـــەوە جاڵـــە بـــەردان

لـــە بـــان ڕەوەزان بـــخوێنم

کـــەوی بـــەیان وەدەنـــگ بێـــنم

لـــەو ڕنوانـــە بکـــەم ڕەوت

دوژمـــن بـــۆی نـــەکراون زەوت

لـــە مـــشارەیەك داگـــرم پـــێ

نەتـــەوی کـــرد ســـەرەنگرێ

تـــۆزی بـــەردێ بکـــەم بـــە کـــل

«کە گەردوون پێـی نـەداوە تـل»

وەك گۆرانی هەورامان پێو
پێ بنێمە سەر «پێپیلکەی دێو»
دانووسێم بە کانیاوی روون
رابکشێم لەسەر هەڵەسوون
چەپکێ وەنەوشە بچنم
دەسکێ سوێسنە بڕنم
خۆم لە تیشێکی بکەم بەند
هەڵپسێنم چڵێ گیابەند
ئەشکەوتێ نەچێ لە بیرم
پەناگا بوو بۆ باپیرم
بگرم گەوە و پێچ و خەمی
بچمە سەر دوندی ئەستەمی
لەسەر کێوی بەرزی ئارێز
کوردستان بگرمە ئامێز
بە جوانی ئەو خۆڕسکاوە
روون بنەوە ئەم دوو چاوە
ئەم چاوانەی گەلێ ماوە
لە سوێی کوردستان گریاوە
ئەم چاوانەی فرمێسکیان رشت
بۆ کوردێکی دوژمن دەیکوشت

ئــەم چـــاوانەی داگیرســـاون
هێنــد لــە شــینگایان گریــاون
چـم پـێ دەڵـێن لێـر و لـەوێ
مــن کوردستانـــم خـــۆش دەوێ
پێــشم بڵــێن ونـــی و دێــوی
دەپەرســـــتم چـــڕ و کێـــوی
جـــا دەگەڕێمــــەوە پێدەشـــت
بــە لادێیانـــدا بکــەم گەشــت
ببیـــــنم دێـــم و بـــــەراوی
بـــوورەی گاســـن لـێنـەدراوی
کێڵگــەی بــە ڕێــژە وو نــەرمان
بــەڵام بــێ خۆیــان و خــەرمان
نـە سـەد، نـە بنـاوان و نـە بەنـد
جۆگـەی جۆمـاڵنـەکراوی مەنـد
ئەســتێری پــڕ بــووەی بۆگــەن
پڕ لە لیتـە و سێـسوو و جەگـەن
جووتیــاری نــازا و تونـد و تـۆڵ
گــاجووتی لــەڕ و گاســنی کـۆڵ
برســـی، هـــەژار، بـــێدەرەتـــان
ڕەشــن و ڕووت و بـێتـۆو و نـان

دەستی قەڵشیو، پێ ڕاگیراو
گیرفانی دڕاو، بێ دراو
پاڵەی سواڵە هۆنی بە گورد
چەقڵی چاوی دژمنی کورد
خانووی کاول و ڕەش و بڕش
هەر نانی ڕەق و دۆی ترش
بۆی کرا درۆ و دەلەسە
کوا ڕێگا و بان و مەدرەسە؟
نەک مافی جووتیار نەدراوە
لادێمان خاپوور کراوە
سەرگەردان بوون لە نێو تۆڕا
بەوەی نیە نێویان گۆڕا
بۆ زەحمەتکێشی قارەمان
نە دوکتۆر هەیە نە دەرمان
بێبەهرەن لە خوێندەواری
خوێندەواری و کوردەواری؟
هەتا هێزی خەڵک بزووت
بوو بە مەشخەڵی گەش بزووت
خەڵکی تێکۆشەر خۆی دەرخست
بەگژ ئەرتەشدا چوو بە مست

راپەڕینێك بوو بێوێنە

وڵات دەتگوت، گۆمی خوێنە

دیکتاتۆر بۆ پاراستنی خۆی

کردی هەرچی کە دەکرا بۆی

بە دەستی ستەم و تاوان

رژا خوێنی شۆڕەلاوان

زۆرداری بۆ زۆر مانەوە

بە رق هاتە مەیدانەوە

بێبەزەیی دەستی وەشاند

خوێنی ژن و پیاوی رژاند

زگی باوکی پیری سووتاند

رۆڵەی لەبەر دایك رفاند

ویستی خاکی پاکی ئێران

ئەوەندەی دی بکا وێران

بەڵام خەڵکی لە گیان بێزار

داینەنواند لەبەر زۆردار

لە تانك و تۆپ نەپرینگاوە

گوێی بە گوللە نەزرینگاوە

پێی داگرت، چەقی نەبەزی

تا داگیرکەر گورچووی تەزی

کـوردیش بەشـداری خـەبات بـوو
رۆڵــەی رۆژی کارەســات بــوو
لاوی گیــان فیـدای گیــان فیــدا
ئازایانـــــە، شــــەهیدی دا
لـــە خـــەباتی خوێناویـــدا
لـــە هــــەرەتی تەنگاویـــدا
کوردســتان هــەر بــوو بــە قــەڵا
دیـــتی هـــەزار دەرد و بـــەڵا
ئێــستا دەڵــێ خــوێنی گەشــم
بۆ شـۆڕش رشـتووە کـوا بەشم؟
دژی زۆرداری بـــووم، هـــەر وام
هـــەر دەمــــەوێ مافـــی رەوام
دەمـــەوێ بگـــەم بـــە نیـــاز
نـــاوم مـــەنێ جیـــاوازیخـــواز
کەچـــی پۆلێـــك کۆنەپەرەســـت
بـــۆ بێگانـــە بوونـــە داردەســـت
لـــە بــــەهاری ئازادیـــــدا
لــە کــاتی خۆشــی و شــادیدا
خراپـــــە کەوتـــــەوە بـــــرەو
تەمایـــە رۆژ بکـــا بـــە شـــەو

سنەی جوانی خوێناوی کرد
درۆ و فێڵ و ناپیاوی کرد
ناپاك هاتەوە کایەوە
داوی بۆ خەڵك نایەوە
دەگرێ، دەکوژێ، دەبڕێ
شەڕ دەفرۆشێ، زگ دەدڕێ
ژن و منداڵ ناپارێزێ
لێمان دەگرێ مەتەرێزێ
راوەڕووتە و خانەبگیر
گرمەی تۆپە و قرمەی شێستتیر
زەبر و زەنگی خۆی دەنوێنێ
لاوان لە خوێن دەگەوزێنێ
کوردستان بەهاری ئاڵە
جا بە خوێن بێ یا بە گوڵاڵە

١٣٥٨/١/١٠

فرمێسکی ڕونوو

تــۆ گوتـــت: «مـــن ئاشـــقی سەوداســـەر و دیـــنم دەوێ»

مـــن گوتـــم: تـــاکوو بـــە ئاواتـــت بگـــەی دیـــنم دەوێ

هەڵکـــەوێ تـــاوێکی چـــاوێکی لـــە دیـــدارت بکـــەم

تـــا بزانـــی کـــوانێ بـــۆ جـــوانێ دڵ و دیـــنم دەوێ؟

بزگـــوڕی ڕەش داپۆشـــێ ڕوومـــەتی گـــەش تـــا بەکـــەی؟

شـــاعیری گـــەشبیـــنم و کـــوا چـــاوی ڕەشبیـــنم دەوێ؟

ئـــەی پـــەریزادی مـــەهابادی! ئـــەتۆ ون بـــووی لـــە مـــن

تـــۆم هـــەبێ لـــەکوێ پـــەریزادە و پـــەری چـــینم دەوێ

رووتم و یاقووت و ئاوریشمم لە بیر ناچێتەوە

لێوی سوور و ئاڵ و بسکی خاو و چینچینم دەوێ

تۆ نەدیوی بۆیە شەو چاوم لە ئاسمانێ بڕی

تۆ بەدی کەم گرشەگرشی مانگ و پەروینم دەوێ؟

تا وەکوو ساقی ئەجەل نەمداتێ تاڵاوی نەمان

چاوەبڕکە، دەسبزێوی، ماچی شیرینم دەوێ

ژوانی بن سیلە و پەسیوی لاوەتی یادی بەخێر

بۆ ئەوەی پیرانە نەمرم، یادی دێرینم دەوێ

کوانێ ئەو شەوگارە بێدەنگە لە ژوانگەی جێ هەوار؟

کچ رەوەك بوو، من گوتم: هێدی بە! حەجمینم دەوێ

کوانێ ئەو رۆژەی کە سەرچۆپیم دەگرت بانگم دەکرد

دۆم دەوێ، دۆی قۆڵ بە بازن و پەنجە نەخشینم دەوێ؟

شاعیرم جوانی پەرستم، دڵتەڕم، شێتم، لەشۆق

کێوی بژوێن، دیمەنی جوان، دەشتی رەنگینم دەوێ

من بە فرمێسکی رونووی کوێستانی کورد پەروەردە بووم

کوڵمی ئاڵ و چاوی کاڵ و سینگی بەفرینم دەوێ

خۆشەویستی من کچە کوردێکە پاك و نازەنین

باخەوانە پیرەم و باخی بەپەرژینم دەوێ

نامەوێ روو بگرێ تا دەمرێ بە فێڵبازی و درۆ

یاری نازداری لەباری دیاری شەرمینم دەوێ

مــن تەشــیڕێــسێکی وەك شــیرنی «وەفــایی»م بــۆ چــیە؟
کیــــژی وریــــای چــــاوکراوەی فێــــرە زانیــــنم دەوێ
بــۆ دەبــێ «زێنــدین» لــە زیندانــم بکــا چــونکە گوتــم:
ئەز «مەم»م، خەستەی خەمم، کوشتەی ئەمم، «زین»م دەوێ؟
نایــــەڵن قــــەت چــیژی ئــــازادی بــــچێژم مــــن دەنــــا:
خــــوێنی شــــیرینم دەوێ، کــــوا تــــەرمی خــــوێنینم دەوێ؟
بــواری وەم نــادەن لــە نێــو مێرگــە «چــەکۆ» هەڵتووتــەکێم
چــونکە پرســەی دایکــی مــلبــەکوێن و سەرشــینم دەوێ
نایــــەڵن ئاســــوودە دانیــــشم لــــە لاپــــاڵی چــیام
قاسپەقاســپی خاســەکەو بــێ، گرمــەیی میــنم دەوێ؟
ئارەزوومــــە هەرچــــی ئینــــسانە بــــە ئــــازادی بــژی
چــۆن گــەلی دامــاو و دیــل و مــات و خــەمگینم دەوێ؟
نامــەوێ خــوێن بــڕژێ یــا بــۆنی کــەلاکی کــۆن بکــەم
ڕەنگــــی مێلاقــــە و گوڵاڵــــە و بــــۆنی نەســــرینم دەوێ
هەڵپــــەڕین و پێکــــەنین دەبزێــــوێ هەســــتی ناســــکم
کــوا دڵــی پــڕ ئــێش و ئــۆف و جــەرگی بــەبرینم دەوێ؟
دەرزی ئــاژن بــوو دڵــم لــە ســوێی شــەهیدانی نــەمر
بــەس نیــە، مــەودام بــدەن تۆزکــاڵێ تەســکینم دەوێ
جێــی گــەرم، پــارووی نــەرم خۆشــە، بــەڵام بــۆ مافــی خــۆم
ســێبەری ئەشــکەوتی ســارد و نــوێنی بــەردینم دەوێ

بۆ بە زاری مەزنیخوازی تاڵە وەك كەكرە و زەرەند
گەر بڵێم من پاسەوانی قەسری شیرینم دەوێ؟

دێوی شەڕ سمکۆڵ دەکا لێم و دەبوڵێنێ دەڵێ:
بۆ لە سەردانی هەموو ئێوە تەورزینم دەوێ

بۆ فریشتەی داد بە سینەی پڕ لە کینە و داخەوە
هاتە کوردستان گوتی: رەجمی شەیاتینم دەوێ

سەقز و سەردەشت و سابڵاخ و سنەی کرد غەرقی خوێن
سێی تری ویستن گوتی: بۆ سفرە حەو سینم دەوێ

کەی رەوایە بمدەنە بەر گوللە یا راوم بنێن؟
گەر گوتم کوردم لە کوردستانی خۆم ژینم دەوێ

کورد مەگەر کوندە کە هەر وێرانە بێ هێلانەکەی؟
نیشتمانی ئاوەدانی جوانی رەنگینم دەوێ

زۆر بە ئاواتم کە کوردستانەکەم بێکێشە بێ
ئاشتیخوازم کوا ولاتی پڕ رق و قینم دەوێ؟

تا نەهێڵم شوێنەواری ئالەباری پەهلەوی
نەگبەتی زۆردارەکان و خۆشی مسکینم دەوێ

لاشەرم، کوا بەدفەرم، ئەمما لەسەر مافی رەوام
دەست و چەك، ئیمان و هیوا و هەستی ئاورینم دەوێ

بۆ نەجاتی ئەم گەلە کۆیلە و هەژار و بێکەسە
گیانی پاك و بیری تیژ و رێگە ناسینم دەوێ

بــــۆ بەگــــژدا چــــوونی زۆرداری و هــــەژاری و ناهــــەقی
کارگــــەر و جــــووتیێری ئاگــــا و مــــستی ئاســــنینم دەوێ
ســــەخت و ناهــــەمواره ئــــەم ڕێگایــــە، کــــوردی کوڵنــــەدەر!
بــــۆ خــــەباتێکی درێــــژ خایــــەن گــــوڕ و تیــــنم دەوێ
دوای نــــەجات بــــۆ ئــــاوەدانی و خۆشــــی خــــاپووره وڵات
کۆمــــەڵێکی چــــاك و پــــاك و راســــت و وردبیــــنم دەوێ
بــــۆ خــــەباتی هاوبەشــــی یەکــــسانی تونــــد و تیــــژی گــــەل
لاوی کارامــــەی بەجــــەرگ و کیــــژی ســــەنگینم دەوێ
کیــــژ و کــــوڕ بگــــرن لــــە دەوری گــــۆڕی «هــــێمن» ڕەشــــبەڵەك
مــــن کــــە شــــینگێــــڕی شەهیدانــــم، لــــەکوێ شــــینم دەوێ؟

مەهاباد - ١٣٥٨/١٢/٣

خانەنشین

بولبولێـك بـووم لـە ركەیـدا بـە بـەهاری رەنگـین
دوور لـە گـولزار و لـە دیـداری گولاڵـە و نەسـرین
كـازیوە، بـۆ لـك و پـۆپی گـوڵی بـاخی دەفـڕیم
پـەڕ و پـۆم پێـوە نـەما نیمـە ئـیتر هێـزی فـڕین
دەسـتی ئـەو راوكـەرە بـڕزێ كـە بـڕی بـاز و بڕست
سووری سـوور گـوڵ بـدەم و روو بكەمـە مێرگی شـین
مـن چـریكەم هـەموو سووچـی چـەمەنی پـڕ كردبـوو
ئێـستە نایـە لـە گـەرووم بێجگـە لـە نالـەی خـەمگین
من كە شینگێڕی هەموو سوورە گوڵی پەڕ - پەڕ بـووم
رەنگـە هـەر دڕكـی پـەڕیوە لێـرە بكـا بـۆ مـن شـین
مـن كـە بـۆ دیـتنی گـوڵ هێڵـی سـنوورم دەپەڕانـد
هـەر لەسـەر هـەق گـوتنی رووتـە كـرام خانەنـشین
شاوەریـــخنە دەگـــەڕێ وا لـــە دەراوی چـــۆمەڵ
دیـنی دیـنی گوڵـە ئـەو بولبـولی دڵ پـڕ لـە ئـەوین
تـازە دڵخەسـتە وو پەربەسـتە وو بـێدەسـتەم مـن
وەرە دەر راوكـەری دڵڕەق لـە كـەلێن و لـە كـەمین
تێپـەڕێ هێنـدە بـە ناخۆشـی نەگـەر ژیـنی درێـژ
خۆزگە سەد خۆزگـە بەوانـەی كـەم و ئاسـوودە دەژیـن

شیلان ئاوێ - ١٣٦٠

ئاپۆلۆی ماچ

بــە حیجــابی ئیــسلامیەوە دیــم جــوانیٚ
ماڵــە بابــم ئــای لــەو خەڵــە و خەرمانــە!
نەمــدیبوو مــانگی چاردە وا رووناک بــیٚ
بــە ســاوی پــاک لــە نێــو جغــزی خەرمانــە

گونــاح نــەبوو، تــێم هــەڵڕوانی، نەترســام
لـــە چـــەمۆڵە و جنێـــو و بۆڵـــەبۆڵی
ئەوی جوان بوو لە رووی ئەودا بە دیم کرد
هەنیـــە، کولمـــە، دیـــدە، بـــرۆ، مـــژۆڵی

کــە دیــن نــەبیٚ، دیــنی دەگــۆڕیٚ بــۆ تــۆ
ئەو تەرسایەی بــیٚتــرس رایــمووسی خــاچ
کــچی شــەرمین بــە رووســووری دەنیــشیٚ
لەسەر رووی تۆ شەوێکیش ئــاپۆلۆی مــاچ

ورمیٚ - ١٣٦٣/٤/٢

بارگەی یاران

دێــت و رادەبــرێ وەکــوو ســەروی رەوان مــن چ بکــەم؟
کــە بــە قوربــانی نەکــەم رۆحــی رەوان مــن چ بکــەم؟
قــەدی ئــەم شــۆخە وەکــوو دووخ و خەدەنگــە ئەفــسووس
پــشتەکەم کۆمــە، وەکــوو مــاڵی کــەوان مــن چ بکــەم؟
تــازە هـــەنگاوی شــلم کــوانێ دەبــێ بـــۆ شــەوڕاو
جوانــە زۆر جوانــە بــەڵێ رەوتــی کــەوان مــن چ بکــەم؟
زەبــری ئــاوزەنگی بــڕا و شــل بــووە دەســتی جڵــەوم
دێ دەنـــا پڕمـــەیی بـــۆر و بـــدەوان مـــن چ بکـــەم؟
ژوانـــی خۆشـــی هـــەڕەتی لاوەتـــی دێتـــە خەونـــم
کــاتی ئاویلکــە دەگــەڵ زیندەخــەوان مــن چ بکــەم؟

شـەو هـەتا ڕۆژێ لەبـەر ئێـشی لەشـمناڵـەم دێ
دێتە گوێم دەنگی «گەلۆ» و «نیوەشەو»ان من چ بکەم؟
بارگـەیان تێکـەوە پێـچا و بـەڕێ بـوون یـاران
لـە دنـێ وا بـە تـەنێ پاشـی ئـەوان مـن چ بکـەم؟
ژیـانی مـن ئێـستە وەکـوو خـۆری دەمـی زەردەپـەڕە
پـێم نـەما تـین و گـوڕ و هێـز و تـەوان مـن چ بکـەم؟
«سروە» هـات خونـچە گـوڵی بـاخی ئـەدەب پـشکووتن
باخـەوانی گەرەکـە تـازە جـەوان، مـن چ بکـەم؟
ئـاو نـەبوو ئـەو دەمـی «هـێمن» مەلـەوانی کـورد بـوو
ئـاو شـوکر زۆرە وەرن زوو مەلـەوان مـن چ بکـەم؟

١٣٦٤

تەوری جەور

دوژمــــنی کــوردی نیــه ئەفلــەقی دلــڕەق بــه تــەنێ
ریـــشەیی خـــەڵکی عێراقـــێ دەیـــەوێ هەڵبکـــەنێ
لــه عێــراق نــاژی شــتێکی بــەری چــاوی بگــرێ
هــەر بــه تــەورێ دەبــڕێ زاڵمــه نــەخل و دەوەنــێ
عــەرەب و کــورد و تــورك، ئەرمــەنیی و ئاشــوری
دەگــرێ، یــا دەکــوژێ، وەك بــوتێ ســەجدەی نەبــەنێ
زێـــڕی چـــی؟ ئاســـنی ژەنگـــاوی و تیـــژه ســـەددام
کۆنــه ناســـۆری ئــەون ئێـــسته کــه دێـــنن تەشـــەنێ
کوشـــتی، ســـووتاندی و بـــردی لــه جنـــووبی ئێـــران
وەك مــەغوولێ کــه لــه خۆی رازی بکــا ئەهریـــمەنێ

ئـەوی ئـەو کـردی بـە نامـەردی دەگـەڵ کوردسـتان

شـەختە نـەیکرد بـە گـوڵ و نەسـتەرەن و یاسـەمەنێ

مووشـەك و بـۆمی لـە دێ و شـاری وڵاتـی هـەڵکرد

خـەڵکی ئـاوارە بـوو بـۆ دەشـت و تـەلان و دەمـەنێ

گوللـە دابـاری وەکـوو تـەرزە لەسـەر پـیر و جـوان

تەرزە کـوانێ بـەزەیی دێ بـە گـوڵ و گیـای چـەمەنێ؟

وا بـــڵاو بۆتـــەوە جەیـــشی بەپـــەلاماری بـــەجێ

تـــازە کـــۆ بێتـــەوە دژوارە بـــە بێـــڵ و بـــە شـــەنێ

خـۆی بـە نێـرۆن و بـە چـەنگیز و بـە هیتلێـر زانـی

نەیـــدەزانی دەدرێ مـــشتی گرانـــی لـــە چـــەنێ

دەسـتی بێگانـە دنـەی دابـوو کـە خـۆی هەڵـدێرێ

کەچـی راچـوو لـە پـەڕەی جـەرگی، پـەلی دارەبـەنێ

لـــەوەتی هەڵمـــەتی شـــێرانەیی خـــەڵکی دیـــوە

خـــەوی تـــۆراوە، بـــە شـــەو رادەپـــەڕێ، رادەچـــەنێ

ماوەیـەك مەسـتی مـەیی بـەرزەدەماخی بـوو بـەڵام

کـاتی وەی هـات کـە خومـار بێتـەوە لـووت دابـژەنێ

ئـەو کـە نـەیهات بـەزەیی قـەت بـە هـەژار و بێکـەس

رۆژی تەنگانـە ئـەوان چـۆن دەبـێ دەسـتی نەکـەنێ؟

کـەس نیـە جـەرگی بـە کوچـکێوە نـەنابێ سـەددام

چۆن دەبێ جەرگی ئەویش خەڵکی بە کوچکێوە نـەنێ؟

چۆن دەبێ باکی نەبێ ئەو لە «اخ» و «اخت»ی عەرەب

چۆن نەجاتی دێ لە دەس مامەڕەش و پوورە نەنێ؟

ئەو کەسەی هانی دەدا ئاگری شەڕ رۆشن کا

ناچتە هانای، کە کەوت تێر و پڕیش پێدەکەنێ

تازە رزگاری لە دەس خەڵکی عێراق دژوارە

هێندە پێ ناچێ هەموو دەور و بەری لێ دەتەنێ

چی لە دەس نایە ئەگەر خەڵکی عێراق ئەمڕۆکە

راپەڕن، یەك بگرن، دەس دەنێ، رامالی دەنێ

ئەمەیە ئاقیبەتی شوومی لەخۆبایی بوون

چارەنووسی ئەمەیە دوژمنی خەڵك و وەتەنێ

بەهاری ١٣٦٤

شینگێڕی

بە بۆنەی بۆردمانکردنی شاری بانە لە لایەن فڕۆکەکانی عێـــراق لـــە ١٥ی جـــۆزەردانی ١٩٨٤وە گـــــوتراوە.

بانـــــە وێرانـــــە جگـــــەر بریانـــــە
لـــەش ســـڕە، دڵ پـــڕە، چـــاو گریانـــە
بـەم بـەهارە گـوڵی وێ پـەڕ ـ پـەڕ بـوون
وا بـــە دەردی خـــەزەڵی پـــاییز چـــوون
جـەرگی مێلاقـە لـە داخـان ڕەش بـوون
ئەشـکی شـللێرە وەریـن و گـەش بـوون
پـیر سولەیـــمان خـەمی دیکـە نابـا
سیـــــسە دار و دەوەنـــــی ئاربابـــــا

ئـــەوی شـــین ماوەتـــەوە شـــینگێـــڕە
هــــەر گەڵایـــەکی هـــەزاران دێـــڕە
مـــێگ و مـــێراژی بـــە هاوکـــاری یـــەك
چـوونە سـەر خـەڵکی هـەژاری بـێچـەك
زۆر بـــــەرقتر لـــــە قـــــەراری جـــاران
بانـــــە وێرانـــــە، کـــــرا بۆمبـــــاران
هەرچـی خـانوو بـوو لـە نـزم و بـەرزی
وەك دڵــی عەســکەری بەعــسی لــەرزی
هەر بە زار خۆشە دەڵێن شەشسەد کەس
یا نەما، یـا نـە بـە حاڵ ماویـە نەفـەس
مێـشکە پـرژاوە لـە نێـو خـۆڵ و خـاك
لەت و پەت بـوو لـەش و ئەنـدامی پـاك
چـــۆڵەمە، دیزەڵـــە، ئـــەژنۆ دەرچـــوون
مـاڵ نـەما، یانـە رمـا، یـا سـەر چـوون
دەس پەڕی، مـۆرە شـکا، سـینەش چـاك
ژنـــی پـــاك رۆیـــی، بـــرا پیـــاوی چـــاك
بـــاش بزانـــە گـــەلی دوڕناســـی ورد
ئەوەیـە هـەر هـەقی ئەفلـەق بـۆ کـورد
ئـــەوی هاوســـەنگەر و پـــشت و پاڵمـــە
دیـــاری دا دیـــاری بـــرەی ناپاڵمـــە

شەڕفرۆش بەعسیە ئەی ئێرانی!

شەڕفرۆش چی گەرەکە؟ وێرانی

چ نەهاوەند بێ چ بانە و دزفوول

بەعسی وێرانگەرە ئێستا مەسئوول

شەڕفرۆش مووشەك و بۆمی داوێ

شەڕفرۆش راحەتی ئێمەی ناوێ

زگی ناسووتێ بە حاڵی ئێمە

دڵی کوردە لە رقی ئەو کێمە

تێدەگا خەڵکی مەگەر مێشکی رزیو

چ دەکا بەعسی بە کوردی ئەو دیو

ئەم قەڵادزەی بە شەهید مەشهوورە

هەر بە ناپاڵمی بەعس خاپوورە

گەوزی لەم شارە لە نێو خوێن و خوڕ

بە سەدا پیر و مناڵ، کیژ و کوڕ

گوندەکانی هەموو لێ رووخاندن

رەزەکانی هەموو لێ سووتاندن

کانییەکانی بە سمیت داڕشتن

یانی سەرچاوەیی ژیانی ناشتن

دای لە سێدارە ئەوی بیناسم

چەند هەزاری وەکوو لەیلا قاسم

بەزەیی کوا لە دڵی بەردیدا

شومری ناگاتێ لە نامەردیدا

بە قسەی ئەو ئەوی خیرەسەر بێ

دەیکوژێ با کوڕی پێغەمبەر بێ

جیٚژوان

ئەو پەنجەی وا لە بیٚهێزی دەلەرزیٚ
کوشیویەتی مەمکۆڵەی بالآبەرزیٚ
ئەو ددانەی ئێستیٚ نەماوە تاقی
گەستوویەتی زۆر جار چەنەگەی ساقی
ئەو چاوانەی سۆمایی لیٚ براوە
هێند لە جوانان داگیرا، داگیراوە
ئەو لێوەی وا ئێستیٚ باری گرتووە
کولمەی نەرم و نۆڵی یاری گرتووە
ئەو باهۆیەی زەمانە لێی بری هێز
کام کیژ جوانە گرتوویەتە نێو ئامێز
ئەو دلەی وا ژوانی دەویست و جوانی
ئێستا پڕە لە غەم، لە نیگەرانی
ئەو پێیانەی شەرزەی کردووە کوتر و کوان
ماندوو نەبوو قەت لە هاتوچۆی جیٚژوان

١٣٤٧

دەسرێژی لاوان

بــــرۆ رێـــوی بەســـــیەتی چـــاونەزێری

پـــەلاماریَ مەبـــە بـــۆ لانـــی شـــێری

گوتوویانـــە لـــە لانـــیَ دەرپـــەڕیَ شـــێر

هـــەموو دوژمـــنبەزێنـــە مـــیَ و نێـــری

مەیـــە بـــۆ ئـــەم چـــیا نینـــۆکشـــکێنە

دزی ســـیرمە و گـــەڕۆکی گەرمەســـێری

بە تیکی سەخت و ئەستەم هەڵمەڕۆسکیَ

خـــەریکی شـــاخەوانان هەڵبـــدێریَ؟

ئـــەتۆ و ژرد و رکـــە و هەڵـدێر و تـــیرەگ؟

لـــە گیـــانی خـــۆ مەگـــەر بێـــزار و تێـــری؟

بـــچۆوە بـــن گرالّـــك و کەنـــدەلاّنت

ئەتۆ کەی فێری نێو سوێسن و کنێری؟

بـــڕۆ کلکـــت بنێـــوە نێـــو گـــەلۆزت

هـــەلاّتن ئیـــشی خۆتـــە باشـــی فێـــری

لە پێش تۆشدا شەهەنشاهانی خوێنڕێژ

خـەریك بـوون پێـی نـەهێلّن خێـر و بێـری

لەمێـژە فێـرە کـوردی پـاکی لاشـەڕ

بـــەرەنگاری، فیـــداکاری، دلێـــری

ئـــەتۆ هـــەر قـــاتلّی زارۆك و چـــووکی

بـە دیـل و پـیر و بـێ‌ئـەنوا دەوێـری

دەنـا بـێ‌شـك لەبـەر دەسـڕێژی لاوان

دەبـێ وەك بارەکـەو هـەر خـۆت وەشـێری

حیـسابی کـاری خـۆت گـەر بـاش دەزانـی

لـە مافـی ئێمـە بۆچـی خـۆ دەبـوێری؟

کـە لێـت ڕووناکـە ناهـەموارە ڕێگـا

ئـەدی بـۆ ڕێ بـە ڕێـدار ناسـپێری

ئەگـەر بـالّی هومـاش بـێ سـێبەری تـۆ

کـە مافـی کـورد نـەدەی ناچیتە ژێـری!

عەدالّەت گەر هەبێ پێویستە هەر کـەس

لـە مـالّی خـۆی بکـا خـۆی چـاوەدێری

چیای زاگرۆسە زورگ و بەردەڵانە
فەلەك نەیکرد و ناکا بەردبژێری
بە تانك و تۆپ و میگی خۆت مەنازە
کە شوان کردی بە سەنگەر بەردەبێری
دەنێری چۆلەکە بۆ راوی باشوو
کە جوندی بۆ شەڕی جووتێر دەنێری
کە رووناکبیر قەڵەم رۆ کا لە چاوت
کەڕ و لاڵی نەوەك هەر کوتر و کوێری
لە بوختان و درۆت بێزارە یەکسەر
لە شێخی خانەقا تا پیری دێری
گەلی کورد دەستی دا چەك هاتە مەیدان
تەماشای گەورە شوان و شەنگەبێری
کە ترسابا لە کوشتن تۆرەمەی کورد
لە ئاسمانی ژیان ون بوو ستێری
فیدای کۆڕی خەباتت بم کچی کورد
کە گیانباز و فیداکار و بوێری
ئەتۆ سەربەرز و رووسووری و بە خوێنت
گوڵاڵەی سووری ئازادی دەدێری
فیدای لوولەی تفەنگەت بم کوڕی کورد
کە دوژمن بەو تفەنگەت نابوێری

بــە خــەڵکی ڕاگەیانــد دەســت و تفــەنگت
دژی زۆرداری و داخـــــوازی خێـــــری
بــژی پێــشمەرگە! ڕۆڵــەی باوەفــای کــورد
کــە ناترســی لــە ڕەنــج و تــاڵ و ســوێری
لــە ئاشــتیخــوازی و ســولحا نــموونەی
لــە حەملــە و هەڵمــەتا بــێباک و مێــری

١٣٤٢ (١٩٦٣)

گریانی رونوو

بۆ شەهیدانی کوردی تورکیا، کە لەوپەڕی نەخۆشیدا گوتراوە.

ئەی دایکی شەهیدی کوردی!
تـۆ وەکـوو چـیای ئـاگری
لەبـەر تـەوژم و بـا و تۆفـان
سـەخت و رەق و پـێداگـری
لە ئاست ئەم داخ و دەردانە
بەهیممـەت و خـۆڕاگری
سـەرت سـپی و بەفراویـە
دەروونـت کڵـێ ئـاگری
کـێ دەکـا مـەنعی گریانـت
بۆ رونـووی کوێـستان ئـاگری؟

چەند بەرهەمێکی بۆرایی

مەحکەمەی ئیستیقلال

ئەم هەڵبەستەی ژێروو چەند دڵۆپە فرمێسکێکە کە لە شینی شەهیدانی ڕێگای سەربەخۆیی کورددا ڕشتوومە و پێم وایە هەموو کوردێک، چ خوێن گەرم بێ، چ خوێن سارد، بە خوێندنەوەی شیعرەکان بێ ئیختیار فرمێسک دەڕێژێ و تووک و نەحلەت لەم مەحکەمە مەنحووسە ـ کە تروسکەی هیوای کوردی کوژاندنەوە و سەربەخۆیی کوردستانی وەدواخست، بێ سووچ و تاوان ئەمری هەڵاوەسینی جەنابی شێخ عەبدولقادر و هاوڕێکانی دەرکرد و لە شینی ئەواندا نەتەوەی کوردی بۆ هەمیشە دەستەو ئەژنۆ دانا ـ دەکا.

دوێشەوێ گریام هەتا ڕۆژ، پێت بڵێم بۆچی برا؟
مەحکەمەی مەنحووسی ئیستیقلال وەبیرم هاتەوە
ریزیان بەستبوو لە پێش چاوی منا گشتی هەموو
ئەم شەهیدانەی کە خنکاون بە سەد ناواتەوە

پاك بە كفنێكی لـە خوێنـا شـەتڵ و لێـوێكی بـەبار
پـاك بــە ڕەنگێــك و قیــافێكی پــەڕیو و ماتــەوە
هاتە گوێم لێكرا دەیانگوت «ئێمە كوژراین بێ‌خـەتا
میللەتی كـورد تـا بـە كـەنگێ تۆڵـەمان ناكاتـەوە»
من لەسەر لووتكەی بڵیندی كێوی هەق داوا دەكـەم
تـۆش بپـارێزە جـەنابی شـێخ لەســەر رووی تاتـەوە
بەڵكوو روحــمێكی بكـا پێمـان خوداوەنـدی ڕەحـیم
چی دیكە ژێردەس نەبین دیسان وەسـەرمان خاتـەوە
هێمنــا! پێـت وانـەبێ یـەزدانی بـێ‌هـاواڵ و فـەرد
كەیفـەری ئـەم زوڵـم و زۆرە، بـێ‌حیـساب ناداتــەوە

گۆڤاری نیشتمان، ژمارە ٢، ١٣٢٢ (١٩٤٣) - مەهاباد

کوردم و ...

کــوردم و داوای حقــووقی پایــەماڵی خــۆم دەکـــەم
ماڵی خۆمە مـولکی کـورد، داوایـی مـاڵی خۆم دەکـەم
مـولکی کوردسـتان کـە ئیرسـی بـاب و بـاپیری منـە
ئیـدیعای هــەق و کەلــەپووری حــەلاڵی خــۆم دەکـــەم
هەر وەکوو باران لـە چاوم دێتـە خوارێ ئەشـکی خوێن
هــەر زەمانێـك بەرژەوەنـدێکی لـە حـاڵی خۆم دەکـەم
گەرچـــی لای ئاغـــای خـــەیاڵی خـــاوە میللیـــەت
مــن لــەلام باشــە، هــەتا مــاوم خـەیاڵی خـۆم دەکـەم

من لە دەس بێگانە قەت ناکەم شکایەت ئەی رەفیق
گەر شکایەت کەم لە چنگی مام و خاڵی خۆم دەکەم
ناسیحا! بەس پێم بڵێ فیکری مەحاڵە فیکری تۆ
نسحەتم ناوێ ئەمن فکری مەحاڵی خۆم دەکەم
رۆژێ شێخم دیت و پێم گوت هەتبێ حیسسی میللیەت
پێی گوتم من چم لەوانە داوە، سواڵی خۆم دەکەم
من ئیتر ماهووت و شاڵی ئەجنەبی ناکەم لەبەر
رانکوچۆغەی خۆم لە بووزووی رەنگی شاڵی خۆم دەکەم
چیدی من زەحمەت لەبۆ منداڵی خەڵکی ناکشێم
عیلم و زانست و هونەر فێری منداڵی خۆم دەکەم
یا دەڕێژم خوێنی پاکی خۆم لەسەر ئەم مەقسەدە
یانە فیکرێ بۆ برای رووت و رەجاڵی خۆم دەکەم
چاوەدێری رۆژی خۆشی جێژنی سەربەستیم ئەمن
گەر مودارا وا دەگەڵ ئەمرۆژی تاڵی خۆم دەکەم

گۆڤاری نیشتمان، ساڵی یەکەم، ژمارە ٢، خەزەڵوەری ١٣٢٢ (١٩٤٣)

هەڵدەكەم

مـــن كــە بێــدەنگم ئەوێــستا چــاوەنۆڕی هـــەل دەكـــەم
هەل كە بۆم هەڵكـەوت ئەمـــجا باسـكمی لـێ هەڵدەكـەم
زۆر بــە ئومـــێدی خــودا لــەو خاكــە پاكــەی دەردەكــەم
دوژمنـــە بێگانـــە ئـــاخر چـــۆن دەگـــەڵ وی هەڵدەكـــەم
نابێ چیدی داری من بــخوات و لێــی سـوار بـێ حـەریف
داری دامـــەی خـــۆم لـــەبۆ لای خـــانی ئاغـــا هەڵدەكـــەم
نایــــەڵم تـــــاریكی چـــــیدیكە ولاتـــــم داگـــــرێ
خــوا مـــەدەدكار بـێ چـرای زانــستی تێـدا هەڵدەكـــەم
وەك جگێن وایە زەمان، هەركەس جگی خۆی تـێ دەخـا
تا چـەقی هــەموان بهـێنێ مـن جگـی خـۆم پـەل دەكـەم

نامـــەویٚ مـــن ســـەربڵیندی خـــۆم و دایـــمە کۆشـــش
بـــۆ بڵینـــدی و بـــەرزی و ئـــازاد بـــوونی گـــەل دەکـــەم
قـــەت دەگـــەڵ بێگانـــەکان وەڵلاهـــی دانـــووم نـــاکوڵێ
مـــن کـــە شـــاهێنم چـــلۆن ئـــاخر رەفیقـــی قـــەل دەکـــەم؟
هـــەر کەســـێ دەربـــارەیی ئـــەو قەومـــە بـــەد بـــدوێ بـــرا
وا دەدەم مـــستێ لـــە زاری مـــن ددانـــی کـــەل دەکـــەم
هـــەر کەســـێ بـــۆ لای ســـنوور و ســـەرحەدی خـــاکی وەتـــەن
بێ، دەدەم بەردێ لە لاقـی، دەسـبەجێ ئـەو شـەل دەکـەم
هێندە فێڵاویم کە دوژمن وێـم کـەوێ تـا هـەر دوو گـوێ
قوم دەبێ، چونکە بە فێڵ ئەو تووشی لیتـە و زەل دەکـەم
خۆش بێ بووزووی خۆم، چ موحتاجم بە پەشمی خاریـجە
تاکوو جاوی خۆم هـەبێ، بـۆ جامـەیی مەلـمەل دەکـەم؟
سـارد و گـەرمی رۆژگـارم چێـشتووە بـە خـودا گـەلێك
بێئەوەی موحتاجی کەس بـم موشکلی خۆم حـەل دەکـەم
دوێشەوێ دایکی وەتەن «هێمن» لە خـەودا پێـی گوتـم:
رۆڵـە کـردارت حیـسابە، کـەنگێ گوفتـار حـەل دەکـەم

گۆڤاری کوردستان

ساڵی یەکەم، ژمارە ۲، رێکەوتی ۳۰ی سەرماوەزی ۱۳۲٤ (۱۹٤٥)

جێژنی ئازادی

نەوجـــەوانانی ژیـــر و وریـــای کـــورد

پیرەپیـــاوانی پـــیر و ئـــازای کـــورد

بێـــچوە شـــێرانی چـــابك و بـــێباك

تـــازەلاوانی میللـــی و خـــوێن پـــاك

نەونـــــەمامانی باخــــچەیی ئـــاوات

کاربەدەســـتانی حیزبـــی دێمـــوکرات

ئـەی ئەوانـەی کـە چـاو بـە گریـان بـوون

دژ و دامـــاو، کـــز و پەرێـــشان بـــوون

بـۆ وەتـەن رۆژ و شـەو دەگریـان زار

دیتـو لـەو رێیـەدا هـەزار ئـازار

بـەشبـڕاو بـوون لـە خۆشـی و شـادی

دەرکـرا بـوون لـە بـاخی ئـازادی

موژدە بێ لێو پاش گەلێك زەحمەت

پاشـی زۆر رەنـج و تـاڵی و مەینـەت

پاشـی تـالآن و جـەنگ و دەربـەدەری

پاشـی کوشـتار و شـین و قوڕبەسـەری

پاش وەی سەد مەزن، هەزاران سەردار

لەسـەر ئـازادی رۆیینـە سـەر دار

پاشـی وەی سەد هەزار کوڕی لاوچاك

دەستی دوژمنان لە خوێن و لە خاك

گەوزی بوو دایکی بۆ لە سینگی دا

بەزەیی هات بە حاڵی ئێمە خودا

یاریـدەی دایـن و کردیـە مـەئموور

بە نەجاتدانی کوردی، هۆردووی سوور

میللـەتی کـوردی بێکەسـی رزگـار

کـرد، لـە ژێـر چنگی دوژمـنی زۆردار

کـوردەواری بـە جـارێ ئـازاد بـوو

کوردی زۆر غەمگین، بەکەیف و شاد بوو

ئاشــکرا هــەڵکراوە بــەیرەقی کــورد
هاتەوە دەستی لاوی کورد، هـەقی کورد
تێپـەڕی ڕۆژی ڕەش، نـەما دەمـی خـەم
ڕۆژی کورد هاتە دەر لـە ژێـر مـژ و تـەم
بــۆ مــە ئـەو سـاڵەکە چـلۆن زسـتان
خۆشــترە زۆر لــە مــانگی جــۆزەردان
گەرچی ئێستا نـەماوە گـوڵ لـە چـەمەن
وەك گوڵــە رووەمـــەتی کــوڕانی وەتــەن
ئێـستەکانە تــەواوی میللــەتی کــورد
کــچ و کــوڕ، پیــاو و ژن، درشــت و ورد
بــێخــەم و لێــو بەخەنــدە وو شــادن
بۆچــی؟ چــونکوو ئەوێــستە ئــازادن
ئــەی برایــانی میللـــی و دڵـــسۆز
ڕۆژتـــان بـــاش و جێژنـــەتان پـــیرۆز
ئــەوی ئــاواتی ئێــوە بــوو دیتــوو
نیــشتمان ســەربەخۆ و ئــازاد بــوو
بــەیرەقی جــوانی ئێمەیــە ئێــستا
دەیــشەکێنێ لــە هــەر بڵێنــدێك بــا
کــاری خۆمــان بــە دەســتی خۆمانــە
ئێــستە بـا کــوێر بــێ چـاوی بێگانــە

تـــا هـــەزار ســـاڵی دیکـــە ئیـــستالین

هـــەر بـــژی یـــاڕەبی، بڵـــێن ئـــامین

چـــونکە دەربەســـت هـــەقی زەعیفانـــە

لاگـــــری دیـــــل و بـــــێنەوایانـــــە

بـــۆ ئـــەوەی بێکەســـان بکـــا مەســـروور

پایـــەدار بـــێ و بـــمێنێ هـــۆردووی ســـوور

پێـــــشەوامان بـــــژی لـــــەبۆ خزمـــــەت

کردنـــی دیـــن و مەزهـــەب و میللـــەت

ڕەبی هەر کـەس کـە دوژمـنی کـورد بـێ

هـــەر دوو چـــاوی دەرێ و ملـــی ورد بـــێ

بـــمرە «هـــێمن» کـــە تـــۆ لەســـەر زیـــادی

مایـــەوە، چـــونکوو دیتـــت ئـــازادی

ڕۆژنامەی کوردستان

ژمارە ١٢، ٢٠ی ڕێبەندانی ١٣٢٤ - (٩ی فوریە ١٩٤٦)

دەمەتەقەی دوو خوێنمژ

سیراج ئۆغلوو:

یــاخوا بــەخێر بێــی سەرچاوەکانــم

خــوا دەوامــت دا ئــارامی گیانــم

نووری سەعید:

خـۆ بـێتەزیـەتی ئەلـحەملای چـاکی

قـەزا و بـەلاّ دوور، بـۆ وا خـەمناکی؟

سیراج ئۆغلوو:

چۆن خەمناك نەبم زۆر پـیس قـەوماوە

دیــسان کوردەکــان زۆریــان هێنــاوە

هــەموویان داوای هــەقی خــۆ دەکـەن

گەف و هەڕەشـە لـە مـن و تـۆ دەکـەن

دەڵــێن ئــەو خاكــە خــاكی كوردانــە
نایـــەڵێن چـــیدی بیخـــوا بێگانـــە
خــۆ تــۆش دەزانــی كــە كــوردەواری
لە قیسمان بـچیٚ تــووش دێـین هــەژاری
گەنـــم و جــۆی ئــەوە رزق و بــژیومان
نــەوتی ئــەوە رووناكــە دیومــان
ـمە نـەبیٚ لـە برسـان دەمـرین
نەوتـە نـەبیٚ شـەو كـوێری دەگـرین
دبیرێك بكـــە هـــەتاكوو زووە
ل و فرســەت لــە دەس نەچــووە

عید:

ت نەكـــەویٚ بــۆ دابزرِكــاوی
چــی وەكــوو كــەر لــە قــورِیٚ مــاوی
ەتۆ لە كنە خــۆت تــوركی خــوێن‌مــژی
ەدفــەرِ، شــەرِانی، رێگــر، پیــاوكوژی
توركی لەوەی پــێش وا خــوێری نــەبوون
وەك گورگی برسی بە خشەوە دەچــوون
هــەر ئێــوە نــەبوون لــە دەورەی كــەماڵ
لاقــی كوردانــوو دەگــرت وەك گــەماڵ

ژن و منـــداڵ و گـــەورەتان کوشـــتن
خـــوێنی ملیـــۆن و نیوێکـــوو رشـــتن
ئێستاش نەچووە بچێ، وەخـۆ کەونـەوە
گـــەورە گـــەورانیان لـــە دار دەنـــەوە
بیانگرن، بیانکوژن، بیانـخەنە نێو بەند
ئەفەنـــدم! بەســـم ئـــەتۆ بـــدە پەنـــد

سیراج نۆغلوو:

منـــیش بەشـــی خـــۆم جەزرەبـــەم داون
بـــــەڵام داخەکـــــەم دانـــــەمرکاون
کـورد گیایەکـە هـەر چـەندی بیـدروون
هەڵدەداتـــەوە دیـــسان هەڵەســـوون
تـــــەدبیرێکی دی بکـــــە ئەفەنـــــدی
یابـــا عـــەجایب! بـــۆ وا دڵمەنـــدی

نووری سەعید:

بـرا مـام ئینگلـیس ئاغـای خۆمانـە
هـــەتا ئـــەومان بـــێ خـــەمی چـیمانە
پـــەنای بـــۆ دەبـــەین دەیانکـــا چـــارە
فریویـــان دەدا بـــە پـــووڵ و پـــارە
بۆیـان سـاز دەکـا سـەد شـێخ و مـەلا
بەســـەریان دێـــنێ ســـەد دەرد و بـــەڵا

عەشـــیرەتەکان دێنێتـــە ژێـــر بـــار
بـە درۆ و دەرەسـە، بـە پـوولّ و دینـار

سیراج ئۆغلوو:

عەجەب تـەرتیبێك دەستت بـە گونـم
ولاتـت پـیس کـرد هەسـتە لـە کـنم
بـــاوی نـــەماوە کەلّـــەك و دهـــۆ
کـورد فریــو نــاخوا ئەبــەدی بــە درۆ
کـوردی ئـەو عەسـرە هێنـدە شـەیتانن
ئەمن و تـۆ و چرچـیل بـە کـەر دەزانـن
وا لامەزهـــەبن کـــوردی ئـــەو دەورە
نـە شـێخیان مـاوە نـە مـەلای گـەورە
عەشـــیرەتەکان هەســـتان لـــە خـــەویّ
پـشتیان لێـك بەسـتووە ئازادیـان دەویّ

نووری سەعید:

کـــەوابیّ بـــرا ســـەلا لـــە خۆمـــان
مانگامـــان کـــرد و بـــڕاوە دۆمـــان

گۆڤاری هاواری نیشتمان

ژمارە ١، ساڵی یەکەم، خاکەلێوەی ١٣٢٥

شینی ژنەکوردێك

(١)

هەی داد هەی بێداد هەی رۆ رۆڵەڕۆ

هەی رۆڵە داخی گرانم بۆ تۆ

هەی کوێنم دەربەدەر رۆڵەی جەوانم

وەی قورِم وەسەر مایەی ژیانم

دایکەکەت بمرێ رۆڵەی نازدارم

دەك نەژیم پاش تۆ شۆڕەسوارم

نەمێنم لەبۆ دەست و جلەوت

کوانێ، بۆ نایە ئەورۆ هەوهەوت؟

هـەناوم رەش بـێ بـۆ قـژی رەشـت

جـەرگم خـرا بـێ بـۆ کولّمـەی گەشـت

حـەیف بـۆ چـاوی وەکـوو بادامـت

درێـغ بـۆ بـەژنی وەك نەونـەمامت

رۆڵـە گیـان ئـەتۆ هێـشتا جحێڵـی

چ وەخـتی وەیـە مـن بـەجێ بێڵـی

هەی داد هەی بێـداد، هـەی رۆ رۆڵـەڕۆ

بریـا مردبـام مـن لـەباتی تـۆ

(٢)

مـنی هـەژاری پـیری زگ سـووتاو

چـۆن پـاش تـۆ بـژیم ئـاخر شـۆڕەلاو

کـونکونـە دڵـم لـەتلەتـە جـەرگم

بـۆ تـۆ تاقانـەی جوانـە مـەرگم

شـەرتە مـن سـەرم بـۆ تـۆ شـین بکـەم

هـەتا بـمێنم بـۆ تـۆ شـین بکـەم

گوڵە گەشەکەم بـۆ سـیس بـووی وا زوو

بـردت بـۆ ژێـر خـاك هـەزار ئـارەزوو

بـۆ بـەجێت هێـشتم بەدبـەختت کـردم

رۆیـشتی بـۆ کـوێ بۆچـیت نـەبردم

منت بەجێ هێشت لەو کەلاوەدا

بۆ خۆت رۆیشتی بۆ خزمەت خودا

هەی داد هەی بێداد، هەی رۆ رۆڵەرۆ

دێ لە دەروونم لەسوێی تۆ بۆسۆ

(٣)

دەزانی بۆچی رۆڵەی نازەنین

دەبەستم لەسەر گۆڕت کۆڕی شین

بۆیە دەگریێم ئەی لاوی خوێنپاك

بە جوانەمەرگی تۆیان خست لە خاك

بۆیە دەگریێم ئەو چەرخی چەپگەرد

ماوەی پێنەدای وەکوو پیاوی مەرد

لەسەر نیشتمان خۆت بە کوشت بدەی

هاوخوێنەکانی خۆت رزگار بکەی

بەخێوم کردی رۆڵە وەك بەران

تا بۆ نیشتمان بتکەمە قوربان

کەچی تۆی کوشت و نەیهێشت ئاسمان

قوربانییێك بکەم من بۆ نیشتمان

هەی داد هەی بێداد، هەی رۆ رۆڵەرۆ

من و نیشتمان بێکەسین ئەورۆ

(٤)

لــه خــاك و خوێنــا ئەگــەر گــەوزیبای
لەسەر ئازادی و سەربەستی، بەخودای
غــەمم نــەدەبوو، بــۆت نــەدەگریام
چــون مردنــی وا زۆر خۆشــە، بــەڵام
رۆڵــە بــە مــەرگی تــەبیعی مــردن
ئەویش بۆ کوردان، عەیبە لـە کـن مـن
حــەیف گیانەکــەم حیزانــە مــردی
حــەیف وەك پیــاوی ئــازا نــەمردی
حەیف ئەی گەنجی خاوێن وەکوو گـوڵ
مـردی و ئـارەزووی مـن نـەبوو حاسـڵ
ئـۆف رۆڵـە مـردی نەگـەییم بـە مـراد
ئۆف رۆڵە مردی و کـورد نـەبوون ئـازاد
هەی داد هەی بێـداد، هـەی رۆ رۆڵـەڕۆ
بـرینی جـەرگم قـەت نـاکرێ پـەڕۆ

گۆڤاری هەڵاڵە

ساڵی یەکەم، ژمارە ٣، بانەمەڕی ١٣٢٥

ژوانی ئاغا

چــاوەکەم بیــستوومە چــاوی «نادییــە»
ئێــستێ بــۆ تــۆ مایــەیی دڵــشادییە
خــۆت مــەڵاس داوە ئــەتۆ بۆیــە لــەوێ
ئــەو کــچۆڵە نازەنینــەت خــۆش دەوێ!
دیــل و گــیرۆدە و ئەســیری کــاکی خــۆم!
مــلکــەچ و زار و فــەقیری کــاکی خــۆم!
عــەقڵ و هۆشــی بــردی چاوی مەســتی وی
شــێت و وێــت و گێــژ و وێــژی دەســتی وی

بۆیە وا ون بووی و ئیتر نایەوە
ڕاوکەری و داوت لە کۆتر نایەوە
کاکە بیستوومە گرفتاری ئەتۆ!
عاشقێکی دڵ برینداری ئەتۆ
ئەو کچۆڵە نازەنینشەی چاو کەژاڵ
تۆبەکەی چەند ساڵەیی کردی بەتاڵ
کێ بوو دەیگوت تۆبەیی کۆن ناشکێ
تۆبە خۆ پۆڵا نیە، چۆن ناشکێ؟
وات شکاند و خستتە بەر پێتەوە
ئەستەمە پێم، تازە گاو بکرێتەوە
بەو مووژە بەرگەشتەیەی ئەو دڵبەرە
وەرگەڕای کاکە! لە دین بۆ مەسخەرە
بەژنەکەی، ئیمانەکەت باریك دەکا
زولفەکەی، ڕۆژی گەشت تاریك دەکا
جەرگی لەت کردووی برا، شێری بڕۆی
کەزیەکەی وەك داود، ناهێڵێ بڕۆی
ڕوومەت و کوڵمە و چەنە و بەرخەبەبەی
گووجی پێ هێناوی چۆن ڕێ دەر دەبەی
خەستە وو ڕەنجوور و گێژ و گێلە
کوشتەیی ئەو گەردنەی وەك کێلە

سینگ و مەمك و پا و پووز و سمتی ئەو
پێی نەهێشتی عەقڵ و هۆش و خورد و خەو
دڵ پەشێوی پەرچەمە ناڵۆزەکەی
شێتی لەنجە و لار و دەست و گۆزەکەی

رۆژێ هاتوچۆ دەکەن چەندین دەلاڵ
تا فریو دەن ئەو کچۆڵەی چاو کەژاڵ
«جەعفەرئاغا» دیارە یەکجار ماندووە
هێندە هاتوچۆ بکا جاڕز بووە
خۆ «برایمە شەل» هەدادانی نیە
وەك حەسیر وایە لە ماڵی «نادیە»
هێندە بەو زستانە سەختە هات و چوو
وا شۆڕەی گرت، ژنی «سۆفی پەلوو»
دێتەوە لای تۆ دەڵێ «عەولا دلە»:
«ئەو کچەتتیوە دەکا ئێستاش ملە»
پاش ئەوەی زۆر هات و چوون دەستەی دەلاڵ
دێنەوە خزمەت جەنابت دەست بەتاڵ
ئەو دەمی بۆ خۆت دەچی بۆ کۆیی یار
پێی دەڵێی ئەی دولبەری سیمین عوزار
جەزرەبە و کوێرەوەری و زەحمەت بەسە
بۆ بەرقدا چووی ئەتۆ لەو بێکەسە

ئــەی گوڵاڵــە ســووره، ئــەی تــازە نــەمام
ســیل و دیقــم گــرت لــە ســوێیانت، نــەمام
ئــەی نیگــاری چــاو خومــاری بــێوەفــا
بەســیەتی بــێمــەیلی و جــەور و جــەفا
نــازەنینی شــۆخ و شــەنگی چــاو بەلــەك!
ئاســــکی دڵناســــکی ســــرك و رەوەك!
مــامزی لێــو قرمــزی خــۆش خــەت و خــاڵ!
مــانگی چــاردە، ئایەتولعــەینی جــەماڵ!
چــۆڵەمەی ئەســتۆم، بوتــم، ســەروم، گــوڵم!
تــۆ ســەری خــۆت چــیدی مەشــکێنە دڵــم
بــــمدەیە گیانــــە، لەمێــــژە تاســــوخم
دایکەنــــە زوو ئــــەو تومانــــە تــــا ســــوخم

«نادییــە» خانــم لــە پێــشدا نــاز دەکــا
ســەد بەهانــە و ســەد درۆت بــۆ ســاز دەکــا
زۆر بــــەناز و نــــووزەوە وات پــــێ دەڵــــێ:
«چــۆن لــە نێــو خــەڵکا دەبــێ چــاوم هــەڵێ
مــن کــە یــاری تــۆ بــم ئــاوا رووت و قــووت
پــاش و پێــشی مــن بکــەن تاقمانــە جــووت
لۆکــــەیی تێــــدا نــــەماوە کلۆجەکــــەم
پــــشت و ئانیــــشکی دەبــــێ مــــن پینەکــــەم

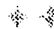
نیمــه دەســـماڵ غــەیری سەرپێــچی دڕاو
مــردم و نەمــدی لەســەر خــۆم تاســکڵاو
لــەتڵەتــە وەك جــەرگی تــۆ دەرپێــی شــڕم
جــا ئــەوەش نــاوەڵکراســە تێــی تــڕم
لائەقــەل پووتێــك دەبــێ کەوشــی کەچــم
بــەو قــوڕ و بــەو ســۆڵە بــۆ ژوان دەردەچــم؟
رەنگــە تێیــدا بــێ ســەر و پرچــم گەنــە
تــێم نــەداوە ســاڵ و نیوێکــە خەنــە
مــن کــە رووتــم چەشــنی ئاســکی عەربــەتێ
دوێــنێ جێــژن بــوو نەچــوومە داوەتــێ
ســـورمە وو ســـابوون و کلتـــوورم نیـــە
بازنـــە وو خڕخـــاڵ و بـــەرموورم نیـــە
چش کــە شــك نابــەم لــە مــاڵێ تامەچێشت
داخەکـــەم نیمانـــە زارجوویـــەك بنێـــشت
وردەواڵـــە هاتـــە ئێـــرە دوێنەکـــە
نــەمبوو پــوولێ خــشڵ و گــوارە و مێخەکــە
هـــەر کـــە هـــاواریٚ دەکـــا میـــوەفرۆش
مــن لــە ســوێ سنجوو دەروونــم دێتــە جۆش
قوچـــەکە وو دەرزی و کەڵافیـــشم نیـــە
ئاشـــقی وەك تـــۆ چـــرووکم بـــۆ چـــیە؟»

تۆ دەڵێی: ئەی شۆخی مەستی چاو هەڵۆ
بەسیەتی ئەو پرت و بۆڵە، خەم مەخۆ
ئەی بوتی سیمین و ئەی خوشکی پەری
شەرتە بۆت بکڕم کراسی کوودەری
بەو سەرەی تۆ و بە مەرگی «کاکەباس»
گیانە بۆت دەکڕم کەوا و ئاوەڵکراس
بۆ چمە بە زیاد نەبێ پوول و دراو
جوانی وەك تۆ نەیبێ کەوش و تاسکڵاو
تۆ بەڵێنیم پێ بدە و تەفرەم مەدە
حازرە دەسماڵ و چارۆکە و شەدە
بۆت دەنێرم عەتر و سابوون و خەنە
کرمەك و خرخاڵ و بازنە و ژێرچەنە
مێوژ و سنجوو لە «سەیفوڵڵا عەجەم»
وەرگرە، باکت نەبێ پوولی دەدەم
وێت دەدەم کلتوور و ئاوێنە و دەزوو
کوا قسەت پێماوە، دایماڵە دە زوو

بەو قسە خۆشانە سەرگەرمی دەکەی
وردە ـ وردە، کەمکەمە نەرمی دەکەی
ئیحتیاج دەیکا وەها نەرم و تەبا
بۆت نەرم نابێ ئەگەر موحتاج نەبا

ئیحتیــــاج داوێـــــنی ئــــالوودە دەكـــا
گــەر تەســەل بووبایــە بــێشــك نەتــدەگا
گـــەر نەبووبایـــە وەهـــا رووت و شـــڕۆڵ
خـۆی دەكـرد تەسـلیمی تـۆی چرچـی گـڕۆڵ؟
ئیحتیـاج مـەجبووری كـرد و خـۆی فـرۆت
چـی لـە دەسـت نایـە دەنـا «پـوورە مـرۆت»
ئیحتیــــاج دۆخـــینی پـــێ شـــل كـــردەوە
شــەرم و نامووســی لــە بــیر ئــەو بــردەوە
ئیحتیـــاج كـــردی بـــە دەســـت ئاغـــا ئەســیر
كیـــــژی لادێیـــــی رەش و رووت و فـــــەقیر
ئیحتیاجـــە جـــەرگی كردۆتـــە كـــەباب
هێنـدە جـوانچـاك نـی دەنـا عـالیجـەناب!
جـوانی فـەرموو شـاعیری گـەورەی قـەدیم
ئافـــەرین ئـــەی ســـاحیبی زەوقـــی ســـەلیم
«آنـــچە شـــیران را كنـــد روبـــە مـــزاج
احتیـــاج اســـت احتیـــاج اســـت احتیـــاج[1]»

لادە شـــاعیر تـــۆ لـــە باســـی فەلـــسەفە
بـــۆ لـــە بـــیرت چـــۆتەوە كـــاتی گەفـــە؟

١- هی مەولەوی بەلخیە.

رایدەکێــشی عاقیبــەت بــۆ ئاغــەڵێ
دەست دەگێـڕی تـۆ لـە مـەمك و باغـەڵێ
دەیگـری کاکــە لــە ئــامێزی گــەرم
لادەچێ پـەردەی حـەیا و حوجـب و شـەرم
دەست دەگێـڕی تـو لـە سـمت و بەرگـەدەی
جا کـە لێـت رەق کـرد، پەلانپیتکـەی دەدەی
دەیــخەیە ســەر گــازی پــشتێ ئـەو گـڕە
دەیــخەیە بــەر هەڵمــەتی ئــەو تــۆپزە
لاقــی پــێ هەڵــدێنی، دادەگــری زگــی
دەرپــەڕی دەعباکــە وەك نــاوکی جگــی
مەترەقــەی ســەر ئەبلەقــەی لــێ رادەدەی
دەیترێــنی، خــۆی وەهــا پێــدا دەدەی
نێوگــەلانی ئــەو فــەقیرە شــەق دەکــەی
گـووپی هەڵدەمـسێنی، چـاوی زەق دەکـەی
دەیبەیــە ژووریَ بــە زۆری و چیرەچــیر
بـا بـە کـەیفی خـۆی بکـا ئـەو زیرەزیـر
تــۆ ئەوەنــدەی رادەدەی بــۆ پێــشەوە
ئـەو دەڵـێ: کـوێر بـووم کـوڕە بیکێـشەوە
تـۆ دەڵێی: «خـۆت راگـرە ئـەی بەدمـەزەب»
ئـەو دەڵـێ: «ئێـی وای جرِڵـدم بـێ ئـەدەب»

قــەت بــەری تــۆ نــاگرێ ئــەو قــونخــڕە
هــیچ شــکم تێــدا نیــە کوتــك و تــڕە
لێــی دەبــەی ئاغــا هــەتا پرتــی گونــان
«مــی‌نــمایی امتحــان» هــەر دوو کونــان
خــۆی زەوت ناکــا فــەقیری بــێ‌ئــەوا
رەنگــە ئاغــا بــۆت فرێــدا ســاقی وا
نێــو زگ و ریــخۆڵەکانی هەڵتــەکا
جــا چــلۆن بێــچارە خۆشــی پــیس نــەکا
پــاش تــەواو بــوون چــاوی هەڵدێنێتــەوە
جــا بــە نــاز ئــەو شــیعرە دەخوێنێتــەوە:
«گــر جــماع ایــن اســت کــو کــردن خــران[1]
بــر کُــس مــا مــی‌رینــد ایــن شــوهران»

کاکــە! بمبەخــشە لەبــەر بێکارییــە
ئــەو قــسانە، ئــەو هــەموو بــێ‌عارییــە
لــێم ببــوورە شــاعیرێکی عــاجزم
مــات و دامــاو و پەرێــشان و کــزم
دەرکــراو و بــەش‌خــوراو و دەربــەدەر
رەنــجەڕۆ وو بــێ‌ئــەوا وو قوڕبەســەر

١- هی مەولەوی بەلخیە.

مودەتێکــە لــێم حەرامـــە مـــاڵی خـــۆم
نـــابینم خـــزم و ژن و منـــداڵی خـــۆم
هـــەڵوەدان دیـــسانەکە پـــۆلیس لـــەدووم
بـــەو چـــلەی زســـتانە بۆیـــە بـــازرە بـــووم
دەمتـــەقێنن چەشـــنی ڕێـــوی بەنـــدەنێ
ئـــەو ســـەگانە لای کونێـــشم نـــادەنێ

دەربـــەدەر بـــووم شـــار بـــە شـــار و دێ بـــە دێ
ســـەردەمێ ســـۆفیم و ڕۆژێکـــی فـــەقێ
گـــا لـــە پـــشدەر، گـــا لـــە بیتـــوێنم ئـــەمن
گـــا لـــە کوێـــستان، گـــا لـــە گـــەرمێنم ئـــەمن
ئێـــسك و پێـــستێکی ڕەقـــە بارگینەکـــەم
ویـــشکەوە نـــابێ تەکـــەڵتووی زینەکـــەم
مـــن کـــە نەمـــدەخوارد پـــلاو و گۆشـــتی خـــۆم
نـــانی هـــەرزن ئێـــستە وەك هـــەڵوا دەخـــۆم
مـــن کـــە رادەکـــشام لەســـەر تـــەختی فەنـــەر
ڕاخـــەرم ئێـــستا چـــیە، کورتـــانی کـــەر
مـــن کـــە قـــاوەڵتوونێ هەڵدەســـتام لـــە خـــەو
نێـــستە نیمـــە نیـــستیراحەت ڕۆژ و شـــەو
مـــن کـــە هـــەمبوو کەوشـــی بۆیـــاخ لێـــدراو
ئێـــستەکە ڕازیـــم بـــە کاڵـــەی چـــەرمی خـــاو

مــــن کــــه ئاغــــا بــــووم و پــــۆزم لێــــدەدا
ڕۆزگــــار ئەوڕۆکــــە کردوومیــــە گــــەدا
بەو سمێڵەی تــۆ و بــە ڕیشی «کــا حەمــەد»
مەحتەلــم بۆ پــوولێ و رووتــم وەك «سەمەد»
بــــۆ پــــەڕە ســــیغار و تــــووتن ماتــــەڵم
هــــەر دەڵێــــی دەیلاغــــی فێــــرە دووکــــەڵم
دێ بــــە شــــوێنمدا هەمیــــشە ئەمنییــــە
ئەمنییــەش ئەوڕۆکــە بــۆ مــن کــەم نیــە
بــا ئــەویش رازی بــە دە تــمەن بــێ، بــرا
جــیبی مــن وەڵلاهــی گەســکی لــێ درا!!
شوێنە ونکەی من لە دەست ئاژان دەکەم
هــەر کــە شــەبکەی ئــەو دەبیــنم ژان دەکــەم
پــوولی تریــاکم لــە کــوێ بــوو بیــدەمێ
جــا لەبــەر وەی، چــاکە فیزمــاڵکی دەمــێ
تــا جــەناب سەروان وەکــوو ڕۆســتەم چــەقی
کاکە «هێمن»ی تــۆ لــە حــەوت کێوان تــەقی
ژیــانی ئێــستەی مــن بــرا بــەو تەرزەیــە
پــێم مەفــەرموو شــاعیرێکی هەرزەیــە
زیــز مەبــە لــێم و مەبــە عــاجز لــە گــەپ
کاغــەز و شــیعرم مــەدە بــەر نووکــە شــەپ

مـــن کـــه دەرکـــی شـــادمانیم داخـــرا

گـــەر جەفـــەنگیٚ لیٚنـــەدەم دەمـــرم بـــرا

مـــن قـــسیٚکی دیـــم نیـــە غـــەیری جەفـــەنگ

وەرنـــە مەعلوومـــە کـــە تـــۆ دووری لـــە نـــەنگ

١٣٢٧

وردەواڵە

دڵی شاعیر

دڵــی شــاعیر وەکــوو ئاوێنــە دەچــێ

گوڵەکــەم! تــۆ دڵەکــەم مەشــکێنە

راستە زۆر ناسکە، ئەمــا کە شــکا

وەکـــوو خەنـــجەر دەبـــڕێ ئاوێنـــە

تەرجەمە لە ئەنوەریەوە

هــەر بەڵایــەك لــە ئاســـمانەوە بــێ

بــا لــەوێشڕا نــەهاتبێ بــۆ مــن

کــە گەیــشتە زەوی دەکــا پرســیار:

ئەرێ لە کوێیە ماڵی مــام هــێمن؟

بۆچمن؟

ئەی خودای گەورە! خالیقی بێچوون
ئەی ئەوەی دات بە ئێمە زار و قوون
یا ئەوان بگرە یا بکە تێرم
تێر نەبم بۆچمن سەر و ژێرم

بۆ کچە کوردێك

کچە کوردێکی نەشمیل و لەباری
بەوەی نیە ماوەیێکە چوویە شاری
ئەگەر پێت خۆشە هەروا بتپەرستم
نەکەی لادەی لە دابی کوردەواری

پەری ئازادی

شینم گەلێك گێڕا و شادیم کەم دیوە
خۆشی دەڵێن هەیە، بەڵام نەمدیوە
هەڵۆەدا بووم لە دووی پەری ئازادی
تووشی نەبووم نە لەو دیو نە لەم دیوە

بۆ خانمی لازار

ژیانی دووباره دەبەخشیەوە بە مردووی عیشقت
تۆ مەسیحانەفەسی خۆزگە منیش لازار بام

دیلی دیل

ئەسیری بسکی ئالۆزی کچە کوردێکی نەشمیلم
تەماشا کەن چ سەیرێکە بە دەستی دیلەوە دیلم

شنە

شنە نەبزێوی سەری بسکی رەشی
کە لەسەر روومەتی ئارامی گرت
گوێ مەدە ئەو قسە کۆنەی کە دەڵێ:
لەشکری کافرە ئیسلامی گرت

بۆ ئاغای لبادی دارایی

بە لبادە دەبڕێ سەری پیاوی، لبادیە کوێرە
یارەبی کەس نەخەیە داوی لبادیە کوێرە
ئەی ئەوەی شاخ بە کەر و باڵ بە پشیلە نادەی!
بۆچی سۆمایی هەیە چاوی لبادیە کوێرە؟

رقی پیرۆز

دەمگرێ، ئەمـما لە گرتووخانە رق ئەستوورترم
لێم دەدا، ئەمـما لەسەر داوا رەواکەم سوورترم
دەمکوژێ، ئەمـما بە گۆ جەللادەکەمدا دێمەوە
کـوردم و ناتوێمـەوە، ناتوێمـەوە، ناتوێمـەوە

١٣٥٣ (١٩٧٤)

کوردە گیان

لە غورابی خەوێ دای، دوژمنت بێدارە کوردە گیـان!
هەڵستە لەم خەوە ئیمڕۆکە جەنگەی کارە کوردە گیـان!

گۆڤاری نیشتمان
ژمارە ٧-٩، بەهاری ١٣٢٤

دەستی تەزیو

حەیفە ئەو دەستە کە گوڵزاری دەنەخشاند، بشکێ
حەیفە ئەو دەستە کە دڵداری دەگەوزاند، بشکێ
حەیفە دەستێ کە بە لەرزی و بە تەزیوی دیسان
دوژمنی ملهوڕی زۆرداری دەلەرزاند، بشکێ

١٩٧٦

کوانێ؟

کوانێ ئەو پەنجە کە توندی دەکوشی مەمکی توند؟
کوانێ ئەو پێیە کە بۆ ژوانێ دەچوو گوندا و گوند؟
کوانێ ئەو چاوە کە هەر جوانی دەبینی و چیدی؟
کوانێ ئەو بیرە کە هەڵدەفڕی بەرەو بەرزی و دوند؟

پەرستاری رەشپۆش

پزیشکم شەرمەزار بۆوە کە نەیتوانی بکا چارم
دەبێ هیوام بە مان چەند بێ کە رەشپۆشە پەرستارم؟
دەڵێی چۆنی؟ چلۆنت تێگەیێنم دەرد و ئازارم؟
بە ساغیش نەیتوانی هەستی من دەربڕێ گوفتارم

١٩٧٦

خۆزگە

خۆزگە وەك خۆر نەمدیبایە شەوی تار
خۆزگە تاوێ رامنەبواردبایە بێ یار
خۆزگە پیری کەلەلای نەدەکردم
خۆزگە لە یەکەم ژوانگەدا دەمردم

١٩٧٧

خاك

بۆت نووسیوم بۆت بنووسم ئـەمن چیم؟
دوندی قەندیل، گۆڕەپانی هـەڵگورد نـیم
بــەرەو بــەرزی دەچــم ئەگەرچــی وردم
خـاکی بـەر پێـی تێکۆشـەرێکی کـوردم

۱۹۷۸

خەوم نایە

بەیان ئەنگووت و شەو رابورد و من هێشتا خـەوم نایـە
دەخوێنن بولبـول و قـومری، بـەڵام قاسپەی کـەوم نایـە
خـەیاڵ دەمباتــە جـیٚژوانـی شـەوانی لاوەتـی، ئەمــما
خرینگــەی بازنــە و خرخــاڵ و بــەرمووری ئــەوم نایــە

جوانی رەشپۆش

گوتی: ئەی بلبلە سەرمەستەکە بۆ خامۆشی؟
گوتـم: ئەی نۆ گوڵە خۆڕسکەکە کوا دڵخۆشی؟!
گوتی: ئەی شاعیرە گەشبینەکە بۆ رەشبینی؟
گوتـم: ئەی ناسکە تەڕپۆشەکە بۆ رەشپۆشی؟!